

hanki neli / 1998

ARKEOLOGISET PELASTUSKAIVAUKSET

LAHDEN KAUPPATORILLA

18.8. - 21.11.1997

SISÄLLYS

Sivu

Lahden torin arkeologisten tutkimusten I -vaihe <i>Hannu-Matti Wahl</i>	1
Aluekuvaukset sekä kaivaus- ja dokumentointimenetelmät <i>Hannu Poutiainen & Marja Sipilä</i>	24
Mittaukset <i>Marja Sipilä</i>	32
Rakennekuvaukset <i>Hannu Poutiainen & Marja Sipilä</i>	34
Yhteenveto <i>Hannu Poutiainen</i>	69
Liitteet	
1. Kairaukset	
2. Luettelo makrosubfossiilinäytteistä	
3. Luettelo mustavalkonegatiiveista	
4. Luettelo diapositiiveista	
5. Löytöluettelo	
6. Lahden kauppatorin kaivausten (1997) metalliesineiden konservointi. Konservointikertomus. <i>Aija Teinonen</i>	
7. Lahden keskustan ja torin ympäristössä Lahden kylän paloön liittyvistä havainnoista. <i>Hannu-Matti Wahl</i>	
8. Lahden torin ruuhi. Proseminaari -esitelmä. <i>Merja Uotila</i>	
9. Rakennepiirroksiset	
10. Kartat	
11. Käytetyt karttamerkit	

LAHDEN TORIN ARKEOLOGISTEN TUTKIMUSTEN I -VAIHE

Hannu-Matti Wahl

Lahden torin arkeologisten tutkimusten I -vaihe suoritettiin elo - lokakuussa 18.8. - 17.10. 1997. Tutkimusalueena oli kauppatorin Marolankadun ja Aleksanterinpuoleinen alue eli torin lounaiskulma.

Lahden kylä paloi kesäkuussa 1877. Palaneen kylän tontit pakkolunastettiin tulevaa kauppala-suunnitelmaa varten. Lahden kauppalan ensimmäisessä asemakaavassa vuodelta 1878 tori sai nykyisen paikkansa. Torin alueella olivat Pekkalan, Juustilan, Juhakkalan talot sekä osia Mäkelän ja Saksalan taloista.

Lahti mainitaan kylänä ensimmäisen kerran myöhäiskeskiajalla vuonna 1445 ja Lahti on sen jälkeen mainittu toistuvasti historiallisissa lähtien. Vuoden 1539 maaverokirjasta lähtien Lahti on ollut eräs Hollolan pitäjän taloluvultaan suurimpia kyliä.

Torialueen kaakkoiskulman halki on kulkenut myöhäiskeskiajalta lähtien tunnettu Ylinen Viipurin tie, ja torin samasta kulmasta on lähtenyt myös tie etelään.

Lahden ydinkeskusta on ollut jo pitkään tiivistä rakennettu alue. Torin alue on ainoa entisen Lahden kylän alueista, joka on säilynyt pääosin koskemattomana. Torin ympärillä olevasta kyläalueesta ei ole tiettävästi (joitakin ydinkeskustan katuosuuksilla olevia jäänteitä lukuunottamatta) mitään jäljellä. Keskustan rakentamisen yhteydessä paikalla olleet maamassat on siirretty pois ja niiden mukana jäänteet kylästä ja sen eri vaiheista näillä paikoilla.

Tutkimusten I -vaihe käsitti Marolan- ja Aleksanterinkatuihin rajoittuvan torin lounaiskulman. Kartta-aineiston mukaan I-vaiheessa tutkitulla alueella sijaittivat yllämainituista taloista Saksalan ja Pekkalan talot rakennuksineen ja osa Juustilan talon länsiosan rakennuksia

Lahden keskustan ja sen välittömässä läheisyydessä ei ole aikaisemmin tehty arkeologisia tutkimuksia.

Lahden torialueen tutkimus kuuluu lähinnä historiallisen ajan arkeologian piiriin eli siinä tarkastellaan pääasiassa vuoden 1500 jälkeisiä tapahtumia arkeologisin tutkimusmenetelmin, joista kaivaustoiminta on eräs (joskin näkyvin) osa.

Suoritettuun arkeologiseen tutkimukseen osallistui 13 arkeologia ja arkeologian opiskelijaa. Lahden kaupungin Teknillinen virasto (TEVI) vastasi kaivausten kustannuksista. TEVI vastasi myös kaivausalueella tehdyistä maansiirtotöistä ja maamassojen kuljetuksista.

KAIVAUKSEN PERUSTE

Lahden torin kaivaukset tulivat ajankohtaiseksi kun Lahden kaupungin teknillinen toimisto (TEVI) aikoi korjauttaa torin pintaa vahingoittaneet routavauriot syksyn 1997 ja kevään 1998 aikana.

Routavaurioiden torjumiseksi toria joudutaan korjaamaan siten, että torin kiveys ja sen alla oleva maa poistetaan ja korvataan uudella maalla 0,80 – 1.00 metrin syvyydeltä (routasuojaus). Toria vaurioittanut routiminen johtuu torin alla olevasta paksusta savimaakerroksesta.

Tällöin tuli aiheelliseksi suorittaa Lahden torin alueella arkeologinen tutkimus. Tutkimukseen johtivat useat syyt, joista tutkimusten aloittamiseen vaikutti välittömästi tarve korjata Lahden torin eteläosassa olevien routavaurioiden korjaaminen ja torjunta sekä torin alueen muutostyö.

Käytettävissä olevan kartta-aineiston mukaan voitiin todeta mitkä talot ja mitä rakennuksia torin alueella oli juuri ennen torin paloa. Lahden tulevaa kauppalasuunnitelmaa varten tehtiin kartta vuonna 1870 (Jernström) ja sitä täydettiin vuotta ennen paloa vuonna 1876 (Borgenström).

Jälkimmäisessä kartassa on torin alueella olevat rakennukset merkitty tarkasti. Rakennusten laatu selviää mukana olevasta karttaselitteestä, rakennusten laatua ei kuitenkaan ole merkitty karttaan. Kartassa on talojen väliset tonttirajat merkittyinä, talojen alueet on merkitty tunnuskirjaimin.

Tämän mukaan torin alueella oli lännestä lukien osa Saksalan taloa (O), Pekkala (F), Juustila (E) ja Juhakkala (D), sekä Ylisen Viipurintien eteläpuolella torialueen kaakkoiskulmassa osia Mäkelän talosta (L). Torialue rajoittui lounaassa Marolan talon (G) tontin itäreunaan ja idässä Rekolan talon (C) tontti-rajaa.

Lahden kylästä on 1700-luvulta oleva kartta. Vuodelta 1750/52 on Nils Westermarkin tekemä kartta, jossa mm. torin alueella olevat tontit on merkitty. Tässä kartassa ei ole merkitty kaikkia rakennuksia, vain asuinrakennukset ja muut uunilliset rakennukset (riihet). Asuinrakennusten merkintä vastaa yleensä asuinrakennuksen paikka ja nykyisen torin alueellakin oli merkittynä neljä taloa (ja yksi torppa). Karttaselitteeseen mukaan joka tontilla on ollut asuintalo, joten osa taloista ei ole merkittynä karttaan. Tämän lisäksi on myös Westermarkin samaan aikaan tekemä kartta Lahden ja Järvenpään kylien metsäalueista, karttaan on merkitty asuinrakennukset pisteinä molemmin puolin Ylistä Viipurintietä, suurin tihentymä on juuri torin alueen kohdalla (H20 1/6,1/11).

Näiden yllä esitettyjen karttojen mukaan juuri torin alueella on sekä 1750-luvulla ja 1870-luvulla ollut kylän tihein asutus ja rakennuskanta. Tämä myös motivoi torin alueen tutkimiseen, koska täten tiedettiin, että torin alueella on ollut rakennuksia varmuudella ainakin näinä kahtena ajankohtana.

Muita karttoja, jotka esittäisivät itse Lahden kylän rakennusten sijaintia, ei ole. Kartat vuodesta 1692 lähtien aina 1800-luvulle käsittelevät peltoja, niittyjä, metsiä ja Lahden kylän ja muiden ympärillä olevien kylien rajariitoihin tai muihin kysymyksiin liittyviä kysymyksiä.

Torin alueella on ollut useita rakennuksia eri aikoina ja jatkuvaa asutusta mahdollisesti keskiajalta lähtien aina vuoden 1877 paloon saakka. Torin alue on ollut lähes koskematon ja rakentamaton kauppalan perustamisesta lähtien, täten voitiin olettaa eri aikaisten jäänteiden säilyneen torin alueella.

Torilla oleva vuoden 1877 palokerros ja sen alla mahdollisesti olevat varhaisemmat jäänteet olivat torin korjaustöiden yhteydessä vaarassa tuhoutua.

Tämän vuoksi päätettiin paikalla suorittaa arkeologinen tutkimus Lahden kylän erivaiheiden selvittämiseksi muinaismuistolain (1963/295) antamien määräysten mukaan.

Suoritetun tutkimuksen tarkoituksena on ollut saada tietoa myöhäiskeskiaikaisen ja erityisesti historiallisen ajan kyläasutuksesta Lahden kylän alueella arkeologisin menetelmin.

KYLÄPAIKKA MYÖHÄISKESKIAJALTA LÄHTIEN

Hollolan Lahden kylä mainitaan ensimmäisen kerran kirjallisissa lähteissä nimeltä vuonna 1445, jolloin eräs lahtelainen oli kylänsä kärjäedustaja kalakäräjillä. Tämän maininnan jälkeen Lahti mainitaan myöhäiskeskiajalla vielä neljä kertaa (vuosina 1470, 1483, 1486 ja 1499). Vuoden 1539 maakirjan jälkeen Lahti mainitaan verotuksellisessa yhteyksissä myös henkikirjoitusaineistossa vuodesta 1634 lähtien. Vuoden 1539 jälkeen Lahti esiintyy säännöllisesti veroaineistossa ja henkikirjoitusaineistossa vuodesta 1694 lähtien (Kuusi 1935, Halila 1958, Wahl 1997).

Lahden kylä on sijainnut liikenteellisesti risteyspaikassa. Kylän halki kulki lännestä itään Hämeenlinnasta Viipuriin kulki jo myöhäiskeskiaikaisia lähteissä mainittu Ylinen Viipurin tie. Lahden kylästä lähtee myös tie etelään ja kylän itäosasta tie Savon suuntaan. Näistä teistä osa Ylistä Viipurintietä on kulkenut torin kaakkoiskulman kohdalta, siltä alueelta on myös lähtenyt etelään menevä tie.

TUTKIMUSKOHTTEEN SIJAINTI JA LAAJUUS

Lahden torin I -vaiheen tutkimusalue sijaitsee torin luonaiskulmassa, jota rajaavat etelässä Aleksanterinkatu ja lännessä Marolankatu (kartta 1). Tutkimusalue muistutti L -kirjaimen muotoa. Aleksanterinkadun suunnassa se oli 55 m pitkä. Alueen leveys Marolan kadun suunnassa oli 45 m ja Aleksanterinkadun puolella, Mariankadun - Kirkkokadun välisen pohjois - etelälinjan kohdalla, se oli 30,5 metriä leveä (kartta 2). Tutkimusaluetta kiersi aitaus, jotta alueen toimintaa tukevat työmaakopit ja kontti sekä tutkimus alue voitiin suojata.

Torin luonaiskulmassa oleva tutkimusalue käsitti kaikenkaikkiaan 1930 neliömetriä.

TUTKIMUSKOHTTEEN VALINTA

Tutkimusalueeksi valittiin Lahden torin lounaiskulma. Alue joka rajautui etelässä Aleksanterin katuun ja lännessä Marolan katuun. Tämä alue valittiin I -vaiheen tutkimusalueeksi sen takia , että TEVI aikoi aloittaa torin routavaurioiden korjaamisen tältä alueelta. Tähän liittyi kiinteästi torin alueeseen liittyvien viemäröinti- ja kaapelitöiden aloittaminen juuri torin tältä alueelta. Samalla häirittiin vähiten torialueen muuta käyttöä.

TUTKIMUKSEN ALOITTAMINEN

Arkeologinen tutkimus torin lounaiskulmassa alkoi torikiveyksen ja sen alla olevan noin 0,15 - 0,25 m paksun hienon hiekkakerroksen poistamisella. Tämän jälkeen poistettiin torille tuodut maamassat aina vuonna 1877 tapahtuneen kylän palon aikaiseen palokerrokseen, joka näkyi tummana nokisena alueena. Kaivausalue puhdistettiin palokerroksen yläpintaan saakka ja näin ollen vuoden 1877 palokerroksen yläpinta toimi tutkimuksen lähtötasona.

TUTKIMUSALUEEN MAANPINNANPOISTO JA PINNANKORKEUSEROT

Tori oli kiveyksen peittämä ja sen alla oli erivaiheissa 1900-luvulla tuotuja maamassoja torin tasaamiseksi. Koska tutkimusalueella oli kiveys ja sen alla maamassoja, koneellinen pinnan poisto oli välttämätön. Kaivinkoneella poistettiin torin pintaa peittävä nupukivipinta ja sen alla olevat maakerrokset aina vuoden 1877 palokerrokseen saakka.

Tuontimaamassat olivat lähes metrin paksuiset tutkimusalueen länsilaidassa Marolankadun puolella ja ne ohenivat kohti tutkimusalueen itäreunaa kohti. Tämä noudatti myös torialueen luonnollista topografiaa.

Marolankadun puoleisessa osassa tutkimusaluetta oli näkyvissä kiveyksen ja sen alla olevan hiekanpoiston jälkeen kolme eripaksuista sorakerrosta. Itäosassa oli näkyvissä yksi paksumpi sorakerros ja sen alla ohut hieman tummempi sorakerros.

Torikiveyksen ja palokerroksen välissä oli sinne tuotuja maamassoja noin 0,50 – 0,90 m paksuudelta. Kiveyksen paksuus oli noin 0,10 m ja sen alla olevan hiekan paksuus vaihteli noin 0,15 – 0,25 metrin välillä. Kiveyksen pinnankorkeus oli itäosassa 98,6 – 98,8 m mpy ja tutkimusalueen länsi- ja pohjoisalueella 97,8 – 97,9 metriä. Tutkimusalueella torinpinta laski länttä kohti ja alueen itä- ja länsilaidan korkeusero oli keskimäärin 1,3 metriä.

Maanpinta poistettiin palokerrokseen tai sen jäänteisiin saakka koko tutkimusalueelta. Alueen itäosassa maanpintaa poistettiin noin 0,80 – 0,90 m paksuudelta keskimäärin 98,10 m mpy olevaan tasoon ja länsiosassa 0,90 – 1,20 m paksuudelta keskimäärin 96,70 – 96,80 m mpy tasoon saakka. Maamassoja jouduttiin poistamaan runsaasti ja niiden arviotu määrä oli noin 850 kuutiota.

TUTKIMUKSEN RAHOITUS

Torialueen I-vaiheen tutkimuksen rahoitti TEVI. Torin alueen kenttätutkimusten I-vaiheen budjetti oli seuraava:

Palkat	285 726,53	mk,
Näytteisiin varattu osuus	15 000,00	mk
Hankinta- ja hallintokulut	28 572,00	mk,
Budjetoitu summa		
yhteensä	<u>329 296,53</u>	mk.

Tämän budjetoidun summan lisäksi tulevat Teknisen viraston maansiirtokustannukset kaivausalueella.

ARKEOLOGINEN KENTTÄHENKILÖKUNTA

Arkeologinen kenttähenkilökunta Lahden torin tutkimusten I-vaiheessa ajalla 18.8. – 17.10. 1997 oli seuraava;

Kaivausten johtaja: Wahl, Hannu-Matti.

Piirtäjät: Poutiainen, Hannu, Sipilä, Marja.

Kaivajat: Anttila, Marja, Christenssen, Hanne-Grete, Ihamäki, Riikka (1. 9. lähtien), Lehto, Sari,

Palo, Jyrki, Salmi, Irja-Elisa, Tahko, Sisko, Tanskanen, Tea, Uotila, Merja, Uuksulainen, Harri.

Kaivajien työjakso oli 25.8. – 17. 10. 1997

KÄYTETYT TYÖTUNNIT

Kenttätyötunnit ajalla 18.8.– 22.8. 151 tuntia (4 x 38,45)

Kenttätyötunnit ajalla 25.8. – 17.10. 4907, 30 tuntia (13 x 38,45 x 10)

Kenttätyötuntien kokonaismäärä oli yhteensä 5058 tuntia ja 30 minuuttia

VAAITUSKOJEEN PAIKKA

Mittauksia varten valittiin vaaituskojeelle yksi kiinteä paikka josta voitaisiin mitata koko alue. Tutkimusalue oli L-kirjaimen muotoinen, vaaituskojeen kiinteä paikka L-kirjaimen sisäkulmasta tutkimus alueen koillispuolelta.

Kojeella valittiin kaivausalueen koillispuolelta kiinteä paikka. Paikan koordinaatit ovat

$x = 64902,738$ $y = 89813,365$ $z = 98,399$ m mpy (= 98,40 m mpy), piste 750.

Koordinaattipiste on Lahden kaupungin omassa koordinaattipisteessä, joka poikkeaa valtakunnallisesta

TUTKIMUSALUEEN ALUEJAKO JA PERUSTELUT

Koneellisesti poistettujen maamassojen jälkeen tutkimusalue jakautui erilaisiin alueisiin.

Osassa aluetta oli selvä ja paksu palokerros/kulttuurikerros havaittavissa ja osassa aluetta palokerros/kulttuurikerros näkyi läikkinä ja lyhyehköinä linjoina. Osa tutkimusalueesta oli raivattu myöhemmässä vaiheessa, ja osassa aluetta olivat myöhemmät viemäri-, kaapeli- yms työt joko poistaneet tai häirinneet voimakkaasti Lahden kylän palonaikaisia ja sitä edeltäviä jäänteitä.

Näiden havaintojen perusteella voitiin alue jakaa viiteen pääasialliseen alueeseen. Tutkimus alue jaettiin viiteen erialueeseen eli alueisiin A, B, C, D ja X. Alueiden rajat muodostuivat osin pohjautuen alueella olleisiin häiriöihin, tässä tapauksessa alueen halki kulkeviin kaapeliojiin. Alueen X ja alueiden A ja D välisen rajan muodosti itä länsisuunnassa alueen poikki kulkeva kaapeli- ja sadekaivoon kulkeva viemärioja. Myös alueiden X ja D idänpuoleinen rajan alue B:n kulki torin alueiden välissä etelästä pohjoiseen kulkeva kaapelioja (kartta 2).

Pääosa tutkimusalueella olleista tutkituista rakenteista tuli alueilta A, C, ja D. Alueelta B tuli joitakin rakenteita ja X-alueelta vain yksi rakenne. Kulttuurikerros / palokerros keskittyi alueille erityisesti alueille A ja C. Tutkimusalueelta tulleet esinelöydöt keskittyivät erityisesti alueille A ja C. Myös muilta alueilta tuli yksittäisiä kohtia, joista tuli esinelöytöjä.

A – alue sijaitsee tutkimusalueen luoteiskulmassa. Tätä aluetta peitti paksuudeltaan vaihteleva lähes yhtenäinen kulttuurimaa (ja palokerros), joka syveni voimakkaasti kohti länttä ja tutkimusalueen länsireunaa yli puolen metrin paksuiseksi. Kulttuurikerros jatkui kohti pohjoiseen kohti alue C:tä ja länteen Marolakadun suuntaan. Alueella oli jonkin verran häiriöitä ja palokerroksen päällä oli jäänteitä palon jälkeisestä, kauppalan aikaisista, rakentamisesta.

Pinnankorkeus vaihteli 96,68 – 97,02 m mpy välillä, matalin arvo on tutkimusalueen itäreunasta oleva 96,17, joka oli palokerroksen pohja. Alue rajoittui etelässä alue X:ään ja idässä alue D:hen ja pohjoisessa alue C:hen. Alueen pinta-ala oli 222 neliömetriä.

B – alue: tutkimusalueen itäinen osa, jossa oli yksittäisiä rakenteita, oli tutkimusalueen laajin osa. Aluetta B oli voimakkaasti raivattu raivauskalustoa käyttäen 1880-luvun lopulla. Alueella kulttuurikerrosjäänteet olivat säilyneet lähinnä kuopanteissa ja syvänteissä. Alue oli saven ja siihen sekoittuneen saven peittämä. Alueen itäosassa, Aleksanterinkadun puolella, oli jäänteitä palon jälkeisestä rakentamisesta. Alue rajoittui lännessä alue D:hen ja X:ään, muuten alue rajoittui tutkimusalueen itäosan reunoihin. Pohjan korkeuslukema oli keskimäärin 97,8 mmpy. Alueen pinta-ala oli 875 neliömetriä.

C –alue oli tutkimusalueen pohjoisosassa oleva alue, jossa oli paksu kulttuurimaa- ja palokerros. Alueen pinnalla oli yksittäisiä häiriöitä mm kaapeli ja lyhtypylvään antura. Kulttuurimaakerros vaikutti olevan yhtenäinen ja siinä ei pintaa lukuunottamatta ollut häiriöitä. Alueen kulttuurikerros oli paksuin alueen länsiosassa (0,15 – 0,20 m) ja oheni kohti itää (0,03 – 0,05 m). Kulttuurimaakerros jatkui tällä alueella kohti pohjoista ja itää. Palokerroksen pinta oli täällä noin 96,7 – 96,9 välillä m mpy. Alueen pinta-ala oli 181 neliömetriä.

D -alue sijaitsi tutkimusalueella alueiden A ja B välissä. Alue oli pohjois- ja luoteisosassa paikoin ohuen kulttuurikerroksen peittämä, alueen itä- ja eteläosassa oli kulttuurikerros jäljellä kuopanteissa ja kaivanteissa. Maanpinta täällä oli keskimäärin 97,10 – 97,30 m mpy. Alueen pinta-ala oli 172 neliometriä.

X -alue torin lounaiskulmassa oli erilaisten ja eriaikaisten viemäri- ja kaapelitöiden vaurioittama. Alueella ei ollut kuin ohuita kulttuurimaakerrosläikkiä ja alueen itäosassa oli yksi lähinnä palaneilla kivillä täytetty kuoppa. Aivan alueen lounaiskulmassa Aleksanterinkadun ja Marolankadusta kuusi metri itään torin kulmassa Marolankadun ja torinreunassa oli nähtävissä pieni ojanne. Se on vuosien 1870/1876 karttojen mukaan osa Saksalan ja Marolan talojen välistä tonttirajaa. Alueen pinta-ala oli 480 neliometriä.

LAHDEN KYLÄN PALO JA VUODEN 1878 ASEMAKAAVA

Lahden kylä paloi kesäkuussa 1877, tällöin Lahden kauppalaosuunnitelmat saivat uutta pontta ja keväällä 1878 Lahden kauppalalla oli valmis asemakaava. Tässä Alfred Cavénin tekemässä ruutuasemakaavassa toria varten oli varattu sen nykyinen paikka, silloin Aleksanterin torin nimellä. Cavenin asemakaavan ja torialueella olleiden talojen, Saksalan (O), Pekkalan (F), Juustilan (E), Juhakkalan (D) ja Mäkelä (L) sijainti on esillä kartassa 3, jossa vuoden 1876 kartta (Borgenström) ja Cavenin asemakaava torin alueen osalta on yhdistettyinä.

Torin ympäristöllä on ollut useita eri rakennusvaiheita ja toria ympäröivillä asemakaavan mukaisilla tonteilla ei ole enään jäljellä Lahden kylän palon aikaisia tai sitä edeltäviä jäänteitä. Muutamilla ydinkeskustan pohjaamattomilla katuosuuksilla on jäljellä Lahden kylän palon aikaisia jäänteitä (Rautlahti, suullinen tiedontanto).

Vain torin alue on ollut koskematon myöhemmän ajan rakentamiselta, lukuunottamatta pian palon jälkeen torin alueelle rakennettuja välttämättömiä asuin- yms rakennuksia. Torin alueella olikin muutamia rakennuksia aina vuoteen 1896/97 saakka, jolloin nykyinen torin alue otettiin kokonaisuudessaan torikäyttöön.

TORIN ALUE JA PALON JÄLKEINEN AIKA

Lahden kylän palon jälkeen kesäkuussa 1877 mm. torin alueella olevat rakennukset tuhoutuivat. Lehtitietojen mukaan tuho oli täydellinen. Palokorvaustietojen mukaan muutamia rakennuksia torinkin alueella on saattanut säilyä, korvausmainintojen mukaan ainakin kellarit ja perunakuopat säilyivät, mm. Juustilan talon alueelta mainitaan palamaton kivikellari, sen sijainti on kuitenkin tuntematon ja se on saatettu purkaa myöhemmin (Vesikansa 1965, Helsingfors Dagbladet 20., 21.6.1877).

Torin alueella raivaus jakautuu saatavilla olevien kirjallisten lähteiden mukaan kahteen eri jaksoon, ensimmäinen tapahtui heti palon jälkeisenä aikana ja seuraavan kerran torin aluetta raivattiin 1880-luvun lopulla. Vuoden 1877 palon jälkeen ja heti sitä seuraavana aikana kylän aluetta raivattiin. Koska aikaisemmin oli tarkoitus pakkolunastaa kylän alueet ja rakennukset tulevaa kauppalaan varten, maksettiin nyt palokorvaus palaneiden talojen asemesta uunien ja kivijalkojen mukaan. Uunit ja kivijalat revittiin, jotta korvausten saamiseksi.

Koneellisen maanpoiston yhteydessä tuli kaivausalueelta esille palon jälkeisiä kivijalkoja, lähinnä nurkkakiviä ja porraskiviä, torialueelle tiedetään nousseen nopeasti useita uusia rakennuksia palaneiden tilalle (Vesikansa 1965).

Seuraavan kerran torialueen raivauksesta on maininta vain Lahden kauppalan tilikirjoissa vuosilta 1888, 1889 ja 1890. Näinä vuosilta on erityinen maininta torin alueen raivauksesta. Tämä raivaus liittyy mahdollisesti kauppalan hallituksen vuonna 1882 tekemään päätökseen torin ja katujen suunnittelemisesta.

Kaupungin tilikirjojen mukaan osa pakkolunastetuista tonteista vuokrattiin 10 vuodeksi vuonna 1888, mm. torin alueella olleita tontteja. Ennen nykyisen torialueen käyttöönottoa ja torin perustamista vuonna 1897 rakennukset siirrettiin pois.

Osa torialueesta on ollut käytössä kauppalan tilikirjojen mukaan kauppalan perustamisesta lähtien eli vuodesta 1878, jolloin kirjattiin ensimmäiset torimaksut (Lahden kauppalan tilikirjat vv. 1878 – 1901, Lahden kauppalan hallituksen pöytäkirja 19.9.1882).

Tutkimusalueen itäosaa (alue B) raivattiin silloisen Ylisen Viipurintien suuntaisesti ilmeisesti hevosvetoisella raivausauralla tai muulla maanpintaa repivällä kalustolla vuosien 1888–1890 aikana. Alueelta näkyi saven ja soran sekaisessa maassa syviä rinnakkaisia vakoja ja näiltä kohdin palokerros oli poissa. Palokerros oli jäljellä vain alueella olleissa kuopanteissa, syvänteissä ja näkyi myös siellä täällä yksittäisinä nokisina läikkinä.

Tämän 1880-luvun lopun raivauksen jälkeen alueen tasaamisesta tai raivauksesta ei ole tietoa ennen vuotta 1912. Kyseisenä vuonna torille levitettiin soraa toripinnan tasoittamiseksi. 1920-luvulla torin länsiosaan nykyisen Marolankadun puolelle tuotiin ilmeisesti ns. toritalon rakentamisen yhteydessä soraa perustuksia kaivettaessa. Torin Aleksanterin kadun puoleisessa reunassa Mariankadun kohdalla ja siitä Marolankadun suuntaan on palokerrosläikkiä ollut näkyvissä ilmeisesti aina torin kiveämiseen saakka 1950-luvun alussa, koska maamassojen koneellisen poistamisen yhteydessä voitiin havaita vuonna 1912 laitettun soran olevan tällä alueella paikoin nokinen ja palaneiden puukappaleiden läpäisemä.

V. 1890 annettiin määräys, että katujen varret olisi aidattava riukuaidoilla, niiden paalut olisi asetettava maahan kyynärän syvyyteen (0,594 m) ja niiden alapäätt olisi hiillettävät. Muutama tällainen alapäästään hiilittyneitä paalunkappaleita tuli esiin koneellisen pinnan poiston aikana Aleksanterin kadun puolelta (Kauppalan hallituksen pöytäkirja 8.2.1890).

Tori oli saven ja soransekaisena kenttänä aina vuoteen 1950–1951, jolloin tori sai kivetyksen. Kiveyksen yhteydessä tuotiin torille soraa ja torilauetta tasattiin. Sen jälkeen päälle ajettiin hienoa hiekkaa ja hiekan päälle laitettiin torin nupukiveys (LKK 1950 II s 31, Rautlahti, suullinen tiedonanto).

LAHDEN KYLÄ – LYHYT HISTORIAALLINEN TAUSTA

Lahden kylä mainitaan kirjallisissa lähteissä ensimmäisen kerran vuonna 1445 Hollolassa pidettyjen kalakäräjien yhteydessä, jolloin mainitaan nimeltä ensimmäinen lahtelainen “ Kalku Lachtis” eräänä lautamiehenä (Hausen 1921:361–362).

Milloin Lahdesta on tullut kylä ei tunneta, eikä myöskään sitä milloin Lahden kylän alueella on syntynyt kiinteä asutus, mutta Lahti oli jo kylä 1445 koska sieltä oli edustaja käräjillä.

Lahden kylän lähiseuduilla on jäänteitä kiinteästä asutuksesta jo 600-luvulta lähtien, mm. Ahtialan alue Lahdesta koilliseen. Asutuksesta on tietoa enevässä määrin noin vuoden 1000 tietämiltä lähtien Hollolasta mm. Kirkkailanmäellä, Hollolan kirkonseudulla ja Untilan alueella ja nykyisen Nastolan alueelta (Hirviluoto 1985:18–31, Mäkelä 1979:55–62, Sarvas 1979:27–46, Seppänen 1980, Takala 1992).

Hollolan keskiaikaisen pitäjän alueella on ollut Lahden lisäksi 30 tunnettua myöhäiskeskiaikaista kylää. Vanhimmat tunnetaan vuodelta 1390 ja loput 1400-luvulta. Eniten myöhäiskeskiaikaisia kyliä mainitaan 1400-luvun puolivälin jälkeen (Kuusi 1935:49–59).

Ensimmäisen maininnan jälkeen Lahti mainitaan 1400-luvulla vuosina 1470, 1483, 1486 ja 1499. Kaikki maininnat, kuten ensimmäinenkin, liittyvät käräjillä esille otettuihin riitakysymyksiin. Lahti oli ilmeisesti jo tällöin kylä sillä käräjille valittiin edustaja pitäjän joka kylästä. Lahden lähistöllä olevat kylät mainitaan samoihin aikoihin tai hieman myöhemmin ympäröivät kylät mainitaan hieman myöhemmin mm. Jalkaranta vuonna 1460 (Kuusi 1935: 49–59). Ensimmäiset kylät Hollalan pitäjässä mainitaan v. 1390 ja 1400-luvulla mainintaan jo kolmisenkymmentä. 1400-luvulla kylien rajat vakiintuvat ja Lahden itäraja villähteen kanssa vakiintuu 1400-luvunpuolivälissä (rajavahvistus vv. 1470 ja 1483) ja Jalkarannan kanssa 1400-luvun viimeisinä vuosikymmeninä (Kuusi 1935:49–59, Mäkelä 1979:63–66).

Siitepölyjä, jotka kertyvät järvien ja lampien pohjasedimentteihin voidaan hyödyntää ihmisen toiminnan (tai toiminnan puuttumisen) osoittajina eri aikoina. Veteen joutuu siitepölyjä eri kasveista, jotka liittyvät peltoviljelyyn, laiduntamiseen, ja ihmisen toimintaan ja ne vajoavat pohjasedimenttiin.

Lahden kylän lähistöltä on siitepölytutkimuksia, jotka antavat viitteitä kiinteän asutuksen ja kiinteän peltoviljelyksen alkamisesta ainakin kylän lähialueella.

Lahdesta koilliseen sijaitsevasta Alasenjärvestä otetun näytteen mukaan vuoden 1425 jKr tietämällä on merkkejä kiinteästä asutuksesta ja kiinteästä peltoviljelystä. Näyte perustuu radiohiiliajoitukseen (C14), joka antoi ajoituksen 525 +/-180 BP, mutta se on yksittäinen näyte ja varhaisin ajoitus voisi olla 1200-luvulta. Myös Joutjärvestä on ajoitettu siitepölynäyte. Sen mukaan kiinteä asutus ja peltoviljely on ajoitettavissa täällä noin v. 925 jKr (1025 +/- 90 BP) tietämällä. Se liittyy ilmeisesti Ahtialan rautakautisen asuinpaikan toimintaa.

Näytteet ovat kalibroimattomia ja antavat viitteitä kiinteän peltoviljelyn alkamisesta Lahden kylän läheisyydessä, mikä ilmeisesti ajoittuu myöhäisesihistorialliselle ajalle (Vuorela 1978:6).

Asutus on todennäköisesti ollut kiinteää jo aikaisemminkin ja se on perustunut viljelyksen suhteen kaskiviljelyyn. Kaskiviljelyllä on Lahden kylän alueella pitkä historia, sillä vielä vuonna 1870 tehdyssä Lahden (ja Järvenpään) kylää koskevassa kartassa mainitaan kaskimaita (SM 1/55 5a/3).

LAHDEN KYLÄN LÄHIYMPÄRISTÖ

Lahden kylän ympäristö tunnetaan kirjallisista lähteistä tarkemmin 1700-luvun puolivälistä. Vuonna 1750/52 tehtyjen karttojen mukaan Lahden kylään kuului talojen lähellä peltoalueita ja pieniä niittyjä ja laidunmaita. Aivan peltojen ulkopuolella alkoivat kaskimaat, jotka kartoissa on jaettu laatunsa mukaan hyviksi tai huonoiksi kaskialueiksi. Lahden peltomaat ulottuivat kapeina nauhamaisina peltoalueina itä – länsi –suunnassa aina Joutjärven länsirantaan asti. Vesijärven puolella pellot ulottuivat lähes Vesijärvenrantaan asti. Vesijärven ranta ulottui tällöin aina nykyisen kaupunginmuseon, entisen Fellmannin kartanon ja sitä aikaisemmin säteritilan, lähistölle (kartoissa Kartano –nimellä). Kartanon rakennukset sijaitsivat kummalla ja sen ympärillä, erityisesti lounais- ja länsipuolella on alavaa maata, joka ulottui aikoinaan aina nykyisen Rauhankadun lähistölle, torialueesta länteen.

Lahden kylän pelto-, niitty- ja metsäalueet 1700-luvun jälkipuoliskolta ovat tunnettuja, niistä on mm. tietoa vuosina 1750/52 tehtyjen karttojen karttaselitteissä. Hollolan alueelta tietoja on mm. Buchtin Hollolaa kuvaavasta teoksesta, vaikka siinä ei Lahden kylää erikseen mainita. Aikaisemmilta ajoilta on tietoa Lahdesta mm. 1680-luvulla tehdystä lähinnä maatalouteen liittyvässä kuvauksessa, joka tehtiin koko silloisen Ruotsi–Suomen alueella. Siinä mainitaan Lahden peltojen olevan hyviä, samoin niittyjen ja metsien olevan hyviä. Peltoja ja metsiä oli kylän kokoon nähden vähän, sillä kylä oli Hollolan suurimpia. Lahden aluetta rajaavat etelässä harjut ja mäet ja vain harjujen välisissä kuruissa on pelloiksi sopivia maita. Lahti rajoittui idässä Järvenpään kylään ja lännessä Jalkarannan kylään, jotka molemmat olivat taloluvultaan Lahtea huomattavasti pienempiä (Kuusi 1935:220–222).

Lahden kylä on yhdessä Okeroisten kylän kanssa ollut Hollolan pitäjän taloluvultaan suurimpia kyliä ensimmäisestä tätä koskevasta tiedosta vuodesta 1539 lähtien (23 taloa). Lahden taloluku on ollut koko 1500- ja 1600-luvun 20–23 talon tietämällä. 1700-luvulla (erityisesti sen jälkipuolella) talojen määrä, jakojen yms seurauksena, kasvaa jonkin verran ja tältä ajalta on Lahden kylän alueelle merkitty ensimmäiset

torpat. Asukasluku Lahdessa 1600-luvulla on ollut hiukan yli 100 henkeä (mm. vuonna 1634 101 henkeä) ja se on noin 10 % tietämällä koko Hollolan pitäjän silloisesta asukasluvusta. 1700-luvulla väkiluku on kasvanut erityisesti 1700-luvun puolivälin tietämällä. Tämä liittyy 1700-luvun puolivälissä tapahtuneeseen väestön kasvuun. Hollolan pitäjän väkiluku kasvoi 1770-luvun alkupuolen noin 4900 asukkaasta vuoteen 1840 vajaalla 3000 asukkaalla. Tämä väestön kasvu näkyi mm. Lahden kylässä tihentyvänä rakennuskantana ja tilojen jakamisena tänä ajanjaksona. 1870-luvulla Lahden kylässä oli jo 42 taloa ja torppaa maa-alan pysyessä samana. Kuinka rakennuskanta ja asukasmäärä kasvoivat torin alueella on vaikea arvioida, mutta vuonna 1876 torin alueella olevien talojen alueet olivat tiheästi rakennetut, erityisesti Ylisen Viipurin tien pohjoispuolella (Kuusi 1935, Mäkelä 1980, Nieminen 1920).

VESIJÄRVEN PINTA JA TULVAT LAHDEN TORIN ALUEELLA

Vesijärvi on ollut Lahden kylän kannalta kaikkein tärkein järvi, niin tämän järven vedenpinnan vaihtelut ovat merkinneet Lahden kylälle ainakin 1600-luvulta lähtien huolia. Kirjallisissa lähteissä mainitaan tulvien ajoittain vaivanneen Lahden kylää, kuten muitakin Hollolan kyliä, jotka olivat Vesijärven rannan läheisyydessä.

Tulvien estämiseksi Vesijärven pintaa yritettiin laskea ensimmäisen kerra 1600-luvun lopulla perkaamalla Vääksynjoen uomaa ja seuraavan kerran 1750-luvulla syventämällä Vääksynjoen lasku-uomaa. 1770-luvulla Asikkalan pitäjän viranomaiset yrittivät syventää samaa uomaa räjäyttämällä kalliota.

Nämä työt eivät tuottaneet toivottua tulosta eli tulviminen jatkui. Bucht mainitsee teoksessaan vuodelta 1792 tulvien vaivaavan Vesijärven ranta-alueita ja mainitsee järven vedenpinnan laskusta olevan suuren hyödyn paikkakunnalle ja täten myös vesijättömaista saisi uusia pelto- ja niittymaita.

Tiedossa on, että vuosien 1743 ja 1744 kovat tulvat ovat saattaneet nousta lähellä torin aluetta olevien talojen alueille. Torin lounaiskulman aluetta tutkittaessa alue ei ollut tulvaveden huuhtoma tai tällaista

tulvakerrosta ei ainakaan voitu havaita. Vesi ei ilmeisesti ole noussut torin alueella olleiden talojen alueella.

Vesijärven tulvat eivät ulottuneet koko kylän maille vaan keskittyivät kylän länsiosien talojen alueelle, jossa alavaa maata. Tulvavesi vaikuttaa vaivanneen Ylisen Viipurin tiestä luoteeseen ja länteen olleita kylän alueita.

Ylisen Viipurintien eteläpuolen talot ja talojen maat ovat ilmeisesti säästyneet tulvilta, koska tällä puolella olevat talot (Hörölän talosta itään) eivät olleet halukkaita osallistumaan vesilaskuyrityksistä syntyneiden kustannusten maksamiseen 1800-luvun alkupuolella.

Vesijärven vedenpinnan laskemiseksi Vääksynjoen uomaa perattiin vielä vuosina 1814 – 1815, mutta varsinaiseen työhön veden pinnan laskemiseksi ryhdyttiin 1820-luvulla. Vedenpintaa laskettiin vuosien 1821 – 1827 ja 1829 – 1831. Virallisten asiakirjojen mukaan toimeenpannussa vedenlaskussa Vesijärven pinta olisi laskenut kahdeksan jalkaa eli 2,40 metriä (Bucht 1792:10–13, Kuusi 1937:143–145, Nieminen 1920:101–103). Vesijärven vedenpinnan muutoksia, esim. tulvaveden korkeuksia, ennen järven vedenpinnan laskua 1820- ja 1830-luvuilla ei tunneta.

Nykyinen kartoissa oleva Vesijärven pinta on 81,4 m mpy ja jos siihen lisätään 2,4 metriä eli oletetun vedenpinnan määrä niin tällöin veden pinta voidaan arvioida olleen noin 83,8 m mpy (noin 84 m mpy) ennen vedenpinnan laskua. Tutkimusalueen länsilaidan maanpinnan korkeus palokerroksen pinnasta oli yli 96 mmpy. Jos tulvavedet olisivat ulottuneet tutkimusalueen länsilaidassa olleen Saksalan talon alueelle, vedenpinnan olisi pitänyt nousta varsin voimakkaasti.

Torin länsialueella olevasta Saksalan talosta länteen on Marolan talo ja sen alueella maa alkaa laskea jyrkästi siitä kohti Vesijärveä. Marolan talon länsipuolella on vielä kuusi taloa peltoineen ja rakennuksineen. Vedenpinta on saattanut nousta noin 90 m mpy käyrän kohdalle torin alueesta, tällöin vedenpinta olisi jäänyt noin parin saden metrin päähän torin alueesta, mutta olisi noussut usean kylän länsipuolella olleen talon maille.

Vesijärven rantaviiva on näkyvissä ennen järvenpinnan laskua tehdyssä kahdessa eri kartassa, Nils Westermarkin vuosina 1750 ja 1752 tehdyissä Lahden ja Järvenpää pelto- ja metsäkartassa sekä Lahden ja Järvenpään kylien peltomaita ja kaskimaita koskevissa kartoissa (H 20 1/6, 1/11), kartat 4 ja 5. Vedenpinnan laskun jälkeinen rantaviiva on näkyvissä vuonna 1870 tehdyssä kartassa, jossa vesijättömaat jaetaan kylän talojen kesken (MML H 20 1/9). Samainen rantaviiva on näkyvissä myös vuonna 1870 ja vuonna 1876 täydennetyissä Lahden kylän kartoissa, jotka tehtiin kylän pakkolunastamista varten (MML 1/33, KA SM Lahti 2 55 m 4/7). 1700-luvun puolivälissä rantaviiva on kulkenut runsaan 400 metrin päässä torin lounaiskulmasta (Aleksanterinkadun – Marolankadun kulma) luoteeseen. Vesijärven pinnan 1820-luvulla tehdyn laskun jälkeen rantaviiva oli siirtynyt noin 550 metrin päähän torin lounaiskulmasta laskettuna. Vedenlasku antoi täten runsaasti vesijättömaata Lahden talojen jaettavaksi ja tulvat loppuivat kylän länsiosassa (MML H20 1/9, v. 1870).

KULKUYHTEYDET JA LAHDEN KYLÄ

Lahden kylän asemaan ovat vaikuttaneet hyvät liikenneyhteydet. Kylän halki kulki itä – länsi –suunnassa Ylinen Viipurin tie eli Hämeenlinnasta Viipuriin kulkeva maantie. Tie on vanha ja ainakin myöhäis-keskiaikainen (Halila 1958 s 42–44, Masonen 1994). Lahden kohdalla Ylinen Viipurin tie kulki suurinpiirtein nykyistä Aleksanterinkatua pitkin tehden mutkan nykyisen torin kaakkoiskulman alueella ja jatkuen nykyisen Torikadun poikki kohti itää entisen pankkirakennuksen keskikohdalla.

Tältä alueelta lähti myös tie etelään; kartasta näkyy hyvin Ylisen Viipurin ja siitä etelään lähtevä tie torin alueella. Tie on ollut käytössä aina 1870-luvulle saakka, joten on täysi syy olettaa, että tiestä on jotakin jäljellä torin kaakkoiskulmassa.

Lahden asema hyvien kulkuyhteyksien varrella tulee näkyviin mm. Kuninkaan kartosta, jossa on Hollolan Lahden ympäristöä koskeva kartta (Alanen–Kepsu 1989).

Lahden torin tutkimusten I-vaiheen tutkimusalue ei ulottunut aivan sille alueella missä Viipurin tie kulkee torin alueella. Viipurin tie sivuaa osin torin Aleksanterinkadun puoleista aluetta, mutta tämä alue oli myös tutkimusalueen eteläreunan alueella.

Tutkimusten aikana olettiin, että Viipurintien pohjoisreuna olisi ollut näkyvässä tummana muutaman sentin paksuisena sorakerroksena täytemaakerrosten alla I-vaiheen tutkimusalueen eteläreunassa. Tämä osoittautui myöhemmin kuitenkin liittyneen vuonna 1912 tehtyyn torin soraamiseen.

LOPPULAUSE

Lahden kylän I-vaiheen tutkimus antoi käsityksen kuinka Lahden palon aikaiset ja sitä edeltävät jäänteet ovat säilyneet aivan kaupungin keskustassa huolimatta palon jälkeisestä raivaustoiminnasta. Erityisen mielenkiintoista oli se, että palokerros tai kulttuurikerros oli säilynyt tutkimusalueen lounaisosassa (alueet A ja B) sen päälle tuotujen maamassojen ansioista.

Alueen tutkiminen antoi myös tietoa siitä kuinka raivaus on vaikuttanut alueella olleiden jäännösten säilyvyyteen tutkimusalueen eri kohdissa. Mielenkiintoinen oli myös havainto, että Lahden kylän alue, ainakin torin kohdalla oli rakennettu savimaalle.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA)

SM Lahti 1 / 55 M 5a/3 karta öfver de egor som i afseende å tillämnad stads anläggning I Lahtis by af Hollola socken komma att exproprieras; afmätte år 1870 G.A. Jernström.

SM Lahti 2 / 55 M 4/7 karta öfver de egor som å tillämnad stads anläggning Lahtis by af Hollola socken Hollola härad och Tavastehuslän komma att exproprieras; afmätte år 1870 af G.A. Jernström. Ändringar insatta år 1876 af A.F. Borgenström.

SM Lahti 3 / 55 M 4/7 Project plan för Lahtis köping. Alfred Cavén Mrs 1878.

Tie- ja vesirakennushallituksen akteja, nro 172. Tietoja töistä 1818 – 1842.

Maanmittauslaitoksen arkisto (MML)

H 20 1/6 Geometrisk karta öfver Lachtis och Järvenpä byars åkrar och ängar i Hollola sockn, Öfre Hollola härad och Tavastehus Län. Afmätte Åhren 1750 och 1752 af Nils Westermarck.

H 20 1/9 Karta öfver Tilländningerne uti Lahtis by af Hollola socken; Affattade år 1870 af G.W. Flinkman

H 20 1/11 Charta öfver Lachtis och Järfvenpä Byars Skogsägor i Hollola sokn, Öfve Hollola Härad och Tavastehus län. Afmät Åhren 1750 och 1752 af Nils Westermarck.

H 20 1/33 Karta öfver de ägor I afseende I Lahtis by af Hollola socken ... komma att expriieras; afmätte 1870 af G.A. Jernström.

Lahden kaupungin arkisto

Lahden kaupungin topografinenkartta 1: 20 000 vuodelta 1940.

Lahden kauppalan tilikirjat vuosilta 1878–1901.

Lahden kauppalan pöytäkirjat vuosilta 1878–1901.

Painamattomat lähteet

- Takala, H. 1992. Kaivauskertomus Lahden Ahtialanmäen kaivauksista. Museoviraston topografinen arkisto.
- Vesikansa, J. 1965. Hollolan Lahti v. 1877. Lahden kaupungin tilaama historiallinen tutkimus. Moniste.

Painetut lähteet

- Alanen, T. Kepsu, S. 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776 – 1805. SKS 505. Tampere.
- Bucht, J.F. 1792. Om Hollola socken Uti Tavastland. Åbo.
- Halila, A. 1958. Lahden historia. Lahti.
- Hausen, Reinh. 1921. Finlands medeltida urkunder III. Helsingfors.
- Hausen, Reinh. 1881–1917. Bidarg till Finblands historia I–IV. Helsingfors.
- Helsingfors Dagblad 20. ja 21. 6. 1877.
- Hirviluoto, A.–L. 1985. Hollolan vaiheet ennen kristinuskon tuloa – kivikaudesta keskiaikaan. Hollolan kirkko. Toim. H. Mantere. Hämeenlinna.
- Järvinen, O. 1965. Lahti ennen meitä. Kylä- ja kauppalakauden vaiheet. Kertomus Lahden kaupungin kunnallishallinnosta v. 1912. Lahti 1914.
- Kertomus Lahden kaupungin kunnallishallinnosta v. 1950. Lahti 1954.
- Kuusi, S. 1935–1937. Hollolan pitäjän historia. I osa. Porvoo.
- Masonen, J. 1989. Hämeen härkätie. Synty ja varhaisvaiheet. Varhainen maaliikenne arkeologisena ja historiallisena kohteena. Tiemuseon julkaisuja. Helsinki.
- Mäkelä, A. 1979. Nastolan historia I. Jyväskylä.
- Mäkelä, A. 1981. Päijät–Hämeen asutus 1900– luvulle asti. Päijät–Hämeen tutkimusseuran vuosikirja 1981. Lahti. s 88–100.
- Nieminen, K. 1920. Lahden historia. Lahti.
- Niitemaa, V. 1955. Hämeen keskiaika. Hämeen historia I. Hämeenlinna.
- Sarvas, A. 1979. Nastolan esihistoria. Nastolan historia I. Jyväskylä.
- Seppänen, K. 1980. Ahtialan kiinteän asutuksen alkuvaiheista. Päijät–Hämeen tutkimusseuran vuosikirja 1980. Lahti. s. 107– 124.
- Wahl, H.–M. 1996. Lahden torin alue ennen toria. Elämää Lahden torilla. Lahti–Seura. Lahti.
- Wahl, H.–M. 1997. Lahden kylän tutkimuksesta. SKAS 2 / 1997. Turku.

Vuorela, I. 1978. Siitepölynalyttisia tutkimuksia Lahden asutushistoriasta. Lahden museo- ja taidelautakunta. Tutkimuksia XI. Lahti.

Suullisia tiedonantoja:

Rautlahti, Alpo K., työnjohtaja, Lahden kaupungin teknillinen virasto /Keskusta-alue.

Liitekartat:

Kartta 1. Lahden torin tutkimuksen I-vaiheen alue Lahden torilla. Mittakaava 1:2000.

Kartta 2. Lahden torin tutkimuksen I-vaiheen alue. Mittakaava 1:500.

Kartta 3. Ote A. Cavenin v. 1878 hyväksytyistä asemakaavasta ja torin alue. Torin alueella v. 1876 kartan (Borgenström) mukaiset tontit ja rakennukset. KA SM Lahti 2/55 M 4/7, SM Lahti 3/55 M 4/7. O= Saksala, F=Pekkala, E=Juustila, D=Juhakkala ja L=Mäkelä. Mitat kyynärissä (1 kyynärä = 0,594 m).

Ote molemmista kartoista.

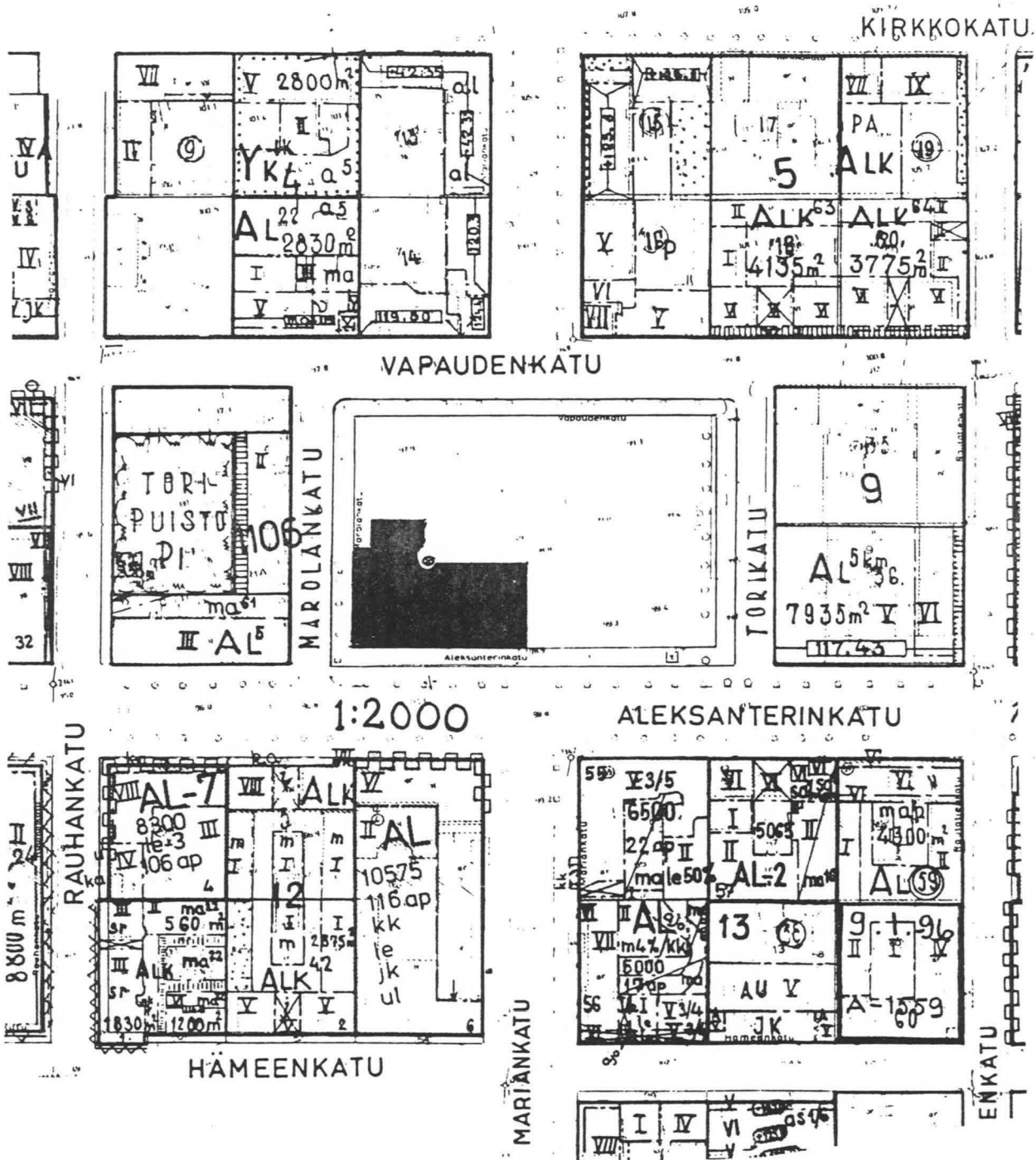
Kartta 4. Lahden ja Järvenpään kylien metsäomistusten kartta. N. Westermark 1750/52.

MML H 20/1/11. Mitat kyynärissä (1kyynärä = 0,594 m). Ote.

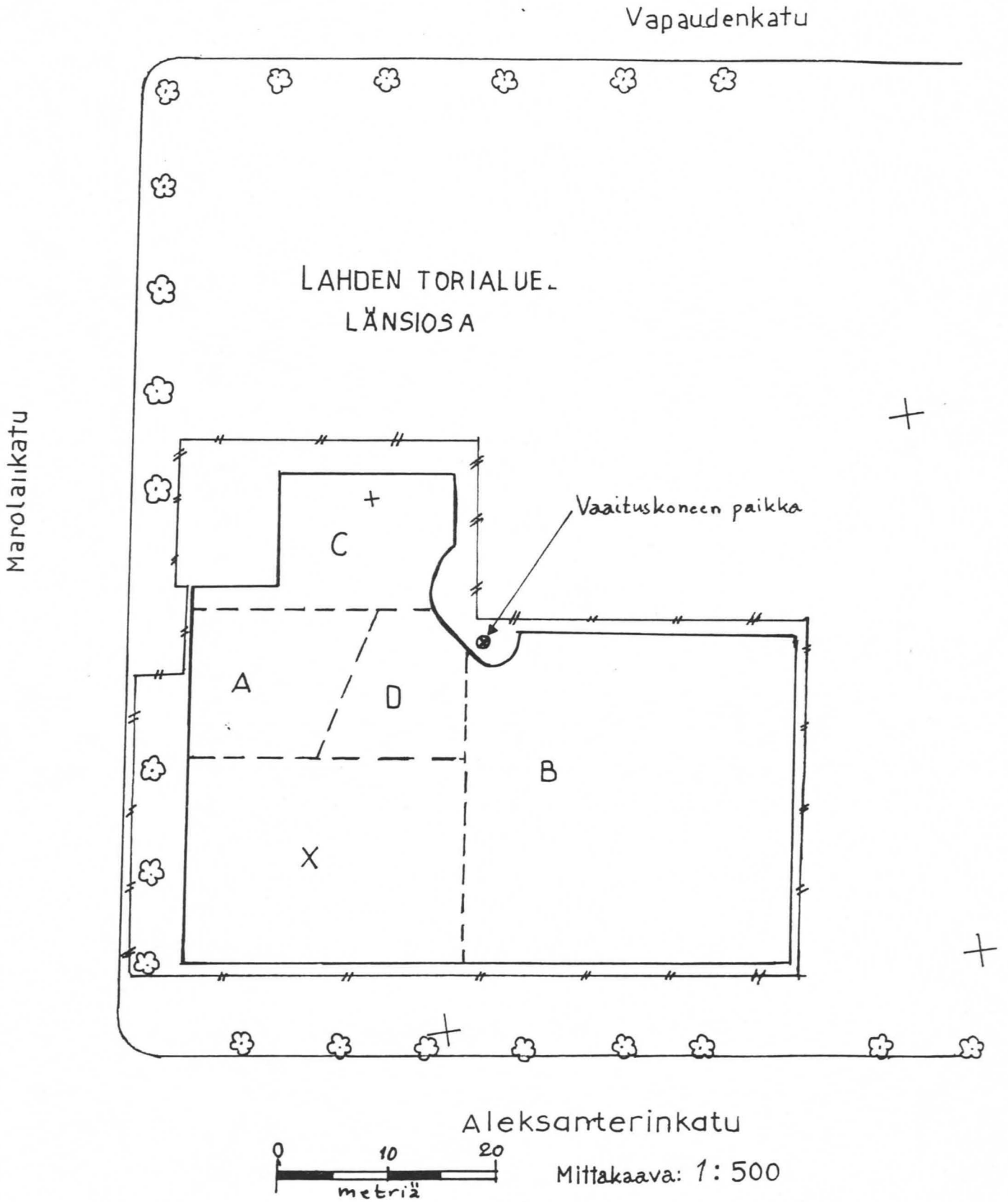
Kartta 5. Lahden ja Järvenpään kylien geometrinen kartta. N. Westermark 1750/52. MML H 201/6.

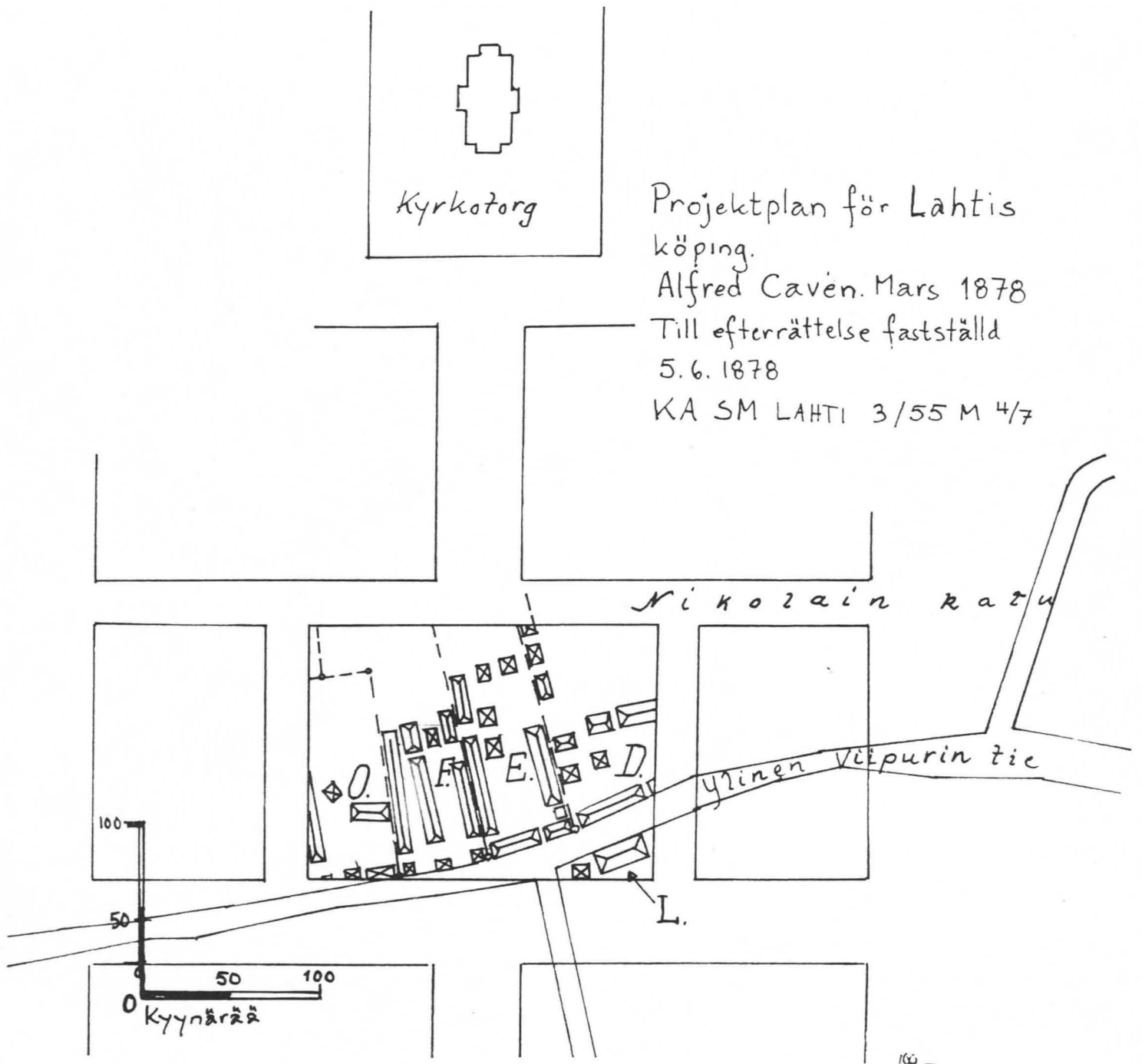
Mitat kyynärissä. Ote.

Kartta: 1. Lahden torin tutkimuksen I-vaiheen alue. Mittakaava 1:2000.

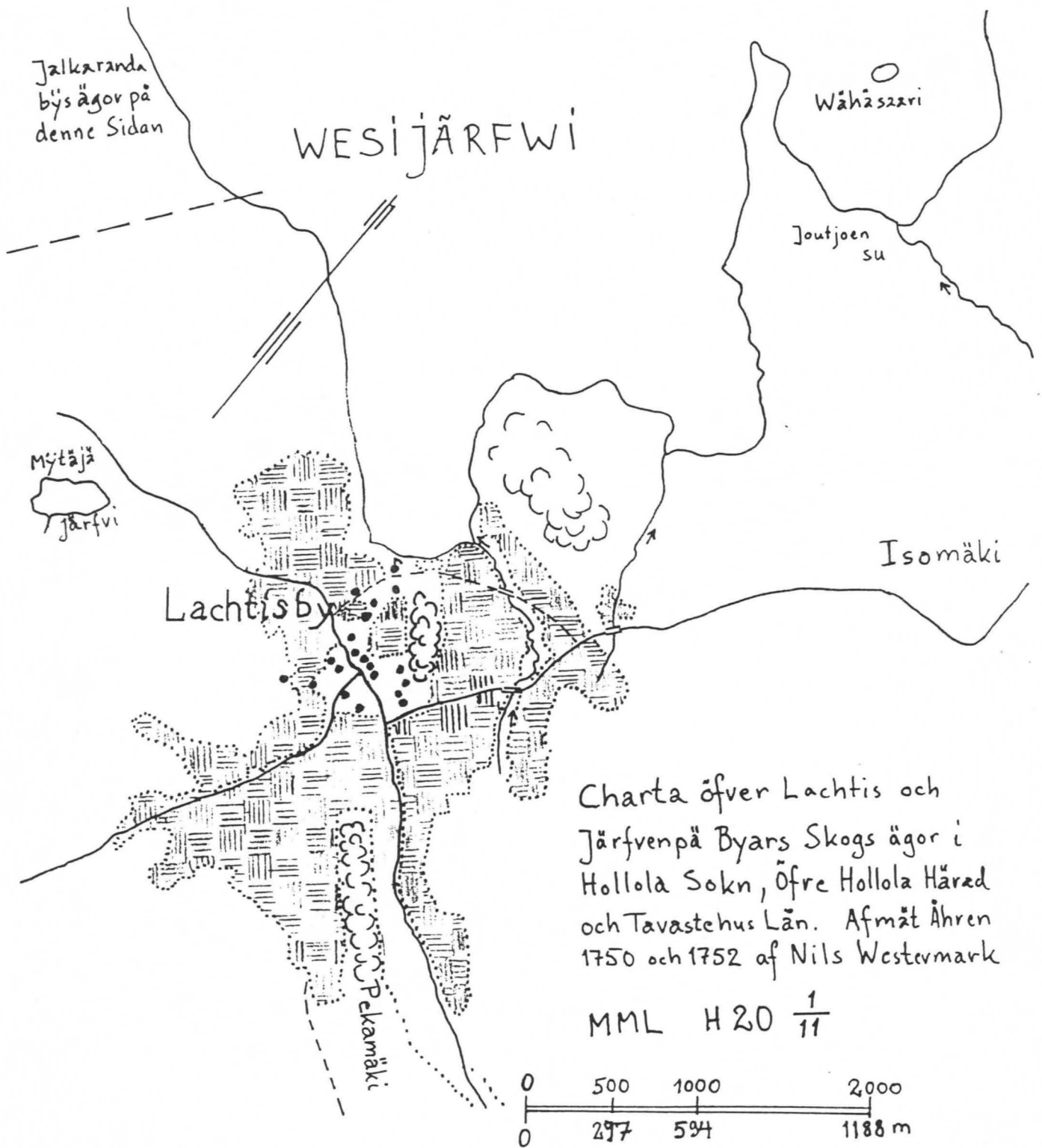
Kartta: 2. Lahden torin tutkimuksen I-vaiheen aluejako. Mittakaava 1:500.

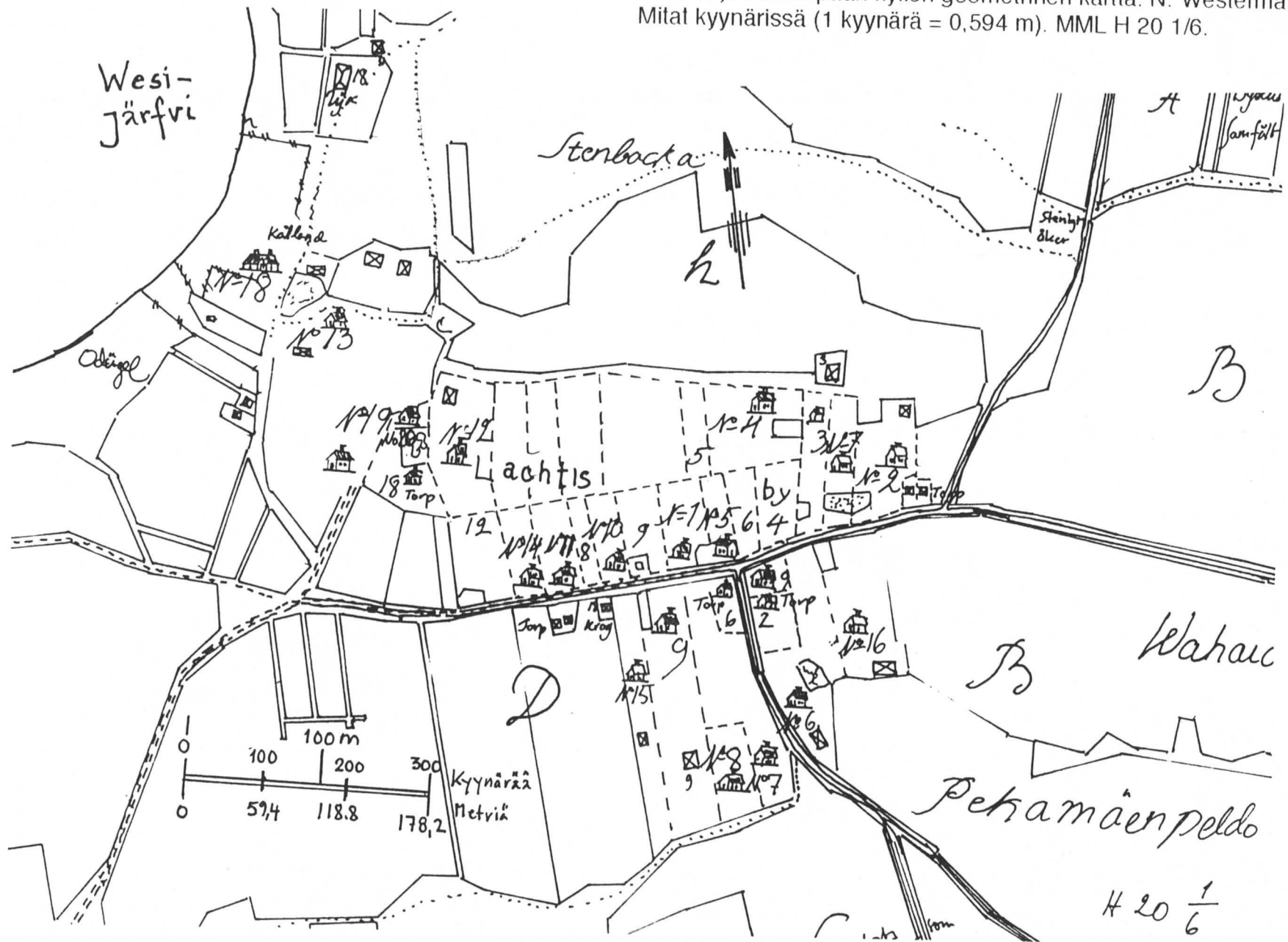

Kartta: 3 Ote A. Cavenin v. 1878 hyväksytty asemakaava ja torin alue. Torin alueella v. 1876 kartan (Borgenström) mukaiset tontit ja rakennukset. KA SM Lahti 2 / 55 M 4/7, SM Lahti 3 / 55 M 4/7. O = Saksala, F= Pekkala, E =Juustila, D = Juhakkala ja L = Mäkelä. Mitat kynnärissä (1 kynnärä = 0,594 m). Ote molemmista kartoista.

Kartta: 4. Lahden ja Järvenpään kylien metsäomistusten kartta N. Westermark 1750/52.
 Mitat kyynärissä (1 kyynärä = 0,594 m). MML H 20 1/11. Ote.

Kartta: 5. Lahden ja Järvenpään kylien geometrinen kartta. N. Westermark 1750/52.
 Mitat kyynärissä (1 kyynärä = 0,594 m). MML H 20 1/6.

ALUEKUVAUKSET

Hannu Poutiainen & Marja Sipilä

Alue A

Rakenteet: 1-11, 13, 14.

Pinta-ala: noin 174 m². Kaivettu alue noin 25 m².

Sijainti: x 204 - 218 y 390 - 406

Rajautuu etelässä kaapelikaivantoon, lännessä torin Marolankadun puoleiseen reunaan, pohjoisessa C-alueeseen ja työmaakoppeihin, idässä rajana kaivinkoneella kaivettu koeoja.

Kaivausmenetelmät: Täytemakerrokset poistettiin koneellisesti - ensin koeoja kaivinkoneella - sitten sen mukaan -, minkä jälkeen palokerroksen yläpinta eli taso 1 paljastettiin lapiolla ja vaaittiin 2 m:n välein.

Kairattiin 2x2 m ruudut keskeltä. Kairaustuloksen perusteella valittiin koeruuduiksi ruudut 206/392, 210/396, 214/392 ja 214/398 sekä leikkauksessa näkyvän mahdollisen rakenteen perusteella ruutu 210/404.

Ruuduissa 214/392 ja 214/398 esiin tulleiden rakenteiden perusteella avattiin ruudut 216/392 ja 216/398 ja lopuksi näiden välialue.

Koeruudut kaivettiin pääosin lastalla paitsi ruutu 210/396 koeluontoisesti lapiolla ja kuivaseulottiin.

Koeruuduissa pyrittiin noudattamaan luonnollisia kerroksia kaivausmenetelmänä.

Dokumentointi: Dokumentointi ruuduittain piirtämällä, valokuvaamalla ja erillisellä ruutupaperille, josta ilmenee mm. käytetty kaivaustekniikka ja -havainnot. Rakenteet tarkemmin ruutuvauskaavakkeelle + millimetripaperille tehdyllä ruutukuvauksella.

Itäprofiili ja WN-profiili kaivettujen ruutujen kohdalla dokumentoitiin kuvaamalla ja piirtämällä.

Stratigrafia pääpiirteissään seuraava:

taso 1	-----
	palokrs = krs 1
taso 2	-----
	värjäytynyt savi = krs 2
taso 3	-----
	puhdas savi = krs 3

Tasot vaaittiin eri kartoille. Vaaituskojeen paikka 751 koko alueella käytössä.

Huomautuksia: Koeruutujen perusteella alueella ei ole paloa välittömästi edeltävää asutusta vanhempia rakenteita paitsi mahdollisesti luoteiskulmassa, joka kaivettiin pohjaan.

Alueelle kaivettiin myöhemmin kaivinkoneella seulontaveden lieteallas.

Alue B

Rakenteet: 12, 16-28.

Pinta-ala: noin 580 m²

Sijainti: x 190 - 212 y 414 - 444

Rajautuu etelässä kaivinkoneella kaivettuun koeojaan, jonka eteläpuolella välittömästi on kaapelikaivanto saman suuntaisena; tämän eteläpuolinen alue Aleksanterinkadun reunaan asti ilmeisesti täydellisesti tuhoutunut(?).

Lännessä rajana kaapelikaivanto, idässä ja pohjoisessa tutkimusalueen raja.

Kaivausmenetelmät: Täyttemaakerrokset poistettiin ensin palon jälkeiseen rakennusvaiheeseen (ks. Wahl tässä raportissa) vaiheeseen, josta todettiin mm. rakennusten kiviperustusten jäännöksiä. Alue siistittiin ja dokumentoitiin valokuvaamalla sekä avattiin kaksi 2x2 m koeruutua, joita ei kaivettu pohjaan. Myöhemmin kaivamista jatkettiin kaivinkoneella, jolla poistettiin palokerroksen päällä ollut täyttömaakerros, syvemmälle menneet kohdat lapiolla.

Täyttemaan alla oli enimmäkseen puhdas savi, joka muuttui alueen koillisosassa siltiksi ja hiekaksi. Jäljellä olevat värjäytyneet alueet enimmäkseen palokerrosta ja siihen liittyviä rakenteita. Pelkkää palokerrosta käsittävät läikät kaivettu enimmäkseen kuopalle. Löydöt otettu talteen ja pinta- ja pohjavaaittu yleiskarttaan (alueen kaakkoisosassa).

Palokerrosalueet ym. värjäymät, joissa oli kivi- ja/tai puurakenteita kaivettiin luonnollisina kerroksina kokonaan (mm. R 22, 20, 28) tai puoliksi (mm. R 18, 21).

Dokumentointi: Täyttemaan poiston jälkeen alueelta vaaittiin linjat 6 m välein. Eteläprofiili kokonaan ja itäprofiili osaksi dokumentoitiin piirtämällä. Rakenteet dokumentoitiin omalle rakennekaavakkeelle, piirrettiin ja valokuvattiin.

Taso- ja kerrosnumeroinnista luovuttiin osittain, erityisesti sappeiden rakenteiden osalta. Vaaituskojeen paikka 751 (paitsi R 28 osin alue C: n paikka).

Huomautuksia: Alueen poikki kulkee kaksi viemärikaivantoa ja siinä on yksi sadevesikaivo.

Alue C

Rakenteet: 29, 31, 33-35, 38, 64-71

Sijainti: x 218 - 230 y 392 - 415

Rajana etelässä koordinaattilinja x= 218, jonka eteläpuolella alueet A ja B. Idässä, pohjoisessa ja lännessä alueena avatun alueen reuna.

Raja etelään määräytyi alueiden avaamisjärjestyksen perusteella: alue A avattiin ja tutkittiin kaivauksen alkuvaiheessa ja sen pohjois- ja itäpuoli avattiin myöhemmin.

Pinta-ala: noin 176 m², josta tutkittu 134 m².

Kaivausmenetelmät: Täyttemaakerrokset poistettiin kaivinkoneella palomaan yläpintaan asti, minkä jälkeen alueesta laadittiin yleiskartta ja vaaittiin 2 m välein. Alue kairattiin 2x2 m ruudun keskeltä palokerroksen ja sen alla olevien kerrosten selvittämiseksi.

Palokerros oli koko alueen kattava, vahvimmillaan pohjoisreunassa ja lounaiskulmassa. Ohuimmillaan se oli eteläreunan keskivaiheilla ja kaakkoiskulmassa, sen alapuolisia kulttuurikerroksia ei kairattaessa havaittu.

Alueesta tutkittiin 2x2 m ruudut alueella 218-222/393-410, 222-228/402-412, sekä ruutu 224/412 kokonaan ja ruutu 226/412 puoliksi. Maa-aines kaivettiin lapiolla ja vesiseulottiin.

Koska tutkimusalue sijaitsi torin alavimmalla kohdalla, selvästi ympäristöään alempana, jouduttiin sadevesien johtamiseksi pois varsinaiselta kaivausalueelta suorittamaan seuraavia järjestelyjä: kaivettavan alueen NE-, N- ja W-reunoja pitkin kaivettiin oja lapiolla (noin 30 cm leveä) puhtaaseen saveen asti, kaivettu maa seulottiin ja löydöt otettiin talteen ruuduittain; ruudut 218/400 ja 220/400 kaivettiin ja dokumentoitiin ennen muuta aluetta ja ojasta tuleva vesi johdettiin tätä kautta alueelle A kaivettuun lietealtaaseen Ruudut 218/393 ja 220/393 kaivettiin samoin ennen muuta aluetta sen länsiosasta tulevan veden keräämiseksi.

Dokumentointi: Dokumentointi tapahtui enimmäkseen ruuduittain (valokuvaus, tasopiirroukset), mutta muutamista rakenteista piirrettiin rakennepiirroukset ja niiden leikkauksista tehtiin karttapiirroukset.

Huomautuksia: Alueen luoteisosassa oli E-W -suuntainen kaapelikaivanto ja vanhan valopylvään jalka.

Alue D

Rakenteet: 9 ja 30.

Sijainti: x 205 - 218 y 403 - 414
Rajana etelässä kaapelilinja ja alue X, lännessä alue A, pohjoisessa alue C ja idässä kaapelilinja, alue B ja TEVIN työmaakoppi.

Pinta-ala noin 104 m².

Kaivausmenetelmät: Täytemaakerrokset poistettiin kaivinkoneella palomaan/saven yläpintaan asti, minkä jälkeen alueesta laadittiin yleiskartta ja vaaittiin 2 m välein.

Alue siistitiin kaivinkoneen jäljiltä lapiolla, jolloin todettiin ettei alueella ollut kattavaa kulttuurikerrosta. Sen sijaan siellä erottui kaksi pienialaista kulttuurimaa-alueita, joista toinen (rakenne 9) oli osittain alueen A puolella.

Dokumentointi: Rakenteet tutkittiin ja dokumentoitiin valokuvaamalla ja piirtämällä.

Alue E

Rakenteet: 39-55.

Sijainti: x 181 - 212 y 438 - 454
Rajautuu etelässä Aleksanterinkatuun, lännessä alueeseen B sekä pohjoisessa ja lännessä nupukiveykseen, jota ei poistettu.

Pinta-ala: 344 m².

Kaivausmenetelmät: Nupukivet ja täyttömaakerrokset poistettiin kaivinkoneella palokerrokseen saakka, jota oli osittain tai ohuina kerroksina saveen horisontaalisesti rajautuen. Kaapelikaivannon pohjoispuolella oli joitakin yksittäisiä rakenteita ja kulttuuriläikkiä, muuten ei kulttuurikerroksia ollut säilynyt.

Tämän jälkeen kulttuurikerrosta ruvettiin poistamaan pienoiskaivinkoneella ("Bob Cat") ts. ottamaan esiin rakenteita (kivet, hirret) ja edettiin siihen vaiheeseen, missä rakenteet ja kulttuurikerrokset olivat jokseenkin häiriintymättömät.

Bob Catilla otettiin kerrallaan yksi 2 m leveä kaivausalueen mittainen kaista siivuina ja jos mitään erityistä ei tullut esiin jatkettiin syvemmälle.

Löytöjä ei tässä vaiheessa kerätty talteen systemaattisesti, vaan vasta siinä vaiheessa kun varsinaisia rakenteita ruvettiin kaivamaan. Kaivettua maa-ainesta ei seulottu.

Yksi lattea porraskivi (x 182, y 438) ja hirrestä osa (x 182, y 450) otettiin rakenteista talteen.

Routamattoja käytettiin jäätymisen estämiseksi.

Dokumentointi: Pintavaaitukset 2 ja 6 m välein. Rakenteet, joita täällä tavattiin, oli alkujaan kaivettu pintamaata syvemmälle. Ne puhdistettiin tasoon, dokumentoitiin, kaivettiin puoliksi ja dokumentoitiin uudestaan. Kaapeliojan eteläpuolisen alueen pinta palokerros puhdistettiin kaivinkoneen jäljiltä ja vaaittiin 2 m välein sekä valokuvattiin. Myöhemmin esiintulleista rakenteista tehtiin rakennepiirroksiset ja -kuvaukset.

Lumentulo ja ajoittain kohtalainen pakkanen (-14 astetta) vaikeuttivat hieman kaivamista ja myös dokumentointia, erityisesti kaapeliojan eteläpuolisella alueella.

Huomautuksia: Alueen kaakkoisnurkassa jatkunut (F-alueelle) hirsi ja siihen mahdollisesti liittyneet kiveykset oli kaivettu TEVIN viemäriyömaan yhteydessä suppealta alueelta pois.

Lisäksi alueella oli sadevesikaivo ja siihen liittyvä linja, joka kaivon itäpuolella oli laajempi kuin yleensä viemäreihin liittyneet "häiriöt".

Alue F

Rakenteet: 56-63

Sijainti: x 180 - 194 y 452 - 470

Alue rajautuu etelässä Aleksanterinkatuun, lännessä E-alueeseen, pohjoisessa ja idässä torin nupukiveykseen.

Pinta-ala: 234 m²

Kaivausmenetelmät: Nupukiveys ja täyttömaakerrokset kaivettiin pois kaivinkoneella, minkä jälkeen erottui laaja kulttuurimaa-alue, käytännössä koko kaivausalue.

Kaivinkoneen jäljiltä alueelle oli jäänyt suurehkojen kivien takia täyttömaakerrosta, joka poistettiin Bob Catilla. Sitten sekoittunutta palokerrosta poistettiin koneellisesti rakenteiden esiin saamiseksi. Monien kivien ja kiveysten takia maanpoistoa jatkettiin myöhemmin lapiolla ja lastalla sekoittuneen ja sekoittumattoman kerroksen vaihjeeseen. Tässä vaiheessa alueen rakenteet puhdistettiin dokumentointia varten.

Jo aiemmin kaivettiin koneella noin 1 m leveä koeoja alueen itälaidalle pohjois-etelä -suuntaisena pohjaan saakka.

Kaivausalueen peitoksi pystytettiin teltta (8.5 x 18.5 m). Pakkasen takia kaivausalueella joduttiin käyttämään routamattoja ja vesisateiden takia kaivamaan sadevesiojat teltan ympärille. Vuodenajan ja teltan käytön takia kaivaustyö ja dokumentointi tehtiin pääasiassa työvalojen valossa.

Myöhemmin kaivettiin varsinaisen "tasokaivauksen" jälkeen toinen pohjois-etelä -suuntainen koeoja Bob Catilla (x 181 - 186, y 456.40) vajaan metrin levyisenä tielinjan, ojanteen/aitakiveyksen, seinän/salaojan selvittämiseksi. Edelleen kaivettiin lyhyt oja rakennuksen itäseinän poikki ja myöhemmin toinen, joka ulottui itälaidalle kaivettuun koeojaan saakka.

Aivan kaivausalueen pohjoisreunalle lähes koko sen mitalle kaivettiin noin puoli metriä leveä koeoja, jolla pyrittiin selvittämään onko alueella kulttuurikerrosta syvemmällä.

Kiveykset poistettiin enimmäkseen käsin (rakenteet/uunit), mutta joitakin suurimpia peruskiviä nostettiin ylös koneellisesti pohjalukujen saamiseksi. Kaivettua maa-ainesta ei seulottu.

Dokumentointi: Kiveysten ja kulttuurikerrosten päällä olleita huonokuntoisia ja sekaisin olleita lattian/kattorakenteiden jäännöksiä ei kaivettu dokumentointia varten kuin yhdessä kohtaa esimerkinomaisesti. Suuremmat ja selvemmat puut kaivettiin esiin ja puhdistettiin dokumentointia varten kuten myös kiveykset. Tämän jälkeen alue valokuvattiin ja pintavaaittiin.

Alueesta piirrettiin tasokartta ja joistakin rakenteista lisäksi rakenne- ja leikkauspiirroksia. Alue ja rakenteita dokumentoitiin myös videolle.

Huomautuksia:

Päätavoitteena oli saada selville rakennuksen pohjakaava ja sen suhde tielinjaan, lisäksi selvitetttiin jonkin verran rakenteellisia yksityiskohtoja rakennuksen ja tien perustamisesta ja rakenteiden kronologisista suhteista.

ALUE X

Rakenteet: Rakenteet 15, 36.

Sijainti: x 191 - 205 y 390 - 413

Tämä Lahden torin kaivauksilla ensimmäisenä avattu alue rajautuu lännessä tutkimusalueen rajaan, etelässä kioskin kohdalla torikiveykseen ja muualla kaapelikaivantoon, idässä samoin kaapelikaivantoon ja pohjoisessa B-alueeseen.

Pinta-ala: noin 320 m². Kaivausala 103 m².

Kaivausmenetelmät: Aluksi täyttömaakerroksia poistettiin alueelta koneellisesti 10 cm kerroksina. Sähkökaapelin eteläpuolella puhdistettiin kaivinkoneen jäljiltä lapiolla ruutujen 200 - 204/394 - 400 sekä 198/400 alue, joka vaaittiin 2 m välein. Alueella oli täyttökerroksen alla ohut ja yhtenäinen kerros karkeaa ruskeaa hiekkaa, jonka alta tuli palokerrosta paikoittain ja paikoittain savea. Ruudut kairattiin keskeltä ja alueella olleen kerroksen, jossa oli merkkejä palamisesta, paksuus todettiin olevan 1 - 3 cm.

Koska alueen kerrokset vaikuttivat sekoittuneilta, ja Lahden paloon ja sitä vanhempiin vaiheisiin mahdollisesti liittyvien kulttuurikerrosten laadusta, paksuudesta ja laajuudesta ei kaivausten tässä vaiheessa ollut tietoa muuta kuin mitä edellä oli kairaamalla saatu selville, päätettiin kaivinkoneella kaivaa itä-länsi -suuntainen koeoja (x 191, y 401 - 413). Siinä ei todettu merkkejä rakenteista eikä palonaikaisia tai sitä vanhempia kulttuurikerroksia. Täyttökerrosten ja niiden alaisen tasoitehiekkan alla oli savea ja moreenia.

Tämän jälkeen kaivettiin toinen koeoja noin SSW - NNE -suuntaisesti (x 194 - 204, y 401 - 403), joka dokumentoitiin osalta matkaa (200 - 204/402 - 403). Siinä todettiin yhdellä kohtaa (200 - 202/402) ohut palokerros ja tiilimurskaa.

Kolmas koeoja kaivettiin edellisen kanssa saman suuntaisena (x 192 - 204, y 406 - 408) ja 2 m leveänä lähtien itä - länsi -suuntaisesta koeojasta ja kaapelikaivantoon saakka, joka toimi alueiden rajana. Koeojassa ei todettu merkkejä rakenteista eikä palonaikaisia tai sitä vanhempia kulttuurikerroksia. Täyttökerrosten ja niiden alaisen tasoitehiekkan alla oli savea.

Koeojan länsipuolella (y 406) vaaittiin pohjois-etelä - suuntainen linja 6 m välein ja koeojaan poikittaislinjaisesti (x 200) linja 2 m välein.

Dokumentointi: Koeojat dokumentoitiin piirtämällä ja valokuvaamalla.

Noin 2 m itä-länsi -suuntaisen koeojan pohjoispuolelta löytyi täyttökerroksia kaivinkoneella poistettaessa kiveys (rakenne 15), joka dokumentoitiin valokuvaamalla ja piirtämällä. Muita rakenteita ei varsinaisella kaivausalueella todettu.

Sen sijaan varsinaisen tutkimusalueen ulkopuolelta tuli esiin rakenne (36) ja siihen liittyvää palokerrosta pohjaustyön yhteydessä. Palokerros ja kiveys näkyivät kaivinkoneella kaivetun pohjausalueen seinämässä aivan Aleksanterinkadun vieressä. Ne dokumentoitiin valokuvaamalla ja piirtämällä.

Huomautuksia: Kaivuun yhteydessä kävi ilmi, että alueella oli suoritettu eri aikoina maansiirtotöitä ainakin viemäröinnin, sähkökaapelien vetämisen ja huoltorakennuksen perustamisen takia. Monin paikoin täyttökerrokset ulottuivat aivan koskemattomaan pohjamaahan saakka. Palokerrosta alueella oli säilynyt hyvin ohuina kerroksina läikittäin siellä täällä. Lisäksi hiiltä ja nokea oli paikoin sekoittuneena ylemmissä täyttökerroksissa.

X-alueen lounaiskulmaan kaivettiin myöhemmin kaivinkoneella seulontaveden lieteallas.

MITTAUKSET

Marja Sipilä

Kaivausalueelle luotiin itsenäinen koordinaatisto, jota käytettiin dokumentoinnissa ja löytöjen talteenottamisessa. Koordinaatisto on kompassipohjoisen mukaan orientoitunut ja siinä x-koordinaatti kasvaa pohjoiseen ja y-koordinaatti itään.

Koordinaatiston luominen aloitettiin lähtötasossa iskemällä harjateräspaalu kohtaan, josta mahdollisimman edullisesti saatiin vedettyä linjat ensimmäisessä vaiheessa avatulle alueelle eli A-, D- ja X-alueelle sekä B-alueen länsiosaan. Peruspaalulle annettiin koordinaatit 200/400. Siitä määritettiin kompassin avulla pohjois-etelä -suuntainen linja $y=400$. Teodoliitin ja mittojen avulla paalutettiin pää- ja väli-ilmansuuntien mukaiset linjat ko alueilla ja mittojen avulla muu alue.

Paalutus tehtiin koko kaivausalueella pääsääntöisesti 2 metrin välein. Paikoin paalutus tehtiin vähäisestä dokumentoitavien rakenteiden, kerrosta ja löytöjen määrästä tai kaivausteknisistä syistä johtuen harvempaan, esimerkiksi D-alueella, X-alueen itäosassa ja B-alueen pohjoisosassa.

B-alueen itäosaan koordinaatistoa jatkettiin paalusta 200/426 lähtien vetämällä ensin teodoliitin avulla linjat $x=200$ ja $y=426$ ja tämän jälkeen mittojen avulla ko linjoista käsin. C-alueelle vedettiin linjat teodoliitin avulla paalusta 216/402 pohjoiseen ja koilliseen. Paalutus tapahtui mittojen avulla näiden linjojen perusteella.

Koska B-alue peitettiin ennen seuraavan avaamista, E-alueen paalutuksessa käytettiin torikiveykseen maalilla merkittyjä koordinaattipisteitä 214/434 ja 180/434, joista mitattiin $x=200$ linja. Teodoliitin avulla vedettiin pohjois-etelä -suuntainen linja $y=452$ paalusta 200/452 käsin. Alue paalutettiin mittojen avulla. F-alueelle koordinaatistoa jatkettiin vetämällä teodoliitilla linja pisteestä 182/452 itään ja edelleen mittojen avulla linjojen $x=182$ ja $y=452$ paaluista mittaamalla.

Koordinaatisto kiinnitettiin kolmeen Lahden kaupungin koordinaatiston mukaiseen pisteeseen, jotka teknisen viraston mittausryhmä siirsi ja merkitsi kaivausalueen tuntumaan. Pisteet merkittiin tilapäisesti kaivauksen ajaksi torikiveyksen väliin isketyin kiiloin. Pisteiden numerot, x- ja y-koordinaatit ja korkeudet olivat seuraavat:

749	x= 64911,144
	y= 89772,714
	z= 97,259 m mpy

750	x= 64902,738
	y= 89813,365
	z= 98,399 m mpy
751	x= 64934,376
	y= 89808,501
	z= 98,121 m mpy

Pisteiden yhteen laskettu kollimaatiovirhe on 1,7 cm. Kaupungin koordinaatisto poikkeaa valtakunnallisesta perus- ja yhtenäiskoordinaatistosta.

Kaivauskoordinaatistosta piste 200/400 kiinnitettiin mittaamalla kulma ja etäisyys kolmeen edellämäinittuun pisteeseen ja piste 200/452 mittaamalla kulma pisteeseen 749 ja kolmeen torin ympärillä olevan rakennuksen kulmaan. Piste 200/400 kulmat (gooneina) kompassipohjoisesta myötäpäivään ja etäisyydet kaupungin koordinaatiston pisteisiin ovat seuraavat:

749	256,77 g	21,67 m
750	141,33 g	-
751	58,96 g	21,05 m

Piste 200/452 kulmat (gooneina) kompassipohjoisesta myötäpäivään kaupungin koordinaatiston pisteeseen 749 ja kolmeen rakennuksen kulmaan ovat seuraavat:

749	287,55 g
- Aleksanterin- ja Mariankadun risteyksen itäpuolella olevan rakennuksen (Carrols) luoteiskulma	195,15 g
- Vapauden- ja Mariankadun risteyksen itäpuolella olevan rakennuksen lounaiskulma	9,60 g
- Aleksanterin- ja Mariankadun risteyksen länsipuolella olevan rakennuksen (Mariankulma) koilliskulma	230,78 g

Dokumentoinnin ja löytöjen talteenoton yhteydessä korkeuksien mittaamisessa käytettiin vaaituskonetta. Vaaitusluvut muunnettiin suoraan absoluuttisiksi korkeuksiksi. Pääsääntöisesti vaaituskoneen paikka oli A-, B-, C-, D- ja X-alueella pisteen 751 kohdalla, taakselukema mitattiin pisteestä 750 ja koneen korkeus oli 99,60 m mpy. Myös muita koneen paikkoja, taakselukemapisteitä ja koneen korkeuksia käytettiin tarpeen mukaan. E- ja F-alueella sen paikka valittiin tilanteen mukaan.

RAKENNEKUVAUKSET

Hannu Poutiainen & Marja Sipilä

RAKENNE 1 KIVETTY KUOPPA

Sijainti Alue A
x 206,00 - 206,22 (kaivettu osa)
y 393,43 - 394,20 (kaivettu osa)
z 96,50 - 96,73 m mpy

Mitat 0,23 x 0,46 m (kaivettu osa)

Kuvaus *Nokimaata sisältänyt kivetty kuoppa* sijaitsi palokerroksen ja sen alapuolisen tumman, hiekansekaisen savikerroksen alla. Pyöreät ja laakeat kivet olivat joko kokonaan tai osittain palaneita. Kuopan syvyys keskimäärin 10 cm (max 23 cm). *Löydöt*, mm. keramiikka, sijaitsivat kuopan alaosassa kivien lomassa. Kuopan pohja oli vaaleaa savea. Rakennetta sivusi resenti kaivanto lounas - koillis -suuntaisesti.

RAKENNE 2 KIVETTY PAALUNSIJA

Sijainti Alue A
x 207,00 - 207,58
y 392,80 - 393,30
z 96,01 - 96,68 m mpy

Mitat 0,50 x 0,58 m, syv. 0,67 m

Kuvat Neg: 118281
Dia: 30222

Löydöt Lasia

Kuvaus Rakenne sijaitsi palokerroksen alapuolella. *Kivetty kuoppa* oli kaivettu vaaleaan saveen. Kuopassa oli kerroksittain pääosin litteitä kiviä laakapinta ylöspäin. Tummassa maassa kivien välissä oli hieman puuta. Leikkauskartan piirtämisen jälkeen kivet poistettiin kuopasta ja kuoppaa syvennettiin. Esiin tuli lisää kiviä. Laakapintaisia kiviä oli puhtaassa savessa saakka. Niiden alla oli vielä palaneiden kivien muodostama *kivikehä*. Kivikehän alueella maa oli jälleen tummaa. Palaneiden kivien joukosta löytyi pala lasia.

RAKENNE 3 KIVEYS

Sijainti Alue A
x 214,00 - 214,80
y 398,60 - 399,35
z 96,69

Mitat 0,60 x 0,80 m (kaivettu osa)
Kuvat Neg: 118275, 118283
Dia: 30217, 30221

Kuvaus Rakenne oli palokerroksen alapuolisessa tummassa savisessa maassa. Se muodostui 3 - 15 cm:n suuruisista kivistä, joista osa oli palaneita. Kivien välissä oli hieman puuta ja palanutta luuta. Kiveys jatkui noin 5 cm:n syvyyteen.

RAKENNE 4

KIVEYS

Sijainti Alue A
x 215,80 - 218,00 (kaivettu osa)
y 398,00 - 399,96
z 96,66 - 96,85 m mpy

Mitat 2,10 x 0,25 m
Neg: 118156, 118157
Dia: 30225

Kuvaus Pitkänomainen kiveys oli palokerroksen alapuolisessa savessa. Kivet olivat pääosin nyrkinkokoisia. Ne olivat palaneita lukuunottamatta halkaisijaltaan 40-senttistä "kulmakiveä". Kivien väleistä löytyi sekä palanutta että palamatonta luuta, *tiilimurskaa* ja paljon *hiiltä*. Kiveyksen ulkolaidoilla oli palamatonta *puuta*. Kiveystä kaivettaessa havaittiin sen alla toinen rakenne (14), ojanne.

HUOM Ks. myös rakenne 14

RAKENNE 5 (13, 29)

Sijainti Alue A (C)
x 214,50 - 219,20
y 392,00 - 395,10
z 95,81 - 96,73 m mpy

Mitat 4,70 m x 3,10 m

Kuvat Neg: 118176, 118177, 118192, 118195, 118228,
118235, 118236, 118256, 118261, 118262,
118266, 118267, 118268, 118269, 118278,
118279, 118307, 118319, 118320 118323,
118325, 118330, 118334, 118337, 118339,
118340, 118351, 118352
Dia: 30219, 30220, 30232, 30233, 30235, 30237,
30240, 30248, 30250, 30265, 30277, 30286,
30288, 30289, 30291, 30292, 30293, 30294,
30308, 30309, 30314, 30318, 30324, 30327,
30329, 30331, 30332, 30342, 30343

Näytteet

Makro no: 4, 11, 21, 22, 23

Löydöt

Pronssiesineen katkelma, rautanauvoja, lasia, liitupiipun pala, keramiikkaa, tiiltä, palanutta savea, luuta, kivikiekko, kvartssia, piitä

Kuvaus

Ruudun 214/392 koillisnurkassa oli suurehko kivi ja sen ympärillä viisi pienempää kiveä. Pohjoispuolella oli suuri laakakivi, jonka länsipuolella oli kiveys. Ruudun koillisosasta löytyi savimaan alta nokimaakerros. Kaivettaessa syvemmälle löytyi ison kiven itäpuolelta runsaasti pieniä kiviä, osan niistä ikään kuin tukien kiveä paikallaan.

Varsinainen kiveys alkoi kuitenkin ruudusta 216/392. Poistettavissa palokerrosta paljastui sen eteläosassa suuri laakakivi, joka jatkui ruutu 214:n puolelle. Ko. kiven pohjoispuolella oli muutama kulmikas ja pyöreä kivi, savikerroksessa samoin. Palaneita kiviä oli melko paljon. Kun kaivettiin hieman syvemmälle, oli lähes koko ruutu mustaa nokimaata. Ruudun luoteiskulma oli savea, joka rajautui selvästi nokimaahan. Palokerroksen alapuolelta alkoi savikerros 10-25 cm syvyydeltä. Ruudun halki kulki sen luoteisnurkasta itäreunan keskivaiheille noin 40 cm leveä ojamainen vyöhyke, jossa palokerros jatkui kuitenkin syvemmälle. Koko ruudussa puhtaan palokerroksen syvyys oli 15 cm, jota syvemällä se oli sekoittunut hieman saven kanssa.

Ruudun eteläreunan laakakivi kaivettiin kokonaan esille. Sen alla oli vuorotellen palo- ja savimaakerros. Kiven länsipuolinen kiveys oli nyt laajempi ja selkeämmin esillä. Laa'an itäpuolinen kiveys muodostui yhdestä isosta ja lukuisista pienemmistä kivistä, joista osa oli palaneita. Ko. kiveys jatkui yhtenäisenä ruudun länsipuolisessa leikkauksessa.

Kolmas erotettavissa ollut kiveys oli ruudun länsireunassa oja-vyöhykkeen eteläreunalla ja hieman ko. vyöhykkeen keskelläkin.

Suuren laakakiven poistamisen jälkeen voitiin havaita sen alla 5-10 cm vahvuinen voimakkaasti saven sekainen palokerros, jonka alla oli osittain savikerroksessa kiveys. Ko. kiveyksessä oli sekä palaneita että palamattomia kiviä. Pääasiassa maa oli vielä mustaa ja irtonaista sekä palanutta.

Yhtenäisen kiveyksen itälaidalla oli noin 60 cm pitkä ja 10 cm leveä puujäänös. Puujäänös toimi selkeästi rajana sen itäpuoliselle savelle ja länsipuoliselle palaneelle maalle ja kivikolle. Ruudun itälaidan ja -profiilin kiveys ulottui nyt myös saveen asti. Ruudun pohjoisosassa kiveys meni savikerrokseen saakka.

Ruudun koillisnurkasta paljastuneen suuren kiven välissä oli runsaasti puujäänteitä, joista suurin osa oli pohjois - etelä - suuntaisia. Puujäännökset jatkuivat ruudun pohjoisosassa lännemmäksi, tosin syvemmällä kuin koillisnurkassa. Suurin osa läntisistä jäännöksistä oli N -S -suuntaisia. Luoteiskulman puujäännökset näyttivät olevan sattumanvaraisessa asennossa.

Syvemmälle kaivettaessa (kerros 5) paljastui lisää kiviä sekä pitkänomainen savikerros itäisemmässä osassa. Läntisempi puoli koostui palaneesta maasta. Kiveyksessä, joka jatkui edelleen syvemmälle, oli sekä palaneita että palamattomia kiviä.

Ko. alueella oli runsaasti maatuneita *puujäännöksiä*, pääasiassa N-S- suuntaisia. Puujäännöksiä löytyi myös ruudun pohjoisimmasta osasta, saman suuntaisina. Keskellä olleiden kivien poikaivamisen jälkeen paljastui niiden alla ollut 2-4 cm paksu likaisenharmaa savikerros, jonka alla oli punertavaksi värjäytyntä savea.

Samalla paljastuivat toisiaan risteävät puujäännökset, jotka muodostivat kehikkoa muistuttavan rakennelman. Puukehikon pohjois- ja itäpuolella paljastui syvemmälle kaivettaessa isojen kivien reunustama, pienehköistä kivistä koostunut tiheä ja yhtenäinen kiveys. Se kulki ruudun halki luoteisnurkasta itäreunan puoliväliin yhtyen itäreunassa jo näkyvissä olleeseen kiveykseen. Paljastunut kiveys näytti olevan jatkoa samalla paikalla sijainneelle hieman väljemmälle kiveykselle.

Rakenteen luoteisosa koostui eri kokoisista kivistä, jotka olivat vierekkäin. Luoteisosa muodosti kapean ja pitkän rakenneosan (0,40 x 1,00 m). Kiveyksen päällä oli savikerros. Saven alla oli paikoitellen hiilen ja tumman maan sekainen alue. Savi jatkui kivien välissä ja kiveys jatkui syvemmälle. Eteläreunassa oli puusälän sekainen alue, kooltaan noin 30 cm x 30 cm, paksuuden ollessa olleen muutaman senttimetrin. Kiveys laajeni koko alueelle, myös eteläreunaan, maan olleen edelleen savista. Osa kivistä oli palaneita osa palamattomia. Rakenteen luoteisosaa kaivettiin noin 80 cm syvyyteen, minkä jälkeen kivet olivat kaivamista ajatellen liian limittäin.

Rakenteen länsiosan molemmista puoliskoista laadittiin leikkauskartta. Lounaisosan pohjoisessa leikkauksessa ei näkynyt lainkaan isoja kiviä. Sen sijaan luoteispuolen eteläleikkaus koostui pääsääntöisesti isoista kivistä.

Rakenteen kaakkoisosan ja sen lounaisosan välille jätettiin noin 0,50 cm leveä kannas leikkauskartan piirtämistä varten. Kannaksen itäinen osa koostui savi/palomaasta sekä pienehköstä kiveyksestä. Palokerros kannaksen vieressä oli noin 20 cm paksu. Kiveys koostui palaneista ja palamattomista kivistä. Palokerroksen alla oli suoraan vaalea, puhdas savikerros. Itäosa kaivettiin pohjaan asti. Rankkasade ja ja tulviminen sotki alimpia kerroksia ja sen takia myös alimmista osista ei ollut mahdollista piirtää leikkauskarttaa.

Löytöjä rakenteessa oli siellä täällä. Ruudun 214/392 länsipuoliskosta (1. kerros) löytyi mm. punasavikeramiikkaa, fajanssia, pullo- ja tasolasia sekä puupala, jossa näkyi työstön jälkiä. Laakakiven läheltä löytyi piitä. Itäpuoli ruudusta oli löydötöntä. Toisesta ja kolmannelta kerroksesta löytöjä tuli selvästi vähemmän.

L Ö Y D Ö T	R 214/392			U 216/392			U 218/392		T 214/394			U 216/394
	1	2	3	K 1	E 2	R 5	R 1	R 1	O 1	2	5	S 1
Raha					1							
Pronssi					1							
R-veitsi					1					1		
R-naula	9	1		9		5	1					1
La-helmi							1					
La-nappi					1							
Pu-lasi	15			5			2			2		1
T-lasi	41			4			1					
L-piippu					1							
Fajanssi	8			21			5					
PS-keram	2			2			3					1
MS-keram				2								
Tiili				161		5						
Pa-savi	43	16		110			181		5			1
Laasti	3											
R-kuona	1											
P-nappula					1							
Pii	2	1		3	2	1	2					
Luu	33	38	8	50	24	41	17		10		5	6

L = liitu La = lasi MS = mustasavi P = peli Pa = palanut
 PS = punasavi Pu = pullo R = rauta T = taso

Palokerroksen yläosaa kaivettaessa tuli suurin osa ruudun 216/392 löydöistä, erityisesti tiilistä, sen länsiosasta; itäpuolisko oli vähälöytöistä. Syvemmältä kerroksesta - ja edelleen etupäässä länsipuoliskosta - tuli mm. posliinia ja liitupiipun varrenkatkelma. Syvemmälle kaivettaessa löytöjä alkoi tulla enemmän ruudun itäosista, varsinkin runsaasti palanutta ainesta sisältäneiltä kohdilta ja niiden ympäristöstä. Valtaosa löydöistä tuli 1. kerroksesta, mm. raha, pronssiesineen katkelma, pala sulanutta kupariseosta, musta- ja punasavikeramiikkaa sekä fajanssia. Alemmissä kerroksissa löytöjä oli selvästi vähemmän; 2. kerroksesta tuli piitä ja luuta; samoin 5. kerroksesta ja lisäksi mm. rautanaula ja tiiltä.

Muiden kiveykseen liittyneiden kaivausruutujen löydöistä ks. ed. taulukkoa.

Kaivaminen Ruutujen maakerroksia kairaamalla saatiin selville, että ruudun 214/392 alueella oli 20 cm:n paksuinen nokimaakerros ja sen alla savea. Ruudussa 216/392 tehtiin kaksi kairausta, joista ensimmäisessä näkyi ylimpänä 28 sentin nokikerros ja siinä puuta, minkä jälkeen oli 2 cm savea ja sen alla kivi. Toisessa kairausnäytteessä oli 37 sentin nokikerros ja sen alla värjäytynyt savikerros. Kairausten perusteella ja noudattaen valittua koekaivausmenetelmää avattiin koeruutu 216/392. Ensimmäisen kerroksen löytöjen ja kiveyksen perusteella aluetta laajennettiin avaamalla ruutu 214/392. Näiden ruutujen alueella todettu kiveys sai tunnuksen rakenne 5.

Kaivettavaa aluetta laajennettiin myöhemmin vielä lisää avaamalla ruudut 214/394 ja 216/394, joiden alueella todettu kiveys sai tunnuksen rakenne 13. Ruutujen länsiosaan jätettiin 0,5 m leveä kaivamaton kaista leikkauksen dokumentointia varten. Sen avulla oli myös tarkoitus estää pintavesien valuminen ruutuun 216/392, jota kaivettiin yhä syvemmälle ja jonne - sen ympäröivään torialueeseen nähden matalan sijainnin takia - virtasi runsaasti pintavesiä.

Vaikka kiveys jatkui myös länteen ei kaivausaluetta ollut mahdollista laajentaa siihen suuntaan, koska pohjustustyöt eivät sitä edellyttäneet. Sillä suunnalla oli myös taksikoppi varsin lähellä, mikä olisi vaikeuttanut erityisesti nupukiveyksen ja täyttömaakerrosten poistoa. Kauppatorin kaivausten ensimmäisen vaiheen loppupuolella siirrettiin TEVIN työmaakoppi toiseen paikkaan, jolloin kaivausaluetta voitiin em. kiveysten kohdalla laajentaa pohjoiseen C-alueelle. Siellä avattiin ruudut 218/393 ja 218/394, joiden alueella todettiin neljä rakennetta: 33, 34 ja 35 sekä rakenne 29, jonka tulkittiin olevan osa rakenteiden 5 ja 13 muodostamaa kokonaisuutta. Ruutujen eteläosaan jätettiin 0,5 m leveä kaivamaton kaista leikkauksen dokumentointia varten. Sen avulla oli myös tarkoitus estää pintavesien valuminen rakenteeseen 29 ruudun 218/393 alueella, missä kaivaus eteni yhä syvemmälle; tässä vaiheessa pintavesiä johdettiin pohjaan kaivettujen rakenteiden 5 ja 13 alueelle.

RAKENNE 6

KIVETTY PAALUNSIJA

Sijainti

Alue A
x 210,00 - 210,48
y 396,87 - 397,50
z 96,59 - 96,82 m mpy

Mitat

0,50 x 0,65 m

Kuvat

Neg: 118280, 118150
Dia: 30223

Löydöt

Punasavikeramiikkaa, tiiltä, luuta

Kuvaus

Rakenne muodostui kuopasta, jossa oli kiviä (halk. 10 - 25 cm). Värjäytyneen saven pinnasta rakenne ulottui 12 cm:n syvyyteen, puhtaaseen saveen. Rakenne kaivettiin lapiolla ja lastalla ja maa kuivaseulottiin.

RAKENNE 7**PAALUNJÄLKI**

Sijainti Alue A
x 214,76 - 214,86
y 398,44 - 398,54
z 96,80 m mpy

Mitat Halkaisija 0,10 cm

Kuvat Neg: 118148, 118149

Näytteet
Löydöt

Kuvaus Paalunjälki (halk. 10 cm) erottui palokerroksen alapuolisessa värjäytyneessä savessa. Se sisälsi palanutta ja maatunutta puuta 4 cm:n syvyyteen asti. Samassa ruudussa (214/398) oli myös muita mahdollisia paalunjälkiä.

RAKENNE 8**PAALUNJÄLKI**

Sijainti Alue A
x 216,30 - 216,50
y 398,85 - 400,02
z 96,54 - 96,74 m mpy

Mitat Halkaisija 17 cm, syv. 20 cm

Kuvat Neg: 118154
Dia: 30224

Näytteet Makro 2

Kuvaus Suoraseinäinen, tasapohjainen kuoppa. Ylintä osaa kuopasta ympäröi värjäytynyt savi (10 - 15 cm), alinta osaa vaalea savi (5 - 10 cm). Tämän mahdollisen paalunjäljen maa-aines oli hiilensekaista ja mustaa. Kuopan puolivälin tienoilla sijaitsi yksi 10 cm:n kokoinen kivi.

RAKENNE 9**TULISIJANPOHJA**

Sijainti Alue A ja D
x 210,10 - 212,00
y 404,10 - 406,85
z 96,54 - 97,02 m mpy

Mitat 1,90 x 2,75 m, syv. 0,48 m

Kuvat Neg: 118160, 118292, 118331, 118332, 118333
Dia: 30226, 30325, 30326,

Näytteet Makro 20

Löydöt Palanutta ja palamatonta luuta.

Kuvaus Rakenne näkyi 2. tasossa epäyhtenäisenä kiveyksenä. Siitä kaivettiin ensin A-alueella sijainnut osa. Rakenteen maa-aines oli sekoittunutta savea. Siinä oli erikokoisia *rapautuneita kiviä* ja hiiltynyttä puuta. Kuoppamaisen rakenteen täytemaa oli palanutta ja se oli täynnä 5-10 cm:n kokoisia kiviä. Rakenteessa oli myös suurempia kiviä, joista suurin oli puolimetrisen. Lisäksi noin 20 senttiä palokerroksen alta löytyi *hiiltyneitä lankkuja*, jotka olivat paikoin lähes 20 cm:n levyisiä. Maa lankkujen alla oli punertavaksi palanutta.

RAKENNE 10

PAALUNJÄLKI

Sijainti

Alue A
x 216,50
y 397,60
z 96,57 - 96,65 m mpy

Mitat

Halkaisija n. 0,13 m

Kuvaus

Rakenne oli pyöreä paalunjälki, joka sisälsi vähän pieniä puunpalasia, pieniä kiviä ja palanutta savea.

RAKENNE 11

PAALUNJÄLKI

Sijainti

Alue A
x 215,48 - 215,80
y 398,52 - 398,85
z 96,36 - 96,68 m mpy

Mitat

Koko noin 0,35 x 0,35 m, syv. 0,32 m

Neg: 118163

Dia: 30229

Kuvaus

Rakenne erottui puhtaan saven pinnassa tummempana, vaalean saven sekaisena alueena. Alue oli lähes neliön muotoinen. Se jatkui suoraseinäisenä, selvärajaisena kuoppana 32 cm puhtaaseen saveen asti. Kuopan pohja oli melko tasainen.

RAKENNE 12

UUNINPERUSTUS

Sijainti

Alue B
x 189,5 - 191,20
y 419,30 - 420,50
z 97,21 - 97,55 m mpy

Mitat

1,2 x 1,7 m

Kuvat

Neg: 118165, 118166, 118167, 118172, 118210

Dia: 30262, 30282, 30283, 30284

Näytteet Makro: 16, 17, 18

Löydöt Pronssihela, rautakuokka, rautanauvoja, astia- ja tasolasia, keraamisen pullon paloja, palanutta luuta, hiiltyneitä perunoita

Kuvaus Uuninperustuksesta oli säilynyt reunapuiden muodostama neliönmuotoinen kehikko, jonka sisäpuolisella alueella oli savi- ja tiilimurskakerros sekä näiden alla oleva arinalankkerros.

Reunapuut olivat poikkileikkaukseltaan pyöreähköjä ja päältä osin palaneita. Niitä oli ilmeisesti useampi päällekkäin. Ne sijaitsivat toisiinsa nähden siten, että pohjoisen ja eteläisen sivun reunapuun pää meni itäpuolisen reunapuun alle. Läntisellä sivulla yksityiskohtia ei pystytty havaitsemaan rakenteen deformaation takia.

Arinalankut olivat erityisesti eteläpäästä varsin ohuita (alle 1 cm). Pohjoispään itä - länsi -suuntaisten reunapuiden viereiset konstruktiot olivat epäselviä, koska puut olivat hiiltyneitä.

Niskapuu, joka oli arinalankkujen alla ja niihin nähden poikittain, oli poikkileikkaukseltaan pyöreähkö.

Tiiltä ja savea (puhdasta) oli eteläpuolisen reunapuun ja arinalankkujen välissä noin 2-5 cm paksuna kerroksena. Savi oli uunin keskikohdalla voimakkaasti värjäytynyttä. Tiilet olivat osin rapautuneet. Lankkujen alla oli vielä 1-3 cm paksuinen värjäytynneen saven kerros.

Löydöistä tulivat suuret rautaesineet tiilten kohdalta. Muutoin löytyi pieniä metalliesineitä kauttaaltaan uunin sisäpuolelta. Erikokoisia lasinsirpaleita oli koko uunin alueella. Pullon kaulaosia löytyi erityisen paljon rakenteen pohjoispäästä sekä myös lankkujen alta. Arinan kaakkoiskulman alta löytyi suuria, jopa 11 x 6 cm:n kokoisia ikkunalasin paloja. Hiiltyneitä perunoita oli lankkujen päällä olevassa hiilikerroksessa sekä osin tiilikerroksen alla olevassa savessa.

Rakennetta kaivettaessa käytettiin työvälineinä lapiota, lastaa, lusikkaa sekä pieniä puisia ja muovisia lastoja.

Koejassa, uunin luoteiskulmassa sijaitsi mahdollinen sekundaarikuoppa (ks. rakenne 32).

RAKENNE 13

Ks. rakenne 5

RAKENNE 14**OJANNE****Sijainti**

Alue A
x 214,00 - 218,00 (kaivettu osa)
y 398,00 - 398,85
z 96,58 - 96,65 / 96,52 - 96,60 m mpy

Mitat

Noin 0,40 x 4,0 m

Kuvat

Neg: 118176, 118177
Dia: 30222

Kuvaus

Matala ojanne sijaitsi rakenteen 4 alapuolella. Se näytti jatkuvan kaivetun alueen ulkopuolelle, niin ruutujen etelä- kuin pohjoispuolellekin. Ojanteessa oli ruskeaksi värjäytynyttä savea. Sen pohjalla oli kellanruskea sekoittunut hiesu. Ojanteen kohdalle (ruudun 214/398 luoteiskulma) oli myöhemmin kaivettu neliomainen kuoppa (rakenne nro 11).

HUOM

Ks. myös rakenne 4.

RAKENNE 15**TULISIJANPOHJA?****Sijainti**

Alue X
x 194,33 - 195,54
y 408,68 - 409,91
z 96,42 - 97,19 m mpy

Mitat

1,20 x 1,22 m, syv. 0,77 m

Kuvat

Neg: 118173, 118174

Näytteet

Makrot 5 ja 11

Kuvaus

Palaneita, nyrkinkokoisia kiviä sisältävä kartionmallinen kuoppa, jossa maa-aines oli kevyttä ja irtonaista, pääasiassa noen sekaista hiekkaa.

RAKENNE 16**KIVEYS****Sijainti**

Alue B
x 438
y 190
z 98,09 - 97,54 m mpy

Mitat

1,5 x 0,50 cm (syvyys)

Kuvat

Neg: 118181, 118189
Dia: 30241, 30246

Löydöt

Lasitettua keramiikkaa, lasia, fajanssia, liitupiipun pala, raudankappaleita, piitä, luuta

Kuvaus Muodoltaan suppilomainen rakenne sijaitsi B-alueen etelälaidalla, kiinni sen leikkauksessa. Kivet, joista suurimmat halkaisijaltaan 20-senttisiä, olivat hyvin tiiviisti maassa. Kivien seassa oli lahonnutta luuta ja puuta.

RAKENNE 17 KIVEYS

Sijainti Alue B
x 190,30 - 190,83
y 428,18 - 428,95
z 97,43 - 97,74 m mpy

Kuvat Neg: 118182, 118183, 118187

Kuvaus Kiveys sijaitsi aivan B-alueen eteläreunassa ja oli vain osin näkyvissä. Sen ympärillä oli harmahtavan ruskeaksi värjäytynyttä savea. Kivet vaikuttivat hiukan palaneilta. Rakenne kaivettiin esiin lastalla, lusikalla ja harjalla. Dokumentoinnin jälkeen kiveyksen kaivamista jatkettiin alue B:n eteläpuoliselle alueelle. Tällöin otettiin koko kiveys esille. Rakenteen eteläreunan rikkoi kaapelioja.

RAKENNE 18 KIVETTY KUOPPA

Sijainti Alue B
x 191,90 - 193,84
y 433,70 - 435,26
z 97,77 - 98,00 m mpy

Mitat 2,10 x 1,20 m

Kuvat Neg: 118185, 118186
Dia: 30243, 30244

Löydöt Rautanaula, lasia, posliinia, tiiltä, piitä, luuta

Kuvaus Enimmäkseen palaneita mutta myös palamattomia kiviä sisältänyt kuoppa. Palaneet olivat pääosin kuopan keski-osassa (syv. 10 cm). Kiveyksen päällä oli paikoin savikerros. Osa kivistä puhtaassa savessa. Kaikki löydöt olivat rakenteen pintaosassa. Kiveyksen keskelle jätettiin 10 cm:n levyinen kaista; muutoin pinta kaivettiin kiveykseen saakka. Kaistan länsipuoli kaivettiin pohjaan saakka ja leikkaus dokumentoitiin tältä puolelta. Rakenne kaivettiin osin lapiolla osin lastalla.

RAKENNE 19 KIVI- JA PUURAKENNE

Sijainti Alue B
x 199,1 - 201,84
y 439,32 - 441,98
z 97,71 - 98,10 m mpy

Mitat 2,6 x 2,6 m

Kuvat Neg: 118184, 118188, 118191, 118197, 118198, 118209
Dia: 30242, 30245, 30252, 30253, 30261

Näytteet Makronäytteet: 8, 9, 10

Kuvaus Rakenteen pintakerros muodosti tumman kivien peittämän soikion, joka erottui selvästi ympäröivästä täytemaasta B-alueen itäreunassa. Kaistan eteläpuolelta, 25-35 cm:n syvyydeltä, tuli esiin kaksi 60 - 70 cm pituista lautaa. Ne olivat vinottain toisiinsa nähden ja niiden välissä oli kaksi halkaisijaltaan 15 cm kokoista kiveä. Kivet olivat osittain puiden päällä. Alueen keskiosassa sijaitsi palanut alue, jossa myös puurakenteet olivat. Palanut alue ja puut päättyivät länsireunassa savimaahan. Palaneen alueen ulkopuolella, pohjois-, kaakkois- ja lounaispuolella oli puhtaassa savimaassa 4 halkaisijaltaan 40 - 60-senttistä kiveä. Rakenteen luoteispuolella oli täyttöhiekkaa ja länsipuolella lajittunutta hienoa hiekkaa.

Aluksi paljastettiin 0,5 x 1,5 m alue, jonka eteläpuoli kaivettiin pois ja keskelle jätettiin 20 cm leveä kaista. Myöhemmin aluetta laajennettiin, jolloin rakenteen mitoiksi tulivat 2,6 x 2,6 m.

RAKENNE 20 HAUDATTU HEVONEN

Sijainti Alue B
x 190 - 192,3
y 419,5 - 421,5
z 97,25 - 97,50 m mpy

Mitat 1,0 x 2,2

Neg: 118165, 118167, 118172, 118210
Dia: 30230, 30231, 30262

Löydöt Hevosen luuranko, palanutta luuta, tiilimurskaa ja yksittäisiä pieniä hiilenkappaleita sekä palamatonta puuta.

Kuvaus Kyljellään olleen hevosen *palamaton luuranko* (1,0 x 2,2 m) löytyi kun B-alueen eteläreunaan kaivettiin koojaa kaivinkoneella. Toisen eturaajan luita irtosi kaivinkoneen kauhaan. Tämän jälkeen luuranko kaivettiin esiin käyttäen lastaa, lusikkaa sekä pieniä puisia ja muovisia lastoja. Dokumentoinnin jälkeen osa luurangosta huuhtoutui rankkasateen synnyttämän tulvaveden mukana. Luuranko sijaitsi uunirakenteen (12) vieressä.

RAKENNE 21**KIVEYS**

Sijainti Alue B
x 205 - 206
y 428 - 430,30
z 97,32 - 97,80 m mpy

Mitat 2,30 m x 2,30 m

Kuvat Neg: 118190, 118193
Dia: 30262

Näytteet Makro no: 6

Löydöt Rautasirppi, fajanssia, luuta

Kuvaus *Pyöreähkö kiveys*, jonka palaneiden kivien välissä oli nokimaata, palanutta ja palamatonta puuta. Pohjalla suurten kivien alla oli *palanutta puuta*. Maa-aines kiveyksen keskellä oli nokista hiekkaa, reunoilla sekoittunutta silttiä ja savea. Rakenteen koillispuolella oli hiiltyneenä läikkänä erotunut *hirren jäännös*. Rakenteen pinta kaivettiin esille lastalla, samoin eteläpuoli kuopalle. Leikkauksen dokumentoinnin jälkeen kaivamiseen käytettiin lapiota. Leikkauksen alaosassa oli nokimaaraitoja ja yksittäisiä hiililäikkiä. Palanutta luuta löytyi kiveyksen ulkopuolelta ja *sirppi* kiveyksen reunasta.

RAKENNE 22**KELLARIKUOPPA**

Sijainti Alue B
x 199,45 - 202,76
y 419,74 - 422,06
z 96,72 - 97,58

Mitat 2,36 x 3,32 m

Kuvat Neg: 118196,
Dia: 30251

Näytteet Makro no: 12

Löydöt Astia- ja pullolasia, posliinia, punasavikeraamiikkaa, nahkaa, tiiltä, luuta, puutappeja

Kuvaus Soikea kuoppa, joka sisälsi kulttuurimaata, palamattomia kiviä ja puuta. Pinnassa oli pieniä kiviä ja syvemmällä suurempia, halkaisijaltaan 20 - 30 cm:n kokoisia kiviä.

*Puu*jäännöksistä osa näytti olevan peräisin lankuista tai hirsistä. Osa oli lahonnutta ja luultavasti litistynyttä ja saattoi olla peräisin astiasta.

Löytöjä tuli rakenteesta runsaasti. Useat löydöt olivat sulaneita tai mustuneita. Runsaslöytöisin kohta oli alueen lounaisosassa. Löydöt vähenivät hieman syvemmällä. Löytöjä oli suurten kivien päällä ja niiden väleissä sekä niiden alla tasaisesti jakautuneena. Keramiikkaa ja palaneita luita oli kivien väleissä melko runsaasti. Osa lasinpaloista vaikutti särkyneen kiven painosta. Lisäksi löytyi hiilen palasia ja puuta, jota oli pääasiassa tiheimmissä löytökohtissa löytöjen päällä, alla ja seassa. Reuna-alueilla ei ollut juuri lainkaan löytöjä.

Rakenteesta kaivettiin ensin länsipuoli ja leikkauksen dokumentoinnin jälkeen itäpuoli. Runsaslöytöistä aluetta kaivettiin ensin lastalla ja lopuksi lapiolla, jolloin maa vesiseulottiin. Muutoin kaivettiin lapiolla.

Rakenteen kaakkoispuolella oli kaksi pientä resenttiä kuoppaa, jotka erottuivat selvästi jo pintakerroksessa ympäristöönsä tummempina alueina.

RAKENNE 23

KUOPPA

Sijainti

Alue B
x 203,5 - 206
y 435 - 438,5
z 97,50 - 97,94 m mpy

Mitat

2,30 m x 3,40 m

Kuvat

Neg: 118207, 118208, 118211
Dia: 30259, 30260, 30263

Näytteet

Makro no: 7

Löydöt

Keramiikkaa, piitä, luuta

Kuvaus

Soikeahko kuoppa, jossa oli kulttuurimaata, palanutta savea sekä palaneita ja palamattomia kiviä.

Eteläpuoliskossa oli pieniä palaneita ja isompia palamattomia kiviä tummassa irtonaisessa maakerroksessa. Leikkauksesta näkyi, että kuopan pohja vietti reunoilta keskiosaan loivasti alaspäin. Suurten kivien alla oli ohut nokimaakerros, jonka alla puhdas hiekka.

Kuopan pohjois- ja itälaidalla oli pintaosassa palanutta savea ja paikoin irtonaista tummaa maata. Palaneen saven sekaisessa kerroksessa oli *puulastuja*. Osassa niistä oli työstön jälkiä.

Länsipuolen suurempien kivien alla oli vain vähän tummaa maata. Kuopan reunoilla ja pohjalla oli tummempia noki- ja hiilikerroksia. Alimmaisena oli pohjahiekka.

Löydöistä suurin osa oli palamatonta luuta. Löytöjä tuli tasaisesti kuopan alueelta. Löytöjä ei tullut kivien alta lukuunottamatta yhtä palamattoman luun kappaletta.

Koekuopasta (50 x 50 cm) tehtyjen havaintojen ja löytöjen perusteella puhdistettiin koko rakenne esiin. Siitä kaivettiin ensin eteläpuolisko ja sen jälkeen toinen puoli.

RAKENNE 24

LIKAMAA-ALUE

Sijainti

Alue B
x 208,30
y 424,20 - 425,20
z 97,59 m mpy

Mitat

1,2 m x 2,2 m

Neg: 118220

Dia:30271

Löydöt

Lasia, palanutta luuta, tiiltä

Kuvaus

L-kirjaimen muotoinen likamaa-alue, jonka eteläpäässä oli kiveys. Kyseessä oli mahdollisesti jäännös rakennuksen seinälinjasta. Aluetta puhdistettaessa löytyi lasia ja palanutta luuta. Rakenteeseen kaivetussa koekuopassa (43 x 90 cm) oli nokista maata, luuta, puuta ja tiiltä sekä muutamia kiviä. Koekuoppa kaivettiin pohjasaveen asti ja se oli syvimmillään 33 cm ja alimmillaan 2 cm. Kuopan länsireunassa oli kaksi kiveä osittain saveen sisällä. Alueen rajat kaivettiin esiin lapiolla, kiveys lastalla ja koekuoppa lapiolla ja lastalla.

RAKENNE 25

LIKAMAA-ALUE JA KIVEYS

Sijainti

Alue B
x 210,56 - 212,05
y 442,23- 444,45
z 98,00 - 98,07 m mpy

Mitat

1,5 m x 2,2 m

Kuvat

Neg: 118214, 118215

Dia: 30267

Näytteet

Makro no: 13

Löydöt

Lasia, palanutta luuta

Kuvaus

Epämääräisen pyöreähkö nokinen likamaa-alue, jonka keskellä oli pieniä palaneita ja osin rapautuneita kiviä. Alueella oli palaneen, hiiltyneen ja palamattoman puunsilppua sekä palanutta savea. Sieltä löytyi palaneita luunsiruja. Rakenne vaikutti jatkuvan pohjoiseen ja itään, mutta E-aluetta tutkittaessa ei sen jatkuvuutta tähän suuntaan havaittu. Rakenteen lounaisosaan kaivetusta koekuopasta (50 x 50 cm, syv. <10 cm) löytyi yksi palaneen luun siru; pohjalla tuli esiin puhdas savi.

RAKENNE 26**LIKAMAA-ALUE****Sijainti**

Alue B
x 207,40 - 212,00
y 418,90 - 423,20
z 97,46 m mpy

Mitat

4,00 x 4,20 m

Kuvat

Neg: 118216
Dia: 30268

Näytteet

Makro no: 14

Löydöt

Rautanauvoja, lasia, posliinia, luuta

Kuvaus

Epämääräisen muotoinen likamaaläikkä, jossa kairalla todettiin *kauttaaltaan* kiviä. Tumman kulttuurikerroksen paksuus reunoilla 10 - 20 cm ja keskellä noin 50 cm. Pinnalta löytyi rautanauvoja, lasia ja posliinia. Ensimmäisessä koekuopassa (x 210,15 - 210,65 y 421,10 - 421,60) oli sekoittunutta maata (syv. 10 - 30 cm), kiviä ja yksi hammas. Toisessa koekuopassa (x 211,60 - 212,10 y 421,25 - 421,75) oli tummaa pehmeää maata ja heti pinnan alla kivikerros, jonka kivet olivat halkaisijaltaan noin 10 - 15 cm. Kuopan itä- ja länsilaidalla tuli pienempien kivien jälkeen isompia 20-senttisiä kiviä kuopan koko laajuudelta. Tästä kuopasta (syv. 70 cm) löytyi palanutta luuta ja hampaita sekä palanutta ja palamatonta puuta.

RAKENNE 27**LIKAMAA-ALUE****Sijainti**

Alue B
x 204,5 - 208,5
y 438,5 - 443,1
z 97,96 - 98,06 m mpy

Kuvaus

Pyöreähkö nokimaan sekainen alue. Kairalla havaittiin kiviä *sporadisesti* koko nokimaan alalla. Rakenteen pinta puhdistettiin esiin ja sitten kaivettiin koekuoppa lapiolla ja lastalla. Koekuopassa (50 x 50 cm, x 205,00, y 440,00 - 440,50, pl. 97,88 m mpy) oli värjäytynyt kerros (9 - 15 cm): sekoittunutta soraa, 5 - 10 cm:n kokoisia kiviä sekä savea ja palanutta savea. Kivet eivät näyttäneet palaneilta. Maassa oli *hiiltä* ja *puuroskaa*. Värjäytyneen kerroksen alla oli hiekka.

RAKENNE 28**RUUHI****Sijainti**

Alue B

x 210,00 - 212,00

y 428,00 - 433,00

z 97,31 - 97,72 m mpy

Mitat

3,30 x 1,76 m

Neg: 118217, 118218, 118219, 118231, 118232, 118233, 118234, 118240, 118247, 118253, 118254, 118255, 118257, 118258, 118259, 118260, 118270-118283, 118284-118291, 118298, 118302, 118303, 118309-118317, 118236-118329, 118341-118344, 118356, 118357-118361, 118365, 118366, 118391-118401

Dia: 30269, 30270, 30274-30276, 30279, 30280, 30281, 30285, 30287, 30295, 30296, 30297, 30298, 30299, 30300, 30304, 30307, 30310, 30311, 30312, 30319, 30320-30323, 30333-30336, 30345-30350, 30353-30356, 30373-30376, 30380, 30386

Näytteet

C14 no: 7; makro no: 25 ja 26

Löydöt

Palanutta savea ja luuta

Kuvaus

Kyseessä oli suorakaiteen muotoinen heikosti säilynyt lautaruuhun jäännös, joka löytyi nykyisen kauppatorin keskivaiheilta suppea-alaiselle kulttuurimaa-alueelle kaivetun koekuopan (50 x 50 cm) perusteella. Keulaosa oli kohti itää.

Rakenteen yleispiirteet: Ruuhesta oli säilynyt osia pohjasta, molemmista laidoista sekä keulasta ja perästä. Pohjaosa oli säilynyt parhaiten, mutta pohjalankutkin olivat osin deformatuneita, rikkoutuneita ja maatuneita; suhteellisen kovaa puuta oli säilynyt vain paikoitellen ja vähän. Peräosa, josta oli puuta erittäin niukasti jäljellä, oli pysty. Eteläpuoleinen laitaosa oli voimakkaasti deformatunut ja maatonut, mutta myös sen saattoi päätellä olleen pysty. Toisesta laidasta ei ollut jäljellä juuri mitään. Keula, joka pohjalankkujen saumattomana jatkeena kaartui loivasti ylöspäin, oli samoin huonosti säilynyt ja osin rikkoutunut. (Ks. liite 8)

Rakenteen kaivaminen: Kun kaivinkoneella oli poistettu täyttömaa ja pinta siistitty lapiolla, erottui ko. rakenne ympäröivästä savesta tummempana, suorakaiteen muotoisena humuspitoisena savialueena aivan B-kaivausalueen pohjoislaidalla. Alueelle tehtiin ensin koekuoppa (0,5 x 0,5 m), jossa näkyi vaakatasossa olevia lautoja/lankkuja, minkä perusteella koekuoppaa laajennettiin (1,2 x 1,2 m) lapiokaivuuna.

Puutason havaittiin jatkuvan koekuopan seinämien sisään, minkä vuoksi aluetta päätettiin laajentaa edelleen. Kun rakenteen rajat oli saatu esille, kaivettavan alueen kooksi oli tullut noin 1,8 x 3,3 m.

Rakenteen länsiosan päällä oli täytesavi, jossa ei ollut varsinaisia esinelöytöjä. Sen sijaan siinä oli palamattomia puunsäleitä, palanutta savea sekä tuolta. Itäpäädyssä oli pieniä kiviä. Niitä oli myös muualla, erityisesti rakenteen eteläpään tuntumassa reunalankkujen molemmin puolin. Rakennetta ympäröi koskematon savi, joka alkoi miltei suoraan reunimmaisten lankkujen ulkopuolelta.

Rakenne kaivettiin esiin käyttäen lastaa ja harjaa sekä lisäksi erilaisia hyvin pieniä instrumentteja. Kuivumisen ja sen aiheuttaman halkeilemisen estämiseksi puurakenteita kostutettiin suihkupulloilla säännöllisesti ja yön ajaksi ne peitettiin muovilla. Esiin kaivettu ruuhi lepäsi osittain värjäytyneen ja osittain puhtaan saven päällä.

Dokumentointi: Rakenne piirrettiin 1:10 millimetripaperille ja -muoville yhteen tasoon sekä keulaosa lisäksi kahdessa eri vaiheessa kaivauksen edetessä. Eteläpuolen laidasta piirrettiin leikkauskartta. Rakenteesta otettiin sekä yksityiskohta- että yleiskuvia niin dia- kuin mustavalkofilmillekin. Lisäksi Rakenne videoitiin kahteen otteeseen. Noston jälkeen ruuhen kaivamista ja dokumentointia jatkettiin kaupunginmuseon konservointiloissa, mistä vaiheesta tehdään erillinen raportti työn valmistuttua.

Nosto: Vaikka ruuhi olikin huonokuntoinen, päätettiin kuitenkin yrittää sen nostoa. Tehtävään liittyi useita käytännön ongelmia. Yksi olennaisimmista oli, että puuaines oli pitkälle maatonut, ja kovaa puuta ei ollut jäljellä käytännöllisesti katsoen lainkaan. Tähän liittyi vielä se seikka, että savi, jonka päällä ruuhi esiin kaivettuna lepäsi, oli kovaa ja tiivistä. Näin ollen ei voinut ajatellakaan ruuhen irrottamista maa-aineksesta. Tämän vuoksi ruuhi piti nostaa siten, että puuaineksen ohella otettiin mukaan savea, joka piti huonokuntoiset puujäännökset kasassa.

Veden kyllästämä puuaines ja savi yhdessä 1 x 3 m alueella olisi kuitenkin painanut niin paljon, että sen nostaminen ja liikuttelu ja sijoittaminen museon kokonaisena tiloihin ei olisi onnistunut käytettävissä olleilla resursseilla. Niinpä se päätettiin nostaa kolmena kappaleena. Työhön ryhdyttäessä havaittiin, että sen kokoisten kappaleiden irrottaminen ja nostaminen ei tulisi onnistumaan, joten ruuhi jouduttiin nostamaan noin 0,5 x 0,5 m kokoisina paloina lukuunottamatta yhtä isompaa palaa (0,5 x 1,0 m).

Sillä viikolla, jolloin nosto oli tehtävä, sää oli oikullinen; toisinaan satoi vettä ja toisinaan lunta. Ruuhen suojana oli telttakatos, mutta noston ajaksi se piti ottaa pois. Osittain tästä syystä sekä osittain sateiden ja pakkasen takia puujäännösten kipsaaminen ei tullut kysymykseen.

Nostoon ryhdyttiin kaivamalla pienoiskavinkoneella ruuhen ympäriltä savimaa pois, jolloin muodostui metrisen leveä ja yli puolitoista metriä syvä kaivanto, josta käsi nostaminen oli mahdollista suorittaa. Kaivamista hankaloitti, että nostettava kohde oli aivan kaivausalueen pohjoisseinämässä kiinni. Myöhemmin kaivamista jatkettiin lapioilla, jolloin saattiin riittävästi pois savea ruuhen ympäriltä.

Tämän jälkeen puurakenteiden alle menevään saveen upotettiin varovasti hakkaamalla teräslevy (0,5 x 1 m), jonka yksi reuna oli teroitettu leikkaavaksi teräksi. Seuraavaksi pala leikattiin rautasahalla, koska toisinaan leikkauskohtiin osui kiviä, joista piti päästä läpi. Sitten irrotetut palat kiedottiin talousmuoviin. Irrotetut palat siirrettiin fanerilevyjen päälle ja kappaleet kiedottiin vielä talousmuoviin, minkä jälkeen ne pakattiin kuplamuovin sisään löytötiedoilla varustettuina.

Löydöt: Palamatonta puuta, palanutta savea, tuhta, palaneita ja palamattomia kiviä (täyttökerroksessa)

Muuta: Rakenteen itä- ja koillisosan vieressä oli jäljellä palokerrosta, joka meni saveen sisään syvemmälle kuin muualla. Siitä löytyi mm. eläinten luita ja punasavikeramiikkaa. Kyseessä on mahdollisesti jätekuoppa. Sille annettiin numero **28b** (x 211,20 - 211,90, y 431,50 - 432,00)

RAKENNE 29 **Ks. rakenne 5**

RAKENNE 30 **KIVETTY KUOPPA**

Sijainti Alue D
x 205,90 - 207,30
y 411,20 - 412,00
z 97,08 m mpy

Mitat 0,80 x 1,35 m

Kuvat Neg: 118239

Löydöt Rautanaulan katkelma

Kuvaus Soikea kuopanne, jossa oli palaneita kiviä ja nokimaata. Sen syvyys oli noin 10 cm. Kivien koko 10 - 20 cm.

RAKENNE 31 **PAALUNJÄLKI(?)**

Sijainti Alue C
x 218,48 - 218,85
y 405,10 - 405,50
z 96,48 - 97,01 m mpy

Mitat 0,37 x 0,40 m, syv. 0,47 m

Kuvat Neg:118301

Dia:30306

Näytteet Makro 24

Kuvaus Rakenne sijaitsi *palokerroksen* alla. Se näkyi ko. tasossa ympyrän neljänneksen muotoisena pienenä kiveyksenä. *Suurimmat kivet*, jotka olivat 10-senttisiä, sijaitsivat reunoilla *kehämäisesti*. Pienemmät kivet muodostivat täytteen kehän sisäpuolelle. 1-2 kivikerrosta sisältänyttä kiveystä ympäröi tummaksi värjäytynyt savi. Samanlaista savea oli kiveyksen alapuolella noin 10 cm. Yhden 15-senttisen kiven alla värjäytynyt savi jatkui vielä noin 20 cm:n levyisenä ja 25 cm:n syvyisenä vyöhykkeenä. Värjäytynyttä savea ympäröi vaalea savi.

RAKENNE 32

JÄTEKUOPPA

Sijainti

Alue B

x 190,00 - 190,20

y 417,00 - 420,00

z 97,04 - 97,12 m mpy

Mitat

2,20 x 3,00 m

Kuvat

Neg: 118304, 118305, 118306

Löydöt

Pronssiheloja, rautanauvoja, keramiikka-astia, lasia, posliinipiippuja, luuta

Kuvaus

Rakenne havaittiin kaivettaessa kaivinkoneella koeojaa B-alueen eteläreunaan, jolloin tuli esiin *tiilimurskaa*, *hiiltä* jne. Rakenne ei ollut selvärajainen. Siinä oli *tiilimurskaa*, *palanutta savea* ja *kiviä* sekä *hiiltynyttä puuta* palasina ojan pohjalla. Varsinkin länsipuolella se oli lähinnä epämääräinen värjäymä. Jatkossa työvälineinä käytettiin lapiota, lastaa ja harjaa. Viereistä rakennetta (nro 2) kaivettaessa jätekuopan alueelle valui rankkasateen jälkeen liejua länteen viettävää koeojaa pitkin.

RAKENNE 33

KIVETTY PAALUNSIJA

Sijainti

Alue C

x 219,12 - 219,68

y 394,96 - 395,41

z 96,25 - 96,60 m mpy

Mitat

0,45 x 0,56 m, syv. 0,35 m

Kuvat

Neg: 118319, 118320, 118324

Dia: 30314, 30317

Löydöt

Keramiikkaa

Kuvaus Kiveys sijaitsi palokerroksen alapuolisessa savessa. Kivet, joista osa vaikutti palaneilta, olivat 10-senttisiä. Rakenteen eteläpuoli kaivettiin kuopalle (syv. 35 cm). Rakenteessa oli tummaa savimaata, joka erottui selvästi ympäristön vaaleasta hiekkapitoisesta savesta. Tummassa maassa oli pieniä säleitä *maatunutta puuta*. Lähtötasossa aivan lähellä rakennetta sen ympärillä oli pieniä *tiilenkappaleita* sekä palanutta ja palamatonta luuta.

RAKENNE 34 PYSTYPUU ja KUOPPA

Sijainti Alue C
x 218,80 - 219,02
y 395,25 - 395,55
z 96,25 - 96,55 m mpy

Mitat 0,22 x 0,35 m, syv. 0,32 m

Kuvat Neg: 118321
Dia: 30315

Kuvaus Suorakulmainen ja -seinäinen sekä *tasapohjainen* (syv. noin 30 cm) kuoppa näkyi *palokerroksen alapuolisessa savessa* n. 25 x 35 cm:n kokoisena alueena, jossa oli palomaansekaisista savea. Neliömäisen alueen eteläreunalla sijaitsi pystypuu, joka ulottui noin 15 cm em. tason yläpuolelle. Alueesta kaivettiin itäpuoli kuopalle siten, että puu jäi leikkaukseen. Maa-aines oli sekoittunutta: nokista palomaata, savea ja muutama puulastu. *Pystypuu* (halk. 5 cm) ulottui 26 cm:n syvyyteen. Se oli poikkileikkaukseltaan pyöreä ja sen alapää oli teroitettu. Noin 10 cm kuopan pohjasta oli nyrkinkokoinen, palamaton kivi. Kuopan pohjalla oli toinen, edellistä pienempi, myös palamattomalta vaikuttanut kivi. Alla oli puhdas savi.

RAKENNE 35 KIVETTY PAALU

Sijainti Alue C
x 218,40 - 218,65
y 394,90 - 395,30
z 96,26 - 96,72 m mpy

Mitat 0,40 x 0,20 - 0,60 m

Kuvat Neg: 118322
Dia: 30316

Näytteet Makro 19

Kuvaus Kivillä tuettu paalu oli osin palokerroksessa, osin savessa. Enin osa kivistä oli litteitä ja kiinni paalussa. Eri kokoiset kivet liittyivät toisiinsa tiiviisti. Paalu (pit. 41 cm, halk. 12 x 14 cm) oli suorakaiteen muotoinen. Se sijaitsi rakenteen 29 vieressä, mutta oli mahdollisesti sitä nuorempi.

RAKENNE 36**KIVEYS**

Sijainti Torin eteläreuna/pohjustustyö
 x 180,90
 y 423,50
 z 97,12 - 97,62 m mpy

Mitat N. 2 m esillä

Kuvat Neg: 118348, 118349, 118350
 Dia: 30340, 30341

Kuvaus Rakenne paljastui kauppatorin pohjustustöiden yhteydessä, kun kaivinkoneella oli päästy määräsyyteen massanvaihtoa varten. Dokumentointi oli siten mahdollista vain leikkauksesta, joka oli kaivausalueen B-eteläpuolella aivan Aleksanterinkadun tuntumassa ja sen suuntaisena. Rakenteen yläpuolella oli karkeaa soraa ja ympärillä savea. Se koostui *palamattomista kivistä* (noin 15 kpl, halk. 15 - 30 cm) ja *tiilimurskasta*. Noin 20 - 30 cm kivien yläpuolella oli muutaman senttimetrin vahvuisen *hiilikerros*. Sen ylä- ja alapuolella oli paikoin tiilimurskaa.

RAKENNE 37**TULISIJANPOHJA**

Sijainti Alue B
 x 194,00
 y 418,00
 z 97,14 m mpy

Mitat 3,00 x 5,00 m

Kuvat Neg: 118367
 Dia: 30357

Kuvaus Epämääräisen muotoinen tulisijanpohja löytyi poistettaessa kaivinkoneella täyttömaata. Rakenteen pinta nousi paikoin 10 - 20 cm sitä ympäröivää täyttömaata ylemmäs. Rakenteen muoto on saattanut muuttua ajettaessa täyttömaata sen kohdalle. Erityisesti sen eteläosassa oli *tiilimurskan* sekaista palomaata, *hiililäiskiä* ja *kiviä*. Rakenteen eteläpuoli (syv. 10 cm) kaivettiin kuopalle. Sen alapuolella oli savensekainen siltti.

RAKENNE 38**KIVETTY PAALUNSIJA**

Sijainti Alue C
 x 218,25 - 218,75
 y 408,81 - 409,08

Mitat 0,40 x 0,55 m, syv. 0,25 m

Kuvat Neg: 118368, 118369
 Dia: 30358, 30359

Kuvaus Kiveystä (30 x 50 cm) ympäröi tumma kulttuuri-
maa. Rakenne kaivettiin puoliksi (syv. 25 cm). Kivet olivat hie-
kassa - jota oli ylimmät 15 - 20 cm - sen alapuolella oli tummaa
maata. Kivet olivat halkaisijaltaan 10 cm ja sitä pienempiä.

RAKENNE 39

TULISIJANPOHJA

Sijainti Alue E
x 208,40 - 210,10
y 451,40 - 452,80
z 98,18 - 98,29 m mpy

Mitat 1,25 x 1,65 m

Kuvat Neg: 118374, 118379
Dia: 30363, 30368

Löydöt Lasia, tiiltä, luuta

Kuvaus Kiveystä (80 x 90 cm), joka koostui palamatto-
mista tai heikosti palaneista 10-senttisistä kivistä, ympäröi
nokimaa. Ylinnä siinä oli ruskea savi, jonka alla oli tumma no-
kimaa rakenteen kaakkois- ja lounaisreunoilla. Nokimaa rajautui
selvästi puhtaaseen, kovaan saveen. Rakenteen toinen puolisko
kaivettiin pohjaan (syv. 10 cm). Sen alaosan muodosti hiilense-
kainen nokimaakerros, jonka alla oli puhdas savi. Rakenne
paljastui kaivinkoneella ja kaivettiin lastalla.

RAKENNE 40

NOKIMAA-ALUE

Sijainti Alue E
x 205,30 - 206,20
y 451,70 - 452,90
z 98,25 - 98,40 m mpy

Mitat 80 x 90 cm

Kuvat Neg: 118375, 118378
Dia: 30364, 30367

Löydöt Savitiivistettä, tiiltä, palanut luu

Kuvaus Pyöreähkö kivinen nokimaa-alue, jossa oli run-
saasti hiiltä ja hiukan puujäännöksiä, rajautui selvästi sitä
ympäröivään puhtaaseen hiekkaan. Alue paljastui kaivinkoneella,
minkä jälkeen se puhdistettiin ja kaivettiin lastoilla. Raken-
teen itäpuoli kaivettiin kuopalle (syv. 15 cm), mistä löytyi
puujäännöksiä ja pieniä palaneita kiviä sekä runsaasti palanutta
savea ja tiiltä. Rakenteen alla oli koskematon hiekka.

RAKENNE 41**KIVEYS****Sijainti**

Alue E
x 198,00
y 452,00
z 98,14 - 98,49 m mpy

Mitat

2,10 x 2,50 m

Kuvat

Neg: 118377, 118407
Dia: 30388

Löydöt

Rautaniitti, lasia, ikkunalasia, tiiltä, palanutta savea

Kuvaus

Isojen kivien muodostama ja suorakaiteen muotoinen kiveys. Siihen tehtiin kaivanto Bob Catilla ja leikkaus valokuvattiin. Isot kivet näkyivät myös leikkauksessa. Rakenteen syvyys oli noin 35 cm. Löydöt tulivat pintamaasta.

RAKENNE 42**KULTTUURIMAA-ALUE****Sijainti**

Alue E
x 199,30 - 200,60
y 445,50 - 447,60
z 98,10 m mpy

Mitat

1,30 x 2,10 m

Kuvat

Neg: 118376, 118383
Dia: 30366, 30371

Löydöt

Savitiivistettä ja luuta

Kuvaus

Tumma kulttuurimaa-alue, jonka pinnassa oli *tiiltä* sekä reunoilla hiiltä ja *palanutta puuta*. Alue paljastui kaivinkoneella kaivettaessa, minkä jälkeen se puhdistettiin esiin lastalla. Alueen pohjoisosan rikkoi vanha viemärikaivanto. Länsipuoli kaivettiin pohjaan (syv. 20 cm), jolloin luoteiskulmasta tuli esille puuta ja yksi mahdollinen puutappi***.

RAKENNE 43**KULTTUURIMAA-ALUE****Sijainti**

Alue E
x 190
y 449,5
z 98,06 - 98,39 m mpy

Mitat

2 x 2,5 m

Löydöt

Posliinia

Kuvaus

Kulttuurimaa-alueella oli *kiveystä* sen itä- ja länsilaidalla. Pinnassa kivet olivat nyrkin- ja syvemmällä jopa päänkokoisia. Alue rajautui ympäröivään saveen jatkuen siihen kaivettuna kuoppa. Se kaivettiin esille ja myös kuopalle Bob Catilla, minkä jälkeen se viimeisteltiin lapiolla (syv. 30 cm).

RAKENNE 44**UUNINPOHJA****Sijainti**

Alue E

x 184,00 - 186,20

y 444,80 - 448,20

z 97,65 - 98,20 m mpy

Mitat

1,40 - 2,20 x 3,30 m

Neg: 118403, 118410, 118422, 118427, 118428,
118433, 118434, 118441, 118442

Dia: 30378, 30390, 30415, 30416

LöydötRahoja, lukko, rautanauvoja, nappi, lasia,
posliinia, tiiltä, luuta**Kuvaus**

Uuninpohja oli lähinnä suorakaiteen muotoinen, leveydeltään 1,4 (E-pää) x 2,2 m (W-pää). Siinä oli *maatunutta ja hiiltynyttä puuta, tiiltä, savitiivistettä ja kiviä.*

Varsinkin yläosastaan rakenne oli sekava: siellä täällä oli murentuneita ja hajonneita tiiliä sekä erisuuntaisia puu-jäännöksiä. Kaakkois- ja lounaiskulmassa oli oranssinpunaiseksi värjäytynyttä maata, eikä siellä ollut ehjiä tiiliä. Koilliskulmassa oli nokimaata, ja luoteiskulmassa oli tiilen ja nokimaan sekainen.

Tiiliä oli uunin keskellä oli eri asteisesti hajonneina mutta myös paremmin ja jopa ehjinä säilyneinä. Rakenteen pohjois-reunassa oli tiiliä enemmän kuin eteläreunassa, jossa oli enimmäkseen savensekaista maata. Uunin kaakkoiskulman ulkopuolella oli sitä kiertävä sekoittuneen saven alue, ja uuniin näytti liittyvän myös sen eteläreunan ulkopuolella oleva 1,35 x 1,50 m:n kokoinen sekoittuneen saven alue.

Puuarina muodostui uunissa alimpana olleista ja paremmin säilyneistä puista. Puut olivat palaneita ja painuneita. Niitä oli limittäin ja päällekkäin. Syyt olivat enimmäkseen pohjois - etelä- ja osittain itä-länsi -suuntaisia. Puiden päällä oli paikoitellen savea, jonka päällä puolestaan oli tiiltä.

Rakenne kaivettiin aluksi Bob Catille esille, minkä jälkeen se kaivettiin kuopalle lapiolla ja lastalla.

RAKENNE 45**KIVEYS****Sijainti**

Alue E

x 185,20 - 186,04

y 440,78 - 441,50

z 97,70 - 97,98 m mpy

Mitat

0,70 x 0,75 m

Kuvat

Neg: 118417, 118420

Dia: 30397, 30400

Löydöt

Tasolasia, posliinia

Kuvaus Pyöreän kiveyksen kivistä (halk. 10-15 cm), jotka olivat hiekansekaisessa värjäytyneessä savessa, oli osa palaneita. Kiviä oli rakenteessa kaksi kerrosta (syv. 20 cm). Sen eteläpuolella oli tumma kulttuurimaaläiskä (20 x 30 cm). Rakenteen lounaispuolelta löytyi puutappeja, joista ainakin yksi vaikutti sijainnin perusteella kiialta. Pintamaan poiston jälkeen rakenne kaivettiin esiin lapiolla ja lounaispuoli kaivettiin lastalla pohjaan.

RAKENNE 46

PUURAKENNE

Sijainti Alue E
x 186,02 - 187,40
y 441,90 - 442,95
z 98,02 - 98,16 m mpy

Mitat 0,80 x 1,50 m

Kuvat Neg: 118423, 118424
Dia: 30402

Löydöt Rautanaula, posliinia, fajanssia, lasinappi, lasia, keramiikkaa, palanutta savea

Kuvaus Hiiltyneiden hyvin ohuiden puujäännösten päällä oli oranssinväriseksi palanutta savea/hiesua, tummanruskeaa palanutta savea sekä muutamia tiilenpalasia ja palaneita kiviä. Ympärillä oli paikoin tummaksi värjäytyneitä savea. Rakenteen itäreunassa puun syyt olivat luode - kaakko -suuntaiset. Eteläpäässä ne olivat itä - länsi -suuntaiset. Samasta kohdasta löytyi ohuita, oksamaisia puupalasia. Kaapelikaivanto katkaisi rakenteen sen pohjoisreunassa. Rakenne kaivettiin lastalla esiin palaneen saven alta. Siihen kaivettiin leikkaus mm. puujäännösten paksuuden selvittämiseksi.

RAKENNE 47

PUURAKENNE JA KIVEYS

Sijainti Alue E
x 183,40 - 186,20
y 443,20 - 443,98
z 97,87 - 98,13 m mpy

Mitat 0,70 x 2,90 cm

Kuvat Neg: 118404, 118421
Dia: 30379, 30401

Löydöt Raha, lasia, posliinia

Kuvaus Rakenteessa oli kolme suurta, halkaisijaltaan 50-70 cm:n kokoista kiveä NNW-SSE -suuntaisessa rivissä. Kivien ympärillä, erityisesti länsilaidalla oli muutaman senttimetrin vahvuinen kerros irtonaista tummaa humusta ja lajittunutta hiekkaa.

Pohjoisimman kiven luoteiskulmasta lähti noin metrin mittainen, ympäröivästä puhtaasta savesta erottuva, *maatuneelta lankulta* vaikuttava värjäymä, jossa oli hieman puuta. Värjäymän leveys oli 8-10 cm. Mahdollinen puujäännös jatkui kivien alla. Kivien ja puujäännöksen välissä oli kerros vaaleaa savea. Puujäännösten paksuus oli enimmillään 5 cm. Niiden alla oli puhdas savi.

Löydöt otettiin ylemmistä osista talteen ruuduittain. Kivien alta löytyi lasia, posliinia ja pohjoisempaa näistä raha. Taso-*lasia* löytyi kivien alapuolelta puujäänteestä.

Pintamaa poistettiin Bob Catilla ja rakenne kaivettiin esiin lapiolla ja lastalla. Kivet poistettiin ja niiden alusta kaivettiin lastalla pohjaan.

RAKENNE 48

KIVEYS

Sijainti

Alue E

x 182,54 - 183,20

y 446,24 - 447,62

z 97,72 - 98,21 m mpy

Mitat

0,70 - 1,40 m

Kuvat

Neg: 118430, 118432

Dia: 30408, 30409

Löydöt

Lasia

Kuvaus

Pyöreähkön pienten kivien (8-20 cm) muodostaman kiveyksen länsipuolella oli yksi isompi kivi (35 x 65 x 29 cm), jonka alla oli lasinpaloja. Pienimmät kivet olivat ylempänä ja suuremmat alempana, kaikki puhtaassa vaaleassa savessa. Kiviä oli kolme kerrosta (syv. 25 - 30 cm). Pintamaa poistettiin Bob Catilla, rakenne kaivettiin esiin lapiolla ja puhdistettiin lastalla. SWW-NEE -linjan pohjoispuoli kaivettiin pohjaan lastalla.

RAKENNE 49

KIVEYS

Sijainti

Alue E

x 183,35

y 444,65

z 97,92 - 98,12 m mpy

Mitat

0,50 m x 0,50

Kuvat

Neg: 118426

Dia: 30404

Kuvaus

Kahden 20-senttisen kiven ympärillä oli muutamia pienempiä kiviä ja puuta. Kiveykseen liittyviä löytöjä ei tullut. Pintamaa poistettiin Bob Catilla ja rakenne kaivettiin esiin lapiolla ja lastalla. Kivet poistettiin ja niiden alusta kaivettiin lastalla pohjaan.

RAKENNE 50**KIVEYS**

Sijainti Alue E
x 185,50
y 440,25
z 97,70 - 98,06 m mpy

Mitat 0,40 x 0,80 m

Kuvat Neg: 118429, 118431
Dia: 30407

Löydöt Rautavartaan katkelma, tasolasia

Kuvaus Isohkon kiven (25 x 25 x 70 cm) itäreunassa oli 10 - 20-senttisillä kiilakiviä. Ison kiven ympärillä ja alla oli tasolasia ja ohut kerros ruskeaa kulttuurimaata, jossa oli vähäisiä puujäännöksiä. Tämän alla puhtaassa savessa oli muutama 10 - 20 cm:n kokoinen kivi. Ylemmät kiilakivet olivat halkeileita ja rapautuneita, mutta ison kiven alapuoliset kivet olivat palamattomia yhtä lukuunottamatta. Pintamaa poistettiin Bob Catilla ja rakenne kaivettiin esiin lapiolla ja lastalla. Kivet poistettiin ja rakenne kaivettiin lastalla kuopalle.

RAKENNE 51 (60, 53) SEINÄN KIVIPERUSTUS

Sijainti Alue E, F
x 182,20 - 187,13
y 448,80 - 466,40
z 97,89 - 98,86 m mpy

Mitat 1,50 x 18,10 m

Kuvat Neg: 118387, 118402, 118411, 118412,
118413, 118450-118453, 118454-118457, 118461,
118463, 118469
Dia: 30375, 30377, 30387, 30391, 30392, 30393,
30411, 30421, 30423, 30428, 30431, 30433,
30434, 30435, 30436, 30441, 30442, 30443,

Näytteet Makro no: 30

Löydöt Rautanauvoja, öljylampun lasi, pullolasia, fajanssia, liitupiipun varsi, palanutta ja palamatonta lasia, tiiltä

Kuvaus Rakennuksen eteläisen seinän kiviperustus oli NEE-SWW -suuntainen. Se jatkui kahden kaivausalueen puolella ja kaivettiin teknisesti kolmena erillisenä rakenteena.

Kiviperustus koostui suurista (halk. 0,5-1,2 m) kivistä sekä pienemmistä (halk. 10 - 30 cm) kivistä. Pienet kivet sijaitsivat isompien kivien välissä sekä erityisesti niiden eteläpuolella tiheänä vyöhykkeenä, joka oli enimmillään noin metrin levyinen.

Tämä kiveys jatkui noin 30 cm isoja kiviä syvemmälle muodostaen seinälinjan ulkoreunalle pyöreäpohjaisen *salaojan*. Maa-aines kivien välissä oli tummaksi värjäytynyttä savea ja paikoin moreenia. Suuret kivet oli kaivettu puhtaaseen saveen.

Puita, jotka olivat melko hyvin säilyneitä, oli rakenteen lounaispäässä, sen päällä, mm. 1,2 m:n pituinen lankku tai hirsi. Kivien välissä oli myös pieniä puujäännöksiä ja *tiiltä*.

Kaivettaessa rakennetta pintamaa poistettiin Bobcatilla, minkä jälkeen rakenne kaivettiin esiin lapiolla ja puhdistettiin laskalla. Tason dokumentoinnin jakeen rakenteen poikki kaivettiin BC:lla koeoja (nro 2), jonka leikkaus dokumentoitiin. Lopuksi poistettiin kaivurilla muutamia isoja kiviä pohjavaaituslukujen ottamista varten.

Seinälinjan eteläpuolella, noin 0,50 - 1,00 metrin etäisyydellä siitä kulki lähes saman suuntainen oja- tai aitalinja (R 54). Rakenteen pohjoispuolella oli kaksi tulisijan pohjaa (R 62 ja 63) ja itäpäässä kohtisuoraan siihen nähden toinen seinälinja (R 61). Kaapelikaivanto katkaisi seinälinjan lähellä sen itäpäättä.

RAKENNE 52

PUURAKENNE

Sijainti

Alue E
x 182,00 - 182,40
y 442,00 - 442,80
z 98,00 - 98,02 m mpy

Mitat

0,40 x 0,80 m

Kuvat

Neg: 118437
Dia: 30413

Kuvaus

Puujäännökset (paks. 0,5 - 1 cm) sijaitsivat kaivausalueen eteläreunan leikkauksen vieressä ja jatkuivat sen sisään, joten niistä oli vain osa näkyvissä; 25-senttiä (suunta N-S) ja 75 cm (NW - SE). Lyhyemmän lankun vieressä länsipuolella näkyi leikkauksessa 5 sentin levyinen puujäännös. Lautojen päällä oli ruskean kultturimaan alin kerros ja melko runsaasti tiilenkappaleita. Niiden alla oli vaalea soransekainen savi. Löydöt otettiin talteen ruuduittain (ruutu 182/442). Puujäänteiden tunnumassa oli melko runsaasti pullolasia ja joitakin rautanauloja.

RAKENNE 53

Ks. rakenne 51

RAKENNE 54 (59)

AITA / OJANNE

Sijainti

Alue E ja F
x 182,00 - 185,101
y 449,50 - 467,10
z 97,99 - 98,72 m mpy

Mitat

0,5 x >17,7 m

Kuvat Neg: 118387, 118389, 118402, 118412, 118435, 118436, 118440, 118462, 118463, 118468, 118483
Dia: 30375, 30377, 30387, 30392, 30395, 30411, 30412, 30423, 30426, 30431, 30428, 30434, 30436, 30441, 30442, 30443,

Näytteet Makro no: 31

Löydöt Raha, rautanauvoja, lasia, posliinipiipun pesä

Kuvaus Puolenmetrin levyinen ja 17,5 m pituinen (näkyvissä ollut osa) kivi-/puurakenne oli länsiosassa W-E -suuntainen ja kaartui kohdassa 182,5/456 SW-NE -suuntaiseksi. Rakenteen eteläreuna oli kiinni tielinjassa (R 56). Sen pohjoispuolella, 0,0 - 1,0 m:n etäisyydellä oli lähes samansuuntainen seinänperusta (R 51). Näiden välinen alue oli sekoittunutta savea.

Kiviä oli rakenteen sekä ylä- että alaosassa; enimmäkseen ne olivat päänkokoisia.

Hirsiä tai lankkuja (pit. max 1,6 m, halk. max 30 cm), osittain hiiltyneitä, oli rakenteen yläosassa. Puut olivat pääosin rakenteen suuntaisia ja osa niistä oli kivien alla. Parhaiten säilyneet puut olivat rakenteen länsipäässä, kaivausaluetta rajoittavassa leikkauksessa kiinni. Niistä suurimman (halk. 30 cm, hirsi) alaosassa oli rautanauvoja. Hirren päällä oli vinottain leikkauksesta esiin pistävä lauta. Hirren länsipään vieressä oli sahattu pala (halk. 10 cm, pit. 12 cm), ja länsipuolella oli toinen lyhyempi, samansuuntainen hirsi. Hirsien päiden alla oli noin 40 cm leveä ja 80 cm pitkä saman suuntainen haljikas. Hirret ja haljikas olivat mahdollisesti alkuperäisellä paikallaan***.

Tiilimurskaa oli runsaasti kivien ja puiden välissä sekä niiden alla lähes koko rakenteessa (syv. noin 40 cm). Lisäksi oli nokea ja tiilen kappaleita. Kun kulttuurikerros kaivettiin kolmesta erillisestä kohdasta pohjaan, muodostui niiden kohdalle ojanne.

Ojanteen pohjoisreuna (seinärakenteen puolella) oli viisto ja eteläreuna (tien puolella) pystysuora. Pohjoisreuna ja pohja rajautuivat saveen, eteläreuna tienpohjan hiekka- ja sorakerokseen. Alempana ojanteessa oli isoja kiviä siellä täällä, mutta enimmäkseen värjäytyneitä maata ja tiilimurskaa.

Löytöinä tuli pohjalta runsaasti mm. tasolasia ja rautanauvoja.

Pintamaa poistettiin Bob Catilla, minkä jälkeen rakenne kaivettiin esiin lapiolla ja puhdistettiin lastalla. Tason dokumentoinnin jälkeen rakenteen poikki kaivettiin BC:lla koeoja (nro 2), jonka leikkaus dokumentoitiin. Lisäksi rakenne kaivettiin lapiolla pohjaan noin metrin matkalta kolmesta eri kohdasta.

Rakenne jatkui kahden kaivausalueen puolella ja kaivettiin sen takia teknisesti kahtena erillisenä rakenteena. Lisäksi rakenteen todettiin jatkuvan molemmissa päissä kaivamattomalle alueelle.

RAKENNE 55**PORRASKIVI****Sijainti**

Alue E
x 181,97 - 183,00
y 437,25 - 439,05
z n. 97,7 - 97,8 m mpy

Mitat

1,7 x 1,0 x 0,2 m

Kuvat

Neg: 118411, 118416
Dia: 30391, 30396

Kuvaus

Kivi oli kaivausalueen eteläreunassa kiinni jatkuen viitisen senttiä leikkauksen sisään. Suorakaiteenmuotoinen kivi oli ilmeisesti työstetty portaaksi. Kiven päällä oli tiilimurskaa.

RAKENNE 56**TIELINJA****Sijainti**

Alue F
x 180 - 186
y 452 - 470
z 98,60 - 97,80

Kuvat

Neg: 118447, 118448, 118449, 118454-118457
Dia: 30418, 30419, 30420, 30423, 30424

Kuvaus

Tielinja sijaitsi pitkänomaisena rakenteena aivan kaivausalueen eteläreunassa ja oli vain osittain näkyvässä. Se oli SWW-NEE -suuntainen ja kaartui kaivausalueen itäpäädyssä kohti koillista. Rakenteessa pohjimmaisena oli saveen päällä kerros lähes päänkokoisia kiviä. Niiden yläpuolella oli kivinen sorakerros, jonka päällä oli kerros hienoa ja keskikarkeaa hiekkaa. Eteläreunalla leikkauksessa erottui saveen kaivettu kuopanne. Pohjoispuolella tielinjaa erotti rakennuksista ojanne, jossa oli kiviä, puita ja tiilimurskaa (ks. rakenne 59). Tietä viistosti poikittain leikkaavan koeojan (nro 1) leikkauksessa näkyi viitteitä mahdollisesta tien laajennuksesta. Pohjoisreunan rikkoi kaivausalueen itäosassa kaapelikaivanto.

RAKENNE 57**KUOPPA****Sijainti**

Alue F
x 182,80-183,90
y 470,55
z 98,20 - 98,50 m mpy

Mitat

N-S suuntainen halkaisija noin 1,10 m

Kuvat

Neg: 118447, 118448
Dia: 30418, 30420

Näytteet

Makro 27

Kuvaus Rakenne näkyi N-S -suuntaisen koeojan (nro 1) leikkauksessa, joka dokumentoitiin; rakennetta ei kaivettu. Leikkauksessa näkyi voimakkaasti värjäytynyt kulttuurikerros (tien pohja) kuopanteena, jonka alla oli nokimaaraita. Nokimaa (paksuus 1 - 10 cm) oli paikoin tummaksi värjäytyneen saven sekainen. Siinä oli muutamia pieniä (halk. max 10 cm) kiviä, jotka tulivat näkyviin näytteenoton yhteydessä. Kivet eivät vaikuttaneet palaneilta. Kuopanteen pohjoispuolella oli nokimaan alla tummaksi värjäytynyt savi, eteläpuolella nokimaan alla oli pohjasavi.

RAKENNE 58

PUURAKENNE

Sijainti

Alue 23b
x 185
y 456
z 98,43 - 98,47 m mpy

Mitat

1,50 x 1,50 m

Kuvat

Neg: 118460, 118461, 118464
Dia: 30433

Kuvaus

Kolme tai neljä SWW-NEE -suuntaista *hiiltynyttä* lautaa tai lankkua (lev. 20 cm) oli vierekkäin ja niiden yli kulki poikittain lauta/lautoja (lev. 30 - 40 cm). Puiden paksuus oli 4 - 6 cm. Kaikkialla lautojen välissä oli punaiseksi palanutta savea. Hiiltyneen puurakenteen eteläpää lepäsi välittömästi isojen kivien *päällä*, jotka olivat osa rakennuksen seinänperustusta (R51); seinänperustus ja alimmat lankut/laudat olivat samansuuntaisia. Rakenteen pohjoispuoli lepäsi puhtaan saven *päällä*.

Pintamaa poistettiin BC:lla ja rakenne kaivettiin esiin lapiolla ja lastalla. Dokumentoinnin jälkeen rakenne kaivettiin pois lapiolla. Po. rakenne kaivettiin esiin ja dokumentoitiin esimerkinomaisesti; se oli pieni osa isompaa hiiltyneiden puiden muodostamaa kokonaisuutta, joka muodostui pääosin palaneista mutta osin maatuneista *katto-/lattiarakenteista*.

RAKENNE 59

Ks. rakenne 54

RAKENNE 60

Ks. rakenne 51

RAKENNE 61

SEINÄN KIVIPERUSTUS

Sijainti

Alue F
x 186,50 - 190,70
y 464,50 - 466,70
z 98,37 - 98,74 m mpy

Mitat

2,20 x 4,20 m

Kuvat Neg: 118476, 118491, 118480-118483
Dia: 30434, 30440, 30450, 30442, 30443

Näytteet Makro 33

Kuvaus Suurimmat, lähes *metrinkokoiset* kivet oli kaivettu puhtaaseen saveen. Rakenteessa oli myös pään- ja nyrkinkokoisia kiviä. *Pienemmät kivet muodostivat* rakenteen koillisreunalle *noin metrin levyisen ja 3,5 m pitkän vyöhykkeen*. Maa-aines kivien välissä ja ympärillä oli paikoin moreenia, paikoin tummaksi värjäytyntä savea. Maa-aineksen seassa oli myös pieniä puujäänteitä.

Rakenteen poikki kaivettiin itä - länsi -suunnassa koeoja (nro 3). Sen leikkauksesta näkyi, että pienempien kivien muodostama kiveys jatkui lähtötasosta noin 20 cm alaspäin. Kivien päällä ja välissä oli hieman erisuuntaisia *puujäännöksiä*. Sekoittunut hiekkamaa ulottui paikoin noin 10 cm:n syvyyteen. Kulttuuri-kerros oli musta ja tasavärinen. Sen alapuolinen värjäytymiskerros oli pääosin punertavanruskea. Alimpana leikkauksessa näkyi kellanruskea siltti.

RAKENNE 62 TULISIJANPOHJA

Sijainti Alue F
x 186,90 - 188,10
y 455,30 - 457,70
z 98,04 - 98,68 m mpy
Mitat W-E -suuntainen halkaisija n. 2,5 m

Kuvat Neg: 118470, 118473, 118484, 118454-118457, 118480-118482
Dia: 30437, 30444, 30422, 30423, 30424, 30434, 30442, 30443

Kuvaus Pyöreähkö kiveys (syv. 60 cm), jota ympäröi kova savi, koostui kivistä, joista suurimmat olivat 40-senttisiä ja pienimmät nyrkin kokoisia; vm. olivat pääasiassa rakenteen keskiosassa. Osa kivistä oli rapautuneita. Maa-aines kiveyksessä vaihteli savesta hienoon humuksensekaiseen hiekkaan. Rakenteessa oli vähän löytöjä ja kivien poistovaiheessa niitä ei tullut enää lainkaan. Kaapelikaivanto rikkoi rakenteen eteläosan.

RAKENNE 63 TULISIJANPOHJA

Sijainti Alue F
x 186,50 - 189,40
y 459,80 - 462,20
z 98,33 - 98,68 m mpy
Mitat Halkaisija 2,5 - 3 m

Kuvat Neg: 118472, 118474, 118475, 118488, 118492,
118493
Dia: 30438, 30439, 30447, 30451

Näytteet Makrot 28, 29

Kuvaus Laakeat ja pyöreähköt kivet (halk. max 40 cm) muodostivat *soikean kiveyksen* (ainakin yhdessä suurehkossa kivessä näkyi poran jälkiä). Laakeiden kivien välissä oli nyrkinkokoisia kiviä, erityisen runsaasti rakenteen koillisneljänneksessä. Rakenteen länsireuna muodostui suurista kivistä. *Puujäännöksiä* oli säilynyt rakenteen koillis- ja luoteisosissa.

Kiveyksen ympärillä oli kovaa savea, joka paikoitellen sisälsi soraa. Kivien välissä oli savea, joka paikoin oli hiekan sekaista. Kun rakenteen päällimmäiset kivet poistettiin, löytyi näiden pienten kivien alta suurempia kiviä; kivien alla oli 2-5 cm:n vahvuudelta sekoittunutta savea.

Kiveyksessä oli lähes kauttaaltaan runsaasti *tiilimurskaa*. Kivien väleissä ja alla oli sekä maatunutta että palanutta puuta ja tiilimurskaa. Muutamien suurtenkin kivien alla oli vielä tiilimurskaa ja puujäänteitä, jotka olivat sekoittuneessa savessa. Välissä oli toisinaan hyvin vaaleaa, tiivistä savea, joka sisälsi puulastuja ja tiilenmuruja. Vaalean saven alla oli paikoin tummaa savea. Sen alla oli puhdas savi.

Löytöjä rakenteesta oli vähän ja ne vähenivät entisestään kivien poiston jälkeen. Rakenteen eteläreunan rikkoi kaapelikaivanto.

RAKENNE 64 PAALUNJÄLKI

Sijainti Alue C
x 218,75
y 397,10

RAKENNE 65 PAALUNJÄLKI

Sijainti Alue C
x 218,85
y 398,50

RAKENNE 66 PAALUNJÄLKI

Sijainti Alue C
x 220,50
y 399,30

RAKENNE 67 PAALUNJÄLKI

Sijainti Alue C
x 222,60
y 403,95

RAKENNE 68 PAALUNJÄLKI

Sijainti Alue C
x 223,40
y 403,10

RAKENNE 69 PAALUNJÄLKI

Sijainti Alue C
x 224,95
y 403,15

RAKENNE 70 PAALUNJÄLKI

Sijainti Alue C
x 225,25
y 404,30

RAKENNE 71 PAALUNJÄLKI

Sijainti Alue C
x 226,25
y 405,50

YHTEENVETO

Hannu Poutiainen

Kaivaus suoritettiin kauppatorin pohjaus- ja viemäröintityöhön liittyvänä, muinaismuistolain mukaisena palastuskaivauksena. Teettäjänä ja rahoittajana toimi Lahden kaupungin tekninen virasto. Kaivauksen suoritti Lahden kaupungin museo. Kenttätöaika oli kolme kuukautta, elokuun puolivälistä marraskuun puoliväliin.

Kaivausalue sijaitsi torin lounais- ja eteläosassa. Tutkitun alueen laajuus oli yhteensä 1935 m². Rakenteita ja säilyneitä kulttuurikerroksia löydettiin 670 m²:n alalta.

Kaivauksissa löytyi eri tyyppisiä rakenteita yli 70. Useimmat niistä ovat erilaisia paalunsijoja ja liesikiveyksiä. Lisäksi löytyi rakennusten perustuksia, kellari, ruuhi, hevosen "hautaus" ja kappaleen matka vanhaa Ylisen Viipurintietä.

Vertaamalla tielinjaa ja sen vierestä löytyneitä rakennustenperustuksia vanhaan karttamateriaaliin voidaan torialueella sijainneet rakennukset suhteuttaa nykyiseen ruutukaavaan.

Ennakkotietojen mukaan on kaivausalueen makrosubfossiilinäytteistä löytynyt erittäin kiinnostavia kulttuurikasvilajeja.

Esinelöydöistä valtaosa on peräisin Lahden paloa edeltäneeltä ajanjaksolta, kuten 1800-luvun rahat. Työkaluja edustavat löydöksissä mm. rautakuokka ja -vesuri. Kotitalouteen liittyviä ovat ruokailuvälineet sekä keraamiikka- ja lasiastiat. Lisäksi löytyi mm. liitu- ja emalipiippuja, lasihelmiä, sormuksia, vyön- ja hihnansolkia. Useimmat esineistä ovat rikkonaisia tai katkelmia.

Lautaruuhi (1.1 x 3.0 m), jonka reuna- ja pohjalaudat oli liitetty toisiinsa puutapeilla ja vitsaksilla ilman rautanauvoja, on ¹⁴C-ajoituksen perusteella peräisin 1500-1600-luvulta.

Vanhemmasta asutuksesta löytyi merkkejä myös torin länsilaidalta. Sieltä löytyi mm. keskiaikaista keramiikkaa ja yksi lasimassahelmi, jollaisia on käytetty jo rautakaudella. Alueelta paljastui myös paalunjälkiä, jotka ilmeisesti ovat peräisin Lahden palon aikaista rakennuskantaa vanhemmasta asutusvaiheesta.

Lahdessa 14.4.1998

Hannu Poutiainen

KAIRAUKSET

Krs = kerros

Pks = paksuus (cm)

Alue A

A = näyte A

B = näyte B

Hk = hiekka

Hs = hiesu

Ki = kivi

Mp = maatunut puu

No = noki

Sa = savi

Se = sekoittunut

Ta = tasoite

Tä = täyttö

Vä = värjäytynyt

Ruutu	Krs	Pks	Krs	Pks	Krs	Pks	Krs	Pks	Krs	Pks
206/398	Sa	25								
208/398	No	5	Sa	15						
210/398	No	3	Sa	17						
212/398	No	5	Hs	25						
214/398	No	5	Hs	30						
216/398	No	10	Hs	20						
206/396	No	4	Vä	20						
208/396	Sa	10								
210/396	No+Hs	15								
212/396	No	3	Hs	25						
214/396	No	3	Vä	10	Hs	-				
216/396	No	6	Vä	12	Hs	16				
208/394	No	3	Vä	10	Sa	15				
210/394	No	2	Vä+Hs	20						
206/392	No	2	Sa	5	Vä	3	Sa	25		
208/392	No	5	Vä	4	Sa	15				
210/392A	tHk	35								
210/392B	No	6	Vä	6	Sa	23				
212/392	No	10	Vä	5	Sa	20				
214/392	No	20	Sa	16						
216/392A	No+Mp	28	Sa	2	Ki	-				
216/392B	No	37	Vä	2						
212/394	No	3	Vä	5	Hs	20				
214/394	No	14	Vä	7	Hs	5				
216/394	No	12	Sa+Mp	4	Sa	2	Vä	8	Hs	7
206/400	No	2	Vä	5	Hs	-				
208/400	No	1	Hs	15						
210/400	No	4	Vä	6	Hs	10				
212/400	No	2	Vä	9	Hs	15				
214/400	No	1	Vä	5	Hs	15				
216/400	No	8	Vä	15	Hs	10				
218/400	TaSa	7	TäHk	5	No	10	Vä	10	Hs	15
210/402	No	2	Hs	3	Vä	3	Hs	-		
212/402	No	1	Vä	10	Hs	5				
214/402	No	4	Vä	12	Hs	15				
198/394	Sa	25								
200/394	TaHk	5	Vä	2	Sa	15				
202/394	TaHk	Sa	30							
200/392	TäHk	2	Sa	2	TaHk	2	Vä	3	Sa	15

202/392	TäHk	15						
198/396	Vä	1	Sa	30				
200/396	TaHk	2	Sa	20				
202/396	TäHk	5	TaHk	3	Vä	2	Sa	20
202/398	TaHk	2	Sa	20				
200/398	TaHk	3	Sa	13				
198/398	TaHk	4	Sa	17				
196/398	Se	30						

ALUE C

Ki = kivi
Vä = värjäytynyt

No = noki

Sa = savi

Ruutu	Krs	Pks	Krs	Pks	Krs	Pks	Krs	Pks
226/402	Vä	18						
226/404	Vä	20						
226/406	Vä	25						
226/408	Vä	21						
226/410	Sa	4	Vä	21				
226/412	Vä	21						
226/414	Vä	22						
222/410	Vä	24	Sa		6			
222/408	No	8	Vä	16	Sa	7		
222/406	No	15	Vä	7	Sa	10		
222/404	No	19	Vä	8	Sa	3		
222/402	No	9	Vä	12	Sa	5		
220/402	No	6	Vä	13	Sa	12		
220/404	No	8	Vä	10	Sa	13		
220/406	No	6	Vä	16	Sa	9		
220/408	No	6	Vä	8	Sa	15		
220/410	No	6	Vä	10	Sa	12		
218/410	No	6	Vä	8	Sa	13		
218/408	No	5	Vä	8	Sa	6		
218/406	No	6	Vä	9	Sa	17		
218/404	No	4	Vä	18	Sa	10		
218/402	No	8	Vä	16	Sa	8		
218/398	No	4	Vä	20	Sa	6		
218/396	No	22	Vä	7	Sa	3		
218/394	No+Ki	12	Vä	10	Sa	4		
218/392	No	12	Vä	11	Sa	19	Ki	-
220/392	No	8	Vä	16	Sa	6		
220/394A	No	17	Vä	12	Sa	9		
220/394B	No	12	Vä	14	Sa	7		
220/396	No	8	Vä	10	Sa	9		

ALUE E

Hi = hiili Hk = Hiekka Hr = Hirsi
 Ki = kivi, kiveys Kp = kupari Ku = kulttuurikerros
 Mp = maatunut puu No = noki Pa = palanut maaa-aines
 Pu = puu Sa = savi Ti = tiili

Ruutu	Krs	Pks	Krs	Pks
184/438a	Ki	-	Sa	-
b	Ki	-	Sa	-
c	Ki+Ku	15	Sa	-
d	Ki+Ku	15	Sa	-
184/440a	Ki+Ku	15	Sa	-
b	Ki+Ku	15	Sa	-
c	Ki+Ku	20	Sa	-
d	Ki+Ku	15	Sa	-
182/440a	Ku+Mp	30	Sa	-
b	Ku+Ki	30		
c	Ku	30	Pu+Ki	
d	Ku	20	Ki	-
182/442a	Ku	15	Sa	-
b	Ku	15	Ki	-
c	Ku+Sa	30	Sa	-
d	Ku+Sa+Hk	30	Sa	-
184/442a	Ku+Sa+Ki	30	Sa	-
b	Ku+Sa+Ti+Hi+Ki	-	Sa	-
c	No+Sa+Ti+No+Ki	-	Sa	-
d	Ki	-	Sa	-
182/444a	Ku	15	Pa+Pu+Sa+Ti	-
b	Ku+Mp	15	Ki	
c	Ki	-		
d	Ku	10	Ki+Ti+Sa	-
184/444a	Ki+Ku	5	Sa	
b	Ki+Sa	-		
c	Ki+Ku	30	Sa	-
d	Ki+Ku	30	Sa	
182/446a	Ku+Pu	30	Sa	-
b	Sa	-		
c	Ku	20	Sa	-
d	Pu+Ku	5	Sa	-
182/448a	Ku	30	Sa	-
b	Ku	5	Sa	-
c	Ku	15	Ki	-
d	Ku+Sa+Pu	15	Ki	-

Ruutu	Krs	Pks	Krs	Pks
184/448a	Ti+Hi	5	Sa	-
b	Ku	3	Sa	-
c	Ku	5	Sa	-
d	Sa	-		
182/450a	Ki	-		
b	Ku	20	Pu+Ki	-
c	Hr	-		
d	Ku	30	Ki	-
184/450a	Ku	5	Sa	-
b	Ku	10	Sa	-
c	Ki	-	Ku	15
d	Ku	10	Sa	-
184/446a	Ku	30	Hi+Ki	-
b	Ku	30	Ti	-
c	Ku	30	Ti+Kp	-
d	Ku	30	Ti+Hi	-

**LAHDEN TORI 1997
LUETTELO MAKROSUBFOSSIILINÄYTTEISTÄ**

Näyte nro: 1

Koko: 1 l

x= 214,90 y= 399,76 z= 96,73 m mpy

Ruutu/koeoja: 214/398

Rakenne: -

Konteksti: Mahdollisen paalunjäljen pohjalta

Näytteenotto pvm ja ottaja: 2.9. M.U.

Näyte nro: 2

Koko: 2 l

x= 216,90 y= 398,36 z= 96,58 m mpy

Ruutu/koeoja: 216/398

Rakenne: 8

Konteksti: Mahdollisen paalunjäljen pohjalta

Näytteenotto pvm ja ottaja: 3.9. H.U.

Näyte nro: 3

Koko: 2 l

x= 225,00 y= 408,20 z= 97,07 - 96,94 m mpy

Ruutu/koeoja: 224/408

Rakenne: -

Konteksti: Palokerros

Näytteenotto pvm ja ottaja: 12.9. T.L.

Näyte nro: 4

Koko: 1,5 l

x= 218,00 y= 393,60 z= 96,46 - 96,25 m mpy

Ruutu/koeoja: 216/392

Rakenne: 5

Konteksti: Rakenteen profiilista

Näytteenotto pvm ja ottaja: 12.9. T.L.

Näyte nro: 5

Koko: 1,5 l

x= 194,95 y= 409,30 z= 96,85 - 96,66 m mpy

Ruutu/koeoja: 194/408

Rakenne: 15

Konteksti: Rakenteen profiilista

Näytteenotto pvm ja ottaja: 12.9. T.L.

Näyte nro: 6

Koko: 1,5 l

x= 205,80 y= 429,75 z= 97,67 - 97,53 m mpy

Ruutu/koeoja: 204/428

Rakenne: 21

Konteksti: Rakenteen profiilista

Näytteenotto pvm ja ottaja: 12.9. T.L.

Näyte nro: 7
Koko: 1,5 l
x= 204,40 y= 436,20 z= 97,87 - 97,73 m mpy
Ruutu/koeoja: 204/436
Rakenne: 23
Konteksti: Ennen rakenteen tutkimista kaivetun koekuopan
 pohjalta, profiilista
Näytteenotto pvm ja ottaja: 12.9. T.L.

Näyte nro: 8
Koko: 1,5 l
x= 200,40 y= 440,20 z= 97,80 - 97,74 m mpy
Ruutu/koeoja: 200/440
Rakenne: 19
Konteksti: Rakenteen alaosasta, hirsien tasolta
Näytteenotto pvm ja ottaja: 12.9. T.L.

Näyte nro: 9
Koko: 1,5 l
x= 200,80 y= 440,05 z= 97,92 - 97,80 m mpy
Ruutu/koeoja: 200/440
Rakenne: 19
Konteksti: Profiilista
Näytteenotto pvm ja ottaja: 12.9. T.L.

Näyte nro: 10
Koko: 1,5 - 2 l
x= 200,45 y= 440,40 z= 97,71 - 97,69 m mpy
Ruutu/koeoja: 200/440
Rakenne: 19
Konteksti: Tasosta, nk. toisesta paloraidasta
Näytteenotto pvm ja ottaja: 15.9. T.T. ja H.U.

Näyte nro: 11
Koko: 1,5 l
x= 195,05 y= 409,29 z= 96,68 - 96,46 m mpy
Ruutu/koeoja: 194/408
Rakenne: 15
Konteksti: Profiilista rakenteen pohjalta (vrt. nro 5)
Näytteenotto pvm ja ottaja: 16.9. R.I.

Näyte nro: 12
Koko: 2 l
x= 200,65 y= 420,85 z= 97,01 - 96,99 m mpy
Ruutu/koeoja: 200/420
Rakenne: 22
Konteksti: Kellari- tai jätekuoppa
Näytteenotto pvm ja ottaja: 18.9. T.T. ja I-E.S.

Näyte nro: 13
Koko: 1 l
x= 211,40 y= 443,60 z= 98,05 - 98,01 m mpy
Ruutu/koeoja: 210/442
Rakenne: 25
Konteksti: Kiveys
Näytteenotto pvm ja ottaja: 18.9. M.S. ja M.U.

Näyte nro: 14

Koko: 1 l

x= 211,60 y= 421,75 z= 97,21 - 97,00 m mpy

Ruutu/koeoja: 210/420

Rakenne: 26

Konteksti: Värjäytyneen alueen pohjalta, koekuopasta

Näytteenotto pvm ja ottaja: 18.9. M.S. ja M.U.

Näyte nro: 15

Koko: 2 l

x= 210,50 y= 430,20 z= 97,42 - 97,33 m mpy

Ruutu/koeoja: 210/430

Rakenne: 28

Konteksti: Ruuhien pohjalautojen yläpuolelta

Näytteenotto pvm ja ottaja: 23.9. M.A.

Näyte nro: 16

Koko: 1,5 l

x= 188,90 - 190,10 y= 420,00 - 420,20 z= 97,34 - 97,28 m mpy

Ruutu/koeoja: 188-190/420

Rakenne: 12

Konteksti: Uunin kaakkoiskulma, nokimaakerros

Näytteenotto pvm ja ottaja: 25.9. R.I.

Näyte nro: 17

Koko: 1 l

x= 190,40 y= 420,08 z= 97,21 - 97,15 m mpy

Ruutu/koeoja: 188-190/420

Rakenne: 12

Konteksti: Uuni, tiilen alta

Näytteenotto pvm ja ottaja: 29.9. R.I.

Näyte nro: 18

Koko: 1,5 l

x= 189,80 - 190,13 y= 419,87 - 420,06 z= 97,17 - 97,14 m mpy

Ruutu/koeoja: 188-190/420

Rakenne: 12

Konteksti: Uunin arinan laudan alta

Näytteenotto pvm ja ottaja: 1.10. R.I.

Näyte nro: 19

Koko: 1 l

x= 218,40 - 218,55 y= 394,95 - 395,10 z= 96,30 - 96,25 m mpy

Ruutu/koeoja: 218/394

Rakenne: 35

Konteksti: Paalun alapuolelta

Näytteenotto pvm ja ottaja: 8.10. M.U.

Näyte nro: 20

Koko: 1,5 l

x= 211,10 y= 405,90 z= 96,90 - 96,70 m mpy

Ruutu/koeoja: 210/404

Rakenne: 9

Konteksti: Uunin puuarinan päältä

Näytteenotto pvm ja ottaja: 16.10. T.T.

Näyte nro: 21
Koko: 1,5 l
x= 218,30 - 218,45 y= 393,85 - 394,00 z= 96,25 - 96,10 m mpy
Ruutu/koeoja: 218/393
Rakenne: 29
Konteksti: "Kaivosta", pohjoispuolen profiilikartan 3. krs:sta
Näytteenotto pvm ja ottaja: 14.10. M.U. ja M.A.

Näyte nro: 22
Koko: 1,5 l
x= 218,30 - 218,40 y= 394,65 - 394,90 z= 96,37 - 96,48 m mpy
Ruutu/koeoja: 218/394
Rakenne: 29
Konteksti: "Kaivosta", pohjoispuolen profiilikartan 7. krs:sta
Näytteenotto pvm ja ottaja: 14.10. M.U. ja M.A.

Näyte nro: 23
Koko: 1,5 l
x= 218,40 - 218,50 y= 393,40 - 393,80 z= 95,85 - 95,95 m mpy
Ruutu/koeoja: 218/393
Rakenne: 29
Konteksti: "Kaivosta", profiilin alaosasta
Näytteenotto pvm ja ottaja: 14.10. M.U. ja M.A.

Näyte nro: 24
Koko: 1 l
x= 218,74 y= 405,30 z= 96,75 - 96,54 m mpy
Ruutu/koeoja: 218/404
Rakenne: 31
Konteksti: Paalunjäljen profiilista
Näytteenotto pvm ja ottaja: 15.10. T.T. ja H-C.C.

Näyte nro: 25
Koko: 3 l
x= 211,15 - 211,35 y= 429,90 - 430,35 z= m mpy
Ruutu/koeoja:
Rakenne: 28
Konteksti: Ruuhen pohjalankun alta 2 - 3 cm
Näytteenotto pvm ja ottaja: 24.10 H.P. ja M.H.

Näyte nro: 26
Koko: 2,5 l
x= 211,10 - 211,30 y= 430,75 - 430,95 z= m mpy
Ruutu/koeoja:
Rakenne: 28
Konteksti: Ruuhen pohjalankku ja maa 2 - 3 cm
Näytteenotto pvm ja ottaja: 24.10. H.P. ja M.H.

Näyte nro: 27
Koko: 1,5 l
x= 183,40 - 183,70 y= 470,62 - 470,72 z= 98,38 - 98,22 m mpy
Ruutu/koeoja: F-alueen koeoja 1
Rakenne: 57
Konteksti: Kuopanne tien alla
Näytteenotto pvm ja ottaja: 10.11. M.S.

Näyte nro: 28
Koko: 2 l
x= 188,00 - 188,30 y= 459,75 - 460,00 z= 98,38 - 98,34 m mpy
Ruutu/koeoja: 188/458
Rakenne: 63
Konteksti: Noin 2 - 4 cm lankun alta
Näytteenotto pvm ja ottaja: 20.11. M.A. ja M.U.

Näyte nro: 29
Koko: 1,5 l
x= 188,70 - 189,00 y= 461,80 - 462,00 z= 98,40 - 98,34 m mpy
Ruutu/koeoja: 188/460
Rakenne: 63
Konteksti: Noin 2 - 4 cm lankun alta
Näytteenotto pvm ja ottaja: 20.11. M.A. ja M.U.

Näyte nro: 30
Koko: 2 l
x= 184,00 y= 454,00 z= 98,27 - 97,95 m mpy
Ruutu/koeoja: F-alueen koeojan 2 profiili
Rakenne: 60
Konteksti: Seinän perusta
Näytteenotto pvm ja ottaja: 20.11. M.A. ja M.U.

Näyte nro: 31
Koko: 2,5 l
x= 182,50 y= 454,50 z= 98,04 - 97,92 m mpy
Ruutu/koeoja: F-alueen koeojan 2 profiili
Rakenne: 59
Konteksti: "Aita"
Näytteenotto pvm ja ottaja: 20.11. M.A. ja M.U.

Näyte nro: 32
Koko: 1,5 l
x= 180,75 y= 454,75 z= 98,10 - 97,93 m mpy
Ruutu/koeoja: F-alueen koeojan 2 profiili
Rakenne: -
Konteksti: Tien alla oleva kiveys
Näytteenotto pvm ja ottaja: 20.11. M.A. ja M.U.

Näyte nro: 33
Koko: 2 l
x= 188,00 y= 465,70 z= 98,49 - 98,35 m mpy
Ruutu/koeoja: 188/464
Rakenne: 61
Konteksti: Seinälinja
Näytteenotto pvm ja ottaja: 20.11. M.A. ja M.U.

LAHDEN TORIN ARKEOLOGINEN KAIVAUS 1997

Luettelo tutkimusraporttiin liittyvistä mustavalkonegatiiveista
nro 118133 -118494

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
118133	28.8.	H.P.	NW-SE	Torin kaivaus, yleiskuva. palon jälkeisen rak.vaiheen taso.
118134	28.8.	H.P.	NE-SW	Lähtötaso, palokerroksen pinta.
118135	28.8.	H.P.	S-N	Palon jälkeisen rakennusvaiheen taso.
118136	28.8.	H.P.	SE-NW	Lähtötaso, palokerros, työkuva.
118137	28.8.	M.S.	NE-SW	Profiili 191/401-410.
118138	28.8.	M.S.	NE-SW	Profiili 191/401-410.
118139	29.8.	H-G.C.	E-W	Ruutu 214/398, palokrs poistettu.
118140	1.9.	H.P.	W-E	Profiili 200/402- 204/403,
118141	1.9.	H-G.C.	SW-NE	Profiili 215/405,50 - 209/404,25.
118142	1.9.	J.P.	S-N	Ruudut 214-216/392, palokrs:n yläosa.
118143	1.9.	J.P.	W-E	Rakenne 5 ruuduissa 214- 216/392.
118144	1.9.	H.P.	E-W	Ruutu 210/396 palokrs:n poiston jälkeen.
118145	2.9.	H.U.	SW-NE	Ruutu 214/398 palokerros poistettu.
118146	2.9.	M.S.	W-E	Ruutu 206/392, rakenne 2 profiili palokerroksen poistamisen jälkeen
118147	2.9.	M.S.	W-E	Ruutu 206/392, rakenne 2 profiili palokerroksen poistamisen jälkeen
118148	2.9.	H-G.C.	N-S	Rakenne 7 paalujäljet. Värj. savi poistettu
118149	2.9.	H-G.C.	W-E	Ruutu 214/398, paalunjälki
118150	2.9.	M.S.	S-N	Rakenne 6 profiili ruudun 208/396 puolelta
118151	3.9.	J.P.	S-N	Rakenne 5 ruudut 214-216/392 taso 2
118152	3.9.	J.P.	W-E	Rakenne 5 ruudut 214- 216/392 taso 2
118153	3.9.	J.P.	W-P	Rakenne 5 ruutu 216/392, taso 2
118154	3.9.	H.U.	E-W	Rakenne 8
118155	3.9.	H-G.C.	E-W	Ruutu 214/398
118156	3.9.	H.U.	S-N	Ruutu 214-216/398, taso 3, rakenne 4 ja rakenne 8
118157	3.9.	H.U.	W-E	Ruutu 216/398, taso 3, rakenne 4 ja rakenne 8

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
118158	4.9.	J.P.	W-E	Ruutu 216/392, yksityiskohta luusta
118159	4.9.	T.T.	W-E	Rakenne 2 pohja
118160	4.9.	H-G.C.	W-E	Rakenne 9
118161	4.9.	J.P.	W-E	Ruutu 216/392, koilliskulman puujäänteet
118162	4.9.	H.U.	SW-NE	Ruudut 214-216/396-398, 3. taso
118163	5.9.	H-G.C.	S-N	Ruutu 214/398 rakenne 11 kuopan prof.
118164	5.9.	J.P.	S-N	Ruutu 216/392, yksityiskohta itäisemmästä luusta
118165	5.9.	H.P.	NW-SE	Rakenne 20, työkuva, Hanne-Grete Christensen, Riikka Ihamäki ja Merja Uotila kaivavat hevosen luurankoa esiin.
118166	5.9.	H.P.	NW-SE	Rakenne 20, työkuva, Hanne-Grete Christensen, Riikka Ihamäki ja Merja Uotila kaivavat hevosen luurankoa esiin.
118167	5.9.	H.P.	NW-SE	Rakenne 20 hevosen luuranko
118168	5.9.	J.P.	SE-NW	Rakenne 5 taso 2
118169	8.9.	J.P.	W-E	Rakenne 5 taso 2
118170	8.9.	H.U.	SE-NW	Ruutu 216/394, taso 2
118171	8.9.	T.T.	S-N	Ruutu 214/394, palokrs. poistettu
118172	8.9.	R.I.	W-E	Rakenne 20 hevosen raajat
118173	8.9.	R.I.	N-S	Ruutu 194/408, liesi
118174	8.9.	R.I.	E-W	Ruutu 194/408, liesi
118175	8.9.	H.U.	N-S	Ruudut 214-216/394, rakenne 13
118176	8.9.	I.S.	W-E	Ruutu216/398, rakenne 14
118177	8.9.	I.S.	W-E	Ruutu 214/398, rakenne 14
118178	9.9.	J.P.	S-N	Ruutu 216/392, pohjoisprofiili
118179	9.9.	H.U.	SW-NE	Profiilikuva 392-398/218
118180	10.9.	H.U.	E-W	B-alue, koillislaitaa, kuopanteet
118181	10.9.	H-G.C.	N-S	Rakenne 16
118182	10.9.	S.T.	N-S	Rakenne 17
118183	10.9.	S.T.	N-S	Rakenne 17
118184	10.9.	H.U.	E-W	Rakenne 19
118185	10.9.	T.T.	SW-NE	Rakenne 18
118186	11.9.	T.T.	NW-SE	Rakenne 18 profiili
118187	11.9.	R.I.	S-N	Rakenne 17 profiilin päältä
118188	11.9.	H.U.	E-W	Rakenne 19 suurennettu al.
118189	11.9.	H-G.C.	N-S	Rakenne 16
118190	11.9.	R.I.	N-S	Rakenne 21
118191	11.9.	H.U.	E-W	Rakenne 19
118192	11.9.	J.P.	W-E	Rakenne 5

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
118193	11.9.	R.I.	S-N	Rakenne 21 prof.keskeltä
118194	12.9.	H.U.	W-E	Rakenne 19 yksityiskohtakuva
118195	12.9.	M.A.	SE-NW	216/392, yleiskuva (rakenne 5)
118196	12.9.	I-E.S.	WN-SE	Rakenne 22 200/420 ympäristöineen
118197	12.9.	T.T.	N-S	Rakenne 19 N-puoli ennen makronäytteen ottamista
118198	12.9.	T.T.	E-W	Rakenne 19 kokonaan esiin kaivettuna
118199- 118205	13.9.	H.U.		Taiteitten yö-tapahtuma - Kuvia kaivauksilta ja torin puoleltakin
118206	15.9.	H-G.C.	E-W	Rakenne 15
118207	15.9.	M.A.	S-N	Rakenne 23
118208	15.9.	M.A.	SW-NE	Rakenne 23 profiili
118209	15.9.	T.T.	S-N	Rakenne 19 S-puolen profiili
118210	16.9.	R.I.	E-W	Rakenne 12 (uuni) 190/420
118211	16.9.	M.A.	S-N	Rakenne 23 profiili
118212	17.9.	H.U.	N-S	A-alue, pumppukuva, Jyrki Palo
118213	17.9.	H.U.	SW-NE	C-alue, yleiskuva
118214	18.9.	R.I.	S-N	Rakenne 25
118215	18.9.	R.I.	S-N	Rakenne 25
118216	18.9.	H.U.	E-W	Rakenne 26 koekuoppa 2
118217	18.9.	M.A.	S-N	Rakenne 28 koekuoppa
118218	18.9.	M.A.	W-E	Rakenne 28 (ruuhi)
118219	18.9.	M.A.	N-S	Rakenne 28
118220	19.9.	H.P.	SE-NW	Rakenne 24
118221	19.9.	H.U.	S-N	218/400 tasot
118222	22.9.	M.S.	N-S	218/400 taso 2
118223	23.9.	H.P.	-----	Työkuva, vesiseulontaa
118226	23.9.	H.P.	-----	Työkuva, vesiseulontaa
118227	23.9.	S.T.	N-S	Rakenne 12 uuni
118228	23.9.	M.S.	N-S	218/392 (osaksi) palokrs:n alapuolinen taso
118229	24.9.	T.T.	E-W	Rakenne 12 uuni
118230	24.9.	S.T.	N-S	Rakenne 12
118231	24.9.	M.S.	W-E	Rakenne 28 ruuhi
118232	24.9.	M.S.	W-E	Rakenne 28
118233	24.9.	M.S.	W-E	Rakenne 28
118234	24.9.	M.S.	W-E	Rakenne 28
118235	25.9.	M.U.	S-N	Rakenne 29
118236	25.9.	H.U.	S-N	Rakenne 29
118237	25.9.	T.T.	N-S	Rakenne 12 hiilikerroksen alta
118238	25.9.	T.T.	N-S	Rakenne 12 hiilikerroksen alta
118239	26.9.	H.P.	W-E	Rakenne 30
118240	26.9.	H.P.	-----	Rakenne 28 työkuva
118241	26.9.	H.P.	N-S	Rakenne 28
118242	26.9.	H.P.	E-W	Rakenne 28

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
118243	26.9.	H.P.	S-N	Rakenne 28
118244	26.9.	H.P.	W-E	Rakenne 28
118245	26.9.	H.P.	NNW-SSE	Rakenne 28
118246	26.9.	H.P.	N-S	Rakenne 28 yksityiskohta luoteisnurkasta
118247	26.9.	H.P.	N-S	Rakenne 28 yksityiskohta keskeltä
118248	26.9.	H.P.	N-S	Rakenne 12 uuni puuarinaa
118249	26.9.	H.P.	E-W	Rakenne 12 uuni puuarinaa
118250	26.9.	H.P.	S-N	Rakenne 12 uuni puuarinaa
118251	26.9.	H.P.	W-E	Rakenne 12 uuni puuarinaa
118252	26.9.	H.P.	N-S	Rakenne 12 pullo "in situ" puuarinan alla
118253	26.9.	H.P.	N-S	Rakenne 12 puuarinaa
118254	26.9.	H.P.	---	Rakenne 12 työkuva
118255	26.9.	H.P.	---	Rakenne 28 työkuva
118256	26.9.	M.U.	E-W	Rakenne 29
118257	26.9.	H.P.	N-S	Rakenne 28 eteläinen keskiosa
118258	26.9.	H.P.	N-S	Rakenne 28 lounaisnurkka
118259	26.9.	H.P.	N-S	Rakenne 28 yksityiskohta lounaisnurkasta
118260	26.9.	H.P.	NW-SE	Rakenne 28 eteläinen länsiosa
118261	29.9.	M.U.	E-W	Rakenne 29
118262	29.9.	M.U.	W-E	Rakenne 29
118263	29.9.	H-G.C.	S-N	218-222/402
118264	29.9.	H-G.C.	NW-SE	218-222/402
118265	29.9.	H.P.	N-S	Rakenne 12 hirret esillä, tiilet pois
118266	30.9.	M.U.	N-S	Rakenne 29
118267	30.9.	M.U.	W-E	Rakenne 29 profiili
118268	30.9.	M.U.	N-S	Rakenne 29 profiili
118269	30.9.	M.U.	E-W	Rakenne 29 profiili
118270	30.9.	H.P.	W-E	Rakenne 28 ja Eero Naskali
118271	30.9.	H.P.	SW-NE	Rakenne 28 ja Eero Naskali
118272	30.9.	H.P.	N-S	Rakenne 28 ja Eero Naskali
118273	30.9.	H.P.	E-W	Rakenne 28 ja Eero Naskali
118274	30.9.	H.P.	N-S	Rakenne 28
118275	30.9.	H.P.	E-W	Rakenne 28
118276	30.9.	H.P.	S-N	Rakenne 28
118277	30.9.	H.P.	W-E	Rakenne 28
118278	30.9.	H.P.	NW-SE	Rakenne 28
118279	30.9.	H.P.	W-E	Rakenne 28 itäpäätty
118280	30.9.	H.P.	W-E	Rakenne 28 keskiosa
118281	30.9.	H.P.	W-E	Rakenne 28 länsipäätty
118282	30.9.	H.P.	SSN-NNE	Rakenne 28 koillisnurkka
118283	30.9.	H.P.	NNW-SSE	Rakenne 28 kaakkoisnurkka
118284	30.9.	H.P.	N-S	Rakenne 28 S-reunan "tappeja" lähellä SE-nurkkaa
118285	30.9.	H.P.	NNW-SSE	Rakenne 28 kaakkoisnurkka
118286	30.9.	H.P.	W-E	Rakenne 28 koillisnurkka
118287	30.9.	H.P.	W-E	Rakenne 28 pohjoisreunaa itäpuoliskolla

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
118288	30.9.	H.P.	N-S	Rakenne 28 eteläreunan tappeja lähellä SE-nurkkaa
118289	30.9.	H.P.	E-W	Rakenne 28 tappi ja liitos keskiosassa
118290	30.9.	H.P.	E-W	Rakenne 28 länsipääty
118291	30.9.	H.P.	SSW-NNE	Rakenne 28 yleiskuva koillisnurkasta, mukana vierailija
118292	30.9.	H.P.	W-E	Rakenne 9 D-alueen puoli
118293	30.9.	H.P.	N-S	Rakenne 12
118294	30.9.	H.P.	NW-SE	Rakenne 12
118295	30.9.	H.P.	NW-SE	Rakenne 12 koillisnurkka, yksityiskohta
118296	30.9.	H.P.	SW-NE	Rakenne 12
118297	1.10.	M.S.	SE-NW	Rakenne 12 puretaan, työkuva
118298	1.10.	M.S.	SE-NW	Rakenne 28 piirretään, työkuva
118299	1.10.	M.U.	SE-NW	Työkuva videokuvaajasta
118300	1.10.	M.A.	SE-NW	Rakenne 12 työkuva, maanäytteen otto uunista
118301	1.10.	H-G.C.	W-E	Rakenne 31
118302	1.10.	H.P.	---	Rakenne 28 työkuva
118303	1.10.	H.P.	---	Rakenne 28 työkuva
118304	2.10.	R.I.	N-S	Rakenne 32
118305	2.10.	R.I.	N-S	Rakenne 32
118306	2.10.	R.I.	W-E	Rakenne 32
118307	2.10.	H.U.	S-N-	Rakenne 29
118308	2.10.	H.U.	E-W	Yleiskuva alueesta 218-222/394-400
118309	3.10.	H.P.	W-E	Rakenne 28 yleiskuva
118310	3.10.	H.P.	E-W	Rakenne 28 yleiskuva
118311	3.10.	H.P.	N-S	Rakenne 28 keskiosan tapit
118312	3.10.	H.P.	N-S	Rakenne 28 tapit länsipäädyssä
118313	6.10.	H.P.	W-E	Rakenne 28 2.taso kaakkoisnurkka, yksityiskohta
118314	6.10.	H.P.	W-E	Rakenne 28 2.taso, yksityiskohta kaakkoisnurkasta
118315	6.10.	H.P.	W-E	Rakenne 28 2.taso, yksityiskohta kaakkoisnurkasta
118316	6.10.	H.P.	W-E	Rakenne 28 2.taso, koillisnurkka
118317	7.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28 pyöreä koillisnurkka
118318	7.10.	I-E.S.	NE-SN	Ruudut 218-222/406, yleiskuva
118319	7.10.	M.A.	N-S	Ruutu218/394, yleiskuva
118320	7.10.	M.A.	E-W	Rakenne 33 ruutu 218/394

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
118321	8.10.	M.A.	E-W	Rakenne 34 profiili
118322	8.10.	M.U.	NW-SE	Rakenne 35
118323	9.10.	M.U.	N-S	Rakenne 29
118324	9.10.	M.A.	S-N	Rakenne 33 profiili
118325	9.10.	M.A.	N-S	Rakenne 29
118326	9.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28 koilliskulma
118327	9.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28 koilliskulma ylhäältä
118328	9.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28 kaakkoiskulma
118329	9.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28 kaakkoiskulma ylhäältä
118330	10.10.	M.A.	N-S	Rakenne 29
118331	10.10.	H-G.C.	S-N	Rakenne 9 yleiskuva
118332	10.10.	H-G.C.	E-W	Rakenne 9 profiili
118333	10.10.	H-G.C.	E-W	Rakenne 9 yleiskuva ylhäältä, arina
118334	10.10.	M.U.	E-W	Rakenne 29
118335	13.10.	H.U.	S-N	Ruudut 218-224/408, värj. savikrs
118336	13.10.	H.U.	S-N	Ruudut 222-224/410, värj. savikrs
118337	13.10.	M.A.	E-W	Rakenne 29
118338	13.10.	H.U.	NW-SE	Alue 218-222/402-404, savikerros
118339	13.10.	M.A.	E-W	Rakenne 29
118340	13.10.	M.A.	N-S	Rakenne 29
118341	13.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28 etelälaidan itäosa
118342	13.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28 etelälaidan länsiosa
118343	13.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28 yksityiskohta etelälaidalla
118344	13.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28 yksityiskohta etelälaidalla, tuohi
118345	13.10.	H.P.	W-E	Alue C, yleiskuva
118346	13.10.	H.P.	NW-SE	Alue C, yleiskuva
118347	13.10.	H.P.	NW-SE	Alue C, yleiskuva
118348	14.10.	M.S.	N-S	Rakenne 36 profiilissa
118349	14.10.	M.S.	N-S	Rakenne 36 profiilissa
118350	14.10.	M.S.	NE-SW	Rakenne 36 ja palokerrosta sen profiilin ympärillä
118351	14.10.	M.U.	N-S	Rakenne 29 (pohja)
118352	14.10.	M.U.	N-S	Rakenne 29 eteläprofiili
118353	14.10.	M.S.	NNW-SSE	Työkuva: H.U. piirtää rakenne 36:tta.
118354	14.10.	T.T.	S-N	Työkuva: R.I. ja J.P. kaivavat ruuhta
118355	14.10.	M.S.	N-S	Profiilissa palomaakuoppa, jonka länsipuolella rakenne 36
118356	14.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28 etelälaidan itäisin osa

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
118357	14.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28 etelälaidan keskiosa
118358	14.10.	J.P.	S-N	Rakenne 28 etelälaidan itäosa ylhäältä
118359	14.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28 etelälaidan läntisin osa
118360	14.10.	J.P.	S-N	Rakenne 28 et.laidan läntisin osa ylhäältä
118361	15.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28 etelälaidan läntinen keskiosa
118362	15.10.	M.A.	E-W	Alue 218-220/396-398.
118363	15.10.	H-G.C.	SW-NE	Ruutu 222/402, profiilia
118364	15.10.	T.T.	N-WS	Rakenne 31 profiili
118365	15.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28 et.reunan itäinen osa
118366	15.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28 et.reunan läntinen osa
118367	15.10.	H.U.	S-N	Rakenne 37 profiili
118368	15.10.	H-G.C.	S-N	Rakenne 38 ruutu 218/408
118369	16.10.	H-G.C.	E-W	Rakenne 38 ruutu 218/408, profiili
118370	16.10.	H-G.C.	W-E	Ruutu 218/408, länsilaidan tumman alueen profiili
118371	16.10.	M.S.	NW-SE	C-aluetta pohjaan kaivettuna
118372	16.10.	M.S.	W-E	C-aluetta pohjaan kaivettuna
118373	16.10.	M.S.	W-E	C-aluetta pohjaan kaivettuna
118374	16.10.	T,T,	N-S	Rakenne 39 (uuninpohja)
118375	16.10.	M.A.	S-N	Rakenne 40
118376	17.10.	H-G.C.	W-E	Rakenne 42 ruutu 198/446
118377	17.10.	H-G.C.	N-S	Rakenne 41
118378	20.10.	M.A.	E-W	Rakenne 40 profiili
118379	20.10.	M.U.	N-S	Rakenne 39 profiili
118380	21.10.	M.A.	E-W	Alue 182-184/440-452 pintamaan poiston jälkeen
118381	21.10.	M.U.	SW-NE	Alue E, yleiskuva
118382	21.10.	M.U.	NW-SE	Alue E, yleiskuva
118383	21.10.	M.U.	W-E	Rakenne 42 profiili
118384	22.10.	M.A.	NW-SE	Työkuva: kiveyksen puhdistus alueen E SE-nurkassa
118385	22.10.	M.A.	S-N	Työkuva: rakenne 28 ympäryksmaata poistetaan koneella
118386	22.10.	H-G.C.	W-E	Työkuva: rakenne 28 ympäryksmaata poistetaan koneella
118387	22.10.	M.A.	E-W	Ruudut 182/448-450
118388	23.10.	H-G.C.	E-W	Työkuva: Rakenne 28 ruuhen paljastus
118389	23.10.	M.U.	N-S	Rakenne 53
118390	23.10.	M.U.	W-E	Ruutu 184/450

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
118391	24.10.	H.P.	-----	Rakenne 28 työkuva nostosta
118392	24.10.	H.P.	-----	Rakenne 28 työkuva nostosta
118393	24.10.	T.T.	-----	Rakenne 28 työkuva nostosta
118394	24.10.	T.T.	-----	Rakenne 28 työkuva nostosta
118395	24.10.	T.T.	-----	Rakenne 28 työkuva nostosta
118396	24.10.	T.T.	-----	Rakenne 28 työkuva nostosta
118397	24.10.	T.T.	-----	Rakenne 28 työkuva nostosta
118398	24.10.	T.T.	S-N	Työkuva: rakenne 28 sahaus
118399	24.10.	T.T.	N-S	Työkuva: Bobcat kaivutyöntekijänä
118400	24.10.	T.T.	NW-SE	Työkuva: sahausprofiilin ihailua
118401	24.10.	T.T.	NW-SE	Työkuva: rakenne 28 pakkausta
118402	27.10.	H.U.	E-W	Alue 182-84/438-450, kulttuurikerros
118403	27.10.	H.U.	N-S	Ruudut 184/444-446, rakenne 44 (tulisija)
118404	27.10.	H.U.	N-S	Rakenne 47
118405	27.10.	H.U.	N-S	Alue 182-184/398-440
118406	27.10.	H.U.	S-N	Ruudut 188-200/450
118407	27.10.	M.U.	W-E	Rakenne 41 profiili
118408	28.10.	M.S.	SW-NE	Työkuva, E-alueen SE-kulma
118409	28.10.	M.S.	E-W	Työkuva, E-alueen SE-kulma
118410	28.10.	H.U.	E-W	Rakenne 44 (uuninpohja)
118411	28.10.	H.U.	E-W	Alue E, yleiskuva
118412	29.10.	H.U.	N-S	Profiili 182/450 "nurkka"
118413	29.10.	H.U.	N-S	Profiili 182/448-450
118414	29.10.	H.U.	N-S	Profiili 182/444-446
118415	29.10.	H.U.	N-S	Profiili 182/442-440
118416	29.10.	H.U.	N-S	Profiili 182/437-438
118417	29.10.	M.A.	W-E	Rakenne 45
118418	29.10.	H.P.	----	Löytöjen puhdistamista
118419	29.10.	H.P.	----	Kurssilaisia, alue E
118420	29.10.	M.A.	SW-NE	Rakenne 45 profiili
118421	29.10.	M.A.	N-S	Rakenne 47
118422	29.10.	S.L.	E-W	Rakenne 44 "astia tulee esiin"
118423	29.10.	S.L.	W-E	Rakenne 46
118424	29.10.	S.L.	S-N	Rakenne 46
118425	30.10.	M.S.	N-S	Rakenne 47 kivien poiston jälkeen
18426	30.10.	I-E.S.	S-N	Rakenne 49
118427	30.10.	M.U.	S-N	Rakenne 44 tiilet ja tiilimurska osin kaivettu pois
118428	30.10.	M.U.	E-W	Rakenne 44 tiilet ja tiilimurska osin kaivettu pois
118429	30.10.	M.S.	S-N	Rakenne 50
118430	30.10.	M.A.	N-S	Rakenne 48

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
118431	30.10	M.S.	S-N	Rakenne 50 kiveys ison kiven alla
118432	30.10.	M.A.	NW-SE	Rakenne 48 profiili
118433	30.10.	M.U.	S-N	Rakenne 44
118434	30.10.	M.U.	E-W	Rakenne 44
118435	30.10.	H.U.	NE-SE	Rakenne 53 ja rakenne 54 hirsi ja kulmaprofiili
118436	30.10.	H.U.	N-S	Rakenne 54 yläkuva, yksityiskohta
118437	31.10.	M.A.	N-S	Rakenne 52
118438	31.10.	I-E.S.	N-S	Kiveys ruudussa 182/440
118439	31.10.	M.A.	N-S	Nokimaa-alue ruudussa 182/442
118440	31.10.	H.P.	N-S	Rakenne 54 haljikas
118441	31.10.	M.U.	S-N	Rakenne 14
118442	31.10.	M.U.	E-W	Rakenne 14
118443	6.11.	M.U.	W-E	F-alueen E-reunan profiili, N-pää
118444	6.11.	M.U.	W-E	F-alueen E-reunan profiili, N-pää
118445	6.11.	M.U.	W-E	F-alueen E-reunan profiili, N-pää
118446	7.11.	H.U.	N-S	F-alueen E-reunan profiilin eteläpää, x=179.50, y=469.50-470.70
118447	10.11.	M.S.	W-E	F-alueen E-reunan E- profiilin keskiosa
118448	10.11.	M.S.	W-E	F-alueen E-reunan E- profiilin S-pää
118449	10.11.	M.S.	NW-SE	F-alueen E-reunan E-profiili kesk. & S-pää
118450	10.11.	H.U.	NE-SW	E-alue, yleiskuva, palokerros
118451	10.11.	H.U.	SW-NE	E-alue, yleiskuva, palokerros
118452	10.11.	H.U.	SE-NW	E-alue, yleiskuva
118453	10.11.	H.U.	W-E	E-alue, yleiskuva
118454	12.11.	H.U.	NE-SW	F-alue, yleiskuva
118455	12.11.	H.U.	SW-NE	F-alue, yleiskuva
118456	12.11.	H.U.	W-E	F-alue, yleiskuva
118457	12.11.	H.U.	SE-NW	F-alue, yleiskuva
118458	12.11.	H.U.	-	Teltan pystytys
118459	12.11.	H.U.	-	Teltan pystytys
118460	13.11.	H.U.	S-N	Rakenne 58
118461	13.11.	H.U.	S-N	Rakenne 58
118462	13.11.	H.U.	E-W	184/462-466, rakenne 59 "aita"
118463	13.11.	H.U.	E-W	184/458-460, rakenne 59 ja rakenne 60
118464	14.11.	S.T.	N-E	186/456 rakenne 58 alapuoli
118465	14.11.	S.T.	N-S	186/456, rakenne 58 alapuoli
118466	17.11.	M.S.	E-W	F-alueen SW-osaa

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
118467	17.11.	M.S.	E-W	F-alueen SW-osaa
118468	17.11.	M.S.	S-N	Ruutu 184/462 rakenne 59
118469	17.11.	M.S.	S-N	F-alue, yksityiskohta kivijalasta, ruutu 184/456 rakenne 60
118470	17.11.	M.S.	E-W	Rakenne 62 ruutu 186-188/456
118471	17.11.	M.S.	E-W	Alue F, NW-osa, yleiskuva
118472	17.11.	M.S.	E-W	Rakenne 63 ruutu 186- 188/460-462
118473	18.11.	S.T.	NE-SW	Rakenne 62 (videointia varten)
118474	18.11.	H.P.	E-W	Rakenne 63 (tikkailta)
118475	18.11.	H.P.	E-W	Rakenne 63 (tikkailta)
118476	18.11.	H.P.	E-W	Rakenne 61 (tikkailta)
118477	18.11.	H.P.	E-W	Työkuva, vaaitseminen alueella F
118478	18.11.	H.P.	E-W	Työkuva, vaaitseminen alueella F
118479	18.11.	H.P.	E-W	Työkuva, vaaitseminen alueella F
118480	18.11.	H.P.	E-W	Alue F, yleiskuva (tikkaat)
118481	18.11.	H.P.	E-W	Alue F, yleiskuva (tikkailta)
118482	18.11.	H.P.	E-W	Alue F, yleiskuva (tikkailta)
118483	19.11.	M.S.	NEE-SWW	Rakenne 59 pohjassa, ruutu 184/460
118484	19.11.	M.S.	E-W	Rakenne 62 pohjassa
118485	19.11.	H.U.	----	F-alue, työkuvia
118486	19.11.	H.U.	----	F-alue, työkuvia
118487	19.11.	H.U.	----	F-alue, työkuvia
118488	19.11.	M.S.	E-W	Rakenne 63 pienten kivien poiston jälkeen
118489	19.11.	M.S.	W-E	F-alue, koeoja 2, E- profiilin N-osa
118490	19.11.	M.S.	W-E	F-alue, koeoja 2, e- profiili, S-osa
118491	19.11.	H.U.	N-S	Rakenne 61 koeoja 2
118492	19.11.	H.U.	N-S	Rakenne 63 länsilaita
118493	20.11.	M.S.	E-W	Rakenne 63
118494	21.11.	H.U.	SWW-NEE	Koeoja 6, pohjoisprofiili

Kuvaajat: Marja Anttila (M.A.)
Hanne-Grete Christensen (H-G.C.)
Riikka Ihamäki (R.I.)
Sari Lehto (S.L.)
Jyrki Palo (J.P.)
Hannu Poutiainen (H.P.)
Irja-Elisa Salmi (I-E.S.)
Marja Sipilä (M.S.)
Sisko Tahko (S.T.)
Tea Tanskanen (T.T.)
Merja Uotila (M.U.)
Harri Uuksulainen (H.U.)

LAHDEN TORIN ARKEOLOGINEN KAIVAUS 1997

Luettelo tutkimusraporttiin liittyvistä diapositiiveista
nrot 30214 - 30454

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
30214	28.08.	H.P.	S-N	Tori, palonjälkeisen rakennusvaiheen taso
30215	28.08.	H.P.	SE-NW	Tori, alueen A lähtötaso, työkuva ruudutuksesta
30216	28.08.	M.S.	NE-SW	Profiili 191/401-410
30217	29.08.	H-G.C.	E-W	Ruutu 214/398 palokerroksen poistamisen jälkeen
30218	01.09.	H-G.C.	SW-NE	Profiili 215/405,50-209/404,25
30219	01.09.	M.A.	S-N	Palokerroksen yläosa ruuduissa 214-216/392
30220	01.09.	M.A.	W-E	Rakenne 5 ruuduissa 214-216/392
30221	02.09.	H.U.	SW-NE	Rakenne 4 ruudussa 214/398 palokerroksen poistamisen jälkeen
30222	02.09.	M.S.	W-E	Rakenne 2, profiili ruudussa 206/392 palokerroksen poistamisen jälkeen
30223	02.09.	M.S.	S-N	Rakenne 6, ruudun 208/396 puolelta kaivettu profiili
30224	03.09.	H.U.	E-W	Rakenne 8 paalunjälki
30225	03.09.	H.U.	SW-NE	Rakenne 4 ja rakenne 8 ruudussa 214-216/398, taso 3
30226	04.09.	H-G.C.	W-E	Kuoppa ruudussa 210/404
30227	04.09.	M.A.	S-N	Työkuva kaivausalueen A luoteisnurkasta
30228	04.09.	H.U.	SW-NE	Ruudut 214-216/396-398, taso 3
30229	05.09.	H-G.C.	S-N	Rakenne 11, profiili 8 ruudussa 214/398
30230	05.09.	H.P.	NW-SE	Koeoja 192/420, rakenne 20, työkuva
30231	05.09.	H.P.	NW-SE	Koeoja 192/420, rakenne 20
30232	05.09.	J.P.	SE-NW	Rakenne 5 ruudussa 216/392, taso 2
30233	08.09.	J.P.	W-E	Rakenne 5 ruudussa 216/392, taso 2
30234	08.09.	R.I.	N-S	Rakenne 32, profiili
30235	08.09.	H.U.	N-S	Rakenne 13 ruuduissa 214-216/394
30236	08.09.	S.L.	W-E	Rakenne 14 ruudussa 214/398
30237	09.09.	J.P.	S-N	Ruudun 216/392 pohjoisprofiili
30238	09.09.	H.U.		Työkuva pintamaan poistosta kaivinkoneella
30239	09.09.	H.U.	E-W	Yleiskuva kaivausalueelta
30240	09.09.	H.U.	SW-NE	Profiili 218/392-400 "
30241	10.09.	H-G.C.	N-S	Rakenne 16
30242	10.09.	H.U.	E-W	Rakenne 19
30243	10.09.	T.T.	SW-NE	Rakenne 18
30244	11.09.	T.T.	NW-SE	Rakenne 18, profiili
30245	11.09.	H.U.	E-W	Rakenne 19, aluetta suurennettu
30246	11.09.	H-G.C.	N-S	Rakenne 16

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
30247	11.09.	H.U.	E-W	Rakenne 19, puurakenne
30248	11.09.	J.P.	W-E	Rakenne 5 ruudussa 216/394
30249	12.09.	H.U.	E-W	Rakenne 19, yksityiskohtakuva
30250	12.09.	M.A.	SE-NW	Ruutu 216/392
30251	12.09.	S.L.	NW-SE	Rakenne 22
30252	12.09.	T.T.	N-S	Rakenne 19, N-puolen profiili ennen makronäytteenottoa
30253	12.09.	T.T.	E-W	Rakenne 19 kaivettuna "puulattian" tasoon
30254	13.09.	H.U.		Kaivaukset Taiteiden yö - tapahtumassa
30255	13.09.	H.U.		Kaivaukset Taiteiden yö - tapahtumassa
30256	13.09.	H.U.		Kaivaukset Taiteiden yö - tapahtumassa
30257	13.09.	H.U.		Kaivaukset Taiteiden yö - tapahtumassa
30258	15.09.	H-G.C.	E-W	Rakenne 15
30259	15.09.	H-G.C.	S-N	Rakenne 23
30260	15.09.	M.A.	SW-NE	Rakenne 23, profiili
30261	15.09.	T.T.	S-N	Rakenne 19, S-puolen profiili
30262	16.09.	R.I.	E-W	Rakenne 12
30263	16.09.	M.A.	S-N	Rakenne 23, profiili
30264	17.09.	H.U.	N-S	Työkuva veden pumppaamisesta pois kaivausalueelta
30265	17.09.	H.U.	S-N	Rakenne 5
30266	17.09.	H.U.	SW-NE	Yleiskuva C-alueesta
30267	18.09.	R.I.	S-N	Rakenne 25
30268	18.09.	H.U.	E-W	Rakenne 26, koekuoppa 2
30269	18.09.	M.A.	E-W	Rakenne 28, koekuoppa
30270	18.09.	M.A.	N-S	Rakenne 28, länsipää
30271	19.09.	H.P.	SE-NW	Rakenne 24
30272	22.09.	M.S.	N-S	Ruutu 218/400, värjäytyimiä tasossa 2
30273	24.09.	S.T.	N-S	Rakenne 12
30274	24.09.	M.S.	W-E	Rakenne 28
30275	24.09.	M.S.	W-E	Rakenne 28
30276	24.09.	M.S.	W-E	Rakenne 28
30277	25.09.	H.U.	S-N	Rakenne 29
30278	25.09.	T.T.	N-S	Rakenne 12 hiilikerroksen alapuolelta
30279	26.09.	H.P.	S-N	Rakenne 28
30280	26.09.	H.P.	W-E	Rakenne 28
30281	26.09.	H.P.	NNW-SSE	Rakenne 28
30282	26.09.	H.P.	N-S	Rakenne 12
30283	26.09.	H.P.	W-E	Rakenne 12
30284	26.09.	H.P.	N-S	Rakenne 12, pullo puuarinan alla "in situ"
30285	26.09.	H.P.		Rakenne 28, työkuva kaivamisesta
30286	26.09.	M.U.	E-W	Rakenne 29
30287	26.09.	H.P.	N-S	Rakenne 28, etelänpuoleinen keskiosa
30288	29.09.	M.U.	E-W	Rakenne 29
30289	29.09.	M.U.	W-E	Rakenne 29
30290	29.09.	H-G.C.	S-N	Ruudut 218-222/402
30291	30.09.	M.U.	N-S	Rakenne 29

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
30292	30.09.	M.U.	W-E	Rakenne 29, profiili
30293	30.09.	M.U.	N-S	Rakenne 29, profiili
30294	30.09.	M.U.	E-W	Rakenne 29, profiili
30295	30.09.	H.P.	S-N	Rakenne 28
30296	30.09.	H.P.	W-E	Rakenne 28
30297	30.09.	H.P.	NW-SE	Rakenne 28
30298	30.09.	H.P.	W-E	Rakenne 28, läntinen keskiosa
30299	30.09.	H.P.	E-W	Rakenne 28, keskiosassa sijaitseva tappi ja liitos
30300	30.09.	H.P.	N-S	Rakenne 28, kaakkoisnurkka
30301	10.09.	H.P.	W-E	Rakenne 9, D-alueen puoleinen osa
30302	01.10.	M.S.	E-W	Rakenne 12, työkuva; C14-näytteen ottaminen
30303	01.10.	M.S.	SE-NW	Rakenne 12, työkuva purkamisesta
30304	01.10.	M.S.	SE-NW	Rakenne 28, työkuva piirtämisestä
30305	01.10.	M.U.	SE-NW	Videokuvaaja työssään
30306	01.10.	H-G.C.	W-E	Rakenne 31 ruudussa 218/404
30307	01.10.	H.P.		Työkuva, rakenne 28
30308	02.10.	H.U.	S-N	Rakenne 29 ruuduissa 218-220/394
30309	02.10.	H.U.	E-W	Ruudut 218-222/394-400
30310	03.10.	H.P.	W-E	Rakenne 28
30311	06.10.	H.P.	W-E	Rakenne 28, kaakkoisnurkka tasossa 2
30312	07.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28, koillisnurkka
30313	07.10.	I-E.S.	S-N	Ruudut 218-220/406
30314	07.10.	M.U.	N-S	Ruutu 218/394
30315	08.10.	M.A.	E-W	Rakenne 34, profiili
30316	08.10.	M.U.	NW-SE	Rakenne 35
30317	09.10.	M.A.	S-N	Rakenne 33, profiili
30318	09.10.	M.U.	N-S	Rakenne 29
30319	09.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28, koilliskulma
30320	09.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28, kaakkoiskulma
30321	09.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28, kaakkoiskulma
30322	09.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28, SE-kulma ylhäältä
30323	09.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28, NE-kulma ylhäältä
30324	10.10.	M.A.	N-S	Rakenne 29
30325	10.10.	H-G.C.	S-N	Rakenne 9
30326	10.10.	H-G.C.	E-W	Rakenne 9, profiili
30327	10.10.	M.U.	E-W	Rakenne 29
30328	13.10.	H.U.	S-N	Ruudut 218-224/408, värjäytynyt savikerros
30329	13.10.	M.A.	E-W	Rakenne 29
30330	13.10.	H.U.	NW-SE	Ruudut 218-222/402-404, savikerros
30331	13.10.	M.A.	E-W	Rakenne 29
30332	13.10.	M.A.	N-S	Rakenne 29
30333	13.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28, etelälaidan itäosa
30334	13.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28, etelälaidan länsiosa
30335	13.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28, yksityiskohta etelälaidasta
30336	13.10.	J.P.	W-E	Rakenne 28, yksityiskohta etelälaidan tuohesta
30337	13.10.	H.P.	NW-SE	Yleiskuva C-alueesta
30338	13.10.	H.P.	W-E	Yleiskuva C-alueesta
30339	13.10.	H.P.	NW-SE	Yleiskuva C-alueesta
30340	14.10.	M.S.	N-S	Rakenne 36 profiilissa

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
30341	14.10.	M.S.	NE-SW	Rakenne 36 ja palokerrosta sen ympärillä profiilissa
30342	14.10.	M.U.	N-S	Rakenne 29 pohjassa
30343	14.10.	M.U.	N-S	Rakenne 29, eteläprofiili
30344	14.10.	M.S.	NNW-SSE	Rakenne 36, työkuva, H.U. piirtää
30345	14.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28, S-laidan keskiosa
30346	14.10.	J.P.	S-N	Rakenne 28, etelälaidan itäosa ylhäältä
30347	14.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28, S-laidan länsiosa
30348	14.10.	J.P.	S-N	Rakenne 28, S-laidan länsiosa ylhäältä
30349	15.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28, S-laidan läntinen keskiosa
30350	15.10.	M.A.	E-W	Ruudut 218-220/396-398
30351	15.10.	H-G.C.	SW-NE	Ruutu 222/402, profiili
30352	15.10.	T.T.	N-S	Rakenne 31, profiili
30353	15.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28, työkuva
30354	15.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28, S-reunan itäosa
30355	15.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28, S-reunan länsiosa
30356	15.10.	J.P.	N-S	Rakenne 28, S-reunan länsiosa
30357	15.10.	H.U.	S-N	Rakenne 37, profiili
30358	15.10.	H-G.C.	S-N	Rakenne 38
30359	16.10.	H-G.C.	E-W	Rakenne 38, profiili
30360	16.10.	H-G.C.	W-E	Ruudun 218/408 W-laidan profiili
30361	16.10.	M.S.	NW-SE	C-alueen pohjaan kaivettuna
30362	16.10.	M.S.	W-E	C-alueen pohjaan kaivettuna
30363	16.10.	T.T.	N-S	Rakenne 39
30364	16.10.	M.A.	S-N	Rakenne 40
30365	17.10.	M.U.	S-N	Profiili tekniselle virastolle
30366	17.10.	H-G.C.	W-E	Rakenne 42 ruudussa 198/446
30367	20.10.	M.A.	E-W	Rakenne 40, profiili
30368	20.10.	M.U.	N-S	Rakenne 39, profiili
30369	21.10.	M.U.	SW-NE	Yleiskuva E-alueesta
30370	21.10.	M.U.	NW-SE	Yleiskuva E-alueesta
30371	21.10.	M.U.	W-E	Rakenne 42, profiili
30372	22.10.	M.A.	W-E	Työkuva, kiveyksen puhdistus E-alueen SE-nurkassa
30373	22.10.	M.A.	S-N	Rakenne 28, työkuva, bobcat poistaa maata rakenteen ympäriltä
30374	22.10.	H-G.C.	W-E	Rakenne 28, työkuva, bobcat poistaa maata rakenteen ympäriltä
30375	22.10.	M.A.	E-W	Ruudut 182/448-450
30376	23.10.	H-G.C.	E-W	Työkuva, rakenne 28
30377	23.10.	M.U.	N-S	Rakenne 53 ruudussa 182/450
30378	23.10.	M.U.	N-S	Rakenne 44 ruudussa 184/444
30379	23.10.	M.A.	W-E	Rakenne 47 ruudussa 184/442
30380	23.10.	H-G.C.		Rakenne 28, työkuva nostosta
30381	23.10.	M.U.		Rakenne 28, työkuva nostosta
30382	24.10.	H.P.		Rakenne 28, työkuva nostosta
30383	24.10.	T.T.		Rakenne 28, työkuva nostosta
30384	24.10.	T.T.		Rakenne 28, työkuva nostosta
30385	24.10.	T.T.		Rakenne 28, työkuva nostosta
30386	24.10.	T.T.	S-N	Rakenne 28, työkuva sahaamisesta
30387	27.10.	H.U.	E-W	Ruutujen 182-184/438-450 kulttuurikerros
30388	27.10.	M.U.	W-E	Rakenne 41, profiili
30389	28.10.	M.S.	SW-NE	Työkuva, E-alueen SE-kulma

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
30390	28.10.	H.U.	E-W	Rakenne 44
30391	28.10.	H.U.	E-W	E-alue, yleiskuva
30392	29.10.	H.U.	N-S	Profiili 182/450
30393	29.10.	H.U.	N-S	Profiili 182/448-450
30394	29.10.	H.U.	N-S	Profiili 182/444-448
30395	29.10.	H.U.	N-S	Profiili 182/440-444
30396	29.10.	H.U.	N-S	Profiili 182/437-440
30397	29.10.	M.A.	S-N	Rakenne 45
30398	29.10.	H.P.		Työkuva, Sisko Tahko puhdistaa löytöjä
30399	29.10.	H.P.		Vierailijoita kaivauksilla; kansanopiston kurssilaisia
30400	29.10.	M.A.	SW-NE	Rakenne 45, profiili
30401	29.10.	M.A.	N-S	Rakenne 47
30402	29.10.	S.L.	W-E	Rakenne 46
30403	29.10.	S.L.	W-E	Rakenne 44, astian löytyminen
30404	30.10.	I-E.S.	SW-NE	Rakenne 49
30405	30.10.	M.U.	S-N	Rakenne 44, tiilet ja hiilimurska kaivettu osittain pois
30406	30.10.	M.U.	E-W	Rakenne 44, tiilet ja hiilimurska kaivettu osittain pois
30407	30.10.	M.S.	S-N	Rakenne 50
30408	30.10.	M.A.	N-S	Rakenne 48
30409	30.10.	M.A.	NW-SE	Rakenteen 48 profiili
30410	30.10.	M.U.	S-N	Rakenne 44
30411	30.10.	H.U.	NE-SE	Rakenne 53 ja rakenne 54, hirttä ja kulmaa
30412	30.10.	H.U.	N-S	Rakenne 54, yksityiskohta ylhäältä
30413	31.10.	M.A.	N-S	Rakenne 52
30414	31.10.	I-E.S.	N-S	Kiveys ruudussa 182/440
30415	31.10.	M.U.	S-N	Rakenne 44
30416	31.10.	M.U.	E-W	Rakenne 44
30417	07.11.	H.U.	N-S	F-alue, koeoja 1:n eteläpääty, x=179,50 y=469,50-470,70
30418	10.11.	M.S.	W-E	F-alue, koeoja 1, E-reunan profiilin keskiosa
30419	10.11.	M.S.	W-E	F-alue, koeoja 1, E-reunan profiilin eteläosa
30420	10.11.	M.S.	NW-SE	F-alue, koeoja 1, E-reunan profiilin keski- ja eteläosa
30421	10.11.	H.U.	SW-NE	F-alue, yleiskuva pintamaan poiston jälkeen
30422	10.11.	H.U.	W-E	F-alue, yleiskuva pintamaan poiston jälkeen
30423	12.11.	H.U.	W-E	F-alue, yleiskuva ennen teltan pystytystä
30424	12.11.	H.U.	SE-NW	F-alue, yleiskuva ennen teltan pystytystä
30425	12.11.	H.U.		Teltan pystytys
30426	12.11.	H.U.		Teltan pystytys
30427	12.11.	H.U.		Teltan pystytys
30428	12.11.	H.U.		Teltan pystytys
30429	13.11.	H.U.	S-N	Rakenne 58
30430	13.11.	H.U.	S-N	Rakenne 58
30431	13.11.	H.U.	E-W	Ruudut 184/462-466, rakenne 59 ja rakenne 60

KUVA NRO	PVM	KUVAA- JA	KUVAUS- SUUNTA	KOHDE
30432	13.11.	H.U.	E-W	Ruudut 184/462-466, rakenne 59 ja rakenne 60
30433	14.11	S.T.	NW-SE	Ruutu 186/456, rakenne 58 kaivettu pois
30434	17.11.	M.S.	E-W	F-alueen lounaisosa, yleiskuva
30435	17.11.	M.S.	S-N	Rakenne 60, ruutu 184/ 456, yksityiskohta kivijalasta
30436	17.11.	M.S.	S-N	Rakenne 59, ruutu 184/462, yksityiskohta "aidasta"
30437	17.11.	M.S.	E-W	Ruutu 186-188/456, rakenne 62
30438	17.11.	M.S.	E-W	Ruutu 186-188/460-462, rakenne 63 kuvattu tikkailta
30439	18.11.	H.P.	E-W	Rakenne 63, uunin pohja, kuvattu tikkailta
30440	18.11.	H.P.	E-W	Rakenne 61, seinän perusta, kuvattu tikkailta
30441	18.11.	H.P.	E-W	Rakenne 63, työkuva vaaitsemisesta
30442	18.11.	H.P.	E-W	F-alue, yleiskuva tikkailta
30443	18.11.	H.P.	E-W	F-alue, yleiskuva tikkailta
30444	19.11.	M.S.	E-W	Rakenne 62 pohjassa
30445	19.11.	H.U.	E-W	F-alue, työkuva
30446	19.11.	H.U.	E-W	F-alue, työkuva
30447	19.11.	M.S.	E-W	Rakenne 63 pienten kivien poiston jälkeen
30448	19.11.	M.S.	W-E	F-alue, koeoja 2, E-profiili
30449	19.11.	H.U.	W-E	F-alue, koeoja 2, E-profiili
30450	19.11.	H.U.	N-S	Rakenne 61 koeojan profiilissa
30451	19.11.	H.U.	N-S	Rakenne 63, länsilaita
30452	21.11.	H.U.	SWW-NEE	F-alue koeoja 6, pohjoisprofiili
30453	13.09.	H.U.		Kaivaukset taiteiden-yö tapahtumassa
30454	24.10.	T.T.	N-S	Työkuva, bobcat kaivaa

Kuvaajat: Marja Anttila (M.A.)
Hanne-Grete Christensen (H-G.C.)
Riikka Ihamäki (R.I.)
Sari Lehto (S.L.)
Jyrki Palo (J.P.)
Hannu Poutiainen (H.P.)
Irja-Elisa Salmi (I-E.S.)
Marja Sipilä (M.S.)
Sisko Tahko (S.T.)
Tea Tanskanen (T.T.)
Merja Uotila (M.U.)
Harri Uuksulainen (H.U.)

KM 97092

1997
LAHDEN TORI

KM 97092

Lahden torilla 16.8. - 21.11.1997 suoritetussa, vanhaa Lahden kylää koskevassa arkeologisessa kaivauksessa talteen saatuja historiallisen ajan löytöjä. Kaivaukset suoritti Lahden historiallinen museo ja kaivausjohtajina toimivat FK Hannu-Matti Wahl (16.8. - 18.11.) sekä HuK Hannu Poutiainen (27.10.1997 - 31.3.1998) ja FM Marja Sipilä (27.10. - 31.12.1997). Kaivauksesta on laadittu raportti.

Löydöt on luettelointu kaivausalueittain (Alueet A-F ja X). Kaivausalueiden löydöistä on ensin luettelointu dokumentoitujen rakenteiden löydöt rakenteen numeron mukaisessa järjestyksessä, näiden jälkeen ruuduittain talteen otetut löydöt x- ja y-koordinaatin mukaisessa järjestyksessä ja lopuksi ne löydöt, joiden löytöpaikka on epäselvä. Löytöpaikan mukaisen järjestyksen jälkeen löydöt on luettelointu seuraavassa, pääsääntöisesti materiaalin mukaisessa järjestyksessä: rahat, pronssi, kupari, lyijy, tina, rauta, lasiesineet, pullo- ja muu astialasi, tasolasi, palanut lasi, posliini- ja savipiiput, posliini, fajanssi, kivisavi-, puna- ja mustasavikeramiikka, kaakeli, tiili, savitiiviste, laasti, rauta- ym kuona, kiviesineet, grafiitti, pii, kalkkikivi, iskokset, tekstiili, nahka, sarvi, palamaton luu, puuesineet, puutapit, korkki, taula, tuohi. Näiden ryhmien sisällä löydöt on järjestetty lopuksi kerroksen ja tarkemman löytöpaikan mukaan.

ALUE A

RAKENNE 1

1. Hioimen katkelmia	2 kpl	115 g
26 x 140 x 17 - 8 x 72 x 3,5 mm.		
206/392, krs 2 ja 3		

RAKENNE 5

2. Pronssiesineen katkelma	1 kpl	g	5 g
Pituus 31,5 mm, leveys 9 - 12 mm, paksuus 1,5 mm. Nauhamainen, toisesta päästä kaksinkerroin, mahdollisesti hela.			
x 217,95 y 393,36 z 96,31 m mpy, värjäytynyt savi			

3. Piitä	3 kpl	4,5 g
216/392, kerros 5		

RAKENNE 6

4. Posliinia	1 kpl	0,5 g
9 x 11 x 3 mm. Loivasti profiloitu, koristeltu reunapala.		
210/396, tason 3 alapuolelta, kiven alta		

5. Fajanssia 2 kpl 4 g
 17 x 21 - 26 x 36 mm, paksuus 3 mm. Valkoinen reunapala ja
 profiloitu, kasviaiheella koristeltu reunapala.
 210/396, tason 3 alapuolelta, kiven alta
6. Punasavikeramiikkaa 1 kpl 12 g
 29 x 41 mm, paksuus 10 mm. Profiloitu, lasitettu reunapala.
7. Piitä 4 kpl 2 g
 210/396, kerros 1, palokerros

RUUDUITTAIN TALTEEN OTETUT LÖYDÖT

8. Rautamäärly 1 kpl 23,5 g
 Pituus 72 mm. Varras pyöreä, halkaisija 6-12 mm.
 214/392, kerros 1, palokerros
9. Posliinia 1 kpl 0,5 g
 12 x 14 mm, paksuus 4 mm. Reunapala, jonka sisäpinnalla
 kasviaihekoristelu ja reunaa kiertää punainen viiva.
 214/392, ojasta
10. Laastia 3 kpl 180 g
 214/392, kerros 1
11. Rautakuonaa 1 kpl 120 g
 214/392, kerros 1
12. Piitä 2 kpl 7 g
 214/392, kerros 1, palokerros
13. Puutappi 1 kpl 34 g
 Pituus 88 mm, halkaisija 16 - 29 mm. Muotoillun tapin katkelma.
 214/392, kerros 1, palokerros
14. Rautaveitsi 1 kpl 18 g
 24 x 113 mm, paksuus selkäpuolella 7-14 mm. Yksiteräinen, jossa
 säilynyt terä ja osa ruotoa. Pinta korrosioitunut.
 214/394, kerros 5
15. Pullolasia 1 kpl 17 g
 56 x 67 mm, paksuus 4 mm. Vihreää.
 214/394, kerros 5
16. Pullolasia 2 kpl 1 g
 10 x 11 - 12 x 13 mm, paksuus 2 - 3 mm. 2 kirkasta suuosaa,
 joissa valkoiset pystyraidat.
 214/396, kerros 1, palokerros
17. Mahdollisesti taulaa 1 kpl <0,5 g
 n. 20 x 25 mm.
 214/396, kerros 1, palokerros

18. Rautanasta, jossa pronssihela 1 kpl 1,5 g
Rautanastan pituus on 15 mm, kanta kupera, halkaisija 6 mm.
Vartaan halkaisija on 5 mm ja sitä kiertää 8 mm leveä
pronssirengas.
x 214,25 y 298,10 z 96,76, värjäytynyt savi
19. Rautakuonaa 1 kpl 22 g
214/398, kerros 1, palokerros
20. Raha 1 kpl 1 g
Kupariraha, halkaisija 15 mm, paksuus 2 mm.
x 217,40 y= 393,60 z 96,61 m mpy, kerros 1,
palokerros
21. Sulanut pala kupariseosta 1 kpl 1 g
Pituus 11 mm, leveys 8 mm, paksuus 4 mm.
216/392, kerros 1, palokerros
22. Rautaesine 1 kpl 11 g
Pahoin ruostunut, terän muoto ei määriteltävissä. Pituus 96 mm.
216/392, kerros 2
23. Lasinappi 1 kpl 2,5 g
Pyöreä, halkaisija 18 mm, paksuus 4 mm. Koristeena
kuusisakarainen tähti. Kiinnityssilmukka katkennut, juuressa
jäänteitä metallista.
x 216,15 y 393,15 z 96,64 m mpy, kerros 1,
palokerros
24. Fajanssia 17 kpl 12 g
5 x 6 - 25 x 19 mm, paksuus 1 - 4 mm. 5 palassa toisella
pinnalla sinistä/ruskeaa/vihreää kuviointia. 4 profiloitua ja 6
reunapalaa.
216/392, kerros 1, palokerros
25. Fajanssia 1 kpl 3 g
15 x 19 mm, paksuus 3 - 4 mm. Kaareva, valkoinen.
216/392, kerros 1, palokerros 5-10 cm
26. Mustasavikeramiikkaa 2 kpl
15 x 20 - 18 x 24 mm, paksuus 5 mm. Samasta astiasta,
yhteensopivat.
x 216,43 y 393,85 z 96,39 m mpy, kerros 1, palokerros
27. Mahdollinen pelinappula 1 kpl 9,5 g
Halkaisija 25 mm, paksuus 8 - 9 mm. Litteä, ympyränmuotoinen,
reunoja kohti oheneva kivilajiesine.
x 217,30 y 392,70 z 96,59 m mpy, kerros 1, palokrs
28. Piitä 3 kpl 2 g
216/392, kerros 1,
29. Piitä 2 kpl 25,5 g
216/392, kerros 2

30. Puutappi 1 kpl 34,5 g
Pituus 108 mm, halkaisija 12 - 13 mm. Muotoiltu puutappi,
mahdollisesti seipään kärjen katkelma.
x 216,10 y 395,35 krs 1

31. Fajanssia 4 kpl 3 g
3 x 13 - 7 x 20 mm, paksuus 5 mm. Valkoisia, 1:ssä violettia
kuviointia. 1 reunapala.
216/396, krs 2

32. Pullolasia 1 kpl 4 g
18 x 24 mm, paksuus 4 mm. Vihreää.
216/398, kerros 1, palokerros

MUUT LÖYDÖT

33. Kupariseosta 1 kpl 1,5 g
11 x 14 mm, paksuus 1 mm. Levymäinen pala kupariseosta.
206-216/392-404, tasoitekerros, palokrs:n
yläpuolella

34. Pullo- ja astialasia 11 kpl 200 g
12 x 12 - 59 x 61 mm, paksuus 1 - 7 mm. Ruskeita, vihreitä ja
kirkkaita. 2 suosaa, 3 pohjapalaa, 3 kohoraitapalaa, 2 vihreää
kuviolliasta palaa, 1 valkoinen, läpinäkymätön.
206-216/319-404, tasoitekerros, palokrs:n
yläpuolella

35. Tasolasia 8 kpl 12 g
7 x 9 - 32 x 34 mm, paksuus 1 - 2 mm. Vihertävää ja kirkasta.
206-216/319-404, tasoitekerros, palokrs yläpuoli

36. Fajanssia 13 kpl 18 g
5 x 6 - 31 x 35 mm, paksuus 2 - 5 mm. 2 reunapalaa, valkoisia ja
koristeltu kukka- ja maisema-aiheilla.
206-216/319-404, tasoitekerros, palokrs yläpuoli

37. Punasavikeramiikkaa 6 kpl 89 g
24 x 38 - 33 x 53 mm, paksuus 6 - 10 mm. Lasitettuja ja
lasittamattomia. Reunapala, 2 raitapainanne palaa, 3 pohjan
taitepalaa
206-216/319-404, tasoitekerros, palokrs yläpuoli

38. Kaakelia 2 kpl 38 g
Toisessa palassa paikoin säilynyt valkoista, lasitettua pintaa.
Sisäosan massa punertavaa ja tiivistä. Palat kuuluvat yhteen.
206-216/319-404, tasoitekerros, palokrs yläpuoli

39. Nahkaa 5 kpl 22 g
4 palaa leikkuujätettä, suurin 30 x 50 mm, pienin 14 x 15 mm.
Kengän korkolappu, jossa nauvoja. Koko 68 x 70 mm.
206-216/319-404, tasoitekerros, palokrs yläpuoli

40. Pullonkorkki 1 kpl 1 g
Pituus 24 mm, halkaisija 19 mm.
206-216/319-404, tasoitekerros, palokrs yläpuoli

41. Hiottua lasia 1 kpl 3 g
Halkaisija 17 mm, korkeus 11 mm. Lasin yläpuolen kahdeksankulmainen taulu reunoiltaan porrashiottu, keskeltä tasainen. Alapuolen kahdeksan viistettä kapenevat kohti kantaa.
Alue A, irtolöytö tasoitekerros, palokrs pintataso
alue A:n lounaisosasta.

42. Posliinia 2 kpl 3,5 g
15 x 16 mm, paksuus 2 - 3 mm. Koristeltuja.
Alue A, irtolöytö

43. Punasavikeramiikkaa 1 kpl 28 g
39 x 95 mm, paksuus 6 mm. Astian (lautanen ?) reunapala, reunan paksuus 12 mm, sulaneita jäänteitä lasitteesta.
Alue A, irtolöytö

44. Pelinappula 1 kpl 14,5 g
Halkaisija 25 mm, paksuus 13 mm. Ympyränmuotoinen, litteä, vaalea, pyörtöhiottu kivi.
Alue A:n lounaisosa, irtolöytö

ALUE B

RAKENNE 12 JA 32

45. Kupariseospaloja 5 kpl 0,5 g
Kolme levymäistä palaa, suurin 9 x 18 mm, paksuus 1 mm. Yksi taittunut kourun mallinen ja yksi varras, jossa kierteet. Kourun pituus 22 mm, leveys 4 mm. Vartaan pituus 17 mm, leveys 11 mm.
Rakenne 32

46. Kupariesine 1 kpl
Kuparilevystä pakottamalla valmistettu kupera esine. Alunperin halkaisijaltaan 26 mm:n suuruisen, pyöreän esineen reuna on leikattu n. 1 cm:n pituisiin ja 1 mm:n levyisiin liuskoihin. Esineen laella on viisi reikää. Esineen korkeus 18 mm.
Rakenne 32

47. Kuparisolki 1 kpl 14 g
56 x 59 mm, paksuus 1-2 mm. Kuva-aiheessa kaksi ihmishahmoa, kaksi krikettimailaa ristikkäin ja niiden välissä pallo. Soljen etupuolella on tekstiilijäänteitä. Toimikassidos on mahdollisesti villaa. Väri on epäselvä, vaikuttaa siniseltä ja vihreältä. Toinen lankajärjestelmä on z-kierteinen ja kertaamaton. Toinen lankajärjestelmä ei selviä ilman mikroskooppia. Tiheys vähintään 20 lankaa/cm. Tekstiilijäänte on samaa kangasta, taittunut kaksinkerroin. (Tekstiiliä koskevat tiedot Päivi Hakanpää 21.10.1997)
Rakenne 12 tai 32

48. Kuparisolki 1 kpl 40 g
Solki on kaksiosainen, puoliskot peilikuvat. Hakastyypin soljen osat liitetty toisiinsa lenkki- ja koukkupäisellä välikappaleella. Puolikkaiden toisella reunalla (ilmeisesti alapuolella) pienet silmukat. Puolikkaan koko 37 x 58, paksuus 3 mm.

Rakenne 12 tai 32, löytynyt koeojaa kaivettaessa

49. Hela 1 kpl 6 g
 Mahdollisesti hinnan pätehdela. Materiaali kupariseos. Avointa päätä kohden levenevä nauha muodostaa silmukan. Helan avoimessa päässä kaksi reikäparia vastakkain. Helan koko 14 x 36 mm. Kupariseosnauhan leveys 9 mm ja paksuus alareunassa 2 mm.
 Rakenne 12 tai 32
50. Hinnan solki 1 kpl 7 g
 Materiaali kupariseos. Suorakaiteenmuotoisen kehän poikki kulkee akseli, jossa puuttuva neula on sijainnut. 28 x 39 mm, kehärungon poikkileikkaus 3-4 mm.s
 Rakenne 12 tai 32
51. Haarukan katkelma 1 kpl 27,5 g
 Pituus 67 mm, varren halkaisija 7 - 8 mm, terän leveys 18 mm. Rautaa, kolmipiikkinen. Varsi katkennut kiekkomaisen levennyksen yläpuolelta, myös piikit katkenneet.
 Rakenne 12, eteläosan päältä
52. Kuokka 1 kpl 800 g
 Terän leveys 40 - 120 mm, pituus 170 mm, paksuus 7 mm. Ruodon pituus 145 mm, leveys 35 mm. Renkaan halkaisija 60 mm. Rautakuokan terä tasapäinen, ruoto suorassa kulmassa terään nähden ja siinä taivutettu naula, jonka avulla varsi kiinnitetty terään. Naulan alapuolella varren kiinnitykseen liittynyt rautarengas.
 Rakenne 12
53. Sarana 1 kpl 600 g
 Rautaa. Pituus 145 mm, saranaraudan lappeen leveys 55 mm, paksuus 6 mm.
 Rakenne 12
54. Rautavartaan katkelma 1 kpl 23,5 g
 Hieman vääntyneen vartaan pituus 155 mm, halkaisija 5 mm. Poikkileikkauksen muoto ei määriteltävissä.
 Rakenne 12
55. Rautalevy 2 kpl 400 g
 Kummassakin kappaleessa on kaksi levyä päällekkäin. Kulman muodostavan palan koko 74 x 150 mm, suorakaiteenmuotoisen palan koko 75 x 157 mm. Palojen paksuus 8 mm.
 Rakenne 12
56. Putkilukon osa 1 kpl 43 g
 Korkeus 33 mm, halkaisija 29 mm.
 Rakenne 12 tai 32, z= 97,43 m mpy
57. Rautaesineen katkelma 1 kpl 2 g
 37 x 12 mm.
 Rakenne 12 tai 32, z= 97,43 m mpy
58. Pullolasia 23 kpl 600 g
 12 x 17 - 81 x 156 mm, paksuus 1 - 7 mm. Pääasiassa tummanvihreää, lisäksi ruskeaa, kirkasta ja erisävyistä vihreää. 9 suuosaa, 3 vihreää kirjaimilla, 9 ruskeaa koristeltua, 2 pohjapalaa
 Rakenne 12

59. Pullolasia 4 kpl 155 g
22 x 42 - 72 x 72 mm, paksuus 4 - 13 mm. Ruskeaa ja vihreää. 2 pohjan taitepalaa, 1 suuosa ja 1 vihreä pala, jossa ulkopinta koristeltu hieman rosoiseksi.
Rakenne 12 tai 32
60. Tasolasia 24 kpl 115 g
4 x 16 - 48 x 113 mm, paksuus 1-2 mm. Vihreää.
Rakenne 12
61. Piipunpesiä 3 kpl 57 g
2 posliinista piipunpesää ja 1 savi- tai liitupiipunpesä. Toinen posliinipiipuista valkoinen, koristeltu kukka-aiheella. Toinen valkoinen, johon kuuluu varren katkelma. Savi- tai liitupiipunpesä koristeltu kohokuviolla. Piipun pesän halkaisija 23-28 mm.
Rakenne 12 tai 32, z 97,43 m mpy
62. Posliinia 2 kpl 1,5 g
9 x 16 - 12 x 17 mm, paksuus 2 - 4 mm. Valkoinen ja mustalla koristeltu valkoinen pala.
Rakenne 12
63. Keittokulho 1 kpl 400 g
Fajanssia. Korkeus 80 mm, pohjan halkaisija 65 mm. Kulhosta säilynyt noin puolet. Pinta tulessa pahoin vahingoittunut. Alunperin väriltään vaalea ja mahdollisesti koristeltu geometrisesti stilisoidulla kukka-aiheella.
Rakenne 12 tai 32
64. Kansi 1 kpl 110 g
Fajanssia. Palojen koko 4 x 7 - 41 x 46 mm. Lasite ollut alunperin vaalea, tulessa pahoin vaurioitunut. Kannesta jäljellä 63 palaa, reunapaloja 11 kpl. Nuppi säilynyt, halkaisija 27 mm.
Rakenne 12 tai 32
65. Pullo 1 kpl 160 g
Materiaali kivisavitavaraa. Pullo kolmena palana, pieni kylkipala puuttuu. Pohjassa leima
32.
.HÖGANÄS.
Pullon korkeus 89 mm, suun halkaisija 23 mm, pohjan halkaisija 50 mm.
Rakenne 12
66. Hioimen katkelma 1 kpl 75 g
29 x 77 mm, paksuus 16 - 17 mm.
Rakenne 12
67. Kiviesineen katkelma 1 kpl 6 g
Pituus 123 mm, halkaisija 5 mm. Pyöreän vartaan mallisessa esineessä työstön yhteydessä syntyneitä pitkittäisiä viisteitä. Esineen toisessa päässä muotoilun jälkiä.
Rakenne 12 tai 32
68. Piitä 3 kpl 46,5 g
Palamaton ja 2 palanutta.
Rakenne 12

69. Tekstiiliä 130 g
Rakenne 12, x 189,11-190,10 y 420,40, reunapuun
viereinen hiilikerros
70. Tekstiiliä 46 g
Rakenne 12, x 189,78 y 420,17, hiilikerros
71. Tekstiiliä 18 g
Rakenne 12
72. Sarvea 32 kpl 25,5 g
Yhdessä palassa viilan jälkiä ja yhden palan sisäpinta
mahdollisesti hiottu.
Rakenne 12
73. Savi-/liitupiipun pesän pala 1 kpl 5 g
23 x 36 mm, paksuus 5 mm. Kohokoristeltu.

RAKENNE 20

74. Hevosen luuranko 35 kpl 2480 g
Säilynyt osittain.

RAKENNE 21

75. Sirpin terä 1 kpl 350 g
Pituus 218 mm, terän suurin leveys 44 mm, hamaran paksuus 13 mm,
ruodon leveys 26 mm ja pituus 77 mm. Ruodon päässä nuppi.

RAKENNE 22

76. Pronssilankaa 2 kpl 0,5 g
Pituus 23 ja 38 mm, halkaisija 2 ja 1 mm. Poikkileikkaus pyöreä.
Mahdollisesti neulan katkelmia.
200/420
77. Lyijyharkko 1 kpl 9,5 g
14 x 37 x 3,5 mm. Suorakaiteen muotoinen kappale.
200/420
78. Sakset 1 kpl 18,5 g
Rautaiset, kaksiosaiset. Toisesta puolesta puuttuu lenkki. Ehjän
puolen pituus on 102 mm, terän pituus 42 mm, lenkin halkaisija
23 mm, muoto lähes pyöreä.
200/420
79. Kantarauta 1 kpl 70 g
69 x 79 mm, vartaan leveys 15 mm. Molemmissa päissä naula.
200/420
80. Hevosenkengän katkelma 1 kpl 87 g
Pituus 114 mm, leveys 33 mm, paksuus 12 mm.
200/420

81. Rautaniitti 1 kpl 68,5 g
Pituus 76 mm, varras nelikulmainen, halkaisija 11 mm, kanta
pyöreä, halkaisija 25 mm, vastalevy nelikulmainen, 21 x 21 mm.
200/420

82. Rautanauvoja 4 kpl 40 g
Pituus 22 - 104 mm. 1 hevosenkengän naula.
200/420

83. Astialasia 102 kpl 650 g
Vaaleanvihreä, kapeasuinen, kaulaton ja kaulallinen pieni pullo
(palat). Palat kulmikkaasta tasapohjaisesta ja kulmikkaasta
urakoristellusta astiasta sekä litteästä, pyöreäkylkisestä,
laajasuisesta astiasta. Vaaleanpunertavan, kulmikkaan ja
uusklassisin aihein koristeltujen pullojen palat. Suosia
kahdesta kirkkaasta pullostasta. Astian palat, jossa profiloitu
jalka ja pystyurin koristeltu kylki. Juomalasien pohjapaloja ja
2 palaa hiotulla kasviaiheella. Lisäksi suu- ja kaulaosia,
pohjan taitepaloja ja erivärisiä kylkipaloja. Myös sulanutta
lasia.
200/420

84. Tasolasia 524 kpl 510 g
1 lähes kokonainen ruutu, jonka koko 69 x 82 mm, paksuus 1 - 2
mm. Muut palat pienempiä. Enimmäkseen vihertävää tai täysin
kirkasta lasia, yksi oliivinvihreä, tummahko pala.
200/420

85. Savipiipun pesän pala 1 kpl 1,5 g
18 x 28 mm, paksuus 2 mm. Reunapala kahdella kohoraidalla
koristeltu.
200/420

86. Fajanssia 76 kpl 269 g
Koristeetonta fajanssia useasta eri astiasta: koko 28x102 mm ja
pienempiä, paksuus 2-6 mm, 8 pohjan taitteesta ja 4 reunapalaa,
osa tulella tummuneita. 3 palaa valkoisesta, suorakylkisestä
ja -suisesta astiasta, jonka kylki on koristeltu vaakasuorin
urin, koko 65x92 mm, paksuus 4 mm. 7 palaa kokonaisesta,
valkoisesta astian korvasta, jonka ulkoreuna on profiloitu,
korvan korkeus 84 mm, leveys 20 mm ja paksuus 8 mm. 7 palaa
suorakylkisen, valkoisen astian reunasta, osa paloista sopii
yhteen. Reuna jyrkästi ulospäin taittuva, 23 mm leveä ja 7 mm
paksu, seinämän paksuus 5-3 mm, astian halkaisija yli 20 mm.
26 palaa myrkyinvihreällä kasviaiheella sisä- ja ulkopuolelta
koristellusta lautasesta tai kulhosta: koko 32x36 mm ja
pienempiä, paksuus 2-3 mm, 13 reunapalaa, yksi pohjantaitepala,
reuna on loivasti ulos kaartuva. 7 palaa vihreäkoristeista
fajanssia: koko 9x14 mm ja pienempiä, paksuus 3 mm, 3 suoraa
reunapalaa, joiden sisäreunaa kiertää vihreä raita. 2 palaa,
joissa osa Arabian leimasta: kuuluvat yhteen, koko 21x27 mm. 5
palaa valkoista fajanssia, joissa ulkopinnalla kohokuviointia, 1
suora reunapala, koko 26x27 mm ja pienempi, paksuus 5 mm. Paloja
vähintään seitsemästä eri astiasta, joissa sinipunaista,
sinistä, punaista tai ruskeaa koristelua, yhdessä kiinalaisaihe,
neljässä kasviaihe ja yhdessä yksinkertainen raita, kahdesta
astiasta pohjan taite, kolmesta reunapala.

87. Punasavikeramiikkaa 448 kpl 2800 g
Reunapaloja on ainakin neljästä eri astiasta, astiat ovat ilmeisesti vateja. Yhden astian reunapaloista pystyttiin kokoamaan lähes koko suosa, jonka halkaisijaksi saatiin 21 cm. Tähän reunaan kuuluu myös korva. Reunan paksuus on 8 mm. Samasta astiasta on pohjan taitteen paloja ja kylkipaloja. Astiassa on punaruskea, keltaisin raidoin koristeltu lasite. Lisäksi siinä on vihreää, "leviävää" väriä. Paloja astioista, joissa kellanvihreä, tummanruskea tai kirkas lasite. Kaksi yhteenkuuluvaa palaa, joiden toisella puolella kirkas ja toisella valkoinen lasite. Toinen pala reunasta. Näissä paloissa neljän uurteen muodostamia poikittaisia vyöhykkeitä ainakin kaksi. Lisäksi pohjan taitepaloja, reunapaloja ja kylkipaloja useista eri astioista. Joissain kylkipaloissa uurrekoristelua. Kylkipalojen paksuus 5-7 mm.

200/420

88. Piitä 2 kpl 31 g
200/420

89. Kvartsi-iskos 1 kpl 1,5 g
200/420

90. Pala kalkkikiveä 1 kpl 295 g
200/420

91. Nahan paloja 86 g
45 x 110 mm ja pienempiä. Paloissa leikattuja reunoja ja naskalin reikiä, todennäköisesti kengän tai kenkien pohjasta ja päällisestä.
200/420

92. Nahkaa ja tuohta 27 g
60 x 80 mm ja pienempiä. Nahan paloissa leikattuja reunoja. Osa tuohesta kiinni nahassa ja yhdessä palassa se on kaksinkerroin taittuneen nahan välissä.
200/420

93. Nahka- tai tuohiesine 5 kpl 12 g
10 x 11 - 28 x 61 mm. Pitkulainen, toiseen päähän suippeneva, 14 mm paksu esine, mahdollisesti tupen osa.
200/420

RAKENNE 23

94. Piitä 1 kpl <0,5 g
204/436

RAKENNE 24

95. Pronssihela 1 kpl
2 - 4 mm leveästä ja 1 mm paksusta pronssinauhasta tehty 34 x 14 mm:n kokoinen avoin lenkki.
208/424, 1. kerros

RAKENNE 28

96. Punasavikeramiikkaa 1 kpl <0,5 g
 6 x 8 mm. Lasitettu, väri ruskea ja keltainen.
 210/428-430, ruuhen sisäpuolen täyttökerros

97. Ruuhi
 Huonosti säilyneen ruuhen osia.

RAKENNE 28b

98. Punasavikeramiikkaa 3 kpl 13 g
 22x27 mm, paksuus 5 mm. 2 palaa astian korvasta, kuuluvat
 yhteen. Korvassa kirkas lasite. Toisessa korvapalassa säilynyt
 astian sisäpintaa, jossa valkoinen lasite. Kolmannessa palassa
 toisella pinnalla ruskea lasite, jossa keltaisia raitoja.

RAKENNE 37

99. Posliinia 1 kpl 1 g
 17 x 18 mm, paksuus 3 mm. Valkoista, toisella puolella noin 1
 mm:n paksuinen metallinhohtoinen, kaareva koristeraita.

100. Pala savitiivistettä 1 kpl 21 g
 35 x 37 x 17 mm.

RUUDUITTAIN TALTEEN OTETUT LÖYDÖT

101. Pullolasia 2 kpl 69,5 g
 19 x 28 - 74 x 79 mm, paksuus 4 - 5 mm. Ruskeaa lasia, suurempi
 pullon pohjapala, halkaisija 79 mm.
 192/436

102. Punasavikeramiikkaa 3 kpl 33,5 g
 31 x 71 mm, paksuus 9 mm. Lasitettu, ruskeaa ja vihreää eri
 levyisinä raitoina. Astian reunapalat, yhdistettävissä.
 x 194,05 y 432,80

103. Fajanssia 1 kpl 0,5 g
 16 x 16 mm. Sinivalkoista, vain toinen pinta ehjä.
 202/434, tasoitekerros

104. Hevosenkengän katkelma 1 kpl 180 g
 Pituus 143 mm, leveys 35 mm ja paksuus 9 mm. Pahoin ruostunut.
 208/428

105. Fajanssia 1 kpl 1,5 g
 25 x 29 mm, paksuus 3 mm. Pohjapala, jossa sinivalkoinen
 kukkakuvio.
 210/420, pintakerros

MUUT LÖYDÖT

106. Lyijyesine 1 kpl 1 g
Mahdollisesti nappi. Halkaisija 13 mm, paksuus 4 mm. Hapettunut.
B-alue, 198/418

107. Padan sanki, rautavartaasta 1 kpl 285 g
Vartaan halkaisija 12 mm. Molemmista päistä taivutettu, toisessa
päässä korva kiinni. Taivutettujen päiden väli 190 mm.
B-alue, täyttökerros

108. Saranaraudan katkelma 1 kpl
Raudan paksuus 3 mm, leveys 18 mm ja pituus 125 mm. Toinen pää
taivutettu.
B-alue, pintamaa

109. Liitupiipun katkelma 1 kpl 11 g
Pituus 56 mm, varren halkaisija 10 mm. Osa pesästä ja varresta.
Ei leimoja.
B-alue, rakenne 16:n yläpuolen irtomaakasasta

110. Posliinia 3 kpl 10,5 g
15 x 20 - 21 x 30 mm, paksuus 2 - 4 mm.
B-alue, pintamaa

C-ALUE

RAKENNE 29

111. Pii-iskos 1 kpl 0,5 g
218/392

RUUTULÖYDÖT

112. Rautaesine 1 kpl 280 g
Pituus 150 mm, varren halkaisija 8 - 23 mm. Hela 55 x 79 mm.
Esineen poikkileikkaus suorakaide, varren juuressa hela.
218/392, tasoitekerros

113. Lasihelmi 1 kpl 1 g
Pituus 22 mm, halkaisija 7 mm. Musta, läpinäkymätön. Keskellä
reikä pituussuunnassa. Muoto pitkänomainen.
218/392, palokerros

114. Punasavikeramiikkaa 3 kpl 3 g
Suurin pala 18 x 20 x 5 mm, profiloitu, astian tai kapeasuisen
pullon reunasta. Ei lasitusta.
218/392, palokerros

115. Piitä 2 kpl 5 g
218/392, palokerros

116. Rautakuonaa 1 kpl 19,5 g
218/394, palokerros

117. Nahkaa 218/394, palokerros	1 kpl	7 g
118. Puutappeja Suurempi 22 x 91 mm, pienempi 13 x 68 mm. 218/394, palokerros	2 kpl	26 g
119. Kiviesine 35 x 40, paksuus 21 mm. Ovaalinmuotoinen, kenties verkonpaino. Keskellä kulumajälkiä. 218/396, palokerros	1 kpl	40 g
120. Nappi Halkaisija 24 mm, paksuus 6 mm. Kupariseosta. Alapinnalla kiinnityssilmukka. 218/400, palokerros	1 kpl	4 g
121. Hevosen jääkenkä Pituus 42 mm, leveys 18 mm. Rautaa. 218/400, palokerros	1 kpl	13 g
122. Piitä 218/400	2 kpl	2,5 g
123. Nappi Halkaisija 13 mm, paksuus 1 mm. Kupariseosta. Alapuolella kiinnityssilmukka. Ruutu 218/402, palokerros	1 kpl	0,5 g
124. Keramiikkaa 40 x 73 mm, pohjan paksuus 16 mm. Pohjan taitepala. Karkea- sekoitteista keramiikkaa. 218/406, palokerros	1kpl	61 g
125. Punasavikeramiikkaa 22 x 29 mm. Lasittamaton. 218/406, palokerros	1 kpl	6 g
126. Pii-iskos 218/406	1 kpl	<0,5 g
127. Lyijypala 19 x 20 mm, paksuus 10 mm. x 218,55 y 410,00 z 97,07 m mpy	1 kpl	13,5 g
128. Rautamäärly 33 x 51 mm, paksuus 20 mm. 218/408, palokerros	1 kpl	28 g
129. Korkkia Kuuluvat ehkä samaan kokonaisuuteen. 218/408, palokerros	4 kpl	1 g

130. Sormustimen katkelmia 4 kpl 1,5 g
7 x 15 - 8 x 10 mm, paksuus 0,5 mm. Kupariseosta. Kyljessä pakottamalla tehty tiheä verkkokuvio. Reuna ulospäin taitettu ja sitä kiertää raita. Palat kuuluvat samaan sormustimeen.
220/392, palokerros
131. Lasihelmi 1 kpl 2 g
Halkaisija 11 mm. Musta, litistyneen pallon muotoinen. Keskellä läpimenevä reikä. Reiän halkaisija 3 mm.
220/392, palokerros
132. Fajanssia 3 kpl 2 g
2 valkoista ja 1 sinivalkoisella kuviolla koristeltu pala. Koristellun palan koko 13 x 26 mm, paksuus 4 mm.
220/392, palokerros
133. Piitä 1 kpl 2,5 g
220/392, palokerros
134. Kupariseospala 1 kpl 0,5 g
9 x 14 mm, paksuus 1 mm. Ohut pala.
220/394, palokerros
135. Punasavikeramiikkaa 3 kpl 11 g
23 x 25 - 28 x 36 mm, paksuus 4 - 5 mm. 3 palaa, joista yhdessä vihreänkirjavaa lasitetta.
220/394, palokerros
136. Piitä 3 kpl 5 g
Yksi paloista retusoitu, kenties iskuripiitä.
220/394, palokerros
137. Tekstiilin pala 1 kpl <0,5 g
14 x 21 mm. Väri ruskea.
220/394, palokerros
138. Helan katkelmia 2 kpl 9,5 g
28 x 34 mm ja 27 x 38 mm, paksuus 1 mm. Kupariseosta. Palat kuuluvat yhteen. Toisessa reikä.
220/396, palokerros
139. Liitupiipun pesän pala 1 kpl 0,5 g
13 x 25 mm. Paksuus 4 mm.
220/396, palokerros
140. Fajanssia 4 kpl 2 g
13 x 15 - 18 x 24 mm, paksuus 3 - 5 mm. 2 palassa sinivalkoista kuviointia, toinen profiloitu. 2 valkoista palaa.
220/396, palokerros
141. Piitä 3 kpl 10,5 g
Yksi mahdollisesti iskuripii.
220/396, palokerros
142. Veitsen terä 1kpl 31 g
Pituus 91 mm, leveys 21 mm. Paksuus: hamara 15 mm, terä 6 mm.
220/398, palokerros

143. Piitä 220/398, palokerros	3 kpl	2,5 g
144. Sormus Pronssia. Kolmikierteinen, pyöreästä vartaasta tehty spiraalisormus tai vastaava. Varras keskimmäisen renkaan osalta kierteinen, päät terävät. Spiraalin halkaisija 23 mm, vartaan halkaisija 2 mm. 220/400, kerros 1	1 kpl	2,5 g
145. Määrly ja lenkkipäinen varras Pituus 44 mm, halkaisija 28 mm, sen vartaan paksuus 6 mm. Vartaan pituus 24 mm, paksuus 6 mm. 220/400	2 kpl	15 g
146. Piitä 220/400	4 kpl	11,5 g
147. Piitä 220/402, palokerros	4 kpl	8 g
148. Helan katkelma 15 x 40 mm, paksuus 5 mm. Muoto käyrä. 220/404, palokerros	1 kpl	8 g
149. Piitä 220/404, palokerros	1 kpl	8,5 g
150. Helan katkelma ja metallirengas Helan katkelma, 11 x 12 mm. Kupariseosta. Yhdessä kulmassa pieni reikä. Metallirengas ehkä rautaa, halkaisija 8 mm. 220/404, palokerros	2 kpl	1 g
151. Piitä 220/408, palokerros	1 kpl	1,5 g
152. Piitä 222/400	1 kpl	2 g
153. Sormus Halkaisija ulkopinnalta 23 mm, leveys 5 mm, paksuus 1 mm. Kupariseosta. Pinta sileä ja kupera. 222/402, palokerros	1 kpl	3 g
154. Rautaesineen katkelma 9 x 20 mm, paksuus 3 mm. Toisesta päästä käyrä. 222/402, palokerros	1 kpl	3 g
155. Liitupiipun varren katkelmia Pituus 18 ja 25 mm. 222/402, palokerros	2 kpl	4,5 g
156. Punasavikeramiikkaa 21 x 29 mm, paksuus 6 mm. Lasite molemmilla puolilla. Reunapala, jossa koristeuria. 222/402, palokerros	1 kpl	3 g

157. Piitä 222/402, palokerros	3 kpl	11,5 g
158. Hela 10 x 21 mm, paksuus. Kupariseosta. Hieman kaareva, keskellä pieni reikä. 222/406, palokerros	1 kpl	1,5 g
159. Piitä 222/406, palokerros	2 kpl	<0,5 g
160. Piitä 222/408, palokerros	2 kpl	2 g
161. Liitupiipun varren katkelma Pituus 37 mm, halkaisija 7 mm. 224/402, palokerros	1 kpl	2 g
162. Piitä 224/402, palokerros	1 kpl	0,5 g
163. Raha Halkaisija 23 mm, paksuus 2 mm. Kupariseosta, tekstit eivät näy. 224/404, palokerros	1 kpl	3,5 g
164. Kupariesineen katkelma 12 x 25 mm, paksuus 1 mm. Ulkopinta tasainen, sisäpinta hieman kaareva. 224/404, palokerros	1 kpl	2,5 g
165. Posliinia 15 x 119 mm, paksuus 3 mm. Valkoinen reunapala. 224/404, palokerros	1 kpl	1 g
166. Piitä 224/404, palokerros	3 kpl	4,5 g
167. Nahkaa 20 x 27 mm. 224/404, palokerros	1 kpl	0,5 g
168. Piitä 224/406, palokerros	3 kpl	5,5 g
169. Metallin pala 16 x 27 mm, paksuus 4 mm. Kupariseosta. 224/408, palokerros	1 kpl	4 g
170. Lyijypala 9 x 10 mm, paksuus 4 mm. 224/408, palokerros	1 kpl	1,5 g
171. Renkaan katkelma Halkaisija 16 mm, reunan leveys 13 mm. Kupariseosta. 224/410, palokerros	1 kpl	

172. Veitsi 1 kpl 25 g
Pituus 134 mm, josta terä 67 mm. Terän leveys 8 - 15 mm, paksuus 2 - 4 mm. Ruodon leveys 7 mm, paksuus 4 mm. Pitkäruotoinen yksiteräinen rautaveitsi.
224/410, palokerros
173. Puinen kärki 1 kpl 5,5 g
Pituus 61 mm, halkaisija 17 mm.
224/410, palokerros
174. Liitupiipun varren katkelma 1 kpl 3 g
Pituus 32 mm, halkaisija 9 mm.
226/402, palokerros
175. Piitä 1 kpl 0,5 g
226/402, palokerros
176. Lyijykuula 1 kpl 7 g
Halkaisija 10 mm. Pyöreä, ei käytön jälkiä. Pinnassa 5 x 5 mm tasainen alue.
226/404, palokerros
177. Avain 1 kpl 16 g
Pituus 87 mm, silmukan leveys 39 mm. Silmukallinen rauta-avain palanut ja kuonaantunut.
226/404, palokerros
178. Fajanssia 5 kpl 2,5 g
10 x 10 - 18 x 25 mm. 2 koristeltua, suuremmissa ruskeaa ja pienemmässä sinistä kuviointia. 2 valkoista. Yhdessä lasite irisoitunut ja tummunut.
226/404, palokerros
179. Piitä 2 kpl 0,5 g
226/404, palokerros
180. Kulmarauta 1 kpl 32 g
Molempien vartaiden pituus yhteensä 105 mm, leveys 13 mm.
226/404, palokerros
181. Lasimassahelmi 1 kpl 0,5 g
Halkaisija 14 mm, korkeus 16 mm. Soikea, mustalla pohjalla neljä vaaleaa aaltoviivaraitaa, läpireikä. Osittain sulanut.
226/406, palokerros
182. Astia- ja pullolasia 27 kpl 50 g
6 x 9 - 41 x 71 mm, paksuus 1 - 5 mm. Erisävyisiä vihreitä, joista kolmessa 2 - 5 mm:n levyistä kohoraitaa. Suurimmassa tekstiä 3 rivillä, ylimmällä kirjaimet PO, keskimmaisella NERA ja alimmalla AN. Lisäksi ruskeaa ja kirkasta, joista kahdessa mahdollisesti kuumuuden aiheuttamaa irisointia.
226/406, palokerros
183. Piitä 4 kpl 3 g
226/406, palokerros

184. Tekstiiliä 22 x 33 mm. Tummanruskean kankaan reunapala. 226/406, palokerros	1 kpl	<0,5 g
185. Fajanssia 6 x 8 - 18 x 21 mm, paksuus 2 - 4 mm. 3 valkoista, joista yksi palanut. Pienin, sininen reunapala. 1:ssä violettia kuviointia. 226/408, palokerros	5 kpl	8 g
186. Piitä 226/408, palokerros	2 kpl	2,5 g
187. Pronssinappi Halkaisija 16 mm, paksuus 1 mm. Yläpinnan reunassa 2 mm leveä punoskuvio, alapinnalla kiinnityssilmukka. Keskusta hieman kovera. 226/410, palokerros	1 kpl	0,5
188. Pronssin pala Halkaisija 7 mm. Mahdollisesti sulanut pala. 226/410, palokerros	1 kpl	<0,5 g
189. Viilan katkelma 25 x 37 mm, paksuus 4 mm. Pahoin ruostunut. 226/410, palokerros	1 kpl	25 g
190. Astia- ja pullolasia 15 x 20 - 38 x 46 mm, paksuus 1 - 6 mm. Vihreää ja ruskeaa. Yksi pullonpohja, halkaisija 33 mm, puntteliarpi. 226/410, palokerros	11 kpl	75 g
191. Fajanssia 7 x 10 - 22 x 35 mm, paksuus 3 - 4 mm. 3 palassa kuviointia, niistä 2 kuuluu yhteen. Loput valkoisia. 5 reunapalaa. 226/410, palokerros	18 kpl	19 g
192. Rautakuonaa 226/410, palokerros	1 kpl	4 g
193. Piitä 226/410, palokerros	2 kpl	0,5 g
194. Puukärki 226/410, palokerros	1 kpl	29,5 g
195. Piitä 228/402	2 kpl	1 g
196. Punasavikeramiikkaesineen pala 17 x 25 mm, paksuus 4 mm. Toisella puolella lasite, ruskea. Yksi kokonaan ja kaksi osittain säilynyttä reikää, halkaisija 3 mm. 228/404	1 kpl	0,5 g
197. Astialasin pala 2 x 12 x 23 mm. Vihreä, mahdollisesti maalattu valkoiseksi. 228/408	1 kpl	1 g

198. Astia- ja pullolasia 3 kpl 23 g
Vihreitä. Suurin pala, 5 x 42 x 45 mm, nelikulmaisesta astiasta,
vohvelikuvio ja numerot 1 ja 8.
228/408

199. Pilli 1 kpl 0,5 g
Pituus 41 mm, halkaisija 7 mm. Liitupiipun varren katkelmasta
valmistettu. Varren pintaan veistetty matala syvennys, josta
tehty reikä varren keskelle. Alaosa muotoiltu kapenevaksi.
228/410

200. Fajanssia 1 kpl 3 g
5 x 27 x 29 mm, valkoinen reunapala.
228/410

201. Punasavikeramiikkaa 1 kpl 5 g
5 x 22 x 32 mm. Sisäpinnalla lasite, ruskea väri.
228/410, sadevesioja

202. Piitä 2 kpl 4 g
228/410

ALUE E

RAKENNE 41

203. Niittinaula 1 kpl 35,5 g
Pituus 63 mm, vartaan paksuus 9 mm, kantojen halkaisija 23 ja 25
mm. Rautaa.

204. Kuonaa 1 kpl 30,5 g

RAKENNE 42

205. Metallilevyä pala 1 kpl <0,5 g
4 x 37 mm, paksuus 1 mm. Kupariseosta.

206. Rautaesineen kappale 1 kpl 165 g
Pituus 138 mm, reunan korkeus 46 mm, paksuus 4 mm. Mahdollisesti
tasapohjaisesta ja -kylkisestä paistinpannusta.

207. Pullolasia 1 kpl 325 g
Pullonpohja halkaisija 85 mm, puntteliarpi. Vihreää.

208. Punasavikeramiikkaa 11 kpl 88 g
Kolmesta eri astiasta. Sisäpinta lasitettu. 5 reunapalaa, joiden
sisäpinta koristeltu keltaisin ja ruskein kuvioin.

RAKENNE 44

209. Metalliesineen katkelma 1 kpl 1 g
Kupariseosta. Litteästä levystä muotoiltu kupera ympyrä,
halkaisija 18 mm. Siihen alunperin juotettu 4 varrasta, joista
jäljellä 2 katkennutta varrasta, paksuus 1 mm, leveys 2 mm.

210. Lukon puolikas 85 x 110 x 12 mm. Rautaa. Jousimekanismi. Toisella puolella säilynyt suorakaiteen muotoinen levy.	1 kpl	280 g
211. Rengas ja määrly Renkaan halkaisija 39 mm, vartaan paksuus 5 mm. Rautaa.	1 kpl	28,5 g
212. Kiinnitysrauta 23 x 293 mm, paksuus 5 mm. Vartaassa tallella 2 kiinnitysnaulaa ja toisessa päässä vartaan keskellä reikä.	1 kpl	220 g
213. Kantarauta Halkaisija 78 mm, paksuus 6 mm.	1 kpl	75 g
214. Rautakettinkiä Pituus 214 mm, leveys 14 mm. Vartaan paksuus 5 mm. Toisen keskivaiheilla soikea rautarengas, 29 x 46 mm, vartaan paksuus 6 mm. Toisen pituus 95 mm.	2 kpl	13 g
215. Rautanaula Mahdollisesti niittinaula, pituus 58 mm, kannan halkaisija 19 mm. Keskivaiheilla kiinni ruostunut rengas tai niittilevy.	1 kpl	21,5 g
216. Kiinnitysrauta 148 x 27 x 4 mm. Kaksi kiinnitysnaulaa kummassakin päässä. Profiilissa keskivaiheilla suorakaiteen muotoinen kohouma.	1 kpl	90 g
217. Rautalevy 20 x 96 x 5 mm. Kaareva, pitkänomainen, 1 reikä.	1 kpl	36,5 g
218. Hevosenkengän katkelma 100 x 30 x 8 mm. Rautaa.	1 kpl	77 g
219. Padan paloja Rautaa osittain kupariseoksella päällystetty. 8 kpl reunapaloja, 3 kpl paikattuja paloja, 6 kpl pohjan taitepaloja, 3 kpl korvan katkelmia, 4 kpl sangan katkelmia, joista yksi silmukalle taivutettu varras padan kiinnityskohtineen.	63 kpl	320 g
220. Rautavartaan katkelma Pituus 137 mm, halkaisija 14 mm. Neliskulmainen, taittunut. Toisessa päässä epämääräisen muotoinen kanta.	1 kpl	120 g
221. Lasia Sulanutta.	48 kpl	20,5 g
222. Liitu- ja savipiipun katkelmia Varren katkelmia, pituus 39 ja 47 mm, halkaisija 9 - 10 mm.	2 kpl	8 g
223. Posliinia 18 x 19 mm, paksuus 2mm. Toinen puoli valkoinen, toinen koristeltu kasviaiheella.	1 kpl	2 g
224. Fajanssia 8 x 14 - 44 x 47 mm, paksuus 3 mm. 7 kpl koristeltu kasvi- ja maisema-aiheilla, loput valkoisia.	9 kpl	45,5 g

225. Tiiliä 4 kpl 8600 g
203 x 103 x 68 mm, 200 x 104 x 65 mm, 200 x 103 x 60 mm, 200 x
104 x 61 mm.

226. Tekstiiliä 3 kpl <0,5 g

RAKENNE 46

227. Lasinappi 1 kpl 3 g
Halkaisija 19 mm, paksuus 3 mm. Litteä, pyöreähkö.

228. Fajanssi 13 kpl 14,5 g
7 x 9 - 34 x 38 mm, paksuus 3 - 5 mm. Valkoisia ja koristeltuja.
1 reunapala.

RAKENNE 47

229. Raha 1 kpl 11,5 g
Halkaisija 27 mm, paksuus 3 mm. Kupariseosta. Venäläinen.

230. Posliinia 1 kpl 1 g
12 x 14 x 3 mm. Valkoinen koristeltu reunapala.

231. Fajanssia 4 kpl 5,5 g
8 x 14 - 24 x 27 mm, paksuus 3 - 5 mm. Valkoisia, 2 koristeltua.
1 astian kannen reunapala.

232. Puutapin katkelma 1 kpl 20,5 g
Pituus 105, halkaisija 23 mm.

RUUDUITTAIN TALTEEN OTETUT LÖYDÖT

233. Kiinnitysrauta 1 kpl 23,5 g
2 x 22 x 82 mm. Litteä, pitkänomainen levy, jossa kiinni yksi
naula. Toisessa päässä murtuneessa kohdassa naulanreikä.
182/438 rakenteen (porraskivi) 50 vierestä

234. Raha 1 kpl 0,5 g
Halkaisija 15 mm, paksuus 1 mm. Kupariseosta. Aleksanteri II
aikainen pennin raha v:lta 1872.
182/440

235. Liitupiipun osa 1 kpl 0,5 g
Varren katkelma. Pituus 57 mm, halkaisija 7 mm.
182/440

236. Posliinia 1 kpl <0,5 g
2 x 7 x 12 mm. Valkoinen.
182/440

237. Fajanssi 3 kpl 0,5 g
9 x 14 - 13 x 14 mm, paksuus 4 mm. Valkoisia, 1 koristeltu.
182/440

238. Punasavikeramiikkaa 2 kpl 7,5 g
11 x 17 - 29 x 38 mm, paksuus 6 mm. Lasitettua. Toinen pohjan taitepala.
182/440
239. Puutapin katkelmia 2 kpl 56,5 g
Pituus 87 - 119 mm, halkaisija 18 ja 27 mm. Toinen pää suippo.
182/440
240. Lasihelmi 1 kpl <0,5 g
Pituus 6 mm, halkaisija 5 mm. Koboltinsininen. Kuusikulmainen poikkileikkaus, helmen molemmissa päissä viisteet taitteissa.
182/442
241. Posliinipiipun katkelmia 2 kpl 4,5 g
Kopan katkelmia, kukka-aiheinen koristelu. 14 x 20 - 17 x 22 mm.
182/442
242. Fajanssia 20 kpl 40 g
6 x 8 - 38 x 42 mm, paksuus 3 - 7 mm. Valkoisia, 1 koristeltu. 4 reunapalaa.
182/442
243. Laastinkappale 1 kpl 175 g
182/442
244. Puuesineen osa 1 kpl 3 g
Pituus 88 mm, päästä suippo. Varsi halkaistu kahtia, leveys 4 - 9 mm.
182/444
245. Kantarauta 1 kpl 25,5 g
Halkaisija 68 mm, vartaan paksuus 5 mm.
182/446, pintakerros
246. Rautaketjua 1 kpl 56 g
Pituus 193 mm, vartaan paksuus 6 mm. Toisessa päässä lenkki.
182/446, pintakerros
247. Posliinia 1 kpl 2,5 g
13 x 27 x 3 mm. Lasitettu molemmilta puolilta sininen pohjapala.
182/446, pintakerros
248. Fajanssia 5 kpl 5 g
10 x 13 - 18 x 27 mm, paksuus 3 mm. 2 koristeltua, joista toinen pohjapala. Loput valkoisia.
182/446, pintakerros
249. Fajanssia 5 kpl 4 g
12 x 18 - 17 x 22 mm, paksuus 3 - 4 mm. Koristeltuja.
182/448, palokerros
250. Nahkajalkineen pala 1 kpl 9 g
2 x 58 x 116 mm. Rei'itystä.
182/448, pintakerros

251. Leikkuujätettä Nahkaa. 182/448, pintakerros	9 kpl	24 g
252. Puutappeja 9 x 67 mm, 19 x 93 mm. 182/448, pintakerros	2 kpl	20 g
253. Raha Halkaisija 25 mm, paksuus 2 mm. Kupariseosta. 5 penniä/1865. 182/450, palokerros	1 kpl	6 g
254. Raha Halkaisija 27 mm, paksuus 2 mm. Kupariseosta. Ei tekstejä luettavissa. 182/450, palokerros	1 kpl	1,5 g
255. Raha Halkaisija 15 mm, paksuus 1 mm. Kupariseosta. 1/2 Skilling 1799. 182/450, palokerros	1 kpl	5 g
256. Metalliesineen katkelmia Pituus 9 ja 20 mm. Kupariseosta. Kuperaa varrasta, joka profiloitu. Vartaan paksuus 2 mm, leveys 4 - 5 mm. Molemmat samasta rengasmaisesta esineestä. 182/450, palokerros	2 kpl	<0,5 g
257. Rautaesineen kappaleita 16 x 24 - 47 x 90 mm, paksuus 1 - 2 mm. Mahdollisesti kattilasta. Pohjan taitepaloja 7 kpl. 182/450	10 kpl	160 g
258. Pullo- ja astialasia 10 x 18 - 19 x 25 mm, paksuus 1 - 2 mm. Kirkasta hiottua lasia. 182/450	10 kpl	8,5 g
259. Liitupiipun pesän pala 14 x 21 x 3 ja 9 x 16 x 3 mm. 182/450, palokerros	2 kpl	<0,5 g
260. Posliinia 14 x 27 x 3 mm. Piipusta. Valkoinen, koristelematon reunapala. 182/450, palokerros	1 kpl	1 g
261. Fajanssia 6 x 11 - 25 x 37 mm, paksuus 2 - 6 mm. Kolmessa sinistä kuviointia, yhdessä mustaa, kolmessa lasite palanut, loput valkoisia. 3 reunapalaa, 1 pala astian korvasta. 182/450, palokerros	15 kpl	27 g
262. Punasavikeramiikkaa Paksuus 6 -7 mm. Palat samasta astiasta, yksi pohjan taitepala. Lasitettu, väri ruskea ja valkoinen. 182/450, palokerros	23 kpl	100 g
263. Punasavikeramiikkaa 31 x 34 mm, paksuus 5 - 10 mm. Lasitettu sisäpinta, reunapala. 182/450	1 kpl	9,5 g

264. Laastia 182/450, palokerros	3 kpl	9 g
265. Hioimen katkelma 38 x 80 x 29 mm. Kiveä. Hioimen katkelma kahtena kappaleena. 182/450, palokerros	2 kpl	150 g
266. Grafiittia Halkaisija 2 mm, pituus 19 mm. Poikkileikkaus neliskulmainen. 182/450	1 kpl	1,5 g
267. Piitä 182/450	1 kpl	0,5 g
268. Leikkuujätettä Nahkaa. 182/450, palokerros	7 kpl	14 g
269. Raha Halkaisija 14,5 mm, paksuus 1 mm. Kupariseosta. Heikosti erottuvia kirjaimia ja kuvioita. 184/440, pintakerros	1 kpl	0,5 g
270. Liitupiippua 10 x 12 x 3 mm. Kopan reunapala. 184/440, pintakerros	1 kpl	0,5 g
271. Posliinia 5 x 9 - 13 x 16 mm, paksuus 3 mm. Mahdollisesti piipun kopasta. Valkoista, 1 koristeltu. 184/440, pintakerros	5 kpl	3 g
272. Posliinia 5 x 10 - 13 x 20 mm, paksuus 3 mm. Mahdollisesti piipun kopasta. Valkoista, 1 koristeltu. 184/440	2 kpl	2 g
273. Fajanssia 10 x 12 - 23 x 25 mm, paksuus 3 - 4 mm. Koristeltuja. 2 reunapalaa. 184/440, pintakerros	9 kpl	11 g
274. Rautarengas Halkaisija 81 mm. Litteän vartaan leveys 21 mm ja paksuus 14 mm. 184/444	1 kpl	170 g
275. Hevosenkengän katkelma Pituus 102, vartaan leveys 26 mm ja paksuus 10 mm. 184/444	1 kpl	83 g
276. Rautaveitsi Terän pituus 121 mm, leveys 21 mm, paksuus 4 - 7 mm. Ruoto katkennut. 184/444	1 kpl	46,5 g

277. Kiinnitysrautoja 2 kpl 215 g
Pituus 101 - 119 mm. Levymäistä, mutkalle taittunutta varrasta,
leveys 24- 34 mm, paksuus 5 mm.
184/444
278. Posliinipiipun pala 1 kpl 2 g
12 x 15 x 3 mm. Kopan katkelma.
184/444
279. Posliinia 1 kpl <0,5 g
8 x 16 x 2 mm. Valkoinen koristeltu kylkipala.
184/444, pintakerros
280. Posliinia 2 kpl 5 g
16 x 18 - 18 x 22 mm, paksuus 3 - 5 mm. Valkoinen pohjan
taitepala, valkoinen koristeltu kylkipala.
184/444
281. Fajanssia 14 kpl 36,5 g
8 x 9 - 37 x 51 mm, paksuus 3 - 4 mm. 6 reunapalaa, 2
pohjapalaa. Valkoisia ja koristeltuja.
184/444
282. Punasavikeramiikkaa 5 kpl 33 g
10 x 15 - 30 x 62 mm, paksuus 5 - 9 mm. Lasitettu, ruskealla
pohjalla keltaista kuvioraitaa. 1 reunapala.
184/444
283. Hioimen katkelma 1 kpl 120 g
68 x 40 x 23 mm.
184/444
284. Piitä 1 kpl 2 g
184/444
285. Punottua narua 3 kpl <0,5 g
2 - 5 mm.
184/444
286. Raha 1 kpl 1,5 g
Halkaisija 15 mm, paksuus 1 mm. Kupariseosta. 1 penni/1865.
184/446
287. Pronssinappi tai napin pohja 1 kpl 2,5 g
Halkaisija 18 mm, paksuus 1 mm. Yläpinnalla hyvin heikosti
erottuvaa kuviointia, alapinnalla jäänteitä kiinnityssilmukasta.
184/446
288. Pronssihelan katkelma 1 kpl 2 g
15 x 31 mm, paksuus 3 - 5 mm.
184/446
289. Raudan kappale 1 kpl 200 g
Pyöreää varrasta, pituus 52 mm, halkaisija 31 mm.
184/446, pintakerros

290. Lasihelmen puolikas 1 kpl 1,5 g
Halkaisija 12 mm. Puolet pyöreästä, läpikuultavasta, sinisestä
helmeistä.
184/446
291. Fajanssia 8 kpl 37 g
14 x 18 - 41 x 61 mm, paksuus 3 - 4 mm. 4 reunapalaa, joista
yksi koristeltu, loput valkoisia. 5 palaa yhdistettävissä
toisiinsa, mahdollisesti osa lautasesta.
184/446
292. Nahkaa 1 kpl 35 g
Reunoilta rei'itettyä, 9 x 16 mm, paksuus 3 mm. # Jääk
184/446, pintakerros
293. Helmi 1 kpl 1 g
Halkaisija 10 mm, korkeus 7 mm. Tummaa, opaakkia lasia.
184/448
294. Fajanssia 5 kpl 11,5 g
7 x 14 - 32 x 40 mm, paksuus 3 - 5 mm. 3 valkoista palaa, joista
2 reunapalaa sopii yhteen. Näistä toisessa tallella osa astian
korvaa. 2 koristeltua palaa.
184/448
295. Fajanssia 2 kpl 2 g
12 x 20 - 16 x 21 mm, paksuus 3 mm. Lasite muuttunut
metallinhohtosiniseksi palaessaan, alkuperäisestä väristä ei
tietoa. Molemmat reunapaloja, kuuluvat yhteen.
184/450, pintakerros
296. Esineen kansi 1 kpl 13,5 g
Halkaisija noin 81 mm, levyn paksuus 0,5 mm. Kupariseosta.
Mahdollisesti öljylampun tai kahvipannun kansi.
184/438 - 450, pintakerros
297. Avain 1 kpl 17 g
Varren pituus 30 mm, paksuus 7 mm. Varren päässä näkyvissä
lehti. Avaimen pään halkaisija 26 x 32 mm. Rautaa.
184/438 - 450, pintakerros
298. Hevosenkengän puolikas 1 kpl 130 g
Pituus 43 mm, vartaan leveys 31 mm, paksuus 11 mm. Rautaa.
184/438 - 450, pintakerros
299. Kiinnitysraudan katkelma 1 kpl 86 g
Pituus 128 mm, vartaan leveys 31 mm, paksuus 8 mm. Toisesta
päästä taittunut.
184/438 - 450, pintakerros
300. Pullolasia 1 kpl 77 g
Kirkas pala kokonainen esineen pohja, halkaisija 60 mm.
Puntteliarpi näkyvissä.
184/438 - 450, pintakerros

301. Fajanssia 5 kpl 19,5 g
9 x 14 - 27 x 46 mm, paksuus 4 - 6 mm. 3 yhteensopivaa,
ruskealla kukka-aiheella koristeltua palaa ja 2 valkoista.
184/438 - 450, pintakerros

302. Punasavikeramiikkaa 4 kpl 56 g
30 x 41 - 22 x 67 mm, paksuus 6 - 10 mm. Yhdessä palassa erottuu
lasitetta, pohjaväri ruskea ja keltainen raita. Muut palaneita.
2 reunapalaa ja 1 pohjapala.
184/438 - 450, pintakerros

ALUE F

RAKENNE 58

303. Rautasalpa 1 kpl 120 g
Pituus 187 mm, leveys 17 - 29 mm, paksuus 10 - 27 mm. Toisessa
päässä 7 mm:n reikä ja toisessa päässä puolet saranasta.

304. Niittinaula 1 kpl 33 g
Pituus 60 mm, vartaan halkaisija 9 mm. Pyöreitten kantojen
halkaisija 23 - 27 mm.

305. Raudan pala 1 kpl 42 g
28 x 149 x 7 mm. Litteä, pitkänomainen.

306. Lasinappi 1 kpl 4 g
Halkaisija 20 mm, paksuus 7 mm. Valkoinen, päältä kupera.
Tasaisella alapinnalla kiinnityssilmukan jäänteitä.
184 - 186/456, hiiltyneen lankun päältä

307. Puutappi 1 kpl 7,5 g
Pituus 102 mm, paksuus 14 mm. Mahdollisesti lattiarakenteesta,
heikossa kunnossa.

RAKENNE 59

308. Raha 1 kpl 1 g
Halkaisija 15 mm, paksuus 1 mm. Kupariseosta. 1 penni/1869.
182/456, palokerros

309. Rautarengas 1 kpl 145 g
Muoto litistynyt ympyrä, halkaisija 98 mm. Vartaan leveys 24 mm,
paksuus 10 - 25 mm.
Tiilimurska- ja nokimaakerros

310. Rautatangon katkelma 1 kpl 110 g
25 x 136 x 10 mm. Tanko, jonka pyöristetty ja yhdellä rei'ällä
varustettu pää taittunut.
Tiilimurska- ja nokimaakerros

311. Rautalevyä 3 kpl 20 g
20 x 29 - 29 x 57 mm. Litteää, paksuus 4 mm.
Tiilimurska- ja nokimaakerros

312. Raudan kappale 22 x 126 x 20 mm. Pitkänomainen. Tiilimurska- ja nokimaakerros	1 kpl	61,5 g
313. Tasolasia Paksuus 1 - 3 mm. Erisävyisiä vihreitä ja kirkasta. Tiilimurska- ja nokimaakerros	19 kpl	95 g
314. Fajanssia 41 x 78 - 44 x 56 mm, paksuus 4 mm. Valkoista. Astian pohjapaloja, sopivat yhteen. Tiilimurska- ja nokimaakerros	2 kpl	37,5 g
315. Punasavikeramiikkaa Puolet matalasta, laakeasta, lasittamattomasta astiasta. Pohjan halkaisija 108 mm, paksuus 8 mm. Kyljen paksuus 6 mm. Tiilimurska- ja nokimaakerros	1 kpl	135 g

RAKENNE 60

316. Rautalevyn pala 50 x 58 x 4 mm. Yhdessä reunassa niitti. 184/458, sekoittunut kerros, kiveyksen ympäriltä	1 kpl	15,5 g
--	-------	--------

RUUDUITTAIN TALTEEN OTETUT LÖYDÖT

317. Fajanssia 7 x 23 - 34 x 57 mm, paksuus 3 mm. Valkoisen astian pohjapala, sopivat yhteen. 182/452, palokerros	2 kpl	11,5 g
318. Posliinipiipun pesän puolikas Pituus 39 mm, kyljen paksuus 3 mm. Valkoinen, kukka-aiheella koristeltu. 182/454, palokerros	1 kpl	10 g
319. Kaakelin pala 83 x 105 x 7 mm. Valkoista. 182/454, sekoittunut kerros	1 kpl	105 g
320. Pullolasia 31 x 60 - 41 x 56 mm, paksuus 3 - 5 mm. Vihreästä pullosta suosan pala ja ruskean lasin kylkipalassa mahdollisesti kirjaimet DOU... 182/458, palokerros	2 kpl	39 g
321. Kupariastian pala 8 x 15 - 42 x 95 mm, paksuus 2 mm. Reuna tehty pakottamalla. 184/452, sekoittunut kerros	2 kpl	32 g
322. Fajanssia 7 x 22 - 26 x 28 mm, paksuus 4 mm. Molemmissa koristelua, toinen profiloitu. 184/456	2 kpl	2,5 g

323. Öljylampun lasin katkelma 1 kpl 15,5 g
32 x 42 mm. Kirkasta lasia, paksuus 2 - 3 mm. Suuaukon
halkaisija 33 mm.
184/458
324. Rautaesine 1 kpl 100 g
Pituus 149 mm. Litteän vartaan leveys 26 mm, paksuus 6 mm.
Saranarauta? Kapeampi pää koukkumainen, 2 kiinnitysreikää.
184/462
325. Tasolasia 9 kpl 18,5 g
Paksuus 1 - 2 mm. Vihreää.
184/462
326. Fajanssia 8 kpl 8 g
7 x 9 - 23 x 33 mm, paksuus 3 mm. 7 valkoista ja 1 harmaa,
koristeltu.
184 - 186/456, hiiltyneen lankun päältä
327. Saranan osa 2 kpl 250 g
52 x 63 x 19 mm ja 45 x 52 x 18 mm. Rautaa. Toinen suorakaiteen
muotoinen levy, jonka toisessa reunassa saranatappi. Levyssä 2
kiinnitysnaulaa. Toinen suorakaiteen muotoinen levy, jossa
suorakulmainen taitos. Toisessa reunassa saranatappi
vastakappale. 2 kiinnitysruuvia ja 1 kiinnitysnaula?
184 - 186/456 - 458
328. Pullolasia 1 kpl 285 g
Vihreää. Kokonainen pullon pohjapala, halkaisija 83 mm.
184 - 186/456 - 458
329. Tasolasia 23 kpl 31 g
Paksuus 1 - 2 mm. Vihreää ja kirkasta.
184 - 186/456 - 458
330. Puuesineen katkelma 1 kpl 11 g
24 x 57 x 13 mm. Vahva tuoksu.
184 - 186/458
331. Rautanauvoja 3 kpl 47,5 g
Pituus 40 - 128 mm.
184/466 - 468
332. Posliinia 2 kpl 2,5 g
8 x 9 - 22 x 26 mm, paksuus 2 - 6 mm. Valkoista, koristeltua.
184/466 - 468
333. Fajanssia 7 kpl 16 g
5 x 12 - 25 x 49 mm, paksuus 4 - 5 mm. Valkoista koristeltua. 1
palanut reunapala. 2 pohjan taitepalaa.
184/466-468
334. Kuparipadan pala 1 kpl 48 g
36 x 120 mm, paksuus 1 - 2 mm. Kylkipala matalasta padasta,
jonka reuna ulospäin taitettu. Suun taitteen alapuolella kaksi
samansuuntaista ohutta raitaa. Kylki profiloitu ja pohjassa
ulkopuolella matala kohouma. Pakottamalla tehty.
186/460, sekoittunut kerros

335. Astialasia Lasipullon suu ja hartiaa. Suosan halkaisija 24 mm, palan korkeus 26 mm. 186/460	1 kpl	3 g
336. Punasavikeramiikkaa 35 x 76 x 9 mm. Lasitettu reunapala. 186/460	1 kpl	23 g
337. Rautanaula Pituus 103 mm. 184 - 186/460, sekoittunut kerros	1 kpl	18 g
338. Sulanutta lasia Pullon suosa. 184 - 186/460, sekoittunut kerros	1 kpl	22 g
339. Fajanssia 14 x 15 - 32 x 49 mm, paksuus 4 mm. Kolme palaa sopii yhteen. Lasitettua. 184 - 186/460, sekoittunut kerros	4 kpl	16 g
340. Työkalu 19 x 58 x 11 mm. Rautaa. 186/462	1 kpl	41 g
341. Työkalu 8 x 53 x 7 mm. Rautaa. 186/464	1 kpl	9 g
342. Liitupiipun varren katkelma Pituus 42 mm, halkaisija 8 mm. 186/464	1 kpl	3,5 g
343. Fajanssi 32 x 36 x 3 mm. Profiloitu, kasvi- ja geometriakoristelua. 186/464	1 kpl	3 g
344. Hioimen katkelma 43 x 152 x 15 mm. Liuskekiveä. 186/464	1 kpl	115 g
345. Nahkaa ja karvaa 64 x 103 x 19 mm. Neulatyyny? Suorakaiteen muotoinen, pitkien sivujen keskiosa litistetty, kulmat pyöristetty. x 187,75 y 465,90 z 98,62, sekoittunut kerros	1 kpl	45 g
346. Posliini 35 x 49 x 4 mm. Valkoinen pohjan taitepala, osa astian korvasta. 188/456, sekoittunut kerros	1 kpl	11 g
347. Fajanssia 21 x 37 x 3 mm. Reunapala, eläinaihe. 188/456, sekoittunut kerros	1 kpl	0,5 g

348. Pullolasia 1 kpl 55,5 g
Vihreä pullonkaula ja osa korkkia. Suuaukon halkaisija 24 mm,
kaulan halkaisija 33 mm, korkeus 87 mm.
186 - 188/454 - 456
349. Punasavikeramiikkaa 4 kpl 25 g
15 x 24 - 25 x 36 mm, paksuus 12 mm. 2 lasitettua reunapalaa.
186 - 188/454 - 456
350. Raha 1 kpl 5 g
Halkaisija 25 mm, paksuus 2 mm. Kupariseosta. 5 penniä 1866.
186 - 188/460
351. Pronssi- tai kupariesine 1 kpl 6,5 g
59 x 85 mm. Molemmista päistä taitetun metallilevyn välissä 2
taitettua metallilankaa. Lankojen lenkipäässä 11 mm:n levyinen
metallilevy lankojen ympärillä. Lankoja kiinnittävän levyn
paksuus 2 mm ja langan halkaisija 1,5 mm.
186 - 188/460, sekoittunut kerros
352. Posliini- ja liitupiippua 2 kpl 12,5 g
Posliinipiipun pesän pala, kasvikoristeltu, 21 x 42 x 3 mm.
Liitupiipun palassa kohokuviointia, 20 x 33 x 2 mm.
186 - 188/460
353. Fajanssia 18 kpl 53 g
11 x 12 - 33 x 51 mm, paksuus 3 - 6 mm. Valkoisia ja
koristeltuja. 5 reunapalaa.
186 - 188/460
354. Punasavikeramiikkaa 1 kpl 14,5 g
27 x 33 x 11 mm. Lasitettu reunapala.
186 - 188/460
355. Liitunpiipun pesän pala 1 kpl 0,5 g
13 x 18 x 3 mm. Kohokuviointia.
188/460
356. Posliinia 1 kpl 5 g
25 x 49 x 3 mm. Valkoinen profiloitu reunapala.
188/460 - 462
357. Fajanssia 1 kpl 1 g
15 x 27 x 5 mm. Profiloitu, kuviollinen pala.
188/460 - 462
358. Rautahaka 1 kpl 140 g
Pituus 131 mm, vartaan halkaisija 13 mm. Toisessa päässä
taivutettu koukku, toisessa silmukka, jossa kiinnityslenkki.
188/462
359. Raudanpala 1 kpl 120 g
63 x 88 x 7 mm. Mahdollisesti rautapadan reunapala.
188/462

360. Fajanssia 9 kpl 36 g
 10 x 15 - 50 x 66 mm, paksuus 2 - 6 mm. Valkoisia ja
 koristeltuja. 2 reunapalaa.
 188/462
361. Punasavikeramiikkaa 2 kpl 14 g
 22 x 25 - 38 x 42 mm, paksuus 5 - 6 mm. Lasitettu ja
 lasittamaton, profiloituja.
 188/462
362. Pullolasia 3 kpl 190 g
 44 x 63 mm, paksuus 4 - 10 mm. Ruskeaa. Pullonpohja, halkaisija
 77 m, puntteliarvella. Palat yhdistettävissä.
 186 - 188/462 - 464
363. Posliinia 1 kpl 1,5 g
 15 x 20 x 3 mm. Valkoinen, kaareva. Piipun pala?
 186 - 188/462 - 464
364. Fajanssia 6 kpl 19 g
 20 x 24 - 34 x 41 mm, paksuus 3 - 5 mm. 2 valkoista, toisen
 reunassa rei'änpuolikas. 4 kuviollista palaa kahdesta eri
 lautasesta.
 186 - 188/ 462 - 464
365. Raudanpala 1 kpl 30 g
 Avain, katkelma? Pituus 55 mm, leveys 13 - 36 mm, paksuus 12 mm.
 188/464
366. Rautapiikki 1 kpl 12 g
 Pituus 70 mm, halkaisija 6 mm. Toisesta päästä taipunut.
 188/464
367. Fajanssia 59 kpl 165 g
 8 x 10 - 46 x 54 mm, paksuus 3 - 5 mm. Valkoista ja värillistä.
 13 reunapalaa, 12 pohjan taitepalaa.
 188/464
368. Punasavikeramiikkaa 14 kpl 130 g
 20 x 30 - 53 x 54 mm, paksuus 5 - 8 mm. Lasitusjäänteitä. 3
 reunapalaa. +, paitsi 1 reunapala ja 1 raidallinen pala
 188/464
369. Hioinliipan katkelma 1 kpl 13,5 g
 31 x 32 x 4 mm. Kiveä.
 188/464
370. Fajanssia 3 kpl 22 g
 12 x 15 - 48 x 53 mm, paksuus 3 - 4 mm. Koristeltu. Pohjapaloja,
 sopivat yhteen.
 188/464 - 466
371. Punasavikeramiikkaa 2 kpl 16 g
 19 x 42 - 38 x 42 mm, paksuus 5 mm. Lasitusjäänteitä. 2
 yhteensopivaa reunapalaa.

372. Työkalu	1 kpl	25 g
Pituus 65 mm, leveys 8 - 25 mm, paksuus 9 mm. Rautaa.		
188/466		
373. Hevosenkengän puolikas	1 kpl	115 g
30 x 116 x 16 mm. Rautaa.		
190/464		
374. Rautalevy	1 kpl	48 g
27 x 79 x 16 mm. Litteää, toisesta päästä levenevää varrasta.		
Kaareva.		
190/464		
375. Hevosenkengän naula	2 kpl	7,5 g
Pituus 52 mm. Rautaa, käyttämätön.		
190/464		
376. Kiinnitysrauta	1 kpl	64 g
31 x 109 x 2 mm. Suorakaiteen muotoinen, litteä varras, toisessa päässä reikä, toisessa naula.		
190/464		
377. Liitupiipun varren katkelma	1 kpl	6 g
Pituus 58 mm, halkaisija 9 mm.		
190/464		
378. Fajanssia	4 kpl	33 g
19 x 20 - 37 x 54 mm. Valkoista ja kuviollista. 2 reunapalaa, 1 pohjan taitepala.		
190/464		
379. Punasavikeramiikkaa	2 kpl	11 g
20 x 28 - 24 x 26 mm, paksuus 6 mm. Lasitettuja reunapaloja, liittyvät toisiinsa.		
190/464		
380. Rautaketju	1 kpl	77 g
Viiden silmukan muodostaman ketjun päähän kiinnitetty koukku.		
192/456		
381. Fajanssia	1 kpl	2 g
26 x 33 x 5 mm. Kuviollinen reunan taitepala.		
192/458, sekoittunut kerros		

LAHDEN KAUPPATORIN KAIVAUSTEN (1997) METALLIESINEIDEN KONSERVOINTI

KONSERVOINTIKERTOMUS

Lahden museon toimeksiannosta olen konservoinut Lahden kauppatorin kaivauksissa löytyneitä metalliesineitä n.1 kk ajan. Minulle toimitetuista esineistä valittiin 17 löytönumeroa, jotka arvioin ehtiväni ko. ajassa tehdä. Esineiden huonokuntoisuuden takia ehdin konservoida 15 esinettä, joista kaksi kuuluu samaan löytönumeroon (yht. 14 löytönumeroa). Konservoinnin edistyessä 4 löytönumeroa osoittautui rautaesineiksi (kons.nrot 2, 3, 5, 8), 9 löytönumeroa kuparimetalliksi (kons.nrot 1, 6, 7, 9-14) ja 1 mahdollisesti lyijyksi (kons.nro 4). Kaikki löydöt olivat vahvasti hiekka- ja roskakerroksen peitossa ja olleet ilmeisesti tulen vaikutuksessa ja niissä oli runsaasti korroosiota.

Toimenpiteet

Lyijy

Kons.nro 4 oli arvioitu lyijysetiksi. Materiaalin testaamiseksi tehtiin ns. spot-testi Plumbtesmopaperilla (valm. Macherey-Nagel), joka kostutettiin ionivaihdetulla vedellä ja asetettiin hetkeksi esineen pinnalle. Paperin muuttuminen purppuraiseksi osoitti esineessä olevan lyijyä. Mekaanisessa puhdistuksessa alapuolen tapista paljastui kaksi reikää ja muutenkin esine alkoi muistuttaa enemmän nappia kuin sinettiä. Päälyspinnan reunasta korroosion alta paljastui pieniä alueita hyvin kiiltävää pintaa, joka voi olla hopeaa. Puhdistuksen aikana esine murtui muutamaan osaan eikä pinnan korroosiota voinut poistaa enempää. Puhdistuksessa irronneet palaset liimattiin UHU hartilla. Esinettä ei ole pintakäsitelty millään aineella. Esine on valokuvattu mv-filmille osittain puhdistettuna (k. 1, 4) ja konservoituna (k. 19-21) ja piirretty konservointikaavakkeeseen.

Rauta

Rautaesineet on kaikki myös puhdistettu mekaanisesti harjalla ja/tai pensselillä. Mekaanisessa puhdistuksessa käytettiin mahdollisuuksien mukaan myös lasipuhallinta ja poraa. Putkilukon ja avaimeen (kons.nrot 3 ja 5) maata oli palanut kiinni niin, että se oli osin kuonaantunut eikä sitä kaikkea voinut poistaa. Hyväkuntoisin on työkalu (kons.nro 2), jonka pinta maakerroksen alla oli palopäntin peittämä.

Pieni padan kahvan kiinnityskorvaa muistuttava esine (kons.nro 8) tuli konservointiin arvioituna pronssiesineen palana, mutta mekaaninen puhdistus paljasti sen raudaksi. Asia varmistettiin magneetilla, johon esine tarttui voimakkaasti. Metalliseoksessa on myös kuparia, sillä se reagoi Cuprotesmo testipaperilla (valm. Macherey-Nagel) tehtyyn spot-testiin. muuttamalla paperia heikosti punertavaksi. Toisaalta esine ei juurikaan reagoanut Dipiridyl testipaperilla (valm. Macherey-Nagel) tehtyyn spot-testiin, jonka pitäisi paljastaa rauta. Esine oli paksun nokipatinan peitossa eikä sen poistamista pidetty tarpeellisena, koska se suojaa hyvin jäljellä olevaa alkuperäistä rautaa

Puhdistuksen jälkeen raudat keitettiin ionipuhdistetussa vedessä 11 kertaa - lukko 9 kertaa - n. 2 t kerrallaan, jotta kaikki liukenevat suolat saataisiin pois. Vedenvaihdon välillä keitinvesi testattiin ottamalla sitä koeputkeen ja tiputtamalla sekaan muutama tippa hopeanitraattiliuosta, joka sameuttaa näytteen, jos siinä on suoloja. Keittäminen lopetettiin, kun näyte oli kirkas. Keittämisten välissä myös jatkettiin mekaanista puhdistusta veitsellä ja/tai harjalla. Viimeisen keiton jälkeen esineet saivat kuivua kuivahyllyssä viikonlopun yli ja maanantaina ne kuivatettiin lopullisesti uunissa n. 80 asteessa n. 7.5 t. Kuivauksen jälkeen ne puhdistettiin kevyesti lasipuhaltimella - paitsi "padan korva" - kastettiin asetoniin ja suojattiin upottamalla ne sulaan parafiiniin n. 1t 15 min. Esineet on valokuvattu mv-filmille ennen puhdistusta/ osittain puhdistettuna (k. 1-4) ja konservoituna (k. 13-16). "Padan korva" (kons.nro 8) on myös piirretty konservointilomakkeeseen

Kuparimetalli

Kaikkien kupariesineiden pinta oli kärsinyt kuumuudesta ja maata oli osin palanut niihin kiinni. Yksikään ei ollut kokonaan kunnolla patinoitunut. Kaikkien mekaaninen puhdistus tehtiin mikroskoopin alla veitsellä ja pensselillä, joissakin tapauksissa myös lasiharjalla ja lasipuhaltimella. Yhden rahan lika- ja korroosiokerrosta pehmitettiin ultraääniastiassa (kons.nro14), jossa sitä liotettiin n. 1 min ionivaihdetussa vedessä. Yhden esineen katkelman (kons.nro 7) materiaali määritettiin spot-testillä Cuprotesmo testipaperilla (valm. Macherey-Nagel), kostuttamalla paperi ionivaihdetulla vedellä ja pitämällä sitä esinenn pinnalla hetken aikaa. Paperin värjäytyminen punertavaksi osoitti esineessä olevan kuparia.

Mekaanisen puhdistuksen jälkeen esineet kastettiin asetoniin ja laitettiin 3 %:seen BTA liuokseen, joka oli liuotettu etanoliin, ja pidettiin eksikaattorissa alipaineessa 7-7.5 t sekä yön/

viikonlopun yli. Sen jälkeen ne varmuuden vuoksi kuivatettiin n. 100 asteisessa uunissa 3-4 t. Kuivattamisen jälkeen esineet suojattiin lakkaamalla tolueeniin liuotetulla Paraloid B72:lla kastamalla tai siveltimellä 1-2 kertaa. Ainoastaan poletti (kons.nro 14) jätettiin lakkaamatta. Esineet on valokuvattu mv-filmille ennen/osin puhdistusta seuraavasti: rahat (kuvat 7-8, 11-12), sormukset (kuva 2), soljet/helat (kuvat 2-3, 5-6) ja tunnistamattomat (kuvat 1, 3-4). Konservoituna ne on kuvattu: rahat (kuvat 22-23, 25-29), sormukset (19-20, 30-32), soljet/helat (kuvat 17-21) ja tunnistamattomat (30-34). Konservointikaavakkeisiin on myös piirretty kons.nrot 1, 7, 11 ja 12.

Konservoitavista 9:stä kuparimetalliesineestä 3 oli rahoja (kons.nrot 1, 11 ja 14), joiden kaikkien arvo ja osin vuosilukukin saatiin puhdistettua esiin. Rahojen puhdistuksessa apuna käytettiin kirjallisuutta: 1) Suomessa käytetyt rahat. Mynt och sedlar i Finland. Coins and banknotes in Finland. (toim. Erkki Borg). Kirjapaino Oy Nova 1976; s.39, 1 penni ja s.41, kuvat 14-15 (kons.nro 1); s. 428, kupariraha nro 14.

2) Svensk koppar och kopparmyntning. En handledning vid studiet av myntsamlingen i Bergslagens museum. Stora Kopparberges Bergslags AB. (toim. Ulla S. Linder-Welin).1965; s. 46-47, kuva e.

Sormuksista (kons.nrot 10 ja 13) toinen on spiraalisormus , jonka kolmesta kierteestä keskimmaisessä varras on vielä kierretty, kierteiden harjat muodostuvat litteästä vartaan läpi olevasta levymäisestä osasta. Muuten varras on pyöreä ja suippenee päihin. Toinen sormus on sileä umpinainen kuin vihkisormus, mutta konservointi ei tuonut esiin mitään kaiverruksia.

Kaksi esineistä on solkia tai heloja (kons.nrot 9 ja 12), joista kaksoissoljen toisen soljen pikkulenkki murtui konservoinnissa ja liimattiin UHU hartilla. Yksi löytö (kons.nro 6) on tunnistamaton kuppimainen esine, jonka reunat ovat hapsuomaiset ja toinen litteähkö, pinnoiltaan hyvin sileä, päältä 3-särmäinen ja alta kovera, putkimainen (kons.nro 7).

Säilytys konservoinnin jälkeen

Kaikki esineet tulisi säilyttää mahdollisimman kuivissa olosuhteissa tasalämmössä, sillä lämpötilanvaihtelut aiheuttavat kondenssiveden muodostumista, mikä on erityisesti raudoille vahingollista. Testatessa osoittautuivat esineiden säilytyksessä käytetyt laatikot ja silkkipaperi happamiksi. Raudat ovat parhaiten suojassa lialta ja happamuudelta rei'itettyssä muovipussissa, joka päästää reikin kautta mahdollisen kosteuden poistumaan. Myös lyijy on arka

happamuudelle, ja olisi hyvä säilyttää rei'itetyssä muovipussissa. Kuparimetalliesineet ovat nyt stabiilit ja ne voidaan säilyttää laatikoissaan ilmankosteudeltaan kuivassa tilassa.

Liitteet

Negatiiviluettelo (kuvauspäiväkirja)

Turussa 20.2.1998

Aija Teinonen

AIJA TEINONEN KONSERVATSIJA

VALOKUVAUSPÄIVÄKIRJA

Lahden kauppatorin kaivausten (1997) metalliesineiden konservointi

MV -kuvaus, filmi ILFORD FP 4 PLUS 125

Esineen koodi (kons.nro)	Esine	Kuv.pvm 16.1.98			Kuv.pvm 18.2.98	
		Kuvanro	E	P	K	Kuvanro
83 (1)	Raha (penni)	11, 12		x	x	22, 23
87 (2)	Työkalu	1, 3		x	x	13, 14
154 (6)	Kuparimet.esine	1, 3	x		x	32-34
156 (9)	Kaksoissolki	2, 3	x		x	17, 18
167 (3)	Putkilukko	2, 3		x	x	15, 16
322 (4)	Nappi?	1, 4		x	x	19-21
460 (13)	Spir.sormus	2	x		x	30-32
492 (10)	Sormus	2	x		x	19, 20
493 (8)	Rautaes. katk.	2, 4	x		x	15-16
535 (7)	Kuparimet.es. katk.	1, 4	x		x	30, 31
587 (5)	Avain	2, 3	X	(x)	X	13, 14
Alue E, Rakenne 47 (11)	Raha (kopeekka)	7, 8	x		x	24-27
Alue E, 182/450 A. (14)	Raha (poletti)	7, 8	x		x	28, 29
Alue E, 182/450 B.	Raha	9, 10	X			
Alue E, 184/440	Raha	9, 10	X			
Alue E, 184/ 446 (12)	Helan (?) katk.	5, 6	x		x	19-21
Alue E, 184/438-450	Avain	5, 6	x			

E = ennen konservointia

P = osin puhdistettuna

K = konservoituna

Lahden keskustan ja torin ympäristössä Lahden kylän paloon liittyvistä havainnoista

Keskustan alueella työskentelevän TEVIN työnjohtajan Alpo K. Rautlahden haastattelu 16.9.1997.

Koostanut Hannu-Matti Wahl

Torin ympäristössä tehtyjä havaintoja

Rautlahden mukaan torin ympäristössä on tullut viime vuosina katutöiden yhteydessä esiin jäänteitä jotka voidaan luokitella kuuluvaksi Lahden kylän paloon v. 1877 tai sen aikuisen rakennustoimintaan. Havainnot torin ympäristössä ovat 1990-luvun alku- ja puoliväliltä.

1) Palamaton salvosnurkka Marolan kadun eteläpäästä

Salvosnurkka tuli esille aamuyöstä tehdyn viemäriyön yhteydessä. Viemäri kaivanto kulki kadun poikki Yleiradion toimituksen oven edestä koilliseen kohti nyk. taksikoppia katualueella.

Salvosnurkka oli ehjä, pinnalta lahonnut. Se löytyi runsaan 1 metrin syvyydestä. Ympäriä ei löytynyt palanutta puuta eikä palokerrosta.

Paikalla on ollut Marolan talon rakennuksia, joista osa ilmeisesti ei ole palanut täydellisesti, salvosnurkka voi olla jääne palon jälkeisestä rakennusvaiheesta Rautlahti ilmoitti löydöksestä Lahden kaupungin museoon, mutta museo ei ollut kiinnostunut löydöksestä. Työ tehtiin parisen vuotta sitten (1995 ?)

2) Palaneita leveitä hirsiiä ja paalunkappaleita torin etelälaidalta ja Aleksanterinkadun pohjoisreunan jalkakäytävän pohjoisreunasta.

Paikka sijaitsee n 20 m Marolankadun ja Aleksanterinkadun kulmasta itään.

Alueelta tuli noin 0,60 metrin syvyydestä leveitä osittain hiiltyneitä hirsiiä ja yläosastaan palaneita pystypaaluja. Selvä nokinen palokerros oli havaittavissa.

Liittyy Ylisen Viipurintien pohjoisreunan alueella olleisiin Saksalan tai Pekkalan talojen rakennuksiin.

Ydinkeskustan alue

Lanun patsas /Rautatienkatu

Aleksanterinkatu ja Rautatienkatu. Noin 20 m Aleksanterinkadusta pohjoiseen

Rautatienkadulla olevan Lanun patsaan pohjustustöiden (anturan kaivaus) yhteydessä I

löytyi noin 0,10 m paksuinen palokerros noin 1 metrin syvyydeltä nykyisestä katutasosta. Täältä tasolta löytyi tähän tasoon palanut puutynnyri, joka oli täynnä rakeutunutta siniväristä väriainetta (indigoa?). Tynnyrin pohja oli 1,5 metrin syvyydellä katutasosta. Tynnyrin säilynyt pohjaosa nostettiin pois kuopasta ja löydöstä ja palokerroksesta ilmoitettiin Lahden kaupungin museoon, mutta museo ei ollut kiinnostunut tynnyristä ja siihen liittyvistä löytöosuhteista. Tynnyri vietiin kaatopaikalle.

TEVIN tulevia töitä Lahden keskustan alueella 1998 - 1999

Tiedossa 16.9.1997.

Hämeenkatu

Vuoden 1998 aikan uusitaan Hämeenkadun alue. Hämeenkadun jalkakäytäväalueita ei ole pohjattu vaan jalkakäytävät on rakennettu tasatun maanpinnan päälle.

Tällä alueella on ollut joitakin Hörölän, Saksalan, Huovilan, Kittilän tilojen rakennuksia.

Suunniteltu työkausi v. 1998.

Kauppatorin pohjoisosa

Torin kiveyksen uusiminen ja torin koilliskulmassa olevan routavaurioisen alueen pohjaus.

Saattaa käsittää muitakin torin osia.

Työkausi kevät 1998.

Vapaudenkatu - Vesijärvenkatu

Torin koilliskulmasta Vesijärvenkatuun ulottuvalla katuosuudella tullaan uusimaan noin satavuotta vanhoja vesijohtoja. Saatujen tietojen mukaan katuosuutta ei ole pohjattu vesija viemärialueita lukuunottamatta.

Alueella on ollut Rekolan ja Anttilan tilojen rakennuksia.

Suunniteltu työkausi v. 1999.

Lahden torin ruuhi

Esitelmä FM Tuija Kirkisen johtamassa
Helsingin yliopiston arkeologian
laitoksen proseminaarissa 17.3.1998.

respondentti Merja Uotila
opponentti Mari Salminen

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	1.
2. Arkistolähteisiin liittyvää problematiikkaa	2
3. Lahden torin ruuhi	4.
4. Lahden kylä ja kaivausalue	6.
5. Suomen ruuhet	9.
6. Johtopäätökset	10.
Lähdeluettelo	11.
Liitteet I-VI	

1. Johdanto

Tutkimuksen kohteena on Lahden torin arkeologisissa kaivauksissa syksyllä 1997 löytynyt ruuhi. Tämä osittain säilynyt ruuhi on n. 3 metriä pitkä ja metrin leveä ja se on tehty useasta puulankusta ilman metalliosia. Puut on liitetty toisiinsa vitsaksilla ja tapeilla. Ruuhi sijaitsi vanhan Lahden kylän alueella ja on radiohiiliajoituksen mukaan 1500- tai 1600-luvulta. Ruuhi on nostettu maasta ylös palasina ja tutkittu ja dokumentoitu tarkemmin sisätiloissa.

Lähestyn aihetta yksittäisestä esineestä, ruuhesta, käsin. Laajennan tarkastelua seuraavaksi kohti Lahden kylää ja löytöaluetta. Lopuksi tarkastelen vielä yleisesti Suomen muita ruuhia. En aio tässä työssä käsitellä ulkomaisia esimerkkejä vaan tutkimuksen pääkohteena on Lahden torilta löytynyt ruuhi. Yritän selvittää sen rakennetta ja valmistustekniikkaa, kokoa ja ikää sekä löytöympäristöä. Selvitystyön edistyessä nousi ongelmaksi arkistotietojen löytäminen ruuhista. Olen katsonut tämän asian niin tärkeäksi, että olen ottanut sen käsittelyyn mukaan.

Suomessa ruuhien tutkimus on keskittynyt tämän vuosisadan alkupuoliskolle. Yleistutkimuksia on aiheesta tehty yksi, Toivo I. Itkosen Suomen ruuhet. Tämä kirja on perusteellinen katsaus ennen vuotta 1940 löytyneistä ruuhista ja tässä esitelmässä käytetty ruuhijaottelu on peräisin Itkosen teoksesta. Muut ruuhiin liittyvät kirjoitukset ovat yleensä muutaman sivun mittaisia artikkeleita. Tutkimus on ollut useimmiten kansatieteellistä, harvemmin arkeologista. Mainintoja ruuhista on kansatieteen ja arkeologian perusteoksissa, mutta yleensä veneiden yhteydessä.

Päälähteenä on Lahden torin kaivauksiin liittyvä aineisto. Käytettävissäni ei ole kuitenkaan ollut kaivauskertomuksia tai tutkimusraportteja, vaan pääasiassa tarkastelen kentällä tehtyjä muistiinpanoja ja ruuheen liittyviä dokumentteja ja valokuvia. Osa huomioista on

itsetekemiäni, kun oli kaivauksissa ja jälkitöissä mukana. Ruuhesta on myös säilytetty noin 50 x 90 cm suuruinen pala.

Nykyään tutkijat ovat yleensä kiinnostuneempia veneistä ja laivoista, ruuhia ei ole viimeaikoina tutkittu tai niistä ei ole ainakaan ilmestynyt kirjoituksia. Myös ruuhikirjallisuudessa on ilmeinen vääristymä, koska tutkijat ovat olleet kiinnostuneempia vanhempina pitämistään muodoista, eli yksipuisista ruuhista. Koska lautaruuhia on pidetty nuorina, korkeintaan pari sataa vuotta vanhoina tulokkaina, niitä ei ole pidetty tutkimuksellisesti niin arvokkaina. Lautaruuhia oli vielä käytössä vuosisadan alussa, joten oletettiin, että soista löytyneet ruuhet eivät voineet olla vanhoja. Tämä näkyy myös arkistolähteissä. Esimerkiksi kansatieteen käsikirjoitusarkiston kokoelmassa Tiedonantoja muinaisruuhista ja veneistä eri puolilta Suomea (MV:KTKKA/273) on hyvin vähän tietoja lautaruuhista, kun taas yksipuiset ruuhet ovat hyvin edustettuina. Tämä voi johtua myös siitä, että tavalliset ruuhia löytävät ihmiset erottavat yksipuiset ruuhet helpommin arvokkaiksi vanhoiksi esineiksi ja ilmoittavat niistä eteenpäin tutkijoille. Suosta löytyneet lautakappaleet voidaan sivuuttaa helpommin nuorina ja kiinnostamattomimpina esineinä kuin koverretut puunrungot.

2. Arkistolähteisiin liittyvää problematiikkaa

Ruuhien erottaminen veneestä on tämän työn kannalta tärkeää. Kaikki tutkijat eivät ole sitä kirjoituksissaan selvästi tehneet, vaan ruuhien määritelmää pidetään itsestäänselvyytenä. Nimitys on vaikuttanut arkistolähteisiin, eli se onko esinettä pidetty veneenä vain ruuhena on vaikuttanut mihin arkistokokoelmaan se on joutunut. Ei ole kuitenkaan helppo selvittää, kuka on esineen määritellyt ja millä kriteerein. Nimitysperusteet ovat muutenkin hyvin vaihtelevia ja ruuhia kutsutaan usein myös veneiksi. Varsinkin kansatieteen käsikirjoitusarkiston ruuhitiedonannoissa nimitys on ollut hyvin vaihteleva (MV:KTKKA/273).

Periaatteessa ruuhet ovat vanhempia kulkuneuvoja kuin veneet, jotka ovat kehittyneet ruuhista (Myllykoski 1989: 2). Ruuhi eroaa veneestä rakenteensa takia. Veneessä on olennaista rangallinen runkorakenne, joka koostuu erillisestä emäpuusta, vantaista, laitalaudoista ja sisäpuolen kaarista (Kuusela - Ruotsalainen 1995: 44). Ruuhessa ei taas ole emäpuuta ja kaaretkaan eivät ole välttämättömiä. Ruuhet ovat usein tasapohjaisia ja tasapäytyisiä.

Museoviraston eri osastoilla on ruuhiin liittyvää materiaalia. **Kansatieteen käsikirjoitusarkistoon** on koottu ruuhista erilaisia dokumentteja nimikkeellä tiedonantaja muinaisveneistä ja ruuhista¹. Niiden tiedot ovat hyvin vaihtelevia. Osa on vain suppeita ilmoituksia löytyneistä ruuhista. Toisaalta joukossa on myös tarkempia dokumentteja ruuhista piirustuksineen ja valokuvineen. Näitä tiedonantaja tarkastellessa pitää kuitenkin huomioida, kuka on tiedon tuottaja. Osa ruuhitiedoista on peräisin arkeologeilta tai kansatieteilijöiltä. Toisaalta tiedonantaja ovat tehneet myös tavalliset ruuhien löytäjät. Nähtävästi kansatieteen käsikirjoitusarkistoon on liitetty kaikki Museovirastolle tulleet ilmoitukset löytyneistä ruuhista ja niihin on liitetty myös ainakin osa ilmoitusten perusteella tehdyistä tarkastusmatkoista.

Kansatieteen kuva-arkistossa on valokuvia ja piirustuksia myös vielä kuvaushetkellä käytössä olleista ruuhista. **Esihistorian osastolta** on taas vaikeampaa löytää tietoja ruuhista osaston arkistointisysteemin takia. Ruuhista on kuitenkin muutama maininta inventointikertomuksissa ja pari tarkastuskertomusta² liittyy ruuhiin. Tarkistin inventointikertomuksia muutamilta alueilta, joista käsikirjoitusarkiston tietojen mukaan olisi löytynyt ruuhia, mutta näistä ei ollut mainintoja inventointikertomuksissa. Vaikuttaa siltä, että ennen arkeologit vastasivat ruuhi-ilmoituksiin ja kävivät paikan päällä vasta kun löytö pystyttiin toteamaan

¹Kutsutaan usein nimellä ruuhikapselit.

²Koska tarkastuskertomukset ovat tietokoneella, pystyi tietokone löytämään ne tarkastuskertomukset, joiden otsikossa oli ruuhi nimitys.

vanhaksi siitepölytutkimuksen tai päällä olevan turvekerroksen paksuuden kautta (Salo 1958; Salo 1959). Kaivauskertomuksista ruuhia ei voi löytää helposti, koska tiedot on järjestetty paikkakunnittain. Ruuhia on kuitenkin harvemmin löytynyt arkeologisten kaivausten yhteydessä ja niitä eivät ole arkeologit useinkaan kaivaneet tai tutkineet. Ruuhet on usein löytyneet jonkun muun kaivaustyön yhteydessä ja ne ovat myös nostettu saman tien ylös. Ruuhia on löytynyt myös järven tai lammen vedenpinnan laskun yhteydessä tai muuten vedestä. (MV:KTKKA/273)

Kansatieteen käsikirjoitusarkiston ruuhitiedonannoista ei löytynyt tietoja 1980- ja 1990-luvuilta löytyneistä ruuhista. Nämä museovirastolle tulleet tiedonannot kerätään merimuseolle (Fast suullinen lausunto 27.2.1998). Merimuseon tiedot koskevat kuitenkin melkein yksinomaan yksipuisia ruuhia. Ruuhia ei ole myöskään löytynyt kovinkaan monta, 1980 ja 1990-luvuilla on tähän mennessä ilmoitettu noin 20 ruuhesta. (Vedenalaislöytöjen rekisteri.) Tämä saa hämmästelemään, kuinka usein löytyneitä ruuhia on edes ilmoitettu museovirastolle tai merimuseolle. Merimuseolle tulee joskus kyselyitä yleisesti tiedetyistä ruuhista, joista ei kuitenkaan ole tietoa Merimuseolla (Fast suullinen lausunto 27.2.1998).

Vaikuttaa siltä, että jos haluaisi selvittää koko maan ruuhitilannetta, kannattaisi ja pitäisi ottaa yhteyttä maakuntamuseoihin ja tiedustella niiden omia ruuhikokoelmia ja tietoja paikkakunnilta löytyneistä ruuhista. Tänä päivänä kun ruuhia löytyy vedestä tai suosta, ne jätetään usein dokumentoinnin jälkeen takaisin paikalleen. Syynä tähän on yleinen tilanpuute ja konservoinnin vaikeus. (Taskinen 1985; Hölttä suullinen lausunto 20.2.1998.)

3. Lahden torin ruuhi

Torilta löytynyt ruuhi sijaitsi itä-länsi suunnassa siten, että keula osoitti kohti itää ja perä länttä kohti. Ruuhi oli vain osittain säilynyt. Pohjoisensuoleisesta laidasta ei ollut

enää paljoakaan jäljellä ja myös perästä oli hävinnyt paljon puuta. Sen sijaan pohjalaudat ja eteläpuoleinen reuna olivat säilyneet. Reunalaudat olivat kuitenkin hivenen poissa sijoiltaan ja todennäköisesti madaltuneet. Puiden pinta oli kulunut paljastaen erilaisia kiinnityslaitteita ja puuaines oli muutenkin hyvin haurasta. Tämän takia kokotiedot eivät ole täsmällisiä ja myöskään kaikkia yksityiskohtia ei pystytä selvittämään. (liite I.)

Ruuhi on valmistettu paksuista laudoista. Säilytetystä palasesta voi todeta pohjalautojen olleen ainakin 5 senttiä paksuja. Todennäköisesti laudat ovat olleet paksumpia, koska tapit ovat olleet niin isoja, ettei niitä ole voinut käyttää ohuempiin lautoihin. Pohjalla on ollut neljä lankkua ja laidoilla ehkä kaksi. Laitalautojen lukumäärä on päätelty pystytappien sijainnista. Keskimmäiset pohjalaudat ovat olleen n. 20 senttiä ja reunimmaiseta pohjalaudat 25 senttiä leveitä. Keula näyttää olleen ylöspäin taivutettu ja perä suora. Ruuhen pituus on noin 3 metriä ja leveys metrin. Syvyys on noin 20 senttiä. Ruuhessa ei ole enää selviä merkkejä poikki-pienoista, mutta näyttää siltä, että keulassa olisi voinut olla ainakin yksi poikkipuu. Poikki-pienat on yleensä kiinnitetty ruuhen tapeilla ja jos pienoja ei ole säilynyt, niin ainakin tapinreivistä ja tapeista on ollut merkkejä (esimerkiksi MV:KTKKA/273: Hollola, Jyväskylä). Torin ruuhestakin on löytynyt pohjalaudoista pystytappeja, mutta niitä ei ole järjestelmällisesti kaikissa laudoissa ja koska pohjalaudat on kiinnitetty vitsaksilla, poikki-pienat eivät ole olleet ehkä tarpeenkaan. (liite I.)

Koska ruuhi on niin huonosti säilynyt, sen tekotapaa ei voi määrittellä varmuudella. Näyttää kuitenkin siltä, että ruuhi on tehty useammalla tekniikalla. Laudat on kiinnitetty toisiinsa tapeilla ja vitsaksilla (liite II). Näitä on ollut vaikea erottaa toisistaan, ja kaikkien tappien ja vitsasten sijaintia ja suhteita toisiinsa ei voi varmuudella määrittää. Tappeja on kuitenkin otettu talteen 46 kappaletta ja vitsaksia 39. Tapit ovat yleensä paksuja, noin 1-2 senttimetriä, ja pituus vaihtelee 6-10 sentin välillä. Näyttää siltä, että ainakin tappien toinen pää olisi teroitettu. Tapit ovat sijainneet kahden lankun välissä, eli ne ovat olleet salatappeja.

Tappeja on isketty sekä kohtisuoraan että vinoon. Osa tapeista on ollut pystyasennossa. Säilyneet vitsasjäänteet ovat tappeja kapeampia ja lyhyempiä, litteähköjä kiinnitysvälineitä. Näyttää siltä, että vitsaksen pää on tullut esillä pohjalaudasta ja toinen pää vedetty laudan läpi seuraavaan lautaan. Paikoitellen kaksi vitsasta on sijainnut rinnakkain. Pohjalautojen kiinnitys on vitsaksilla, mutta myös alimmainen laitalauta on kiinnitetty vitsaksilla. Vaikuttaa siltä, että ainakin paikoitellen vitsaksia on ollut 10-15 sentin välein. Ruuhessa on mahdollisesti käytetty myös sidoksia. Sidokset ovat pienempiä kuin vitsakset ja niitä on voinut sijaita laitalaudoissa. Laudat ovat todennäköisesti olleet tasasaumaisia, koska niissä on käytetty tappeja ja vitsaksia. Ruuhen tiivisteinä on mahdollisesti käytetty tuohta, josta on jälkiä reunalautoissa (liite I). Muita tiivistaineita ei enää voi todeta.

Ruuhesta on tehty radiohiiliajoitus ja otettu maanäytteitä ja puulajianalyysinäytteitä. Vain radiohiiliajoitus on kuitenkin valmis. Yhdestä tapista tehdyn ajoituksen mukaan ruuhi on ajoitettu 1520 (1587) 1667 Hel (liite III). Ruuhesta on tarkoitus tehdä vielä toinen ajoitus lauta-aineksesta, koska yhdestä tapista tehty ajoitus ei ole riittävä (Poutiainen suullinen lausunto 4.3.1998). Yleensä ruuhet on tehty männystä tai kuusesta, harvemmin lehtipuista. Sidokset ja vitsakset ovat juurista, tapit kovemmassa puulajista, kuten katajasta. (Itkonen 1941: 46-47, 99.)

4. Lahden kylä ja kaivausalue

Ruuhi on löytynyt nykyiseltä Lahden torilta (Liite IV). Alue on ennen ollut osa Lahden kylää. Ensimmäiset maininnat Lahden kylästä ovat jo vuodelta 1445. Lahden kylä oli Hollolan pitäjän varakkaimpia ja isoimpia. 1500- ja 1600-luvuilla talojen lukumäärä oli kahdenkymmenen tienoilla, väkeä taas oli satakunta henkeä. (Kuusi 1980: 161, 168, 178-179.) Kun ruuhen löytöpaikan yhdistää vuodelta 1870 olevaan karttaan, ruuhi näyttää sijain-

neen Pekkalan talon mailla (Poutiainen suullinen lausunto 3.12.1997) (liite V). Lahden varhaisin kartta on vuosilta 1750-1752 ja myös tässä kartassa on Pekkalan talo samalla paikalta (Liite VI). Vanhin säilynyt veroluettelo on peräisin vuodelta 1539, jolloin Järvisen mukaan Lahden kylässä oli jo useimmat niistä taloista, jotka myöhemmin muodostivat kylän perusrungon. Ainakin vuoden 1634 veroluettelossa on mainittu Pekkalan talo. Lahden kylä oli raittikylä, joka oli muodostunut Ylisen Viipurintien varteen. Lahden kylä paloi vuonna 1877, jolloin vain muutama talo pelastui palolta. (Järvinen 1965: 23-25.)

Lahden kylä sijaitsi Vesijärven kaakkoisrannalla. Torin pinnanmuodostus on vieläkin Vesijärveä kohti laskeva huolimatta torialueen tasausyrytyksistä. Alueella on myös paljon muita pienempiä järviä, Nastolassa on mm. Ruuhijärvi. Paikalliset asukkaat kärsivät ennen Vesijärven tulvista, joten Vesijärven pintaa on laskettu moneen kertaan, eli on periaatteessa mahdollista, että ruuhi olisi sijainnut ihan järven rannalla. Tietoja Vesijärven laskeumisrytyksistä on 1600-luvun lopulta lähtien. 1600- ja 1700-luvuilta ei ole tietoja veden pinnan laskemisen metrivaikutuksista, mutta 1800-luvulla veden pinta aleni huomattavasti eli 2,5 metriä. Veden pintaa laskettiin 1600-1800-luvuilla yhteensä ainakin kuusi kertaa perkaamalla Vääkssä olevaa virtaa. (Järvinen 1965: 9-11; Kuusi 1980: 236.)

Lahdessa suoritettiin Syksyllä 1997 kauppatorilla pohjaus- ja viemäröintitöitä ja arkeologiset kaivaukset liittyvät tähän toimintaan pelastuskaivauksena. Kaivettu alue oli 1935 neliometriä ja säilyneitä kulttuurikerroksia löydettiin 670 neliömetrin alueelta. Koko torin aluetta ei kuitenkaan kaivettu vaan kaivaukset jatkuvat vielä tänäkin vuonna. Kaivaukset suoritettiin sekä koneellisesti että lastalla ja lapiolla. Toria on palon jälkeen raivattu voimakkaasti, joten osalta aluetta ei ollut juuri mitään palokerrosta jäljellä. Toisaalta paikoitellen mustuneen maan alue oli usean senttimetrin paksuinen. Kaivauksilta löytyneet esineet ja rakenteet liittyvät useimmiten 1800-luvulle ja Lahden paloon. Esineet ovat mm. usein vaurioituneet tulipalossa. Alueelta on löytynyt myös talojen perustuksia. Eräs tärkeä löytö oli vanhan

Ylisen Viipurintie löytäminen, mikä helpottaa rakennusten perustusten ja löytöjen sijoittamista aikalauskarttoihin.

Ruuhien löytöpaikka oli vuoden 1997 kaivausalueen pohjoisreunalla, joten ei ole vielä tietoa, mitä ruuhien pohjoispuolella on. Kuten muuallakin, myös ruuhien kohdalta kaivinkone poisti torikiveyksen ja sen alaisen sorakerroksen. Tämän jälkeen sade hävitti sen, mikä olisi ollut jäljellä Lahden palosta. Jäljelle jäi vain likamaaläiskiä, jotka tutkittiin koekuopilla. Yhdestä koekuopasta paljastui puukerros. Kaivausalueetta laajennettiin koekuopasta, jolloin paljastui koko rakenteen laajuus. Kohde sai nimekseen rakenne 28a. Museoviraston eläkkeellä oleva tutkija Eero Naskali kävi kaksi kertaa kaivauksilla ja vahvisti rakenteen olevan lauteruuhia. Ruuhia kaivettiin esille ja nostettiin maasta ylös pieninä palasina 21:llä nostolla ja tutkittiin ja dokumentoitiin tarkemmin sisätiloissa.³ Tällöin ruuhista tehtiin useita piirustuksia ja otettiin valokuvia. Dokumentoinnin jälkeen ruuhia hajoitettiin osiin lukuun ottamatta yhtä palaa, joka on tarkoitus säilyttää. Löytyneet kiinnityslaitteet otettiin talteen.

Lahden torin ruuhia ympäröi koskemattoman savien alue. Ruuhien kohdalta maaperä oli kuitenkin sekoittunutta. Löytöjä ei humuspitoisessa täyttökerroksessa ollut kovin runsaasti. Löydöt koostuivat etupäässä luunpalasista, hiilestä ja tiilimurskasta ja poikkesivat näin palokerroksen löydöistä. Vaikuttaisi siltä, että maahan olisi kaivettu kuoppa, johon ruuhia olisi sijoitettu ja kuoppa olisi sitten joskus täytetty. Ruuhia ei ole voinut siis luonnollisesti vajota rantakerroksiin. Ruuhia on joutunut löytöpaikalleen sekundaarisessa käyttötarkoituksessa. Tällöin ruuhia olisi voitu käyttää esimerkiksi jonkinlaisena alustana vetistä maata vasten tai esimerkiksi kellarin pohjana. Käytettyjä ruuhia on pidetty eläinten syöttökaukalona mm. Heinolassa ja Kustavissa, mutta nämä ovat olleet yksipuolisia ruuhia, jotka muistuttavat muutenkin hyvin paljon eläinten syömäkaukaloita (MV:KTKKA/273).

³Ruuhien kaivaus alkoi 18.9.1997 ja se nostettiin 23-24.10.1997. Sisätiloissa tutkimiseen käytettiin vielä yksi kuukausi.

5. Suomen ruuhet

Itkonen on jaotellut Suomesta löytyneet ruuhityypit yksipuisiin, kaksipuisiin, monipuisiin ja lautaruuhiin. Ruuhet ovat Itkosen mukaan ajaton esinemalli, mutta periaatteessa yksipuiset ovat vanhimpia ja kehitys on kulkenut kohti lautaruuhia. Ruuhien iän määrittäminen on ollut yleensä typologinen ja maaperän kerrostumiseen ja siitepölyanalyysiin perustuva, koska käytössä ei ollut vielä radiohiiliajoitusta tai dendrokronologiaa. (Itkonen 1941: 50-52.) Yksipuiset ruuhet ovat tehty nimensä mukaisesti yhdestä puusta kovertamalla. Kaksipuiset ruuhet ovat kehittyneet yksipuisista, kun kaksi ruuhan puoliskoa on liitetty yhteen salavaarnoilla ja poikkipuilla. Tällöin saatiin isompia ja vakaampia ruuhia. Useampipuisia ruuhia on syntynyt kun kaksipuisen ruuhan puoliskojen väliin on lisätty yksi tai useampi puu. Nämä puut on tehty tukeista kovertamalla. Oleellista on ollut se että, reuna ja osa pohjaa on yhdestä puusta veistettyä. Poikkipienat ovat olleet melkein poikkeuksetta yhdistämässä ruuhan kappaleita, lisäksi on käytetty puutappeja tai rautanauvoja. (Itkonen 1941: 73-75, 82.)

Lautaruuhet poikkeavat muista ruuhista ei pelkästään sen vuoksi, että ne on tehty laudoista, vaan myös siksi, että pohjalaudat ja reunalaidat ovat eri laudoista. Lautaruuhia on Itkosen jaottelun mukaan useita tyyppejä. Laatikkoruuhi on tasakokkainen ja pystylaitainen. Se on yleensä yhtä leveä pohjasta kuin laitareunoistakin. Veneruuhien laidat kiinnitetään niin, että ne ovat limisaumaisia ja nousevat pohjasta verraten viistoon. Veneruuhet ovat nimensäkin puolesta hyvin veneen kaltaisia ja Itkonen jakaa ne tasuihin, vannasruuhiin ja soikioruuhiin. Tasut ovat päätykokkaisia ja kaarevia kummastakin päästään, vannasruuhien toinen tai molemmat päät ovat suippoja ja vannaalla eli kokkapuulla varustettuja ja soikioruuhien kokat ovat suipohkoja, mutta ilman vantaita. Myös lautaruuhien laudat ovat tavallisimmin yhdistetty toisiinsa poikkipienoilla ja tapeilla ja nauloilla. Joskus ne ovat olleet poikkipuisia itsessään. (Itkonen 1941: 85-87, 98, 120, 127.)

Sidonta ja vitsasten käyttö on ollut harvinaista. Itkosen mukaan vitsasten käyttö on ollut alkeellinen tapa yhdistää ruuhenosia ja mainitsee esimerkkeinä Hartolan ja Viitasaa-
ren ruuhet⁴ (Itkonen 1941: 75). Sidokset ovat usein liittyneet veneen laitojen yhteen liittämiseen, joko sidoksilla nitomalla tai ompelemalla (Hirsijärvi 1937: 91-94; Sirelius 1989: 425).
Tuohitiivisteet ovat myös harvinaisia, niistä on löytänyt vain muutamia tietoja
(MV:KTKKA/273: Pielisensuu; Kuusela - Ruotsalainen 1995: 45). Tiivisteinä on yleensä
käytetty tervaisia karvatuppoja ja sammaleita. Tiivisteitä varten on puihin tehty erillisiä varho-
ja. (Itkonen 1941: 75; Kuusela - Ruotsalainen 1995: 45; Sirelius 1989: 425.)

Lahden alueelta ja ympäryskunnista on löytynyt myös muita ruuhia, jopa samana
kesänä löytyi toinen ruuhi Asikkalasta. Alueelta on löytynyt sekä yksipuuisia että monipuuisia
ruuhia. Hollolasta löytynyt kolmipuinen ruuhi oli yhdistetty poikki-pienalla. Lautaruuhia ei
kuitenkaan ole vielä tullut esille muita. Lahti on kuitenkin lautaruuhialuetta, joka on Etelä- ja
Länsi-Suomea (Itkonen 1941: 88; Sirelius 1989: 431-432; Talve 1990: 127).

6. Johtopäätökset

Lahden torin ruuhi kuuluu lautaruuhiin, se on tehty laudoista ja pohjan reunim-
maiset pohjalaudat ovat eri puuta kuin reunalaudat. Tätä osoittavat löytyneet tapit. Lahden
ruuhi on myös todennäköisesti laatikkoruuhi, jolla on ollut ylöspäin nouseva keula ja suora
perä. Lahden ruuhi eroaa muista tunnetuista Suomen lautaruuhista alkeellisen rakennustapan-
sa takia. Siinä on käytetty vitsaksia tappien lisäksi. Myöskään poikkipuiden käytöstä ei ole
selviä jälkiä. Vain keulassa on todennäköisesti ollut jonkinlainen poikkipuu. Lahden ruuhi ei
ole myöskään kovinkaan suuri, vaikka se onkin ollut vankkaa tekoa. Ruuhi on ollut kolmisen

⁴En löytänyt näistä mainintoja ainakaan kansatieteen keruuarkiston ruuhitiedonannoista. Vaikuttaa siltä että tiedonannot ovat olleet puutteellisia ja koskeneet mahdollisesti kaksipuuisia ruuhia.

metriä pitkä ja metrin leveä. Ruuhi on ajoitettu 1500-1600-luvuille ja sen joutuminen löytöpaikalle on edelleen epäselvää.

Tiedot Lahden torin ruuhesta eivät ole vielä täydellisiä. Puulajianalyysin jälkeen voidaan toivottavasti erottaa vitsakset ja tapit varmuudella toisistaan. Myös uusi radiohiilijajoitus ja maalajinäytteiden tulokset voivat muuttaa käsityksiä. Arkistolähteitä voisi tarkistaa vielä enemmän ja etsiä samantyyppisiä ruuhia kuin Lahdesta on nyt löytynyt. Muutenkin tämänhetkinen ruuhitietous on puutteellista, vaikka uusi ruuhia löytyy jatkuvasti.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus ja painetut lähteet:

Hirsijärvi, A. 1937: Alkeellista veneenrakennustekniikkaa. *Suomen museo* XLIV (90-94)

Itkonen, T.I. 1941: Suomen ruuhet. 1-, 2-, 3- ja monipuiset sekä lautaruuhet kivikaudesta vuoteen 1940. *Kansatieteellinen arkisto* V:1.

Järvinen, O. 1965: *Lahti ennen meitä. Kylä- ja kauppalakauden vaihteita*. Hämeenlinna.

Kuusela, V. - Ruotsalainen, A. 1995: Järviveneet. *Suomalainen puuvene*. Toim. Rovamo, P. - Lintunen, M. Porvoo. (39-55)

Kuusi, S. 1980 (1935): *Hollolan historia I*. Kukkila.

Myllykoski, H. 1989: Soutuvene. Soutuveneen materiaaleissa, rakenteessa ja käytössä tapah tuneita muutoksia 1900-luvulla. *Suomen kotiteollisuusmuseon monisteita* 6.

Sirelius, U.T. 1989 (1919): *Suomen kansanomaista kulttuuria. Esineellisen kansatieteen tuloksia I*. Helsinki.

Talve, I. 1990: Suomen kansankulttuuri. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia* 514.

Julkaisemattomat lähteet:

Salo, U. 1958: Kiukaisten Panelian Juuvajärven tarkistuskertomus. Museovirasto, arkeologian osaston top. arkisto.

Salo, U. 1959: Kiukaisten Panelian Juuvajärven tarkistuskertomus. Museovirasto, arkeologian osaston top. arkisto.

Taskinen, H. 1985: Juvan inventointikertomus. Museovirasto, arkeologian osaston top. arkisto.

Arkistolähteet:

Tiedonantoja muinaisruuhista ja veneistä eri puolilta Suomea. (MV:KTKKA/273) Museovirasto, Kansatieteen käsikirjoitusarkisto. Helsinki.

Vedenalaislöytöjen rekisteri. Museovirasto, Suomen Merimuseo. Helsinki

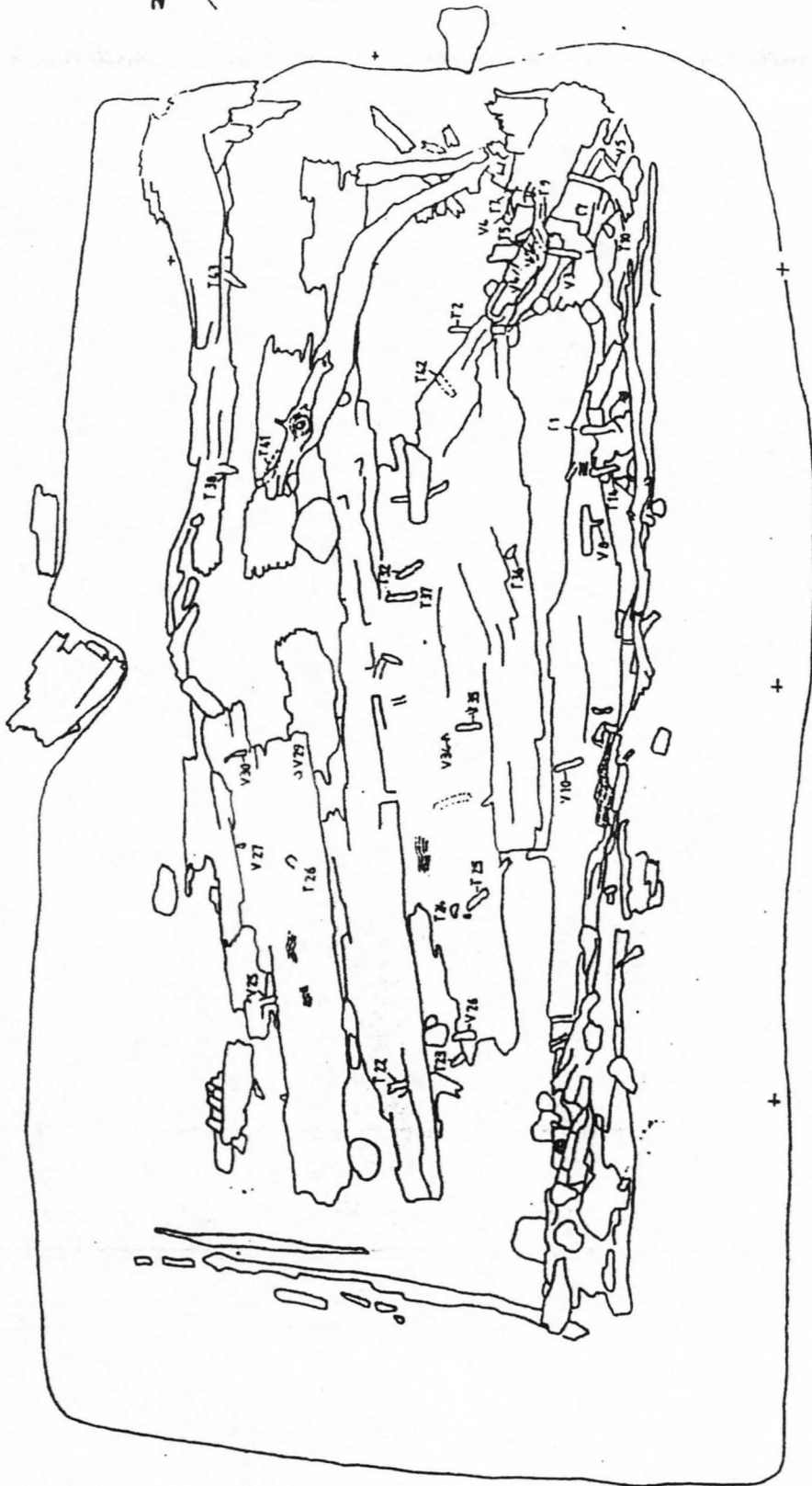
Suulliset lausunnot:

Maija Fast, FK Suomen merimuseon tutkija. 27.2.1998. Helsinki.

Maria Hölttä, HuK Lahden kaupunginmuseon tp tutkija. 20.2.1998. Lahti.

Hannu Poutiainen, HuK Lahden torin kaivausten johtaja. 3.12.1997 ja 4.3.1998. Lahti.

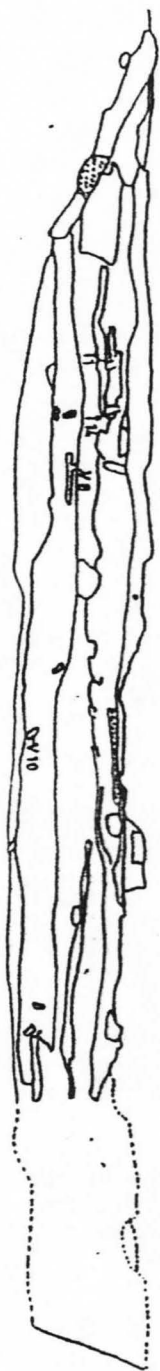
N ←

210/4.31

210/4.30

210/4.29

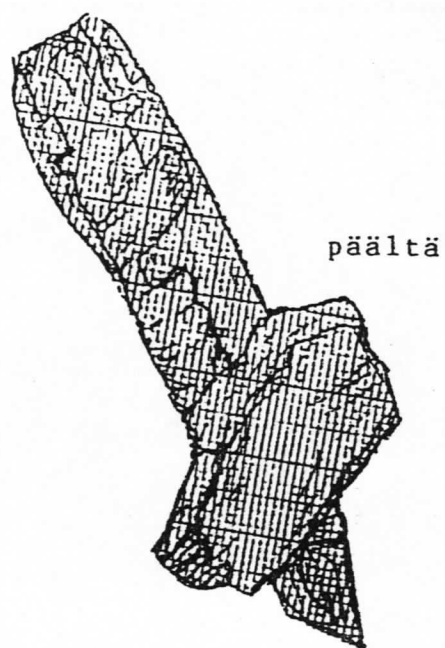
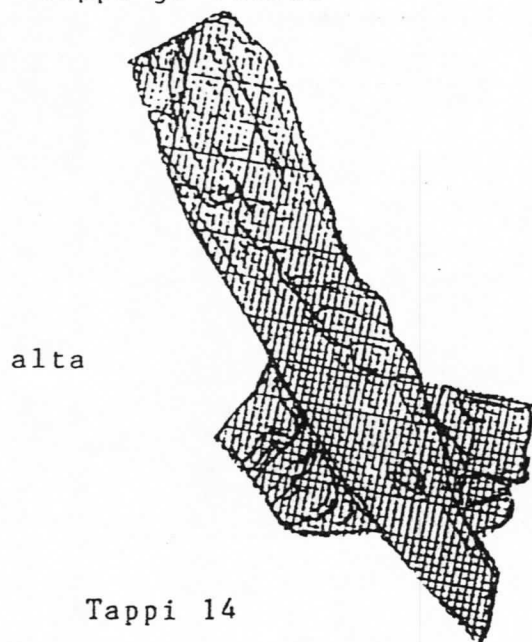

212/4.29 +

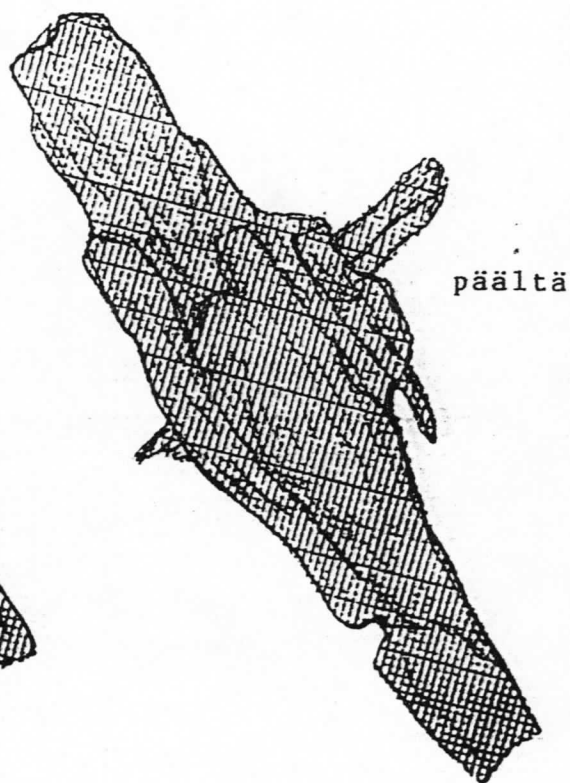
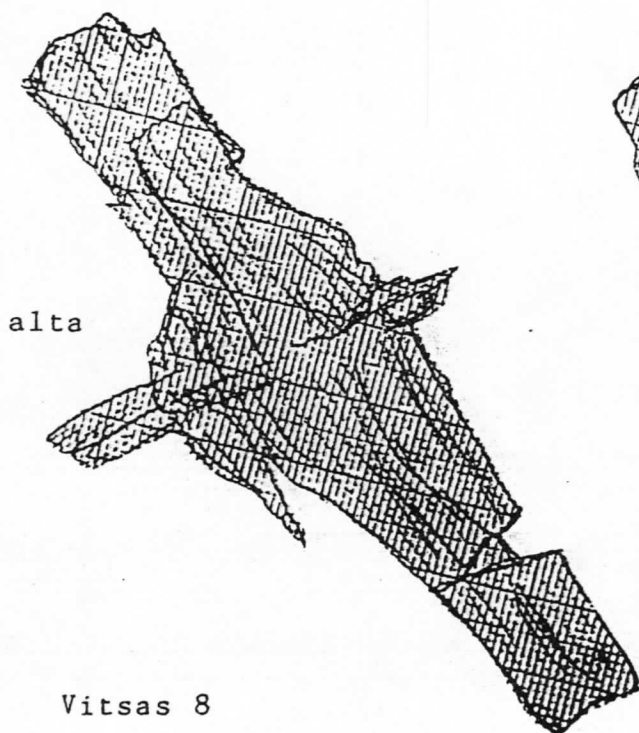
- T = tappi
- V = vitsas
- ☐ = tuohi

Lahden torin ruuhi

Tappi ja vitsas

Tappi 14

Vitsas 8

1:1
Piir, Sari Lehto

HELSINGIN YLIOPISTON
AJOITUSLABORATORIO
PL 11, (Snellmaninkatu 3)
00014 Helsingin yliopisto
Puh. 191 23436

liite III (1)

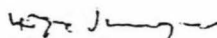
Lahden kaupunginmuseo
PL 113
15111 Lahti

AJOITUSTULOKSIA

Lab. no.	Näyte	$\delta^{13}\text{C}$	Ikä (BP)
Hel-4098	näyte 7, tappi 39, rakenne 28	- 25.4	290 \pm 80

Tulos on ilmoitettu vuosina vuodesta 1950 AD lukien ja perustuu ^{14}C :n puoliintumisaikaan 5568 vuotta. Epätarkkuuteen ($\pm 1 \sigma$) sisältyvät näytteen mittauksista ja tarpeellisista vertailumittauksista aiheutuvat tilastolliset virheet. $\delta^{13}\text{C}$ arvo on annettu promilleina suhteessa VPDB standardiin. Jos $\delta^{13}\text{C}$ arvo on ilmoitettu on annettu ikä korjattu isotooppifraktioitumiselle vastaamaan $\delta^{13}\text{C}$ arvoa -25 ‰.

Helsingissä 5.12.1997

Högne Jungner

CALIBRATION OF : 290 BP +/- 60

the calculations were performed using the following datafiles :
calibration data : c:\cal20\data1\cal20.dta
spline fit data : c:\cal20\data1\fit20s0.spl

which means : Stuiver et al. 1993

integration step size (1/years) : 10

NOTE : the calibration dataset is truncated

ANALYSIS OF PROBABILITY DISTRIBUTION :

Original Groningen Method
based on cumulative probability analysis

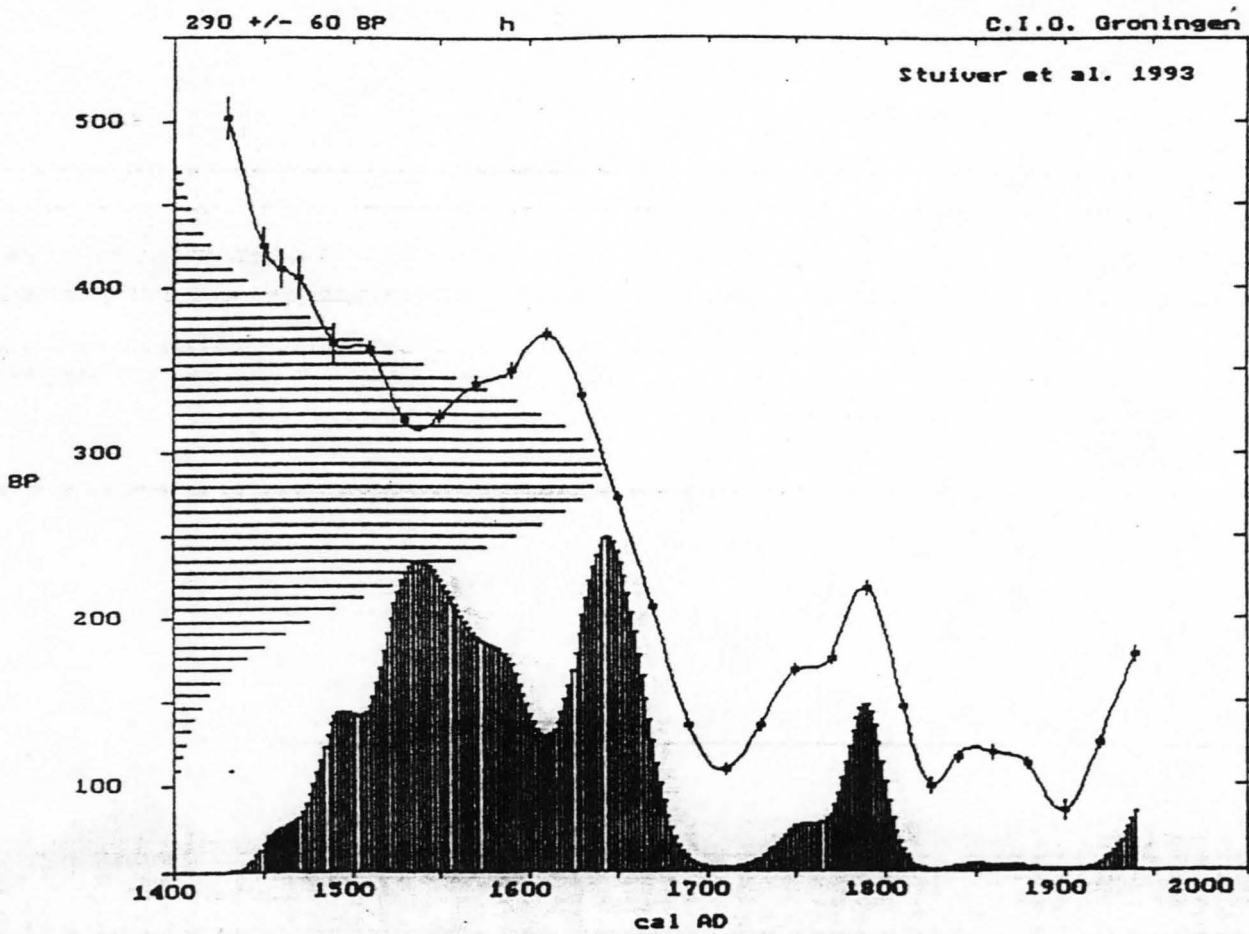
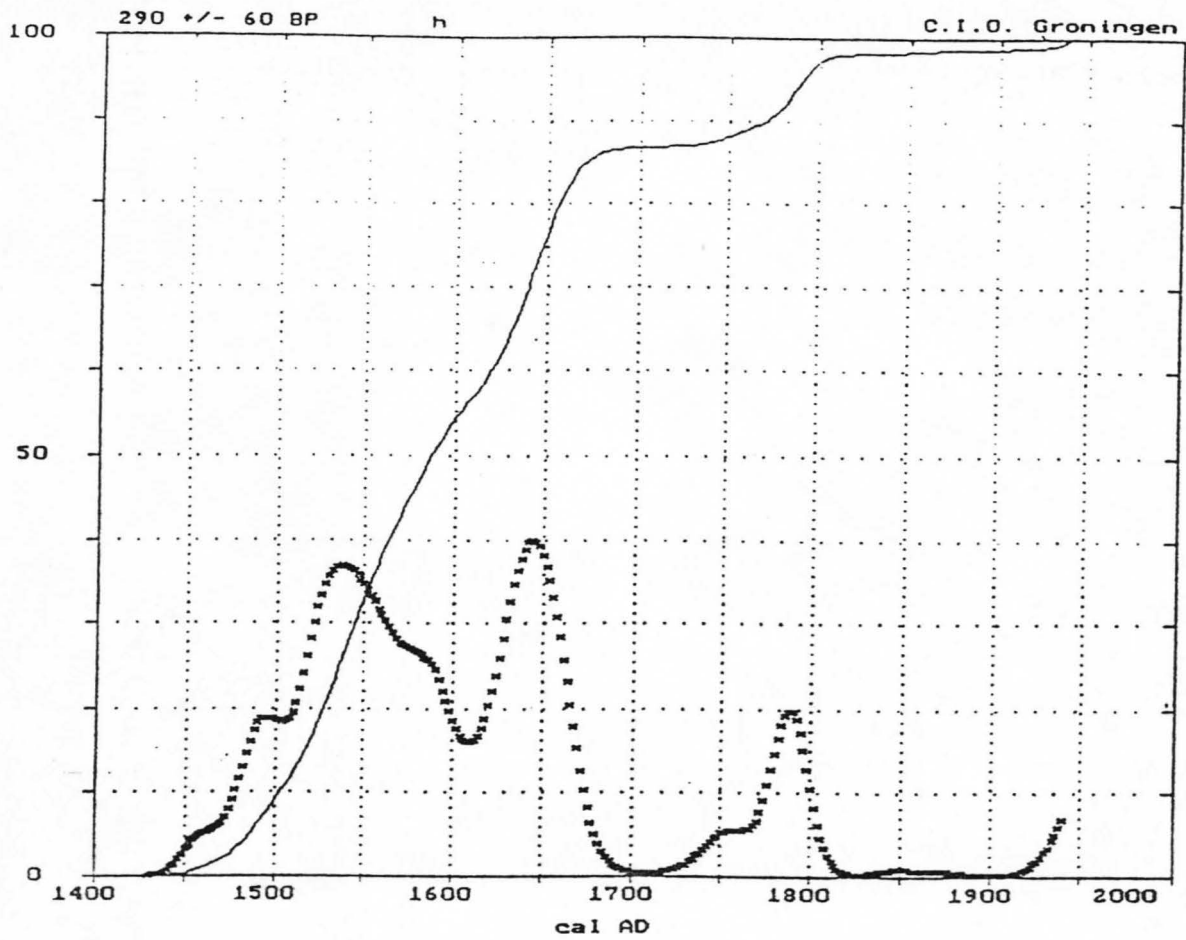
WARNING : the use of the median may not be justified !

calibrated results in terms of 16/50/84 % probability :

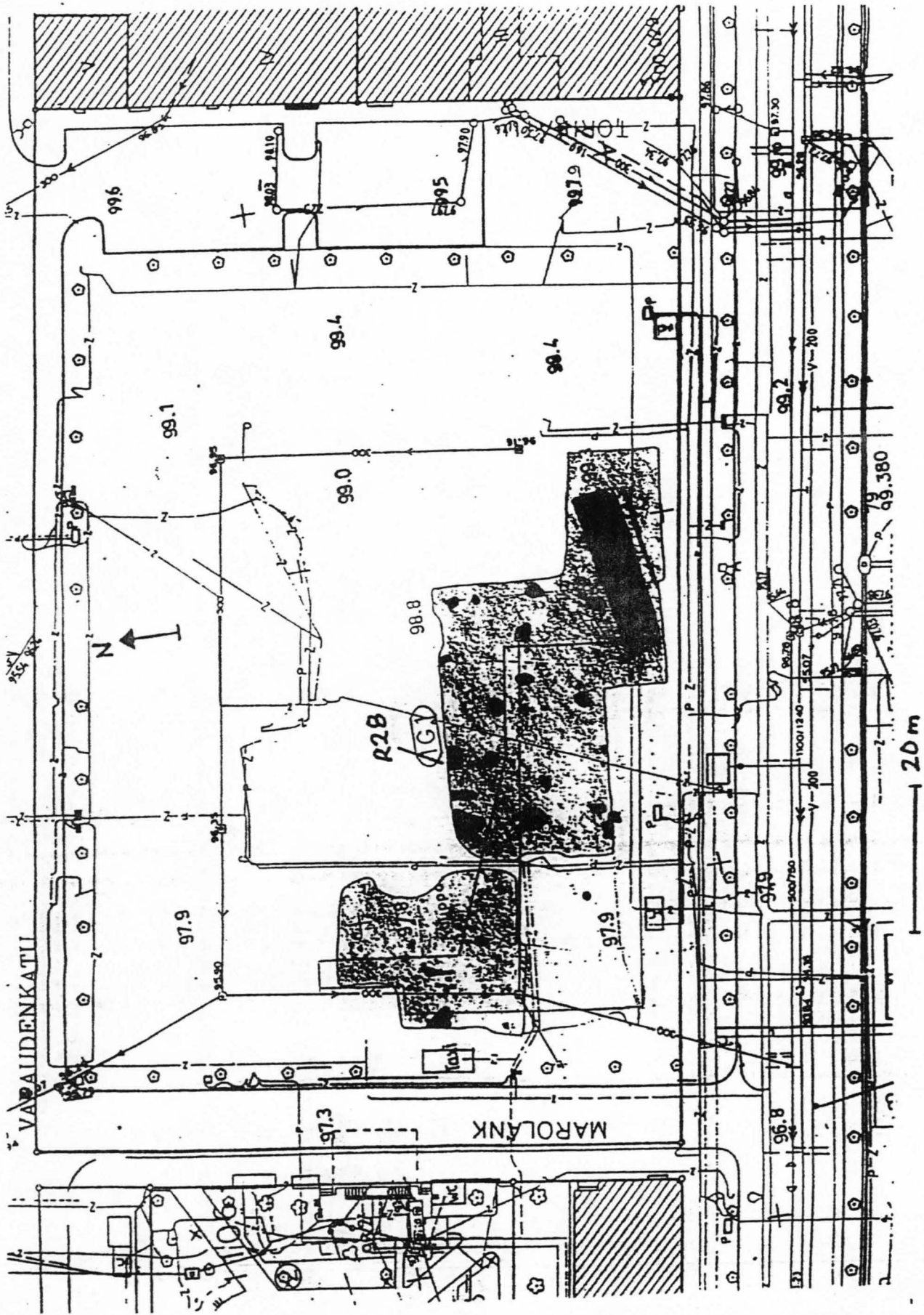
50 % probability (median) : 1587 cal AD

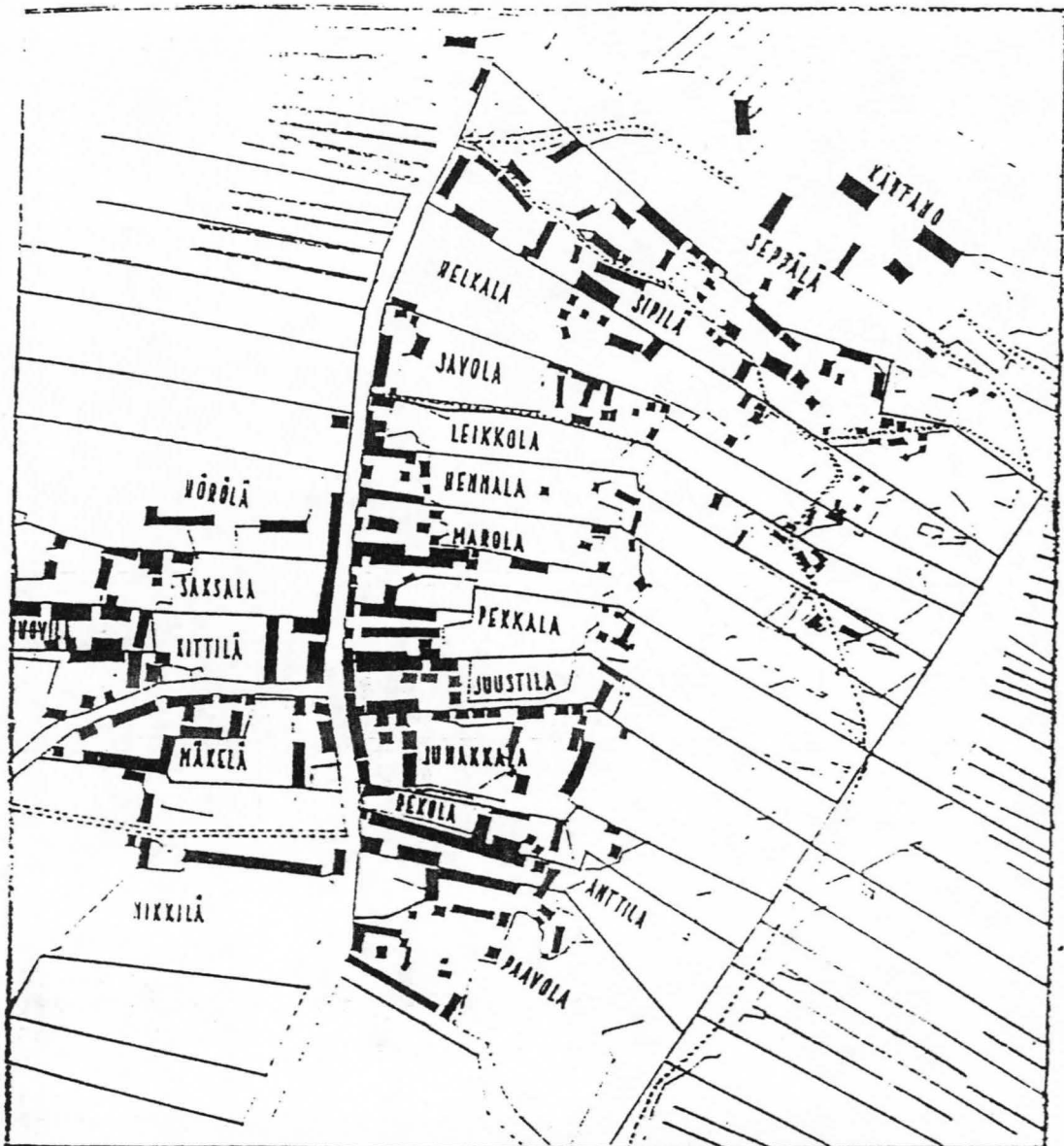
16 % probability : 1520 cal AD

84 % probability : 1667 cal AD

Kaivausalueet rakenteineen

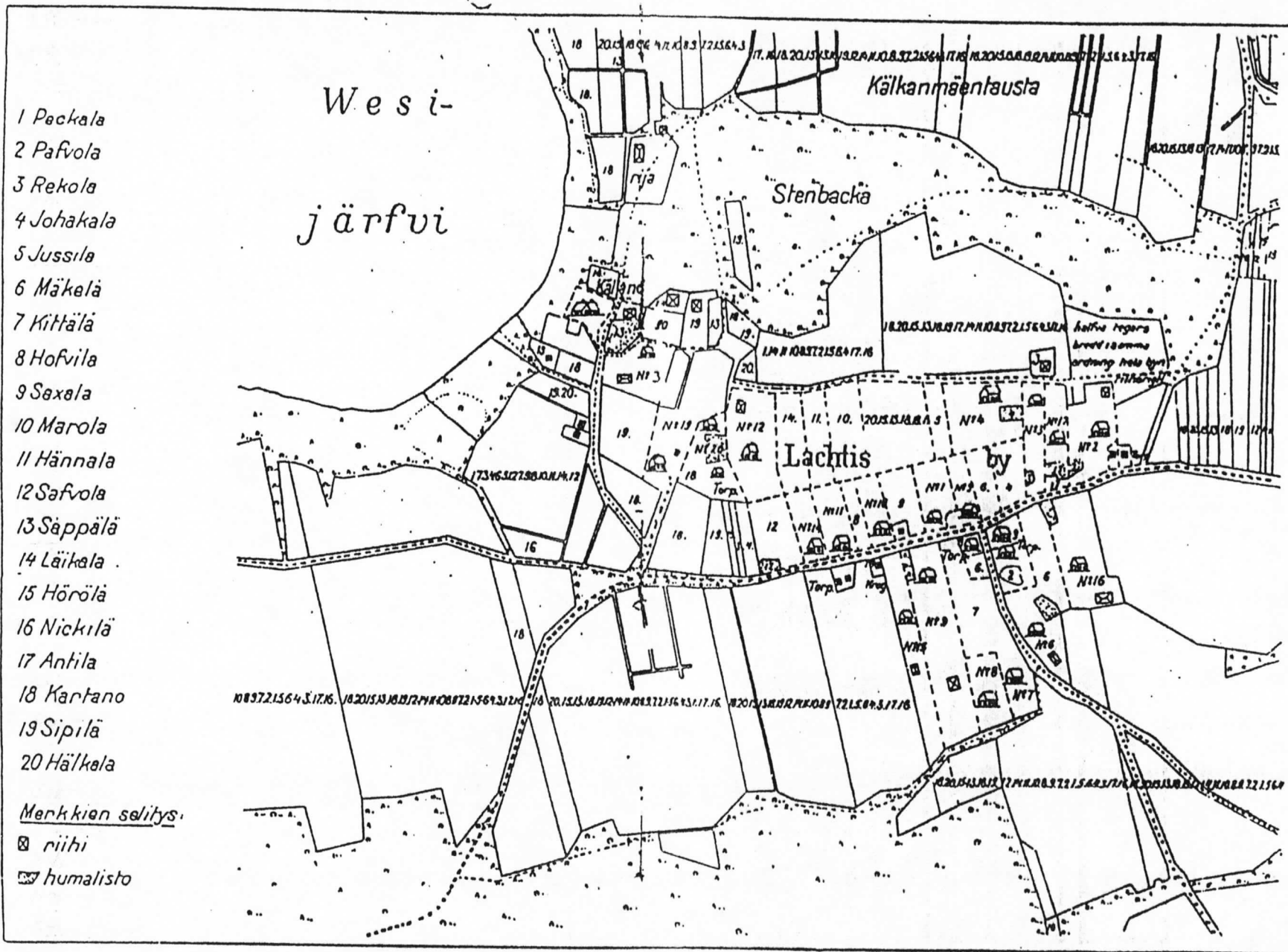

LAHDEN KYLÄN TONTTIKARTTA vuodelta 1870. Piirros on osa suuremmasta kartasta, jonka alkuperäiskappale on maataloushallituksessa ja jonka G. A. Järnström laati Lahden kaupunkihanketta varten. Kartasta nähdään, että vanhojen karttalojen tontit olivat kapeita ja epäsäännöllisiä. Rakennukset olivat valtaosaltaan ryhmitellyt Hämeenlinnan - Viipurin tien varteen nykyisen kauppatorin kohdalle. Kartassa tämä tie kulkee ylhäältä alas (lännestä itään). Simolaan johtava tie erkani päätiestä nykyisen Mariankadun kohdalla ja sikkalaan vievä tie suunnilleen Rautalienkadun paikalta. Tämä vanha raittikieli tuhoutui melkein kokonaan tulipalossa 19. 8. 1877.

MITTAKAAVA 1:2000

Lähde: Järvinen, O. 1965: 25.

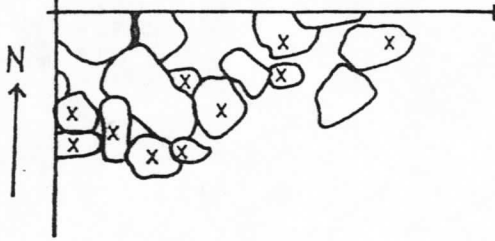
Lahden kylä, ote Niilo Westermarkin geometrisesta kartasta Lahden ja Järvenpään kylien pelloista ja niityistä, valmistettu vuosina 1750 ja 1752 tehtyjen mittausten mukaan

Lähde: Kuusi, S. 1980: 200-201.

LIITE 9. Rakennepiirroksat

R.1, 1:10, taso 2

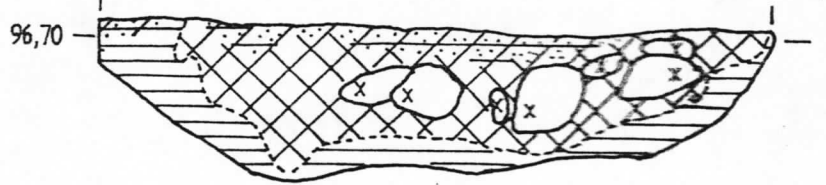
206/394

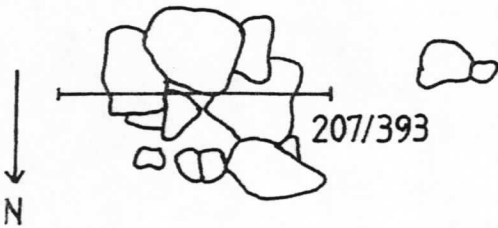
leikkaus

E 206/394,30

W 206/393,43

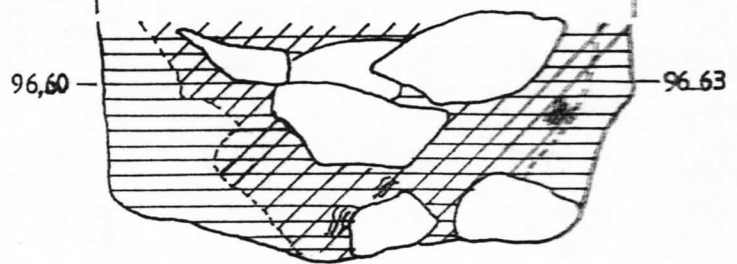
R. 2, 1:20, taso 2

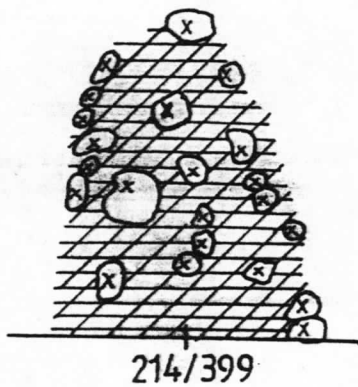
1:10, leikkaus

N 207,70/393,07

S 207/393,07

R.3, 1:20, taso 2

R. 4, 1:20, taso 2

+
218/398
96.77

96.85
96.66

+
218/400
96.81
96.73

96.81
96.69

+
216/398

96.71
96.68

96.79
96.66

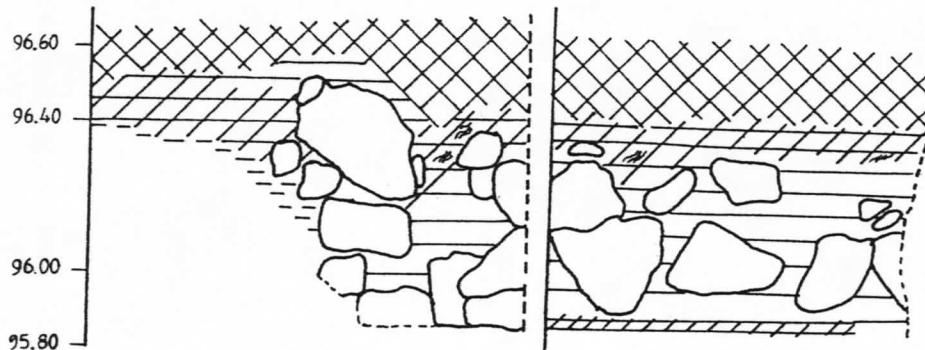
+
216/400

R. 5 (29), 1:20, leikkaus

N 219,60/394

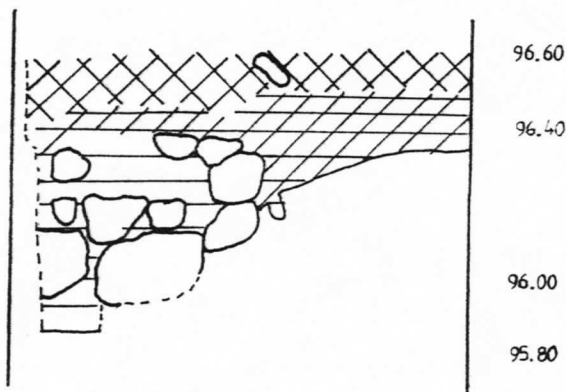
S/E 218,40/394

W/S 218,40/393

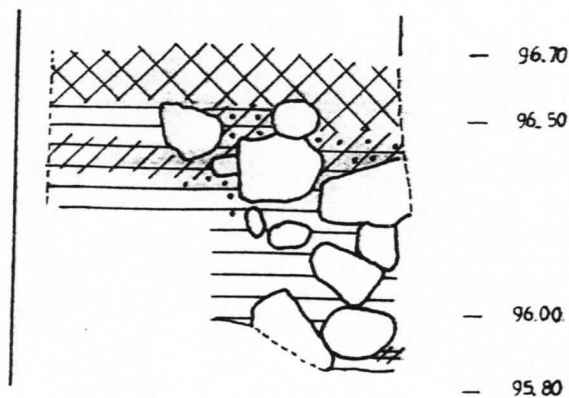
W/S 218,40/393

N 219,60/393

E 218,40/395

W 218,40/394

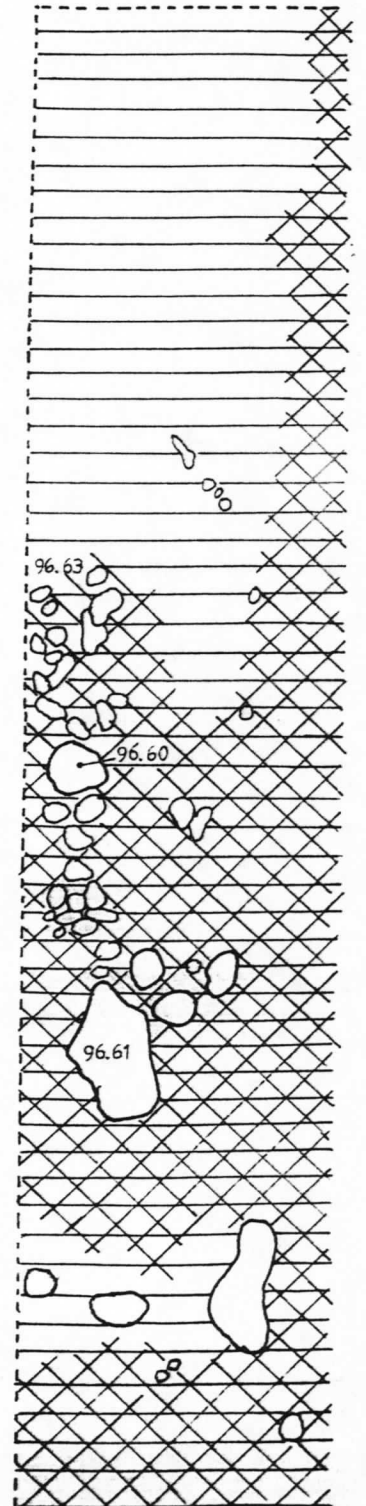
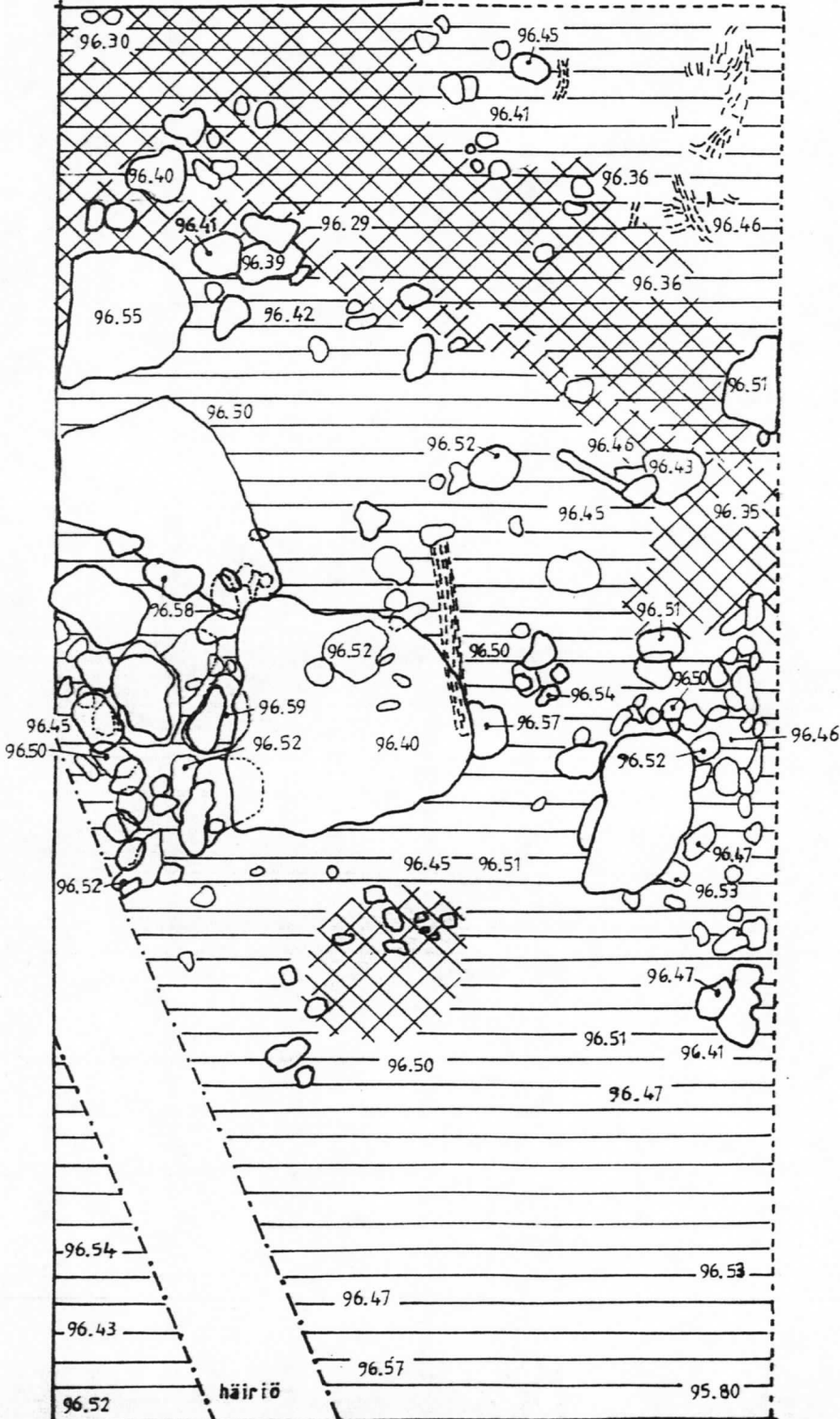
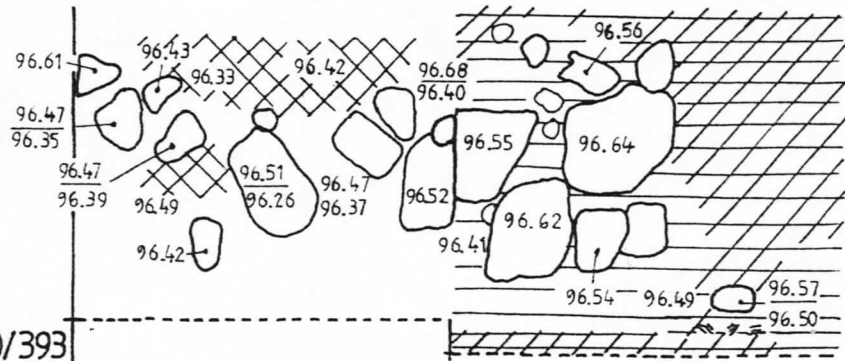
R. 5 (29),
1:20,
taso 1 ja 2

218,50/393

218,40/394

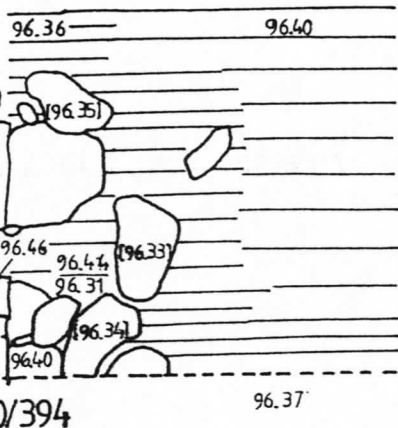
218/392

214/392

214/394

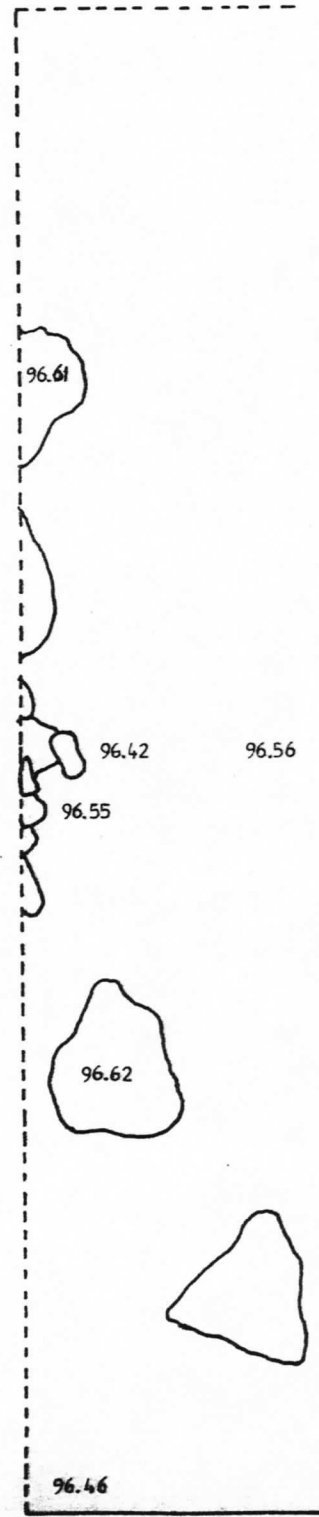
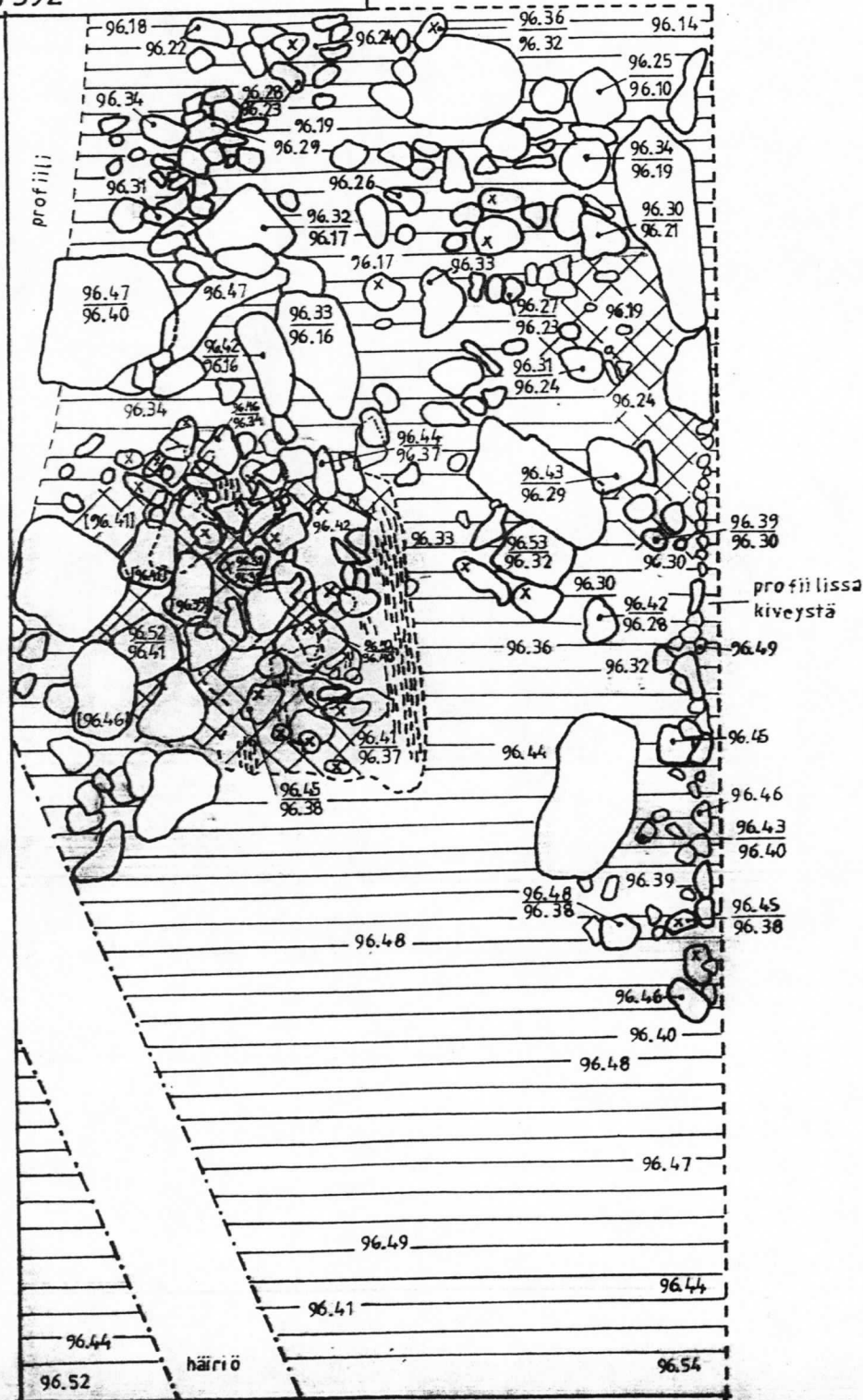
R. 5 (29),
1:20,
taso 3 ja 4

218,50/393

218,40/394

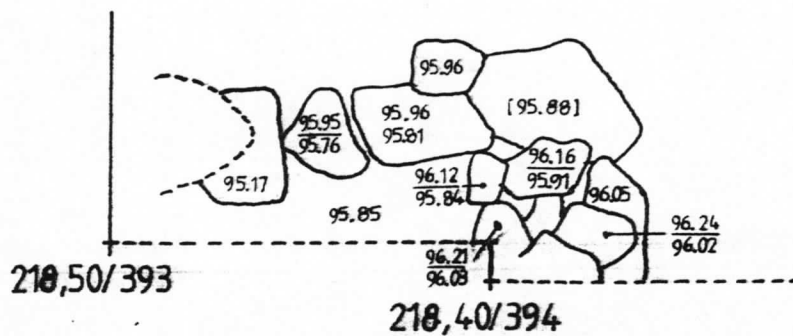
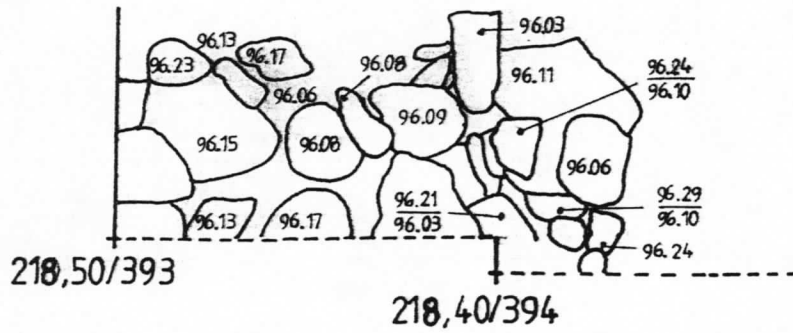
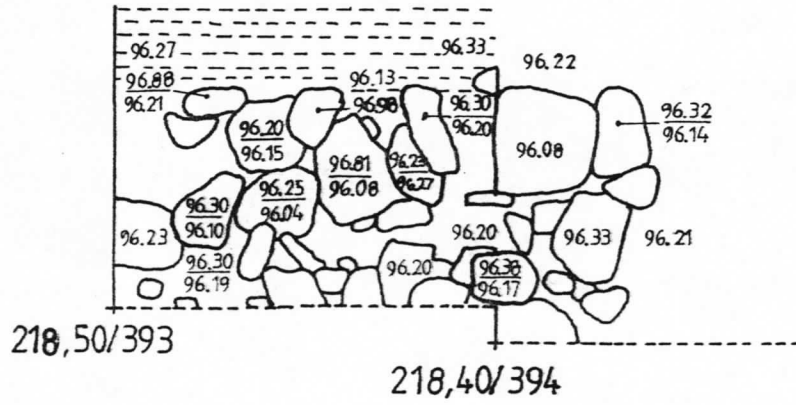
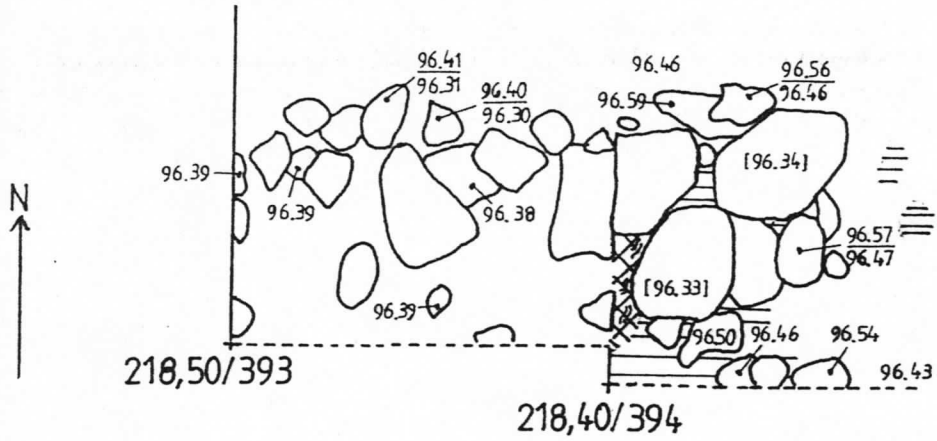
218/392

214/392

214/394

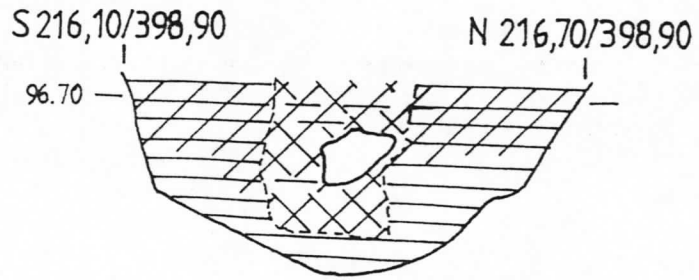
R. 5(29), 1:20, taso 2/3, 4, 5 ja 6

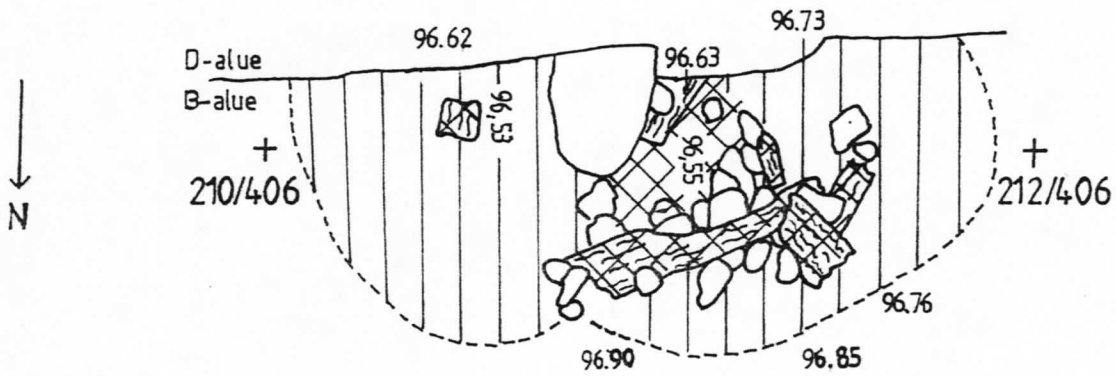
R. 6, 1:20, taso 2

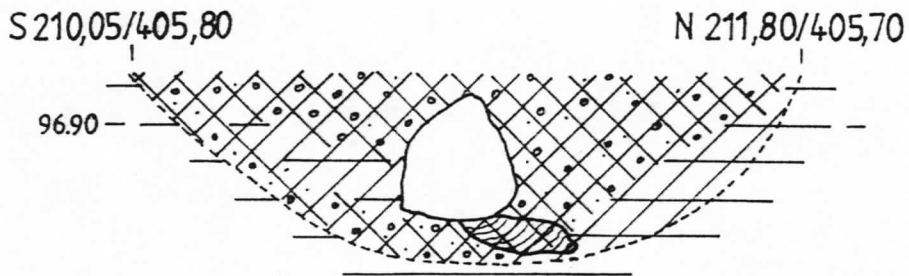
R. 8, 1:10, leikkaus

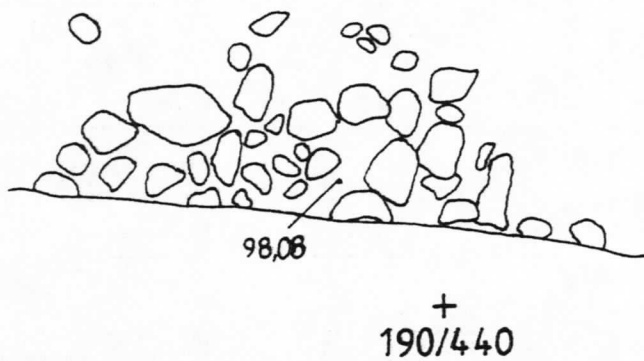
R. 9, 1:20, taso

R. 9, 1:20, leikkaus

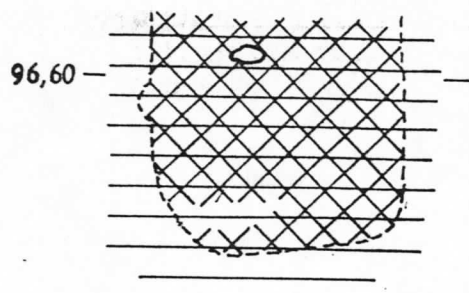
R. 16, 1:20, taso

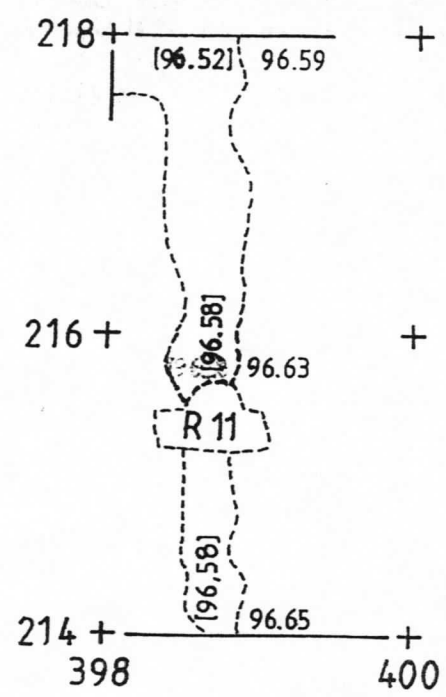
R. 17, 1:20, taso

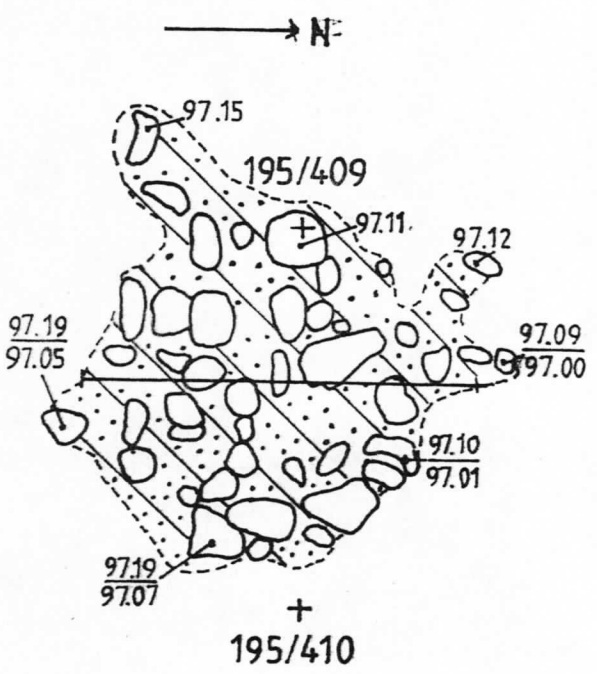
R.11, 1:10, leikkaus

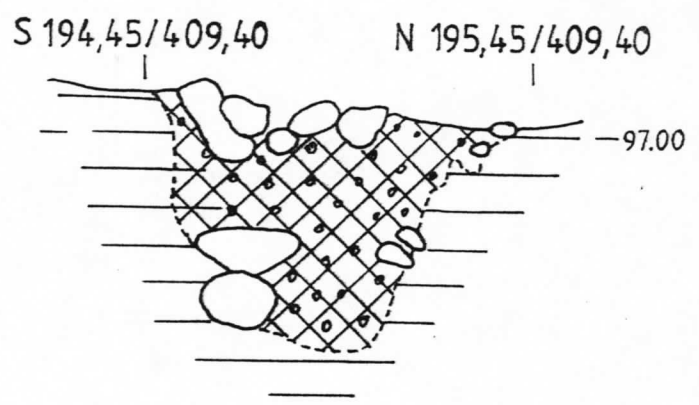
R.14, 1:50, taso

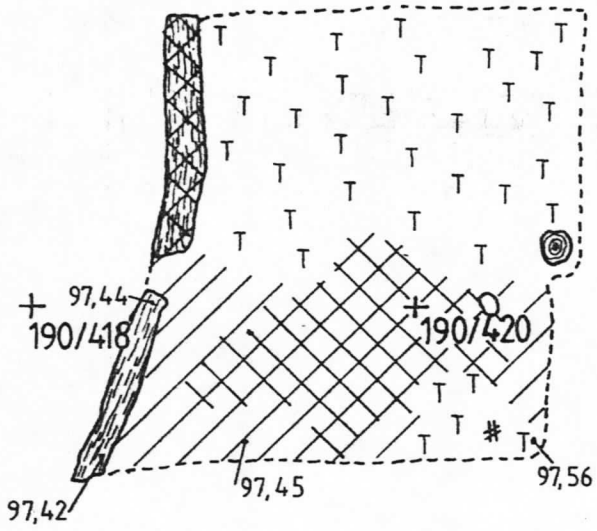
R.15, 1:20, taso

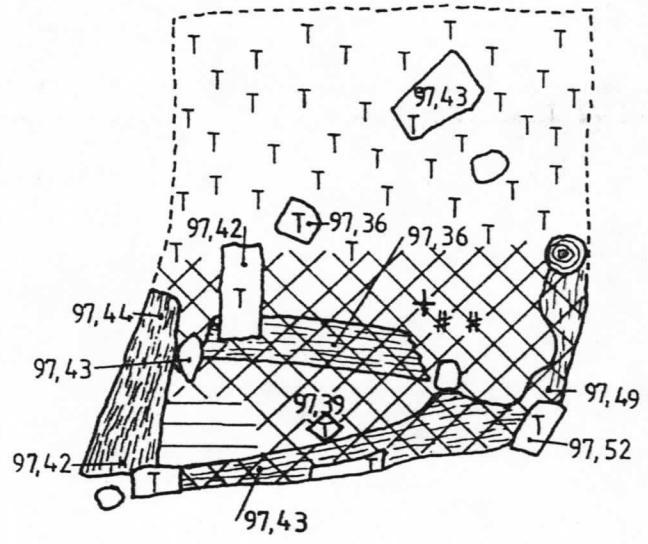
leikkaus

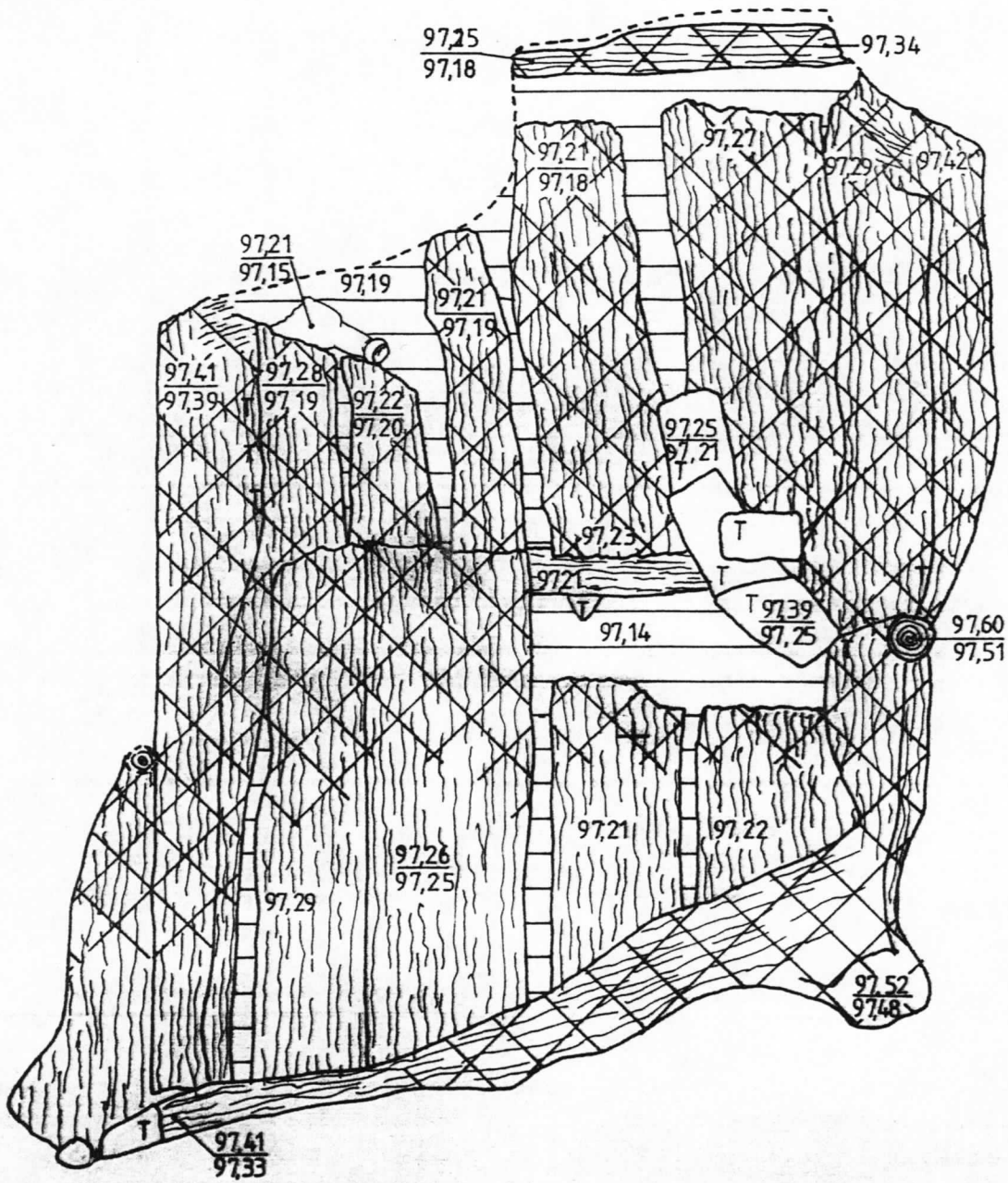
Rak. 12, taso I, 1:20

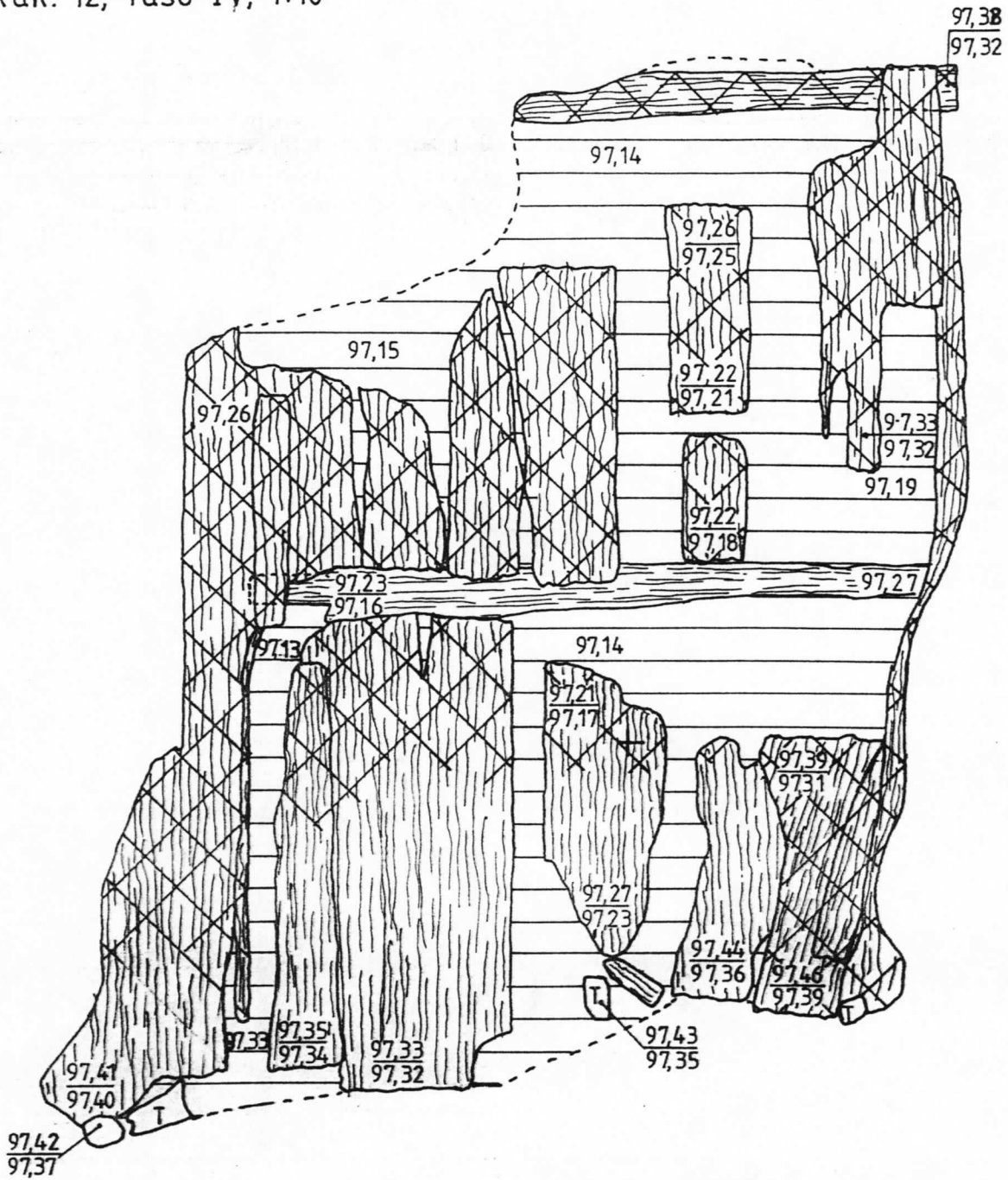
Rak. 12, taso II, 1:20

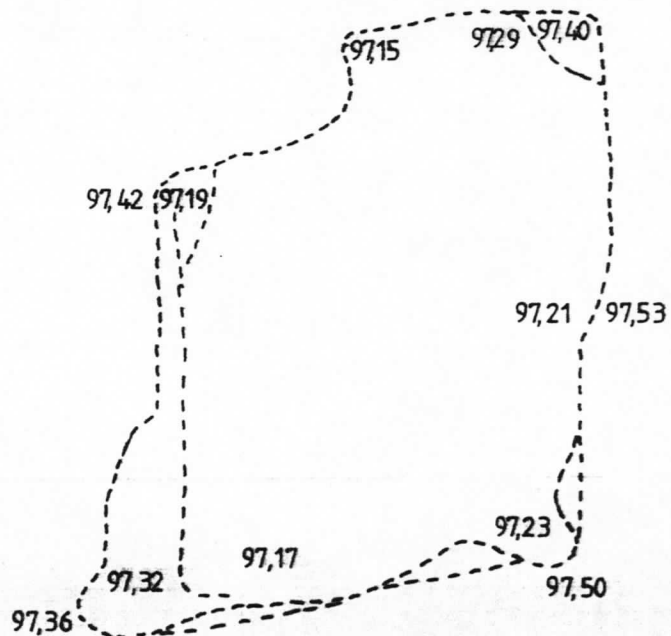
Rak. 12, III taso, 1:10

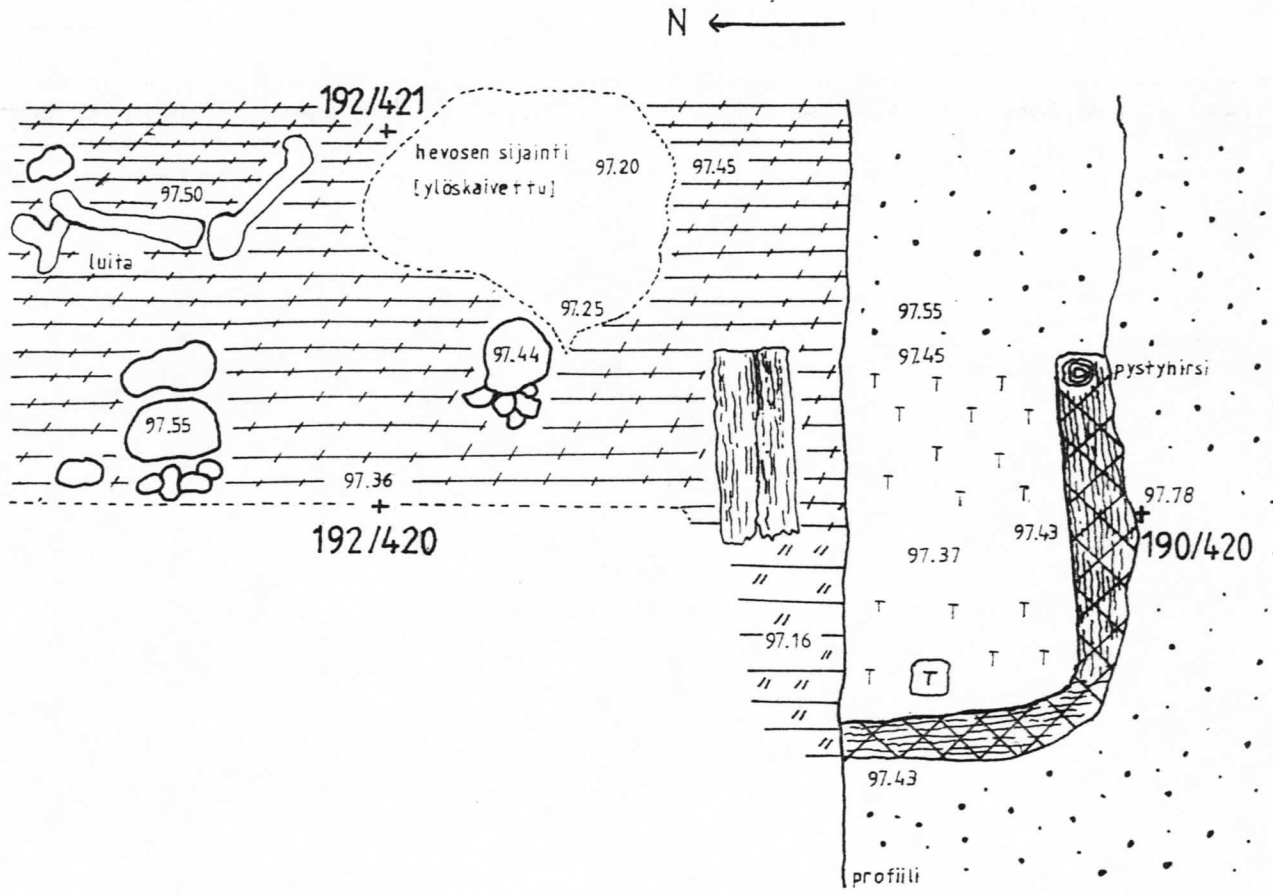
Rak. 12, taso IV, 1:10

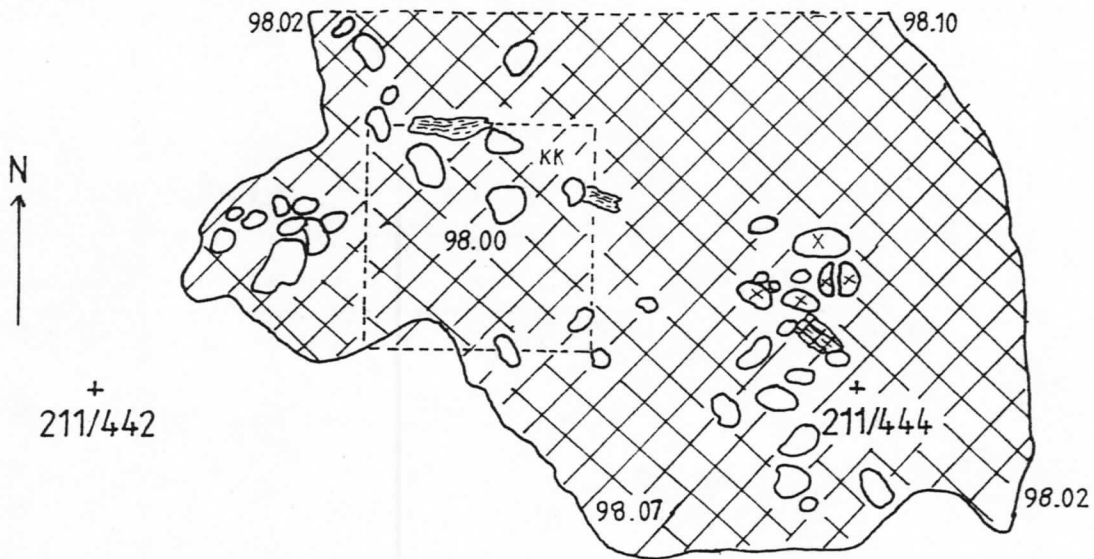
Rak. 12, pohjavaaitusluvu, 1:20

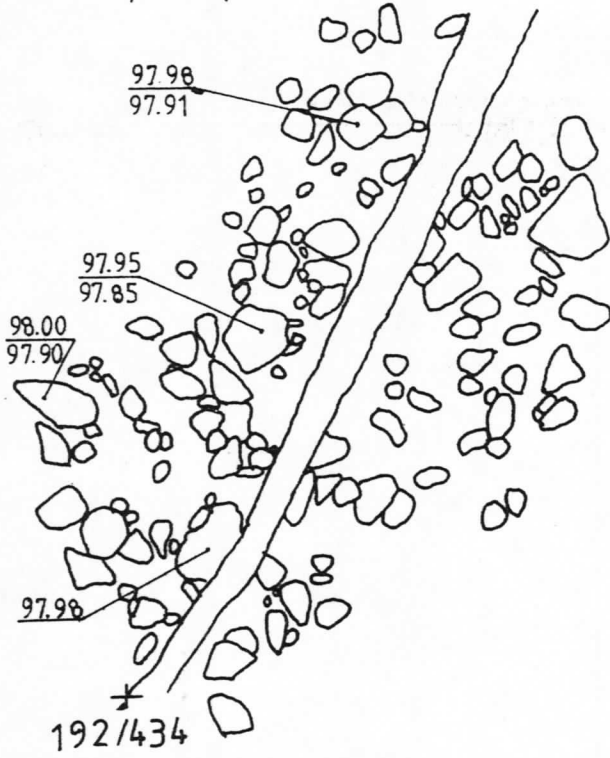
R. 12 & 23, 1:20, taso

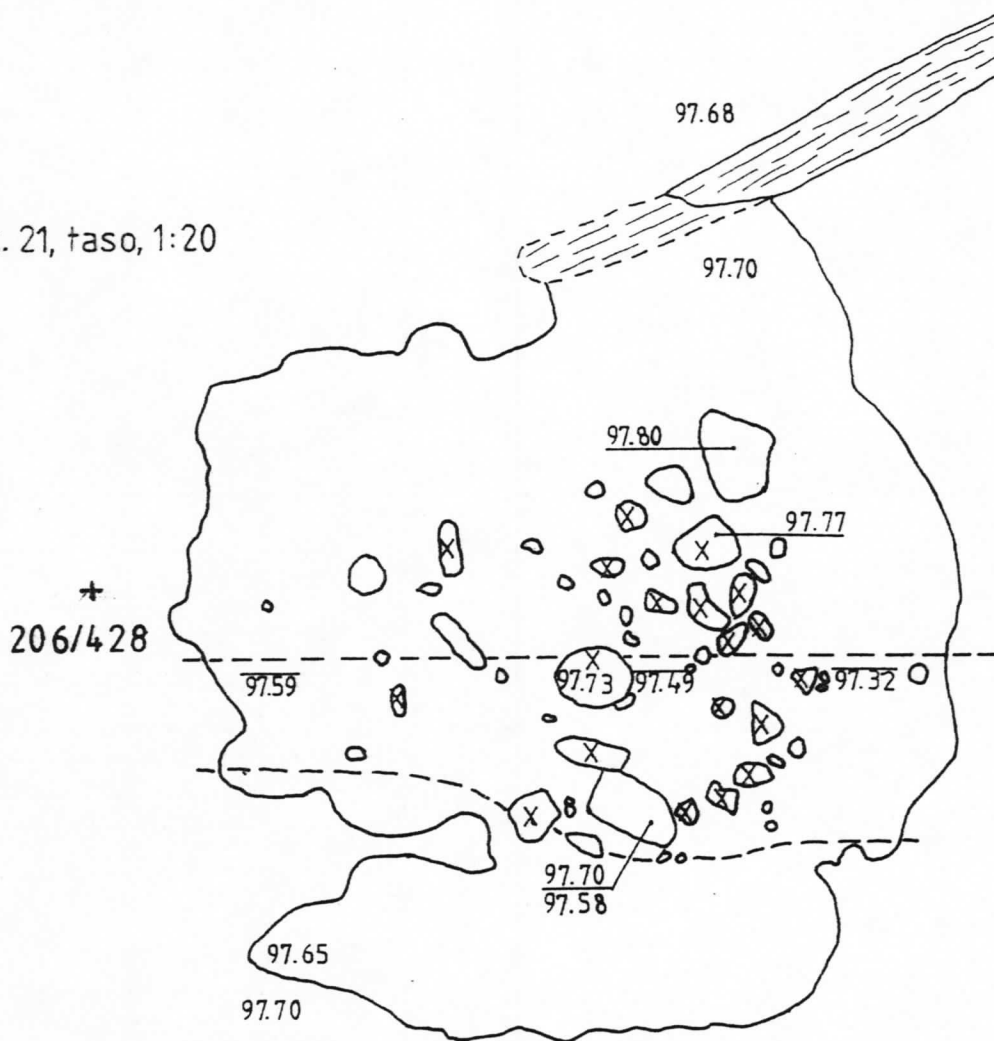
R. 25, 1:20, taso

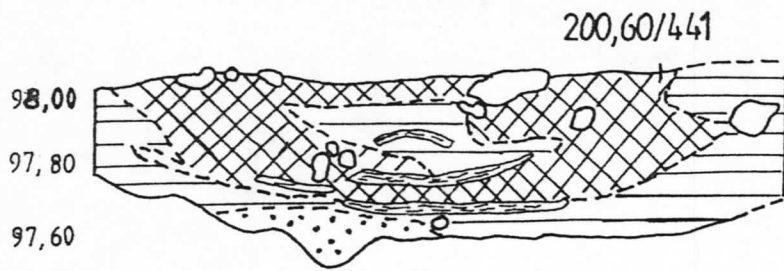
Rak. 18, taso, 1:20

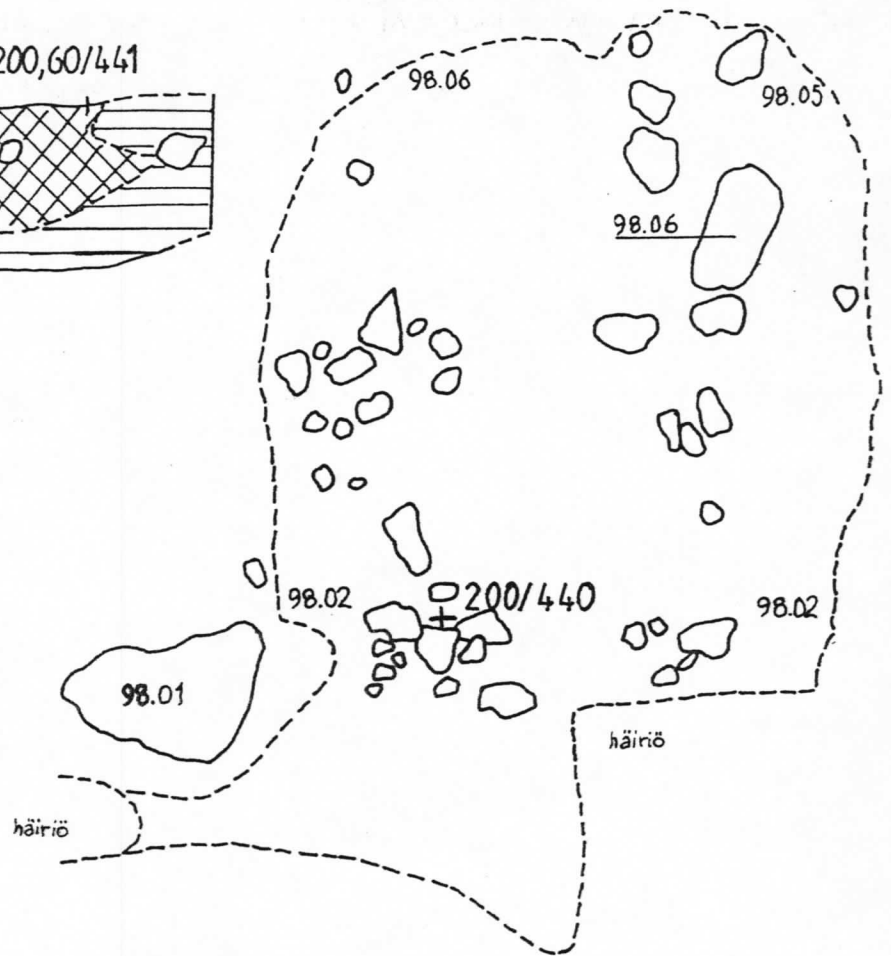
Rak. 21, taso, 1:20

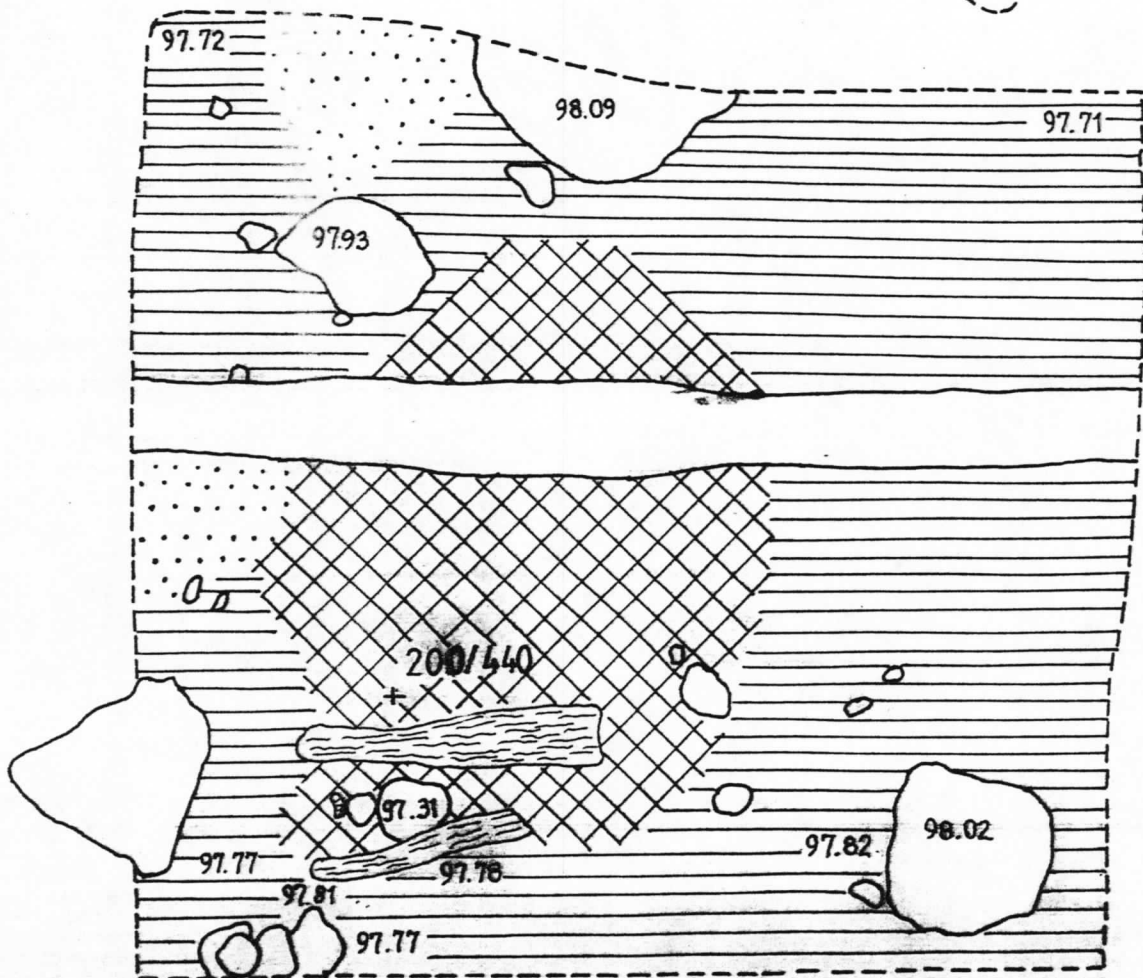
R. 19, leikkaus, 1:20

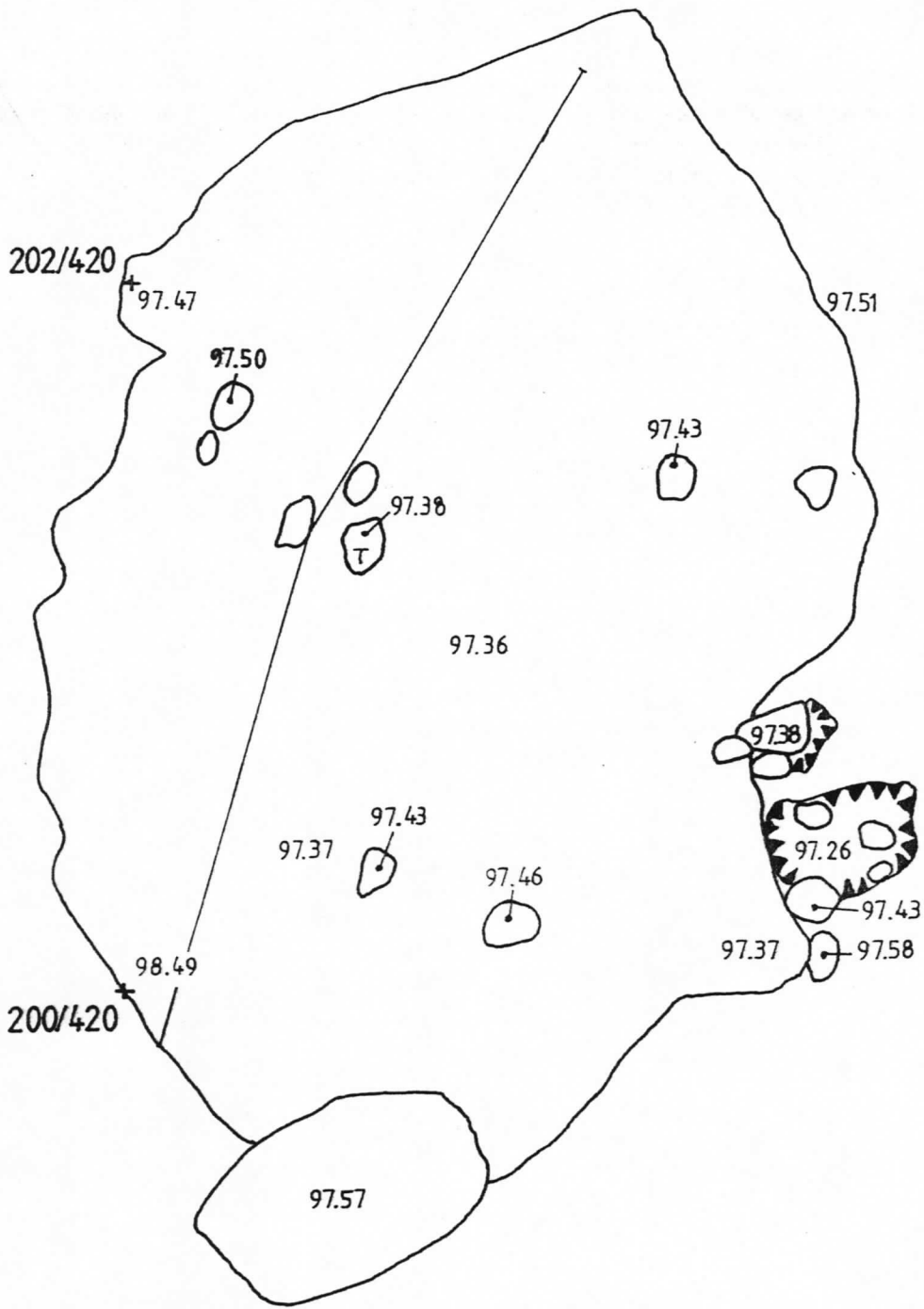
R. 19, taso 1, 1:20

R. 19, taso 2, 1:20

R. 22, 1:20, faso

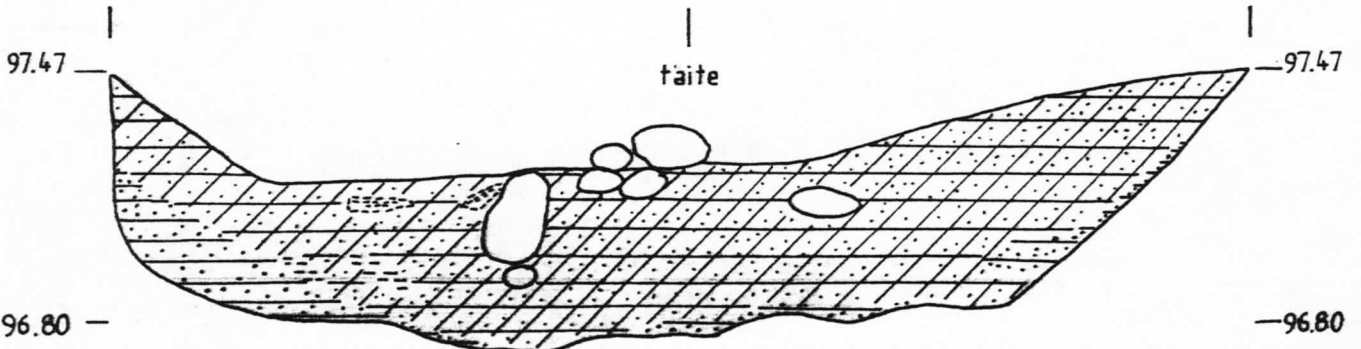

1:20, leikkaus

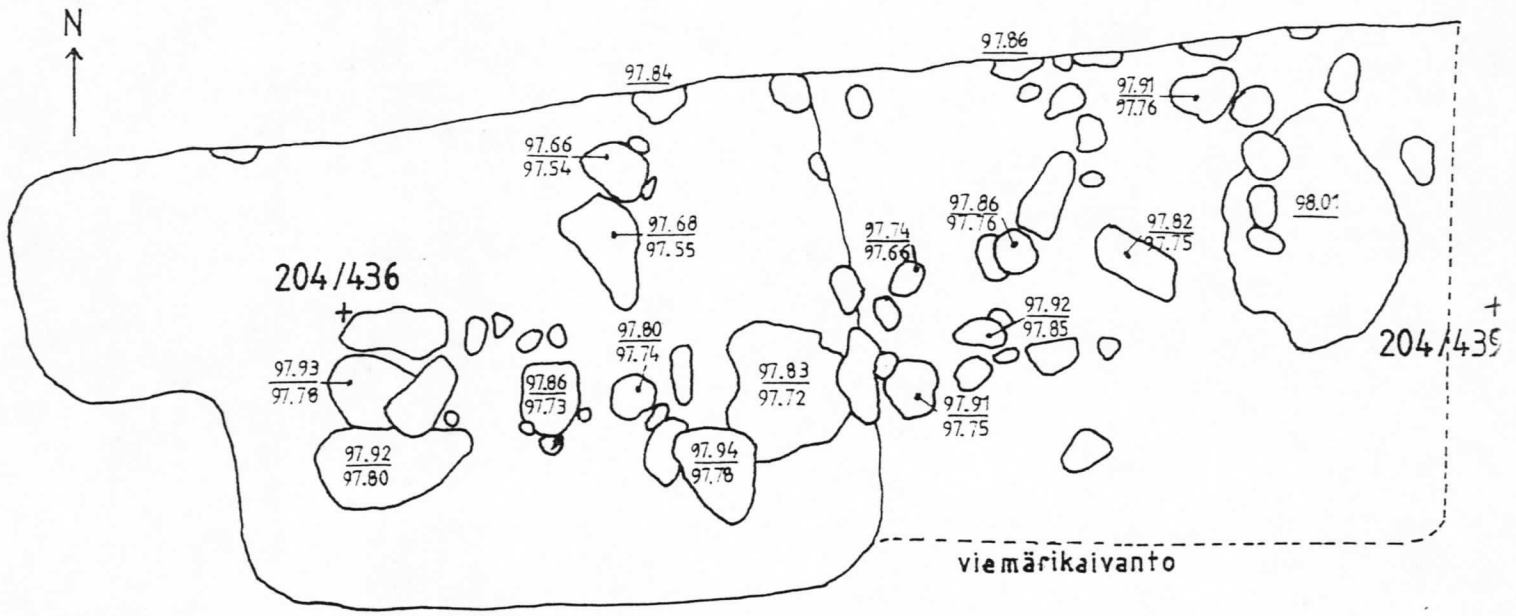
NNE 202,59/421,25

201,30/420,47

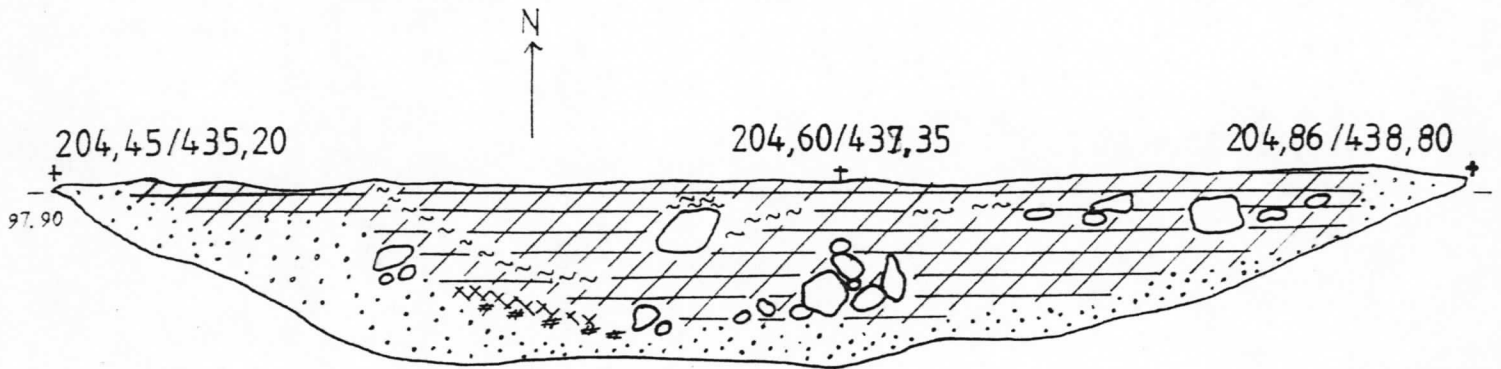
SSW 199,85/420,12

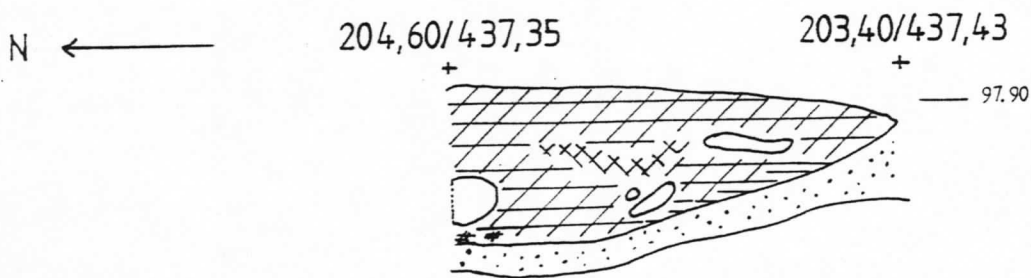
R. 23, 1:20, taso

1:20, leikkaus, etelästä

1:20, leikkaus, lännestä

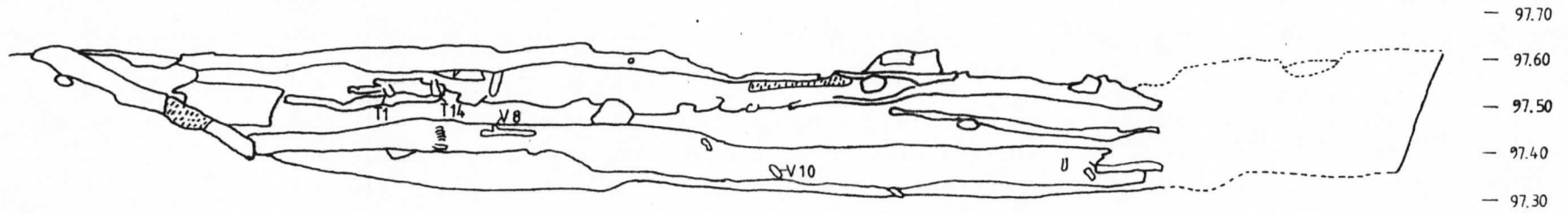

R. 28, 1:10, leikkaus

E 210/431
+

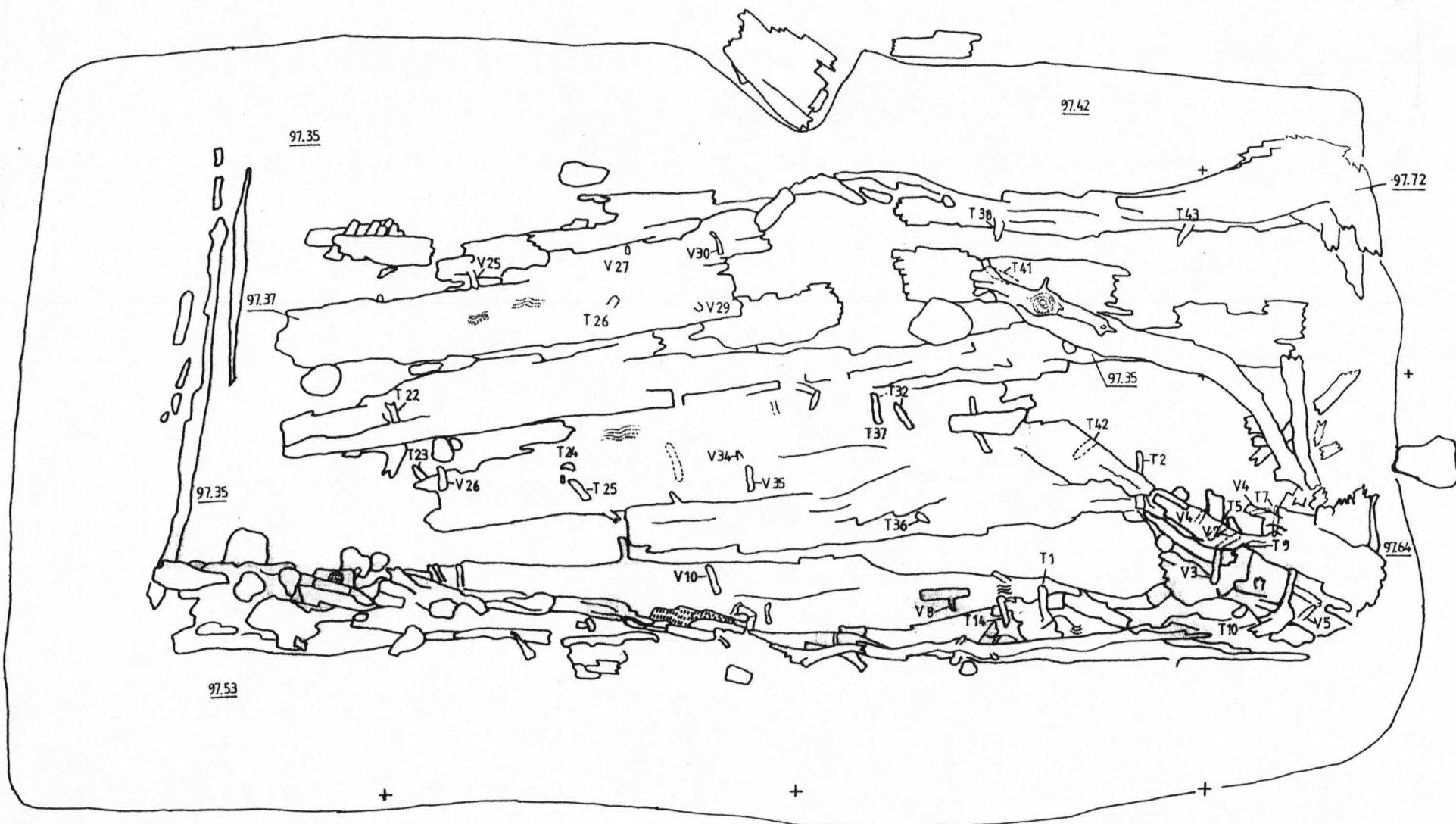
210/430
+

W 210/429
+

212/429

+

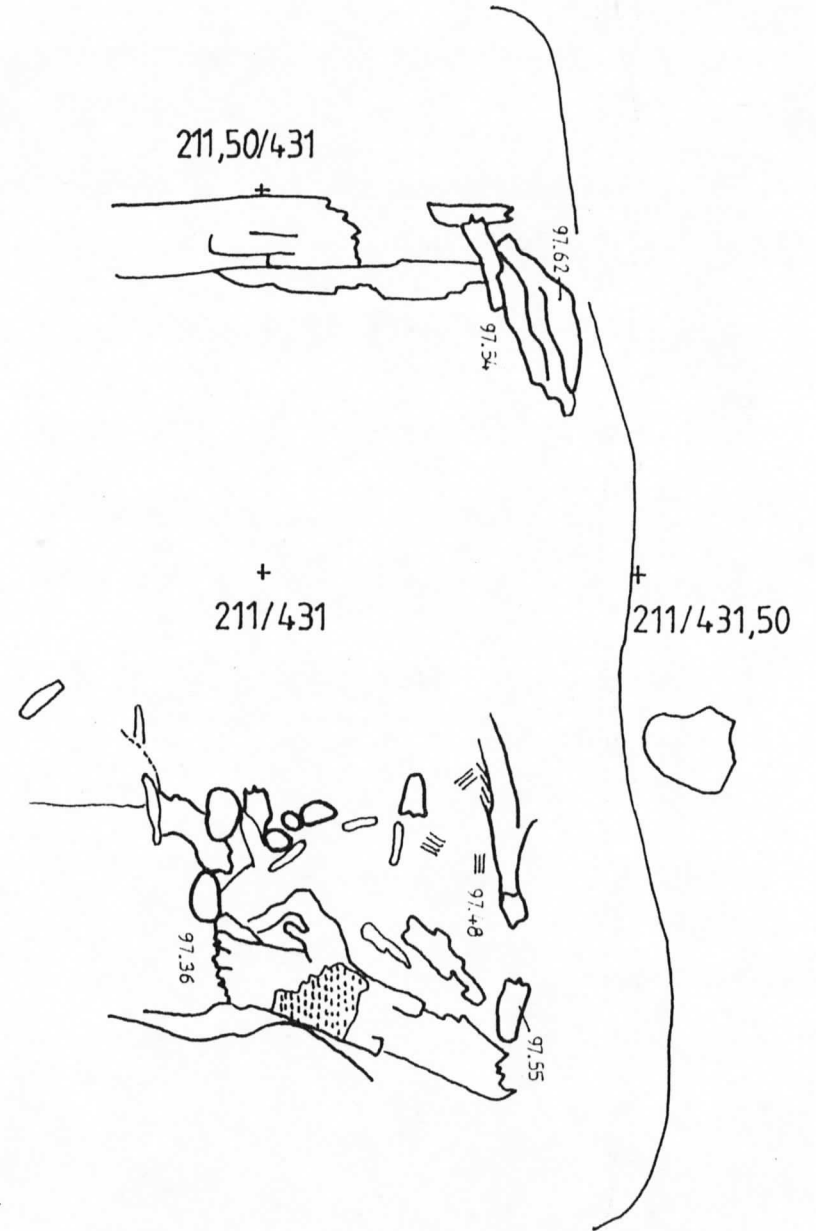
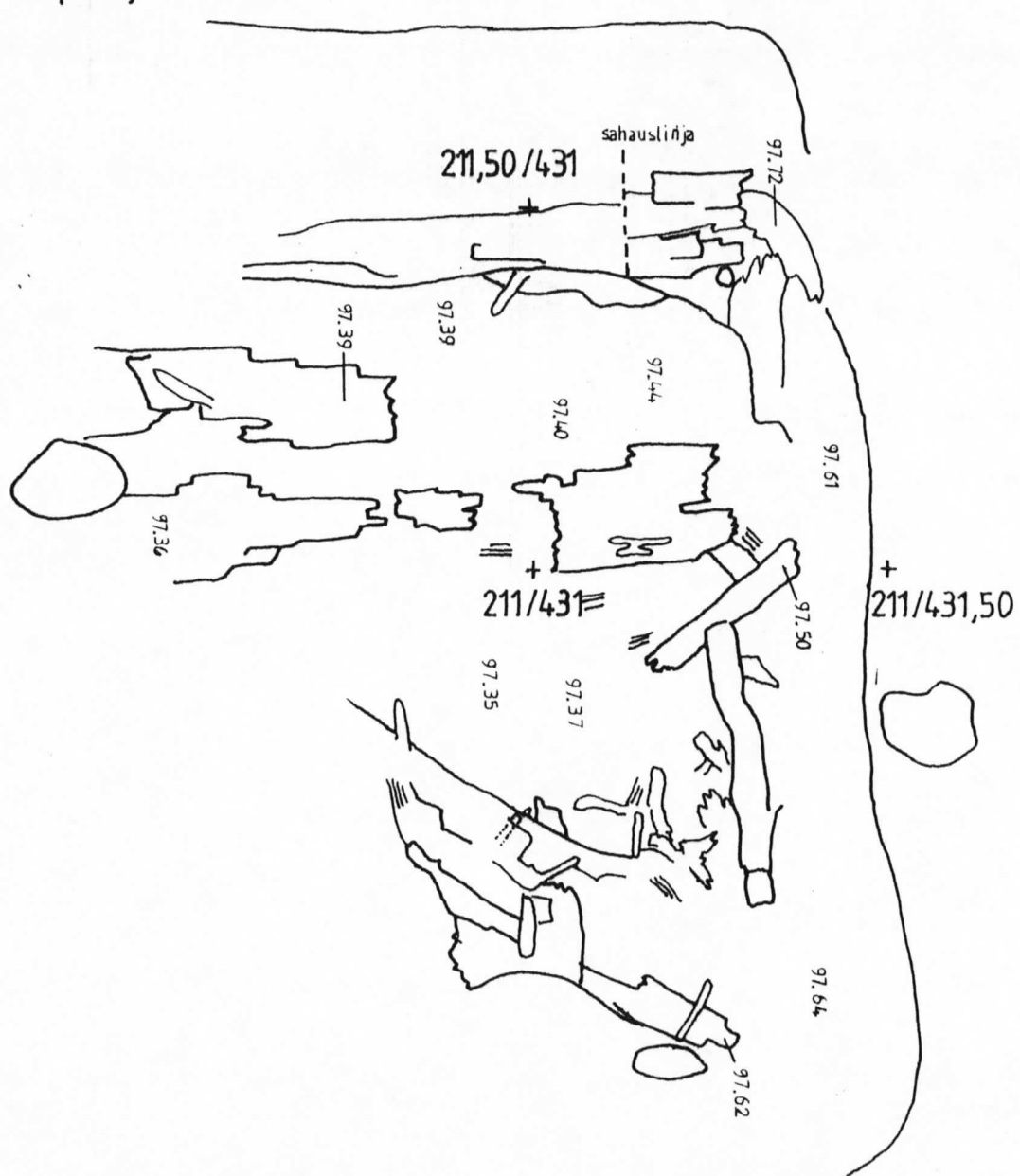

210/429

210/430

210/431

R. 28, 1:10
Itäpääty osittain

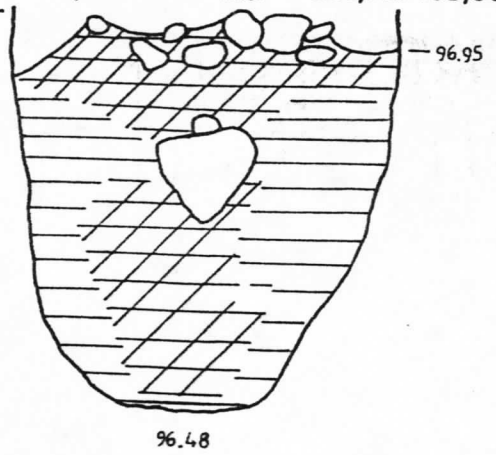
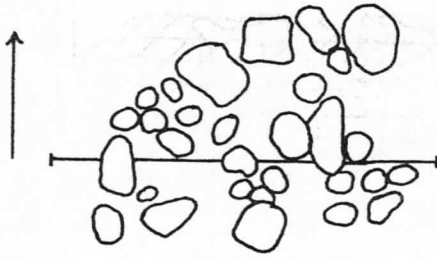

R.31,1:10, taso

leikkaus

W 218,78/465,07

97.01 E 218,73/405,60

218,50/405

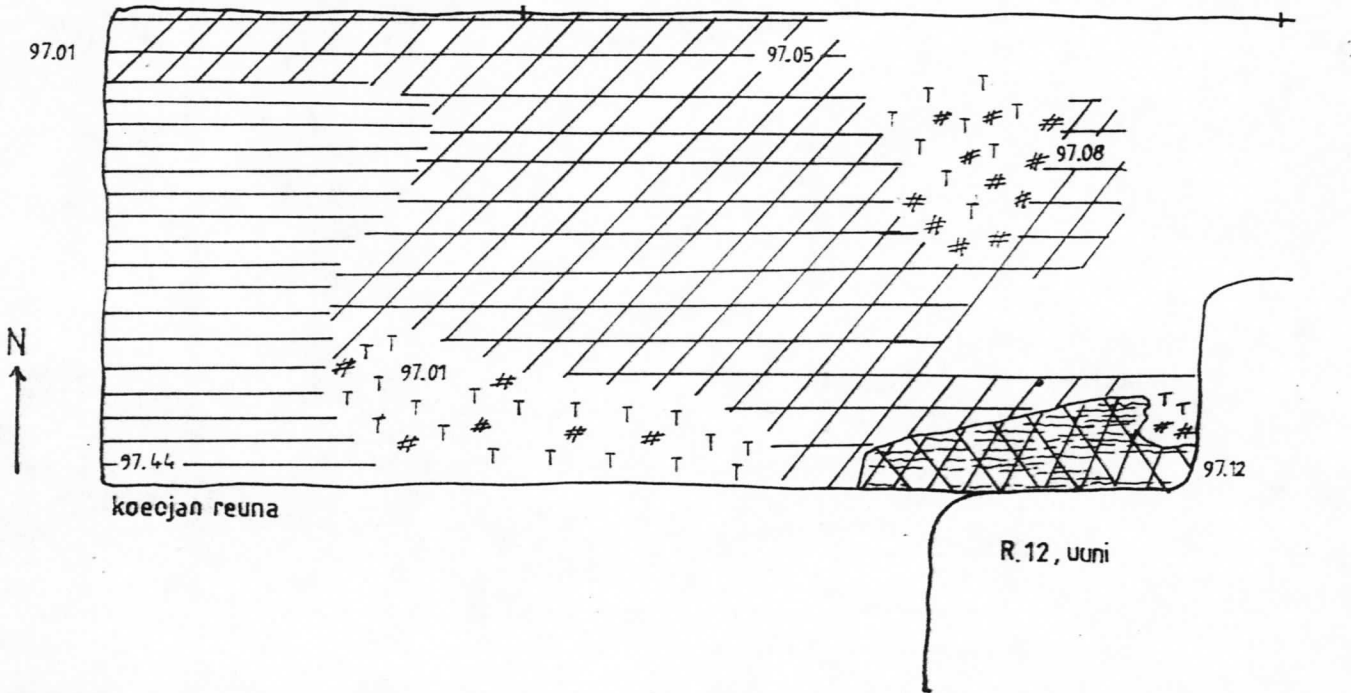
218,50/405,50

R. 32,1:20, taso

192/418

koecjan reuna

192/420

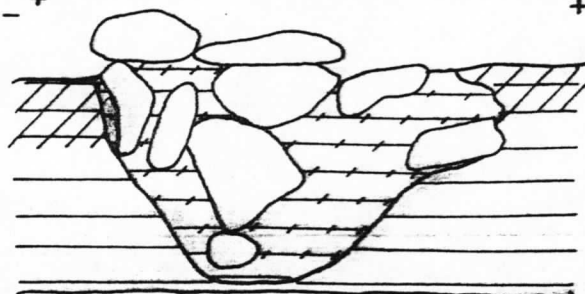
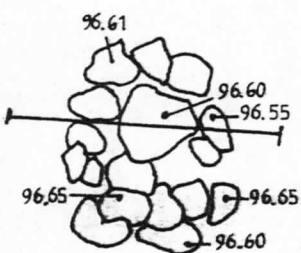
R. 33,1:20, taso

R. 33,1:10, leikkaus

220/395

W 219,48/394,80

E 219,45/395,52

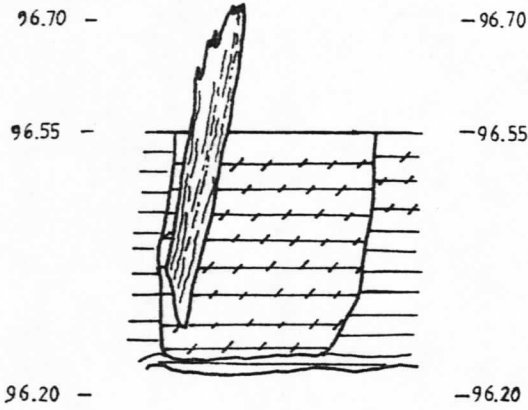

219/395

219/396

R. 34, 1:10, leikkaus

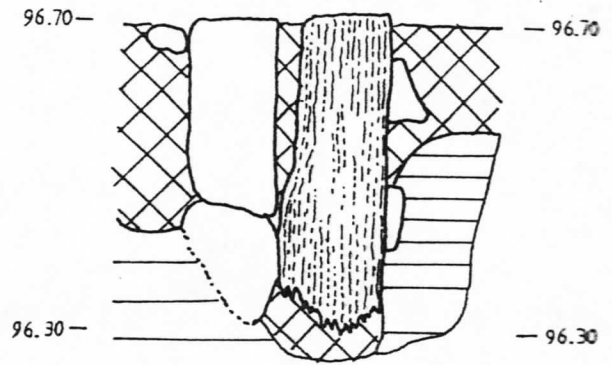
S 218,80/395,25 N 219,13/395,25

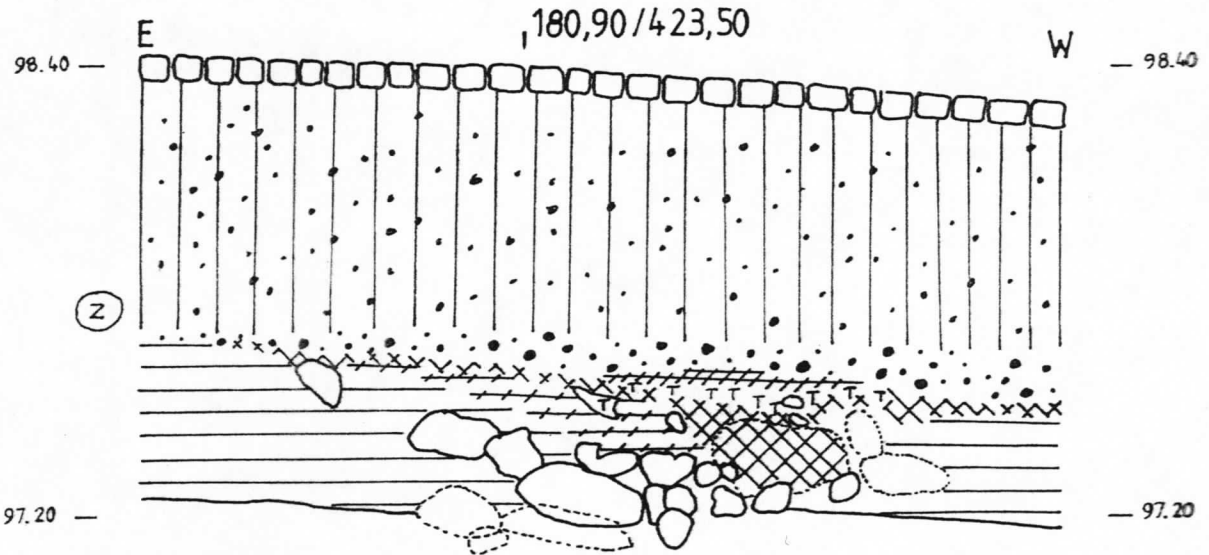
R. 35, 1:10, leikkaus

E 218,30/395,30

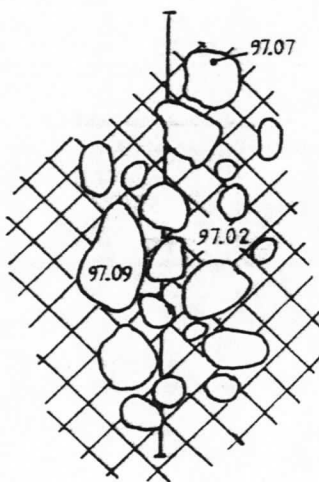
W 218,30/394,80

R. 36, 1:20, leikkaus

R. 38, 1:10, taso

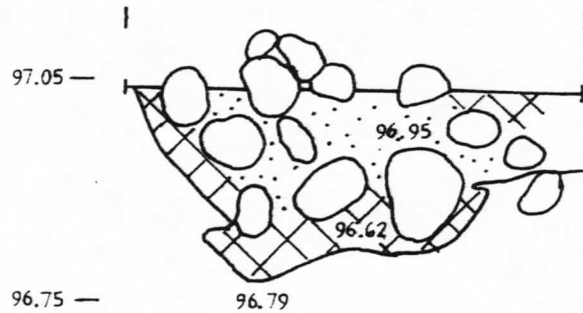

218/409
+

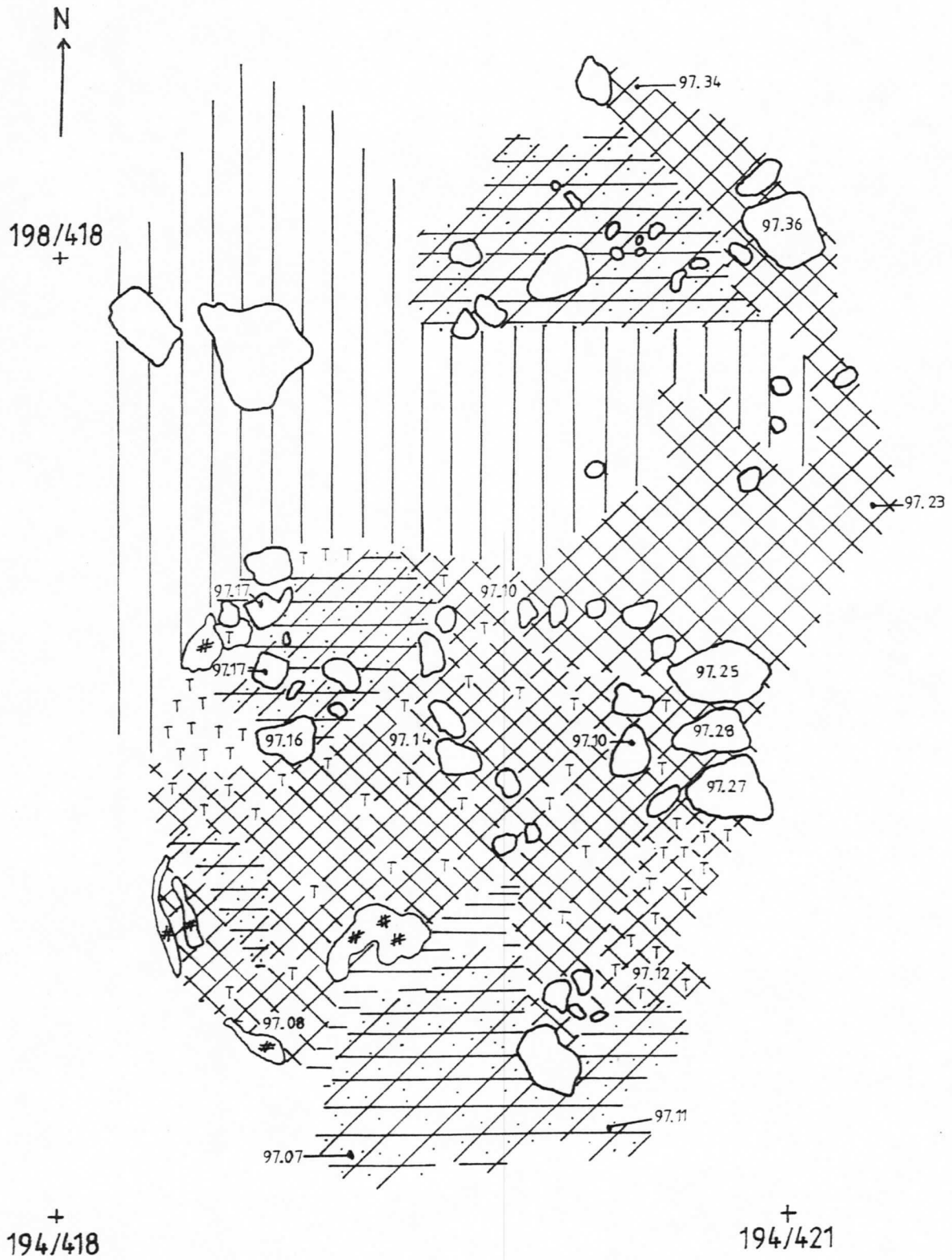
leikkaus

S 218,20/408,93

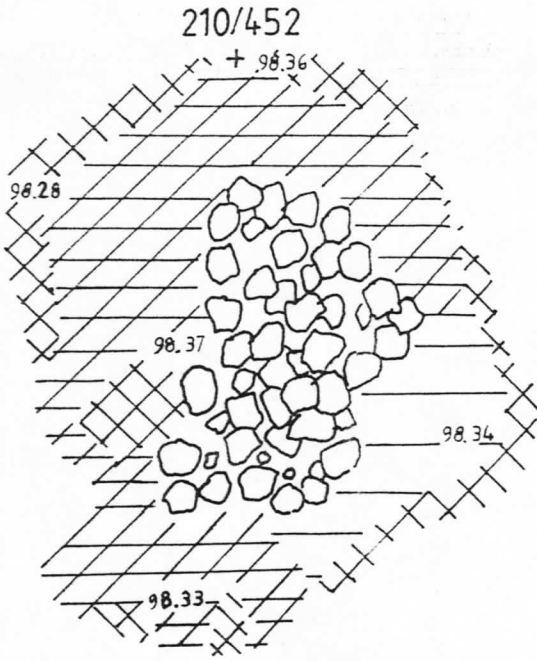
N 218,80/408,93

R. 37, 1:25, faso

R. 39, 1:20, taso

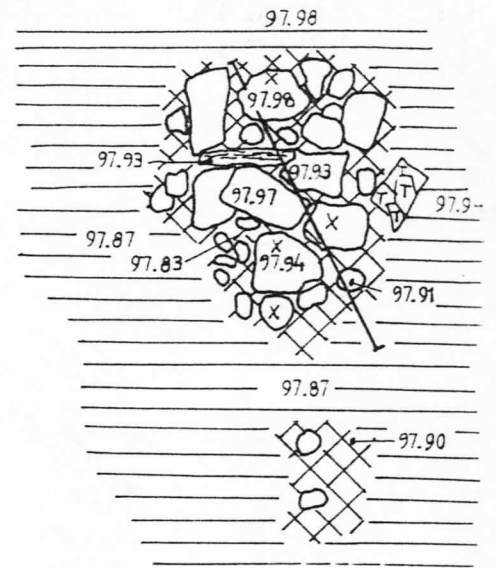
210/452
+

R. 45, 1:20, taso

186/440
+

185/440
+

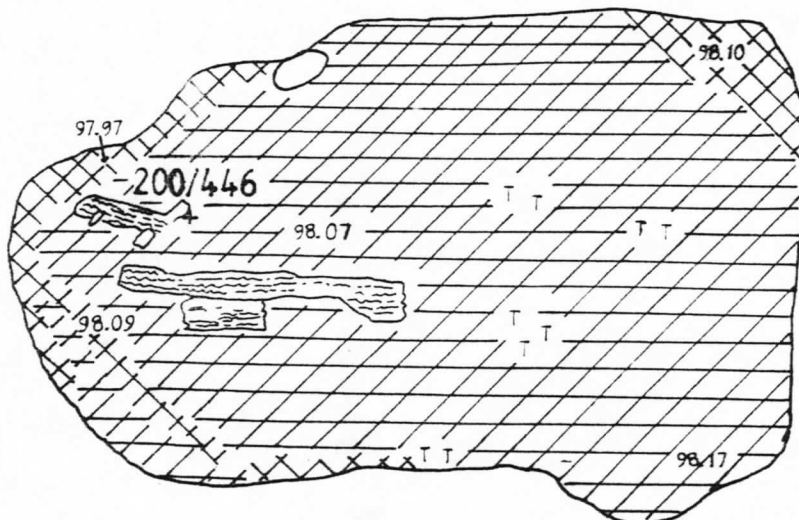
leikkaus

NW 186/441
+

SE 185,25/441,40
+

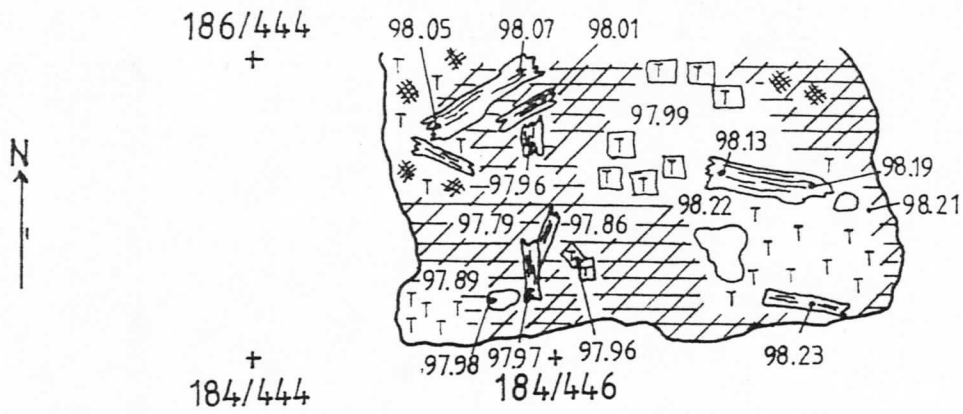

R. 42, 1:20, taso

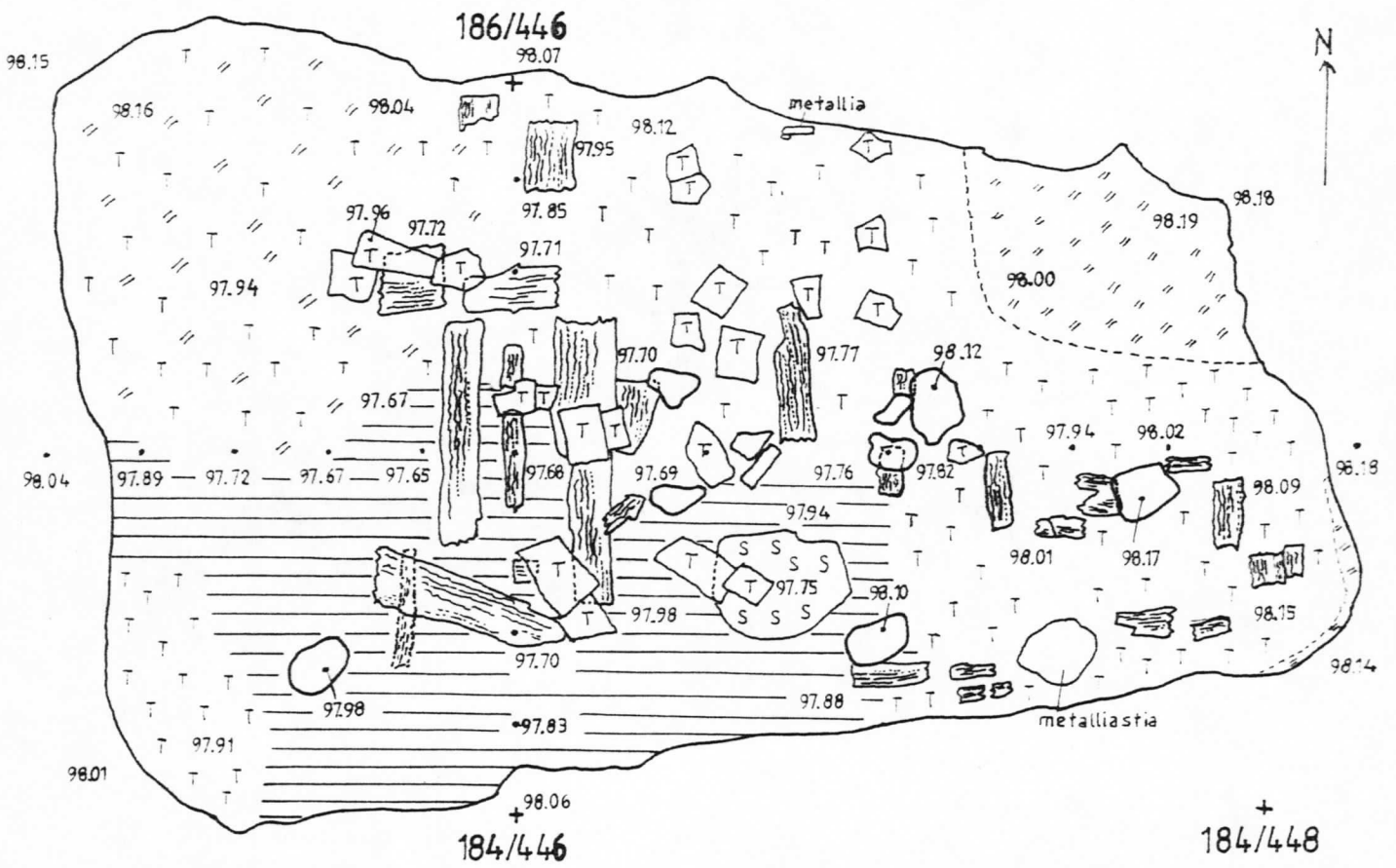

200/448
+

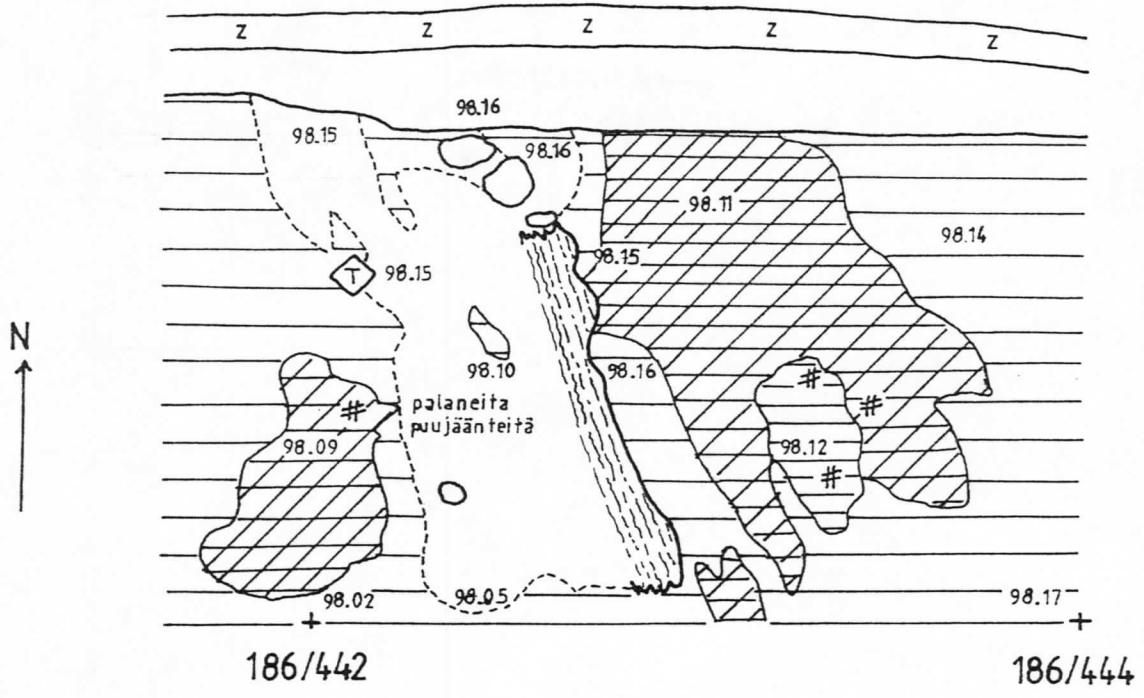
R. 44, 1:50, taso 1

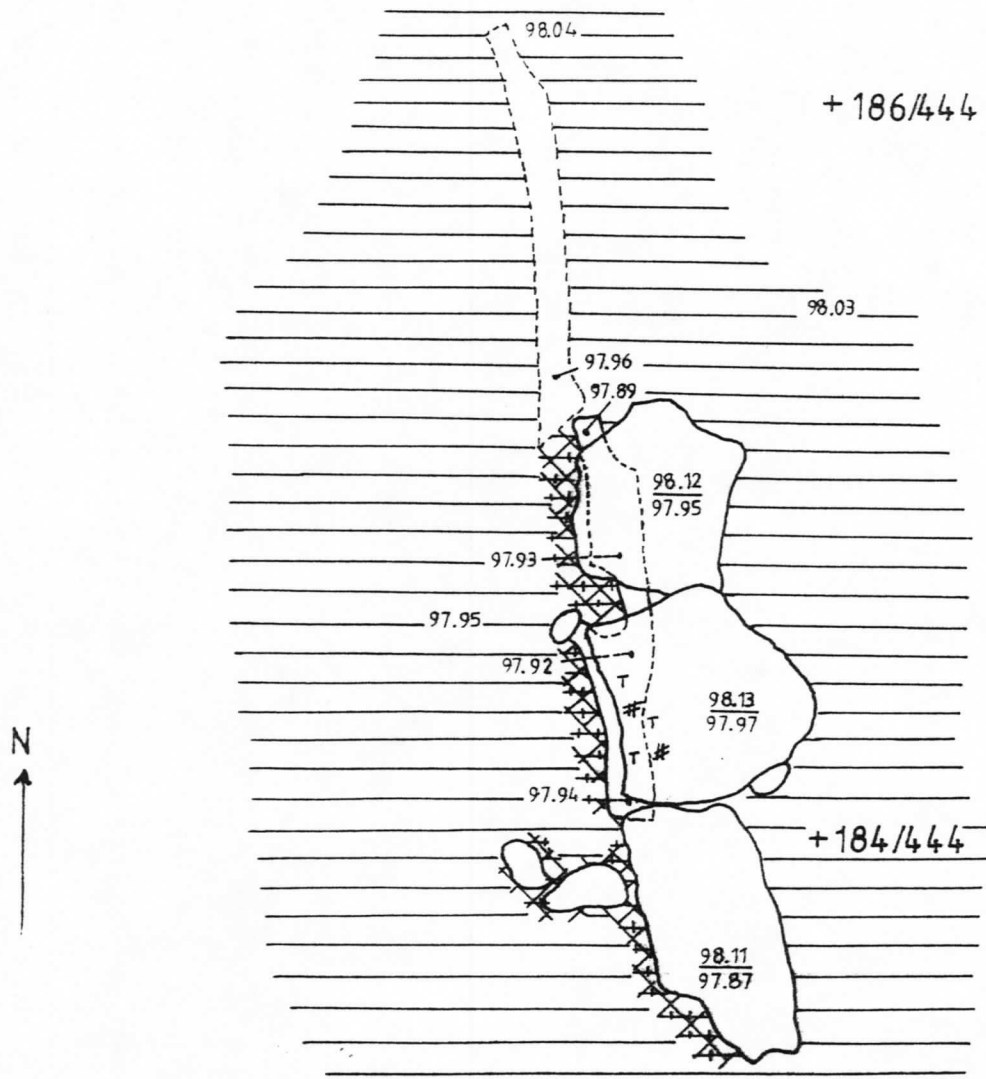
1:20, taso 2,3

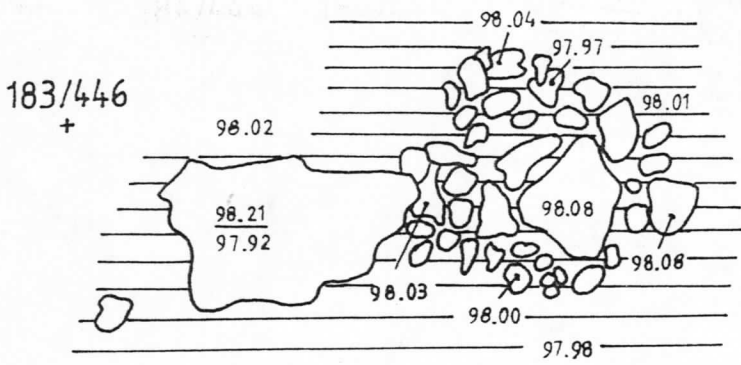
R. 46, 1:20, taso

R. 47, 1:20, taso

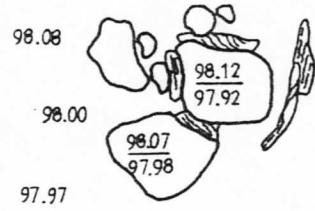

R. 48, 1:20, taso

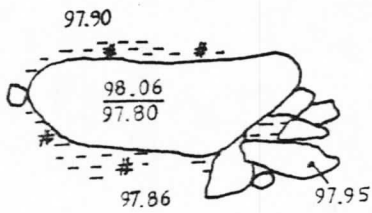
R. 49, 1:20, taso

184/444
+

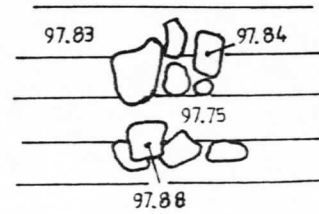
R. 50, 1:20, taso 1

186/440
+

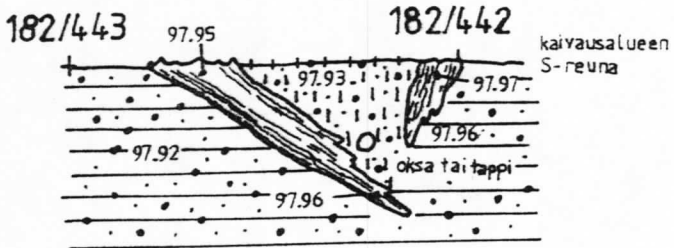

taso 2

186/440
+

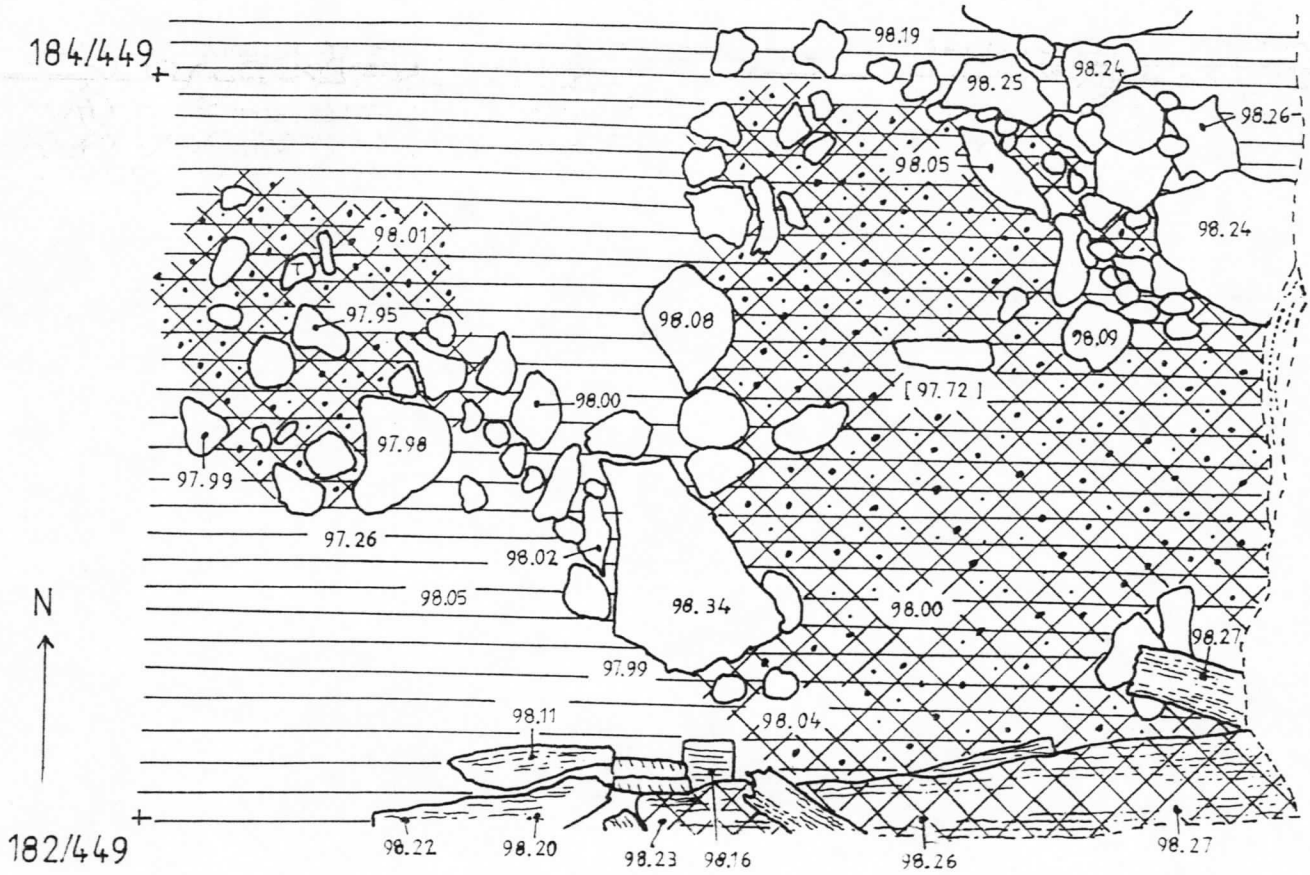

R. 52, 1:20, taso

+
183/443

R. 51, 53 ja 54, 1:20, taso

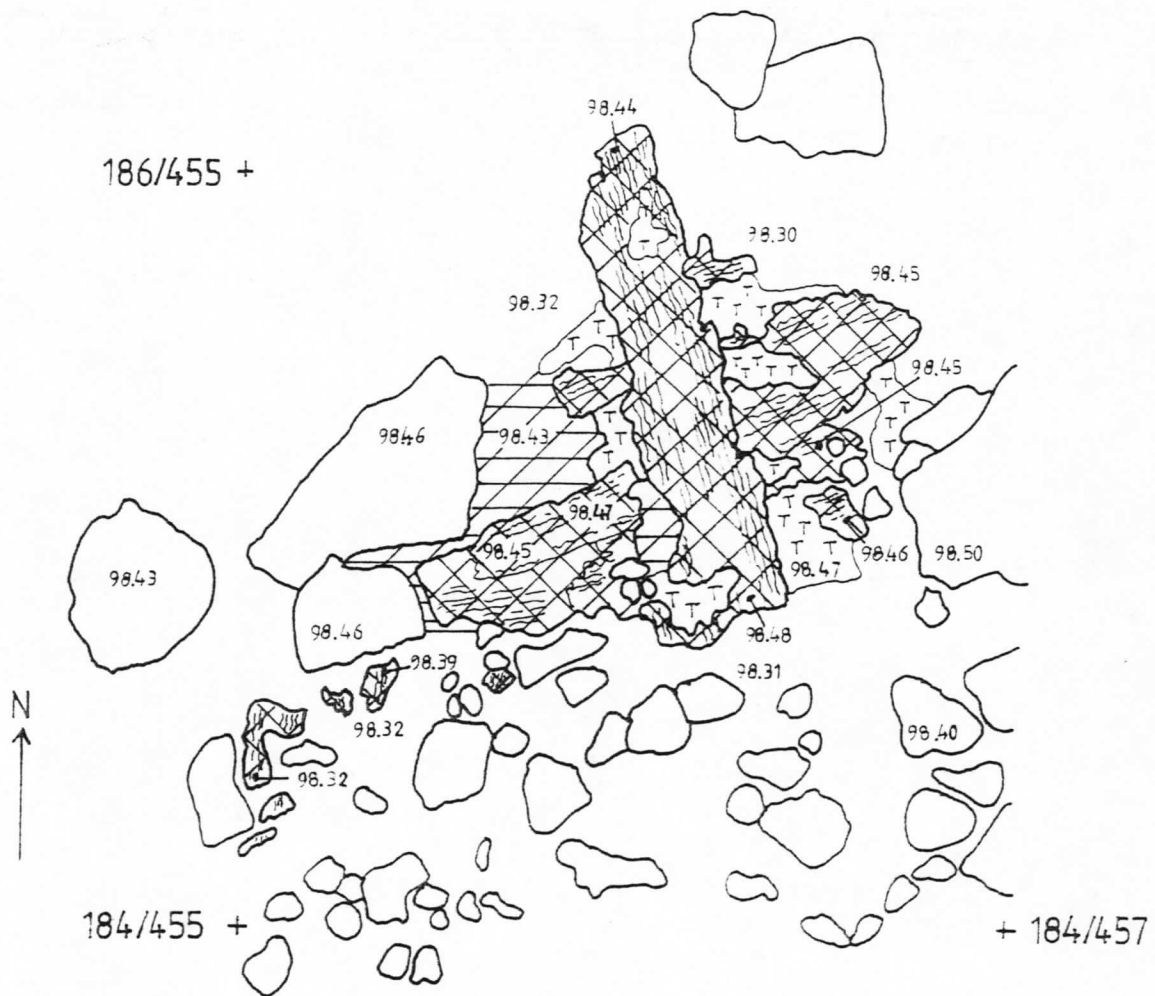
R. 61, 1:20, leikkaus

E 188/466,70

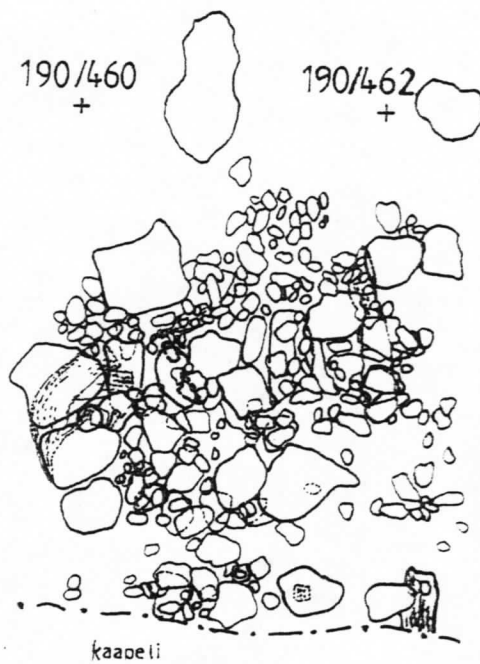
W 188/464,90

R. 58, 1:20, taso

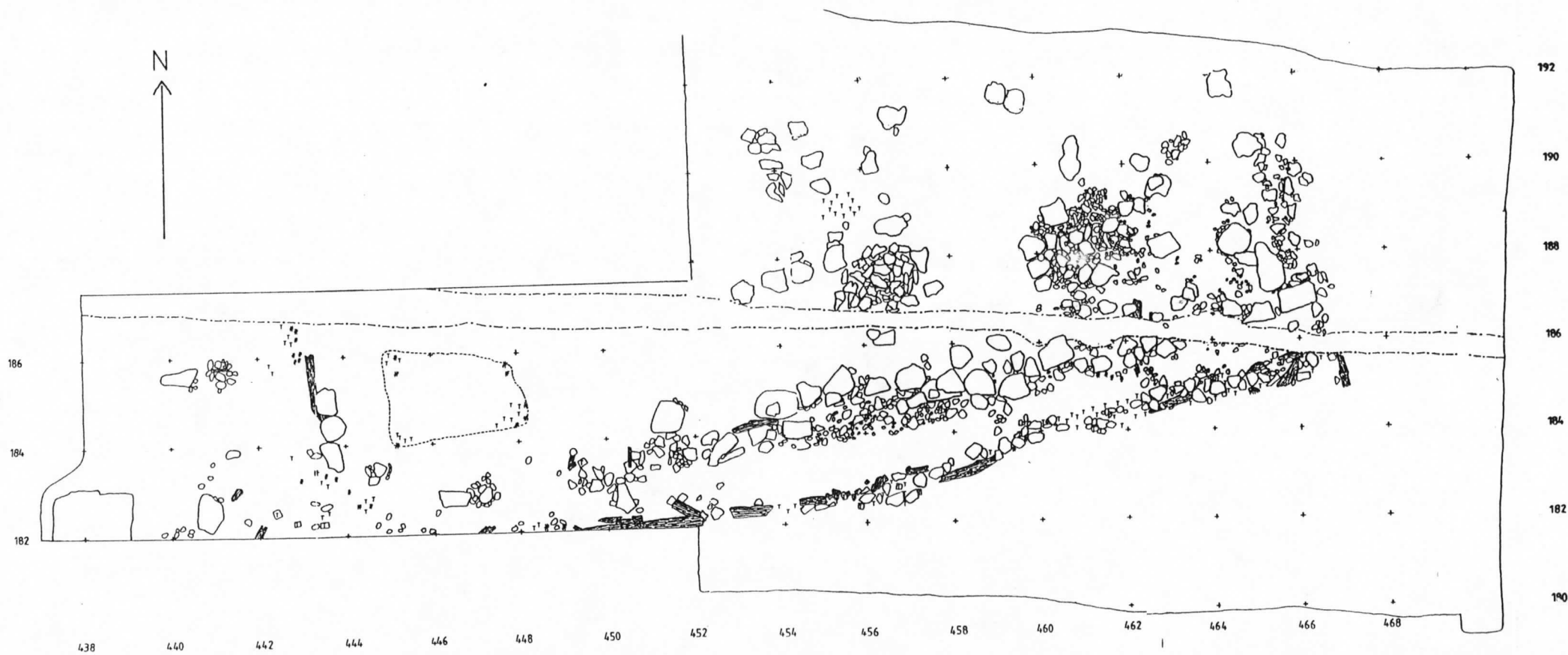
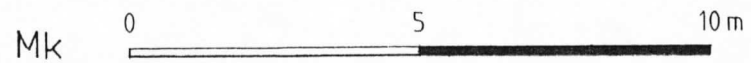
R. 63, 1:50, taso 1, 2 ja 3

LAHDEN TORI 1997

Rakennuksen perustus alueella E ja F

Tasokartta

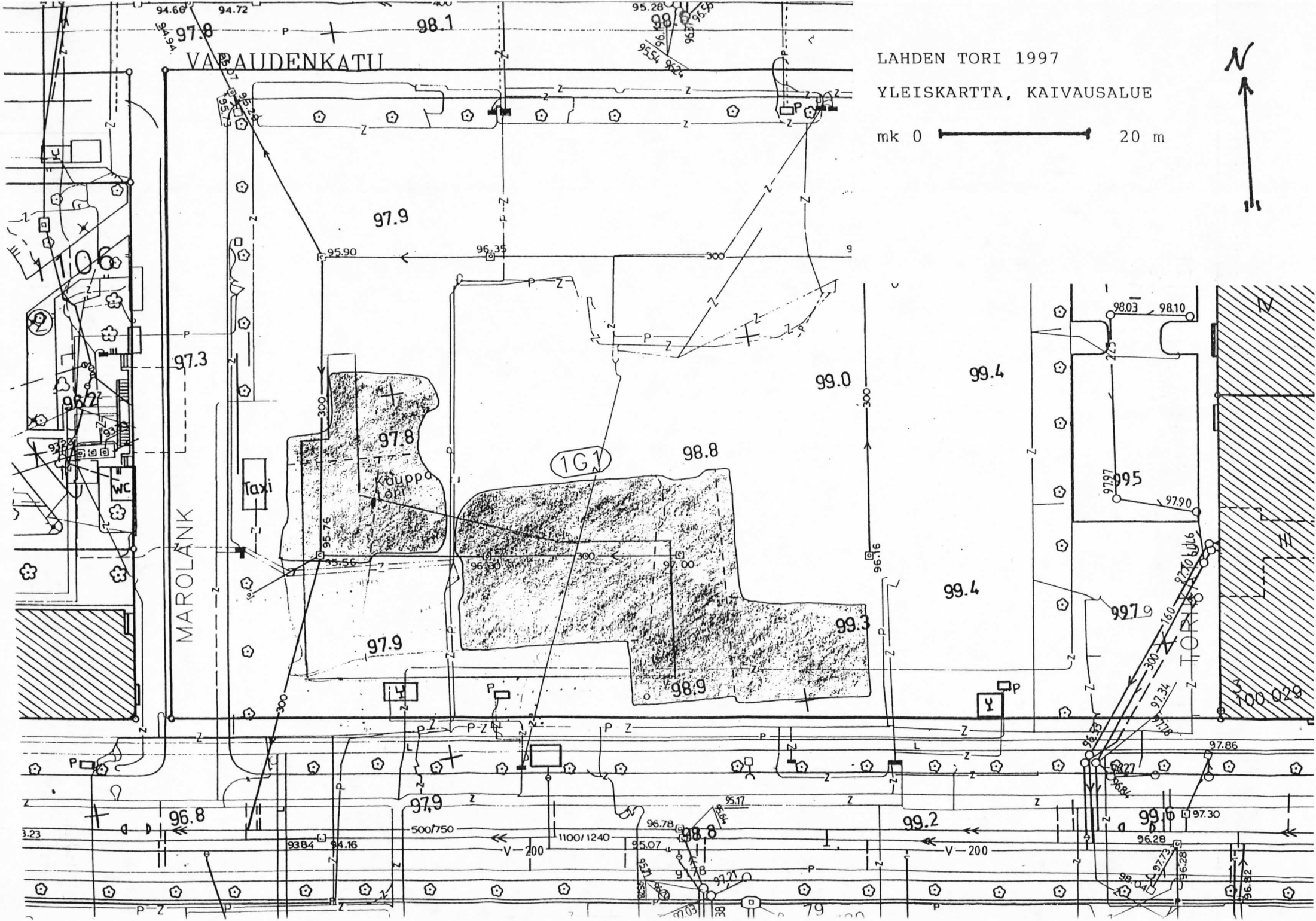

VAPAUDENKATU

MAROLANK

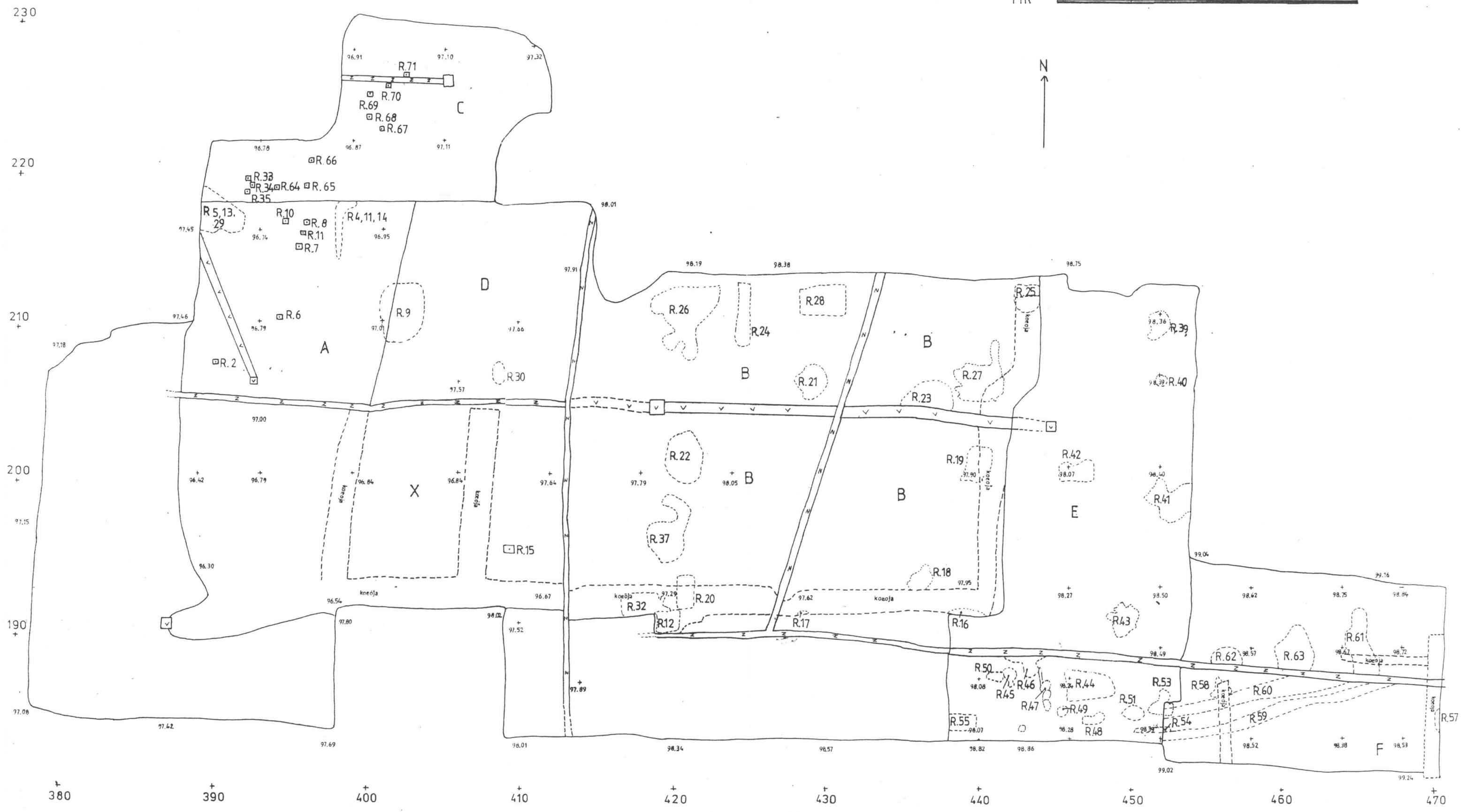
LAHDEN TORI 1997
YLEISKARTTA, KAIVAUSALUE

mk 0 20 m

LAHDEN TORI 1997

Yleiskartta

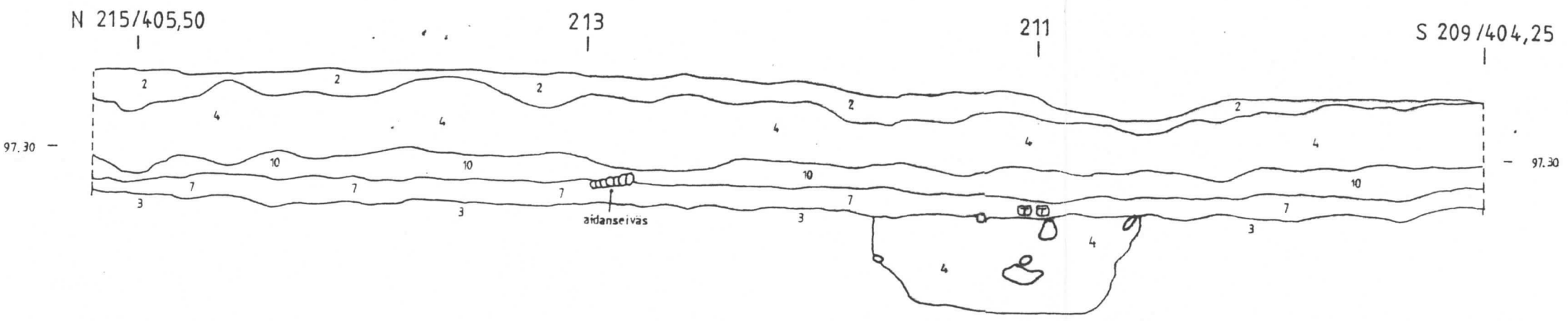
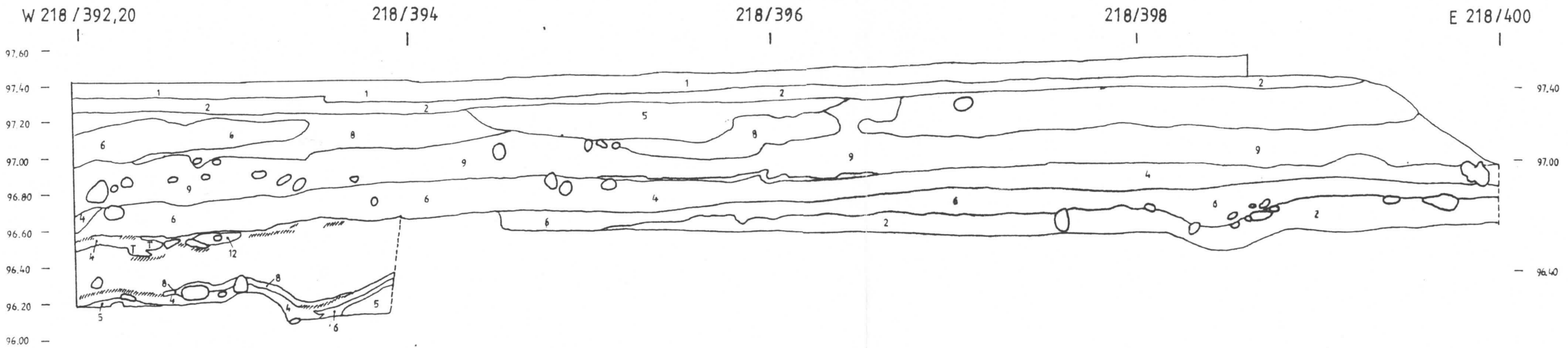

LAHDEN TORI 1997

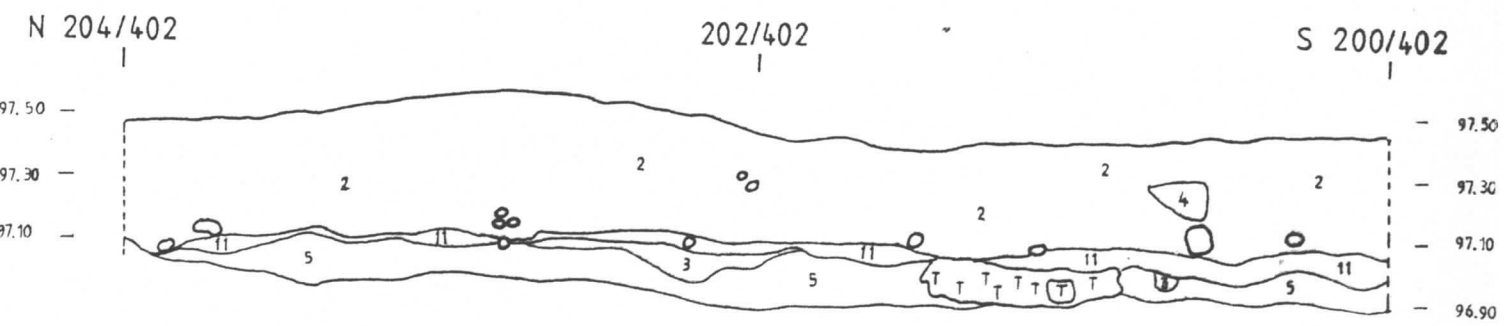
Aleksanterinkadun puoleinen leikkaus

Leikkauskartta 1:20

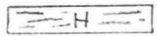
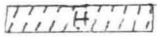
Mk 0 1 2 m

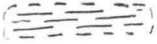
- 1 torikiveys
 - 2 täyttömaakerros
 - 3 palokerros, alaosa savensekaista
 - 4 sekoittunut savi
 - 5 puhdas savi
 - 6 värjäytynyt savi
 - 7 vaalea savi
 - 8 voimakkaasti palanut, musta ja irtonainen maa
 - 9 värjäytynyt hiekka ja sora
 - 10 hiekkaa, pieniä kiviä
 - 11 vanhan torin pintakerros
 - 12 noensekainen, punaruskea hiekka
- O kivi
 - T tiili
 - // puujaanteita

		kaivausalueen raja		
		koeoja, koekuoppa		
			viemäriputki, viemäri-/sadevesikaivo	
		sähkökaapeli, sähkötolppa		
		häiriö, häiriintyneen alueen raja		
		rakenne		
				kivi, poistettu kivi, palanut kivi
		kiveys		
		torikiveys		
$\begin{array}{l} 99,76 \\ [98,76] \end{array}$	$\begin{array}{l} 99,76 \\ 98,76 \end{array}$	pinta- ja pohjavaaitusluku (mmpy)		
		tiili, tiilimurska		
		luu, metalli, lasipullo		
		pystyhirsi, paalu		
		hirsi		
		lankku		

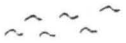
haljikas 1) pyöreä puoli päällä
2) tasainen puoli päällä

maatonut puu tai puujäännös

hiiltynyt puu

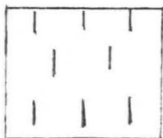
puulastu, puuroska

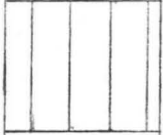
hiili

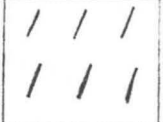
noki

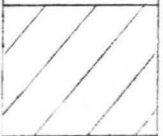
humus

täyttömaa

sekoittunut kerros

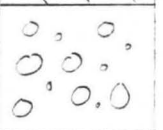
värjäytynyt kerros

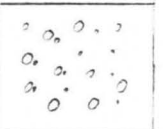
palokerros, nokikerros

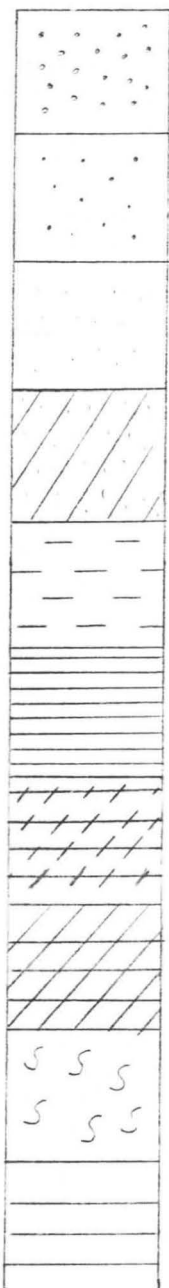
tienpinta

karkea sora

sora

karkea hiekka

hiekka

hieno hiekka

värjäytynyt hiekka

hiesu, siltti

vaalea savi

sekoittunut savi

värjäytynyt savi

savitiiviste

puhdas savi